નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

અઙ્ગુત્તરનિકાયો

છક્કનિપાતપાળિ

૧. પઠમપણ્ણાસકં

૧. આહુનેય્યવગ્ગો

૧. પઠમઆહુનેય્યસુત્તં

૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ભિક્ખવો’’તિ. ‘‘ભદન્તે’’તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

‘‘છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ છહિ [દી॰ નિ॰ ૩.૩૨૮; પટિ॰ મ॰ ૩.૧૭]? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચક્ખુના રૂપં દિસ્વા નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. સોતેન સદ્દં સુત્વા નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. ઘાનેન ગન્ધં ઘાયિત્વા નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. જિવ્હાય રં સાયિત્વા નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. કાયેન ફોટ્ઠબ્બં ફુસિત્વા નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. મનસા ધમ્મં વિઞ્ઞાય નેવ સુમનો હોતિ ન દુમ્મનો, ઉપેક્ખકો વિહરતિ સતો સમ્પજાનો. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’’તિ.

ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ. પઠમં.

૨. દુતિયઆહુનેય્યસુત્તં

૨. ‘‘છહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ…પે॰… અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ છહિ [દી॰ નિ॰ ૩.૩૫૬]? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભોતિ – એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો હોતિ; આવિભાવં તિરોભાવં; તિરોકુટ્ટં તિરોપાકારં તિરોપબ્બતં અસજ્જમાનો ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ આકાસે; પથવિયાપિ ઉમ્મુજ્જનિમુજ્જં કરોતિ, સેય્યથાપિ ઉદકે; ઉદકેપિ અભિજ્જમાને ગચ્છતિ, સેય્યથાપિ પથવિયં; આકાસેપિ પલ્લઙ્કેન કમતિ, સેય્યથાપિ પક્ખી સકુણો; ઇમેપિ ચન્દિમસૂરિયે એવંમહિદ્ધિકે એવંમહાનુભાવે પાણિના પરિમસતિ [પરામસતિ (ક॰)] પરિમજ્જતિ; યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેતિ.

‘‘દિબ્બાય, સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણાતિ – દિબ્બે ચ માનુસે ચ, યે દૂરે સન્તિકે ચ.

‘‘પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનાતિ. સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ, વીતરાગં વા ચિત્તં...પે॰... સદોસં વા ચિત્તં... વીતદોસં વા ચિત્તં... સમોહં વા ચિત્તં... વીતમોહં વા ચિત્તં... સંખિત્તં વા ચિત્તં... વિક્ખિત્તં વા ચિત્તં... મહગ્ગતં વા ચિત્તં... અમહગ્ગતં વા ચિત્તં... સઉત્તરં વા ચિત્તં... અનુત્તરં વા ચિત્તં... સમાહિતં વા ચિત્તં... અસમાહિતં વા ચિત્તં... વિમુત્તં વા ચિત્તં... અવિમુત્તં વા ચિત્તં અવિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનાતિ.

‘‘અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... . ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ.

‘‘દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ – ‘ઇમે વત ભોન્તો સત્તા કાયદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા વચીદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા મનોદુચ્ચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં ઉપવાદકા મિચ્છાદિટ્ઠિકા મિચ્છાદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપન્ના. ઇમે વા પન ભોન્તો સત્તા કાયસુચરિતેન સમન્નાગતા વચીસુચરિતેન સમન્નાગતા મનોસુચરિતેન સમન્નાગતા અરિયાનં અનુપવાદકા સમ્માદિટ્ઠિકા સમ્માદિટ્ઠિકમ્મસમાદાના, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપન્ના’તિ. ઇતિ દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ.

‘‘આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ.

‘‘ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’’તિ. દુતિયં.

૩. ઇન્દ્રિયસુત્તં

૩. ‘‘છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ છહિ? સદ્ધિન્દ્રિયેન , વીરિયિન્દ્રિયેન, સતિન્દ્રિયેન, સમાધિન્દ્રિયેન, પઞ્ઞિન્દ્રિયેન, આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’’તિ. તતિયં.

૪. બલસુત્તં

૪. ‘‘છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ છહિ? સદ્ધાબલેન, વીરિયબલેન, સતિબલેન, સમાધિબલેન, પઞ્ઞાબલેન, આસવાનં ખયા અનાસવં

ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા''તિ. ચતુત્થં.

૫. પઠમઆજાનીયસુત્તં

૫. ''છહિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ.

''કતમેહિ છહિ ? ઇધ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો ખમો હોતિ રૂપાનં, ખમો સદ્દાનં, ખમો ગન્ધાનં, ખમો રસાનં, ખમો ફોટ્ઠબ્બાનં, વણ્ણસમ્પન્નો ચ હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ.

''એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ છહિ? ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ખમો હોતિ રૂપાનં, ખમો સદ્દાનં, ખમો ગન્ધાનં, ખમો રસાનં, ખમો ફોટ્ઠબ્બાનં, ખમો ધમ્માનં. ઇમેહિ ખો , ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા''તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયઆજાનીયસુત્તં

૬. ''છહિ, ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો ખમો હોતિ રૂપાનં, ખમો સદ્દાનં, ખમો ગન્ધાનં, ખમો રસાનં, ખમો ફોટ્ઠબ્બાનં, બલસમ્પન્નો ચ હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ.

''એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ખમો હોતિ રૂપાનં ...પે॰... ખમો ધમ્માનં. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા''તિ. છટ્ઠં.

૭. તતિયઆજાનીયસુત્તં

૭. ''છહિ , ભિક્ખવે, અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો ખમો હોતિ રૂપાનં, ખમો સદ્દાનં, ખમો ગન્ધાનં, ખમો રસાનં, ખમો ફોટ્ઠબ્બાનં, જવસમ્પન્નો ચ હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતો રઞ્ઞો ભદ્રો અસ્સાજાનીયો રાજારહો હોતિ રાજભોગ્ગો, રઞ્ઞો અઙ્ગન્ત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ.

''એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ. કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ખમો હોતિ રૂપાનં...પે॰... ખમો ધમ્માનં. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા''તિ. સત્તમં.

૮. અનુત્તરિયસુત્તં

૮. [દી॰ નિ॰ ૩.૩૨૭] ‘‘છયિમાનિ , ભિક્ખવે, અનુત્તરિયાનિ. કતમાનિ છ? દસ્સનાનુત્તરિયં, સવનાનુત્તરિયં, લાભાનુત્તરિયં, સિક્ખાનુત્તરિયં, પારિચરિયાનુત્તરિયં, અનુસ્સતાનુત્તરિયં – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, છ અનુત્તરિયાની’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. અનુસ્સતિટ્ઠાનસુત્તં

૯. [દી॰ નિ॰ ૩.૩૨૭] ‘‘છયિમાનિ , ભિક્ખવે, અનુસ્સતિટ્ઠાનાનિ. કતમાનિ છ? બુદ્ધાનુસ્સતિ, ધમ્માનુસ્સતિ, સઙ્ઘાનુસ્સતિ, સીલાનુસ્સતિ, ચાગાનુસ્સતિ, દેવતાનુસ્સતિ – ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, છ અનુસ્સતિટ્ઠાનાની’’તિ. નવમં.

૧૦. મહાનામસુત્તં

૧૦. એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ વિહરતિ કપિલવત્થુસ્મિં નિગ્રોધારામે. અથ ખો મહાનામો સક્કો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો, ખો મહાનામો સક્કો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘યો સો, ભન્તે, અરિયસાવકો આગતફલો વિઞ્ઞાતસાસનો, સો કતમેન વિહારેન બહુલં વિહરતી’’તિ?

‘‘યો સો, મહાનામ, અરિયસાવકો આગતફલો વિઞ્ઞાતસાસનો, સો ઇમિના વિહારેન બહુલં વિહરતિ. [અ॰ નિ॰ ૧૧.૧૧] ઇધ, મહાનામ, અરિયસાવકો તથાગતં અનુસ્સરતિ – ‘ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો સુગતો લોકવિદૂ અનુત્તરો પુરિસદમ્મસારથિ સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. યસ્મિં, મહાનામ, સમયે અરિયસાવકો તથાગતં અનુસ્સરતિ નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ તથાગતં આરબ્ભ. ઉજુગતચિત્તો ખો પન, મહાનામ, અરિયસાવકો લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ – ‘અરિયસાવકો વિસમગતાય પજાય સમપ્પત્તો વિહરતિ, સબ્યાપજ્જાય પજાય અબ્યાપજ્જો વિહરતિ, ધમ્મસોતં સમાપન્નો બુદ્ધાનુસ્સતિં ભાવેતિ’’’.

‘‘પુન ચપરં, મહાનામ, અરિયસાવકો ધમ્મં અનુસ્સરતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો સન્દિટ્ઠિકો અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ. યસ્મિં, મહાનામ, સમયે અરિયસાવકો ધમ્મં અનુસ્સરતિ નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ ધમ્મં આરબ્ભ. ઉજુગતચિત્તો ખો પન, મહાનામ, અરિયસાવકો લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિત પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ – ‘અરિયસાવકો વિસમગતાય પજાય સમપ્પત્તો વિહરતિ, સબ્યાપજ્જાય પજાય અબ્યાપજ્જો વિહરતિ , ધમ્મસોતં સમાપન્નો ધમ્માનુસ્સતિં ભાવેતિ’’’.

"પુન ચપરં, મહાનામ, અરિયસાવકો સઙ્ઘં અનુસ્સરતિ – 'સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઉજુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, ઞાયપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, સામીચિપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો, યદિદં ચત્તારિ પુરિસયુગાનિ અટ્ઠ પુરિસપુગ્ગલા એસ ભગવતો સાવકસઙ્ઘો આહુનેય્યો પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા'તિ. યસ્મિં, મહાનામ, સમયે અરિયસાવકો સઙ્ઘં અનુસ્સરતિ નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ સઙ્ઘં આરબ્ભ. ઉજુગતચિત્તો ખો પન, મહાનામ, અરિયસાવકો લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ – 'અરિયસાવકો વિસમગતાય પજાય સમપ્પત્તો વિહરતિ, સબ્યાપજ્જાય પજાય અબ્યાપજ્જો વિહરતિ, ધમ્મસોતં સમાપન્નો સઙ્ઘાનુસ્સતિં ભાવેતિ'".

"પુન ચપરં, મહાનામ, અરિયસાવકો અત્તનો સીલાનિ અનુસ્સરતિ અખણ્ડાનિ અચ્છિદ્દાનિ અસબલાનિ અકમ્માસાનિ ભુજિસ્સાનિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થાનિ અપરામટ્ઠાનિ સમાધિસંવત્તનિકાનિ . યસ્મિં, મહાનામ, સમયે અરિયસાવકો સીલં અનુસ્સરતિ નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ સીલં આરબ્ભ. ઉજુગતચિત્તો ખો પન, મહાનામ, અરિયસાવકો લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ – 'અરિયસાવકો વિસમગતાય પજાય સમપ્પત્તો વિહરતિ, સબ્યાપજ્જાય પજાય અબ્યાપજ્જો વિહરતિ, ધમ્મસોતં સમાપન્નો સીલાનુસ્સતિં ભાવેતિ'".

"પુન ચપરં, મહાનામ, અરિયસાવકો અત્તનો ચાગં અનુસ્સરતિ – 'લાભા વત મે, સુલદ્ધં વત મે! યોહં મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતાય પજાય વિગતમલમચ્છેરેન ચેતસા અગારં અજ્ઝાવસામિ મુત્તચાગો પયતપાણિ વોસ્સગ્ગરતો યાચયોગો દાનસંવિભાગરતો'તિ. યસ્મિં, મહાનામ, સમયે અરિયસાવકો ચાગં અનુસ્સરતિ નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ , ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ ચાગં આરબ્ભ. ઉજુગતચિત્તો ખો પન, મહાનામ, અરિયસાવકો લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ – 'અરિયસાવકો વિસમગતાય પજાય સમપ્પત્તો વિહરતિ, સબ્યાપજ્જાય પજાય અબ્યાપજ્જો વિહરતિ, ધમ્મસોતં સમાપન્નો ચાગાનુસ્સતિં ભાવેતિ'".

"પુન ચપરં, મહાનામ, અરિયસાવકો દેવતાનુસ્સતિં ભાવેતિ – 'સન્તિ દેવા ચાતુમહારાજિકા [ચાતુમ્મહારાજિકા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], સન્તિ દેવા તાવતિંસા, સન્તિ દેવા યામા, સન્તિ દેવા તુસિતા, સન્તિ દેવા નિમ્માનરતિનો, સન્તિ દેવા પરનિમ્મિતવસવત્તિનો, સન્તિ દેવા બ્રહ્મકાયિકા, સન્તિ દેવા તતુત્તરિ [તતુત્તરિં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), તદુત્તરિ (ક॰) અ॰ નિ॰ ૬.૨૫; વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૬૨ પસ્સિતબ્બં]. યથારૂપાય સદ્ધાય સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થ ઉપપન્ના [તત્થ ઉપ્પન્ના (સી॰), તત્થૂપપન્ના (સ્યા॰ કં॰), તત્થુપપન્ના (અ॰ નિ॰ ૩.૭૧)], મય્હમ્પિ તથારૂપા સદ્ધા સંવિજ્જતિ. યથારૂપેન સીલેન સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થ ઉપપન્ના, મય્હમ્પિ તથારૂપં સીલં સંવિજ્જતિ. યથારૂપેન સુતેન સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થ ઉપપન્ના, મય્હમ્પિ તથારૂપં સુતં સંવિજ્જતિ. યથારૂપેન ચાગેન સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થ ઉપપન્ના, મય્હમ્પિ

તથારૂપો ચાગો સંવિજ્જતિ. યથારૂપાય પઞ્ઞાય સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થ ઉપપન્ના, મય્હમ્પિ તથારૂપા પઞ્ઞા સંવિજ્જતી'તિ. યસ્મિં , મહાનામ, સમયે અરિયસાવકો અત્તનો ચ તાસઞ્ચ દેવતાનં સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરતિ નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ તા દેવતા આરબ્ભ. ઉજુગતચિત્તો ખો પન, મહાનામ, અરિયસાવકો લભતિ અત્થવેદં, લભતિ ધમ્મવેદં, લભતિ ધમ્મૂપસંહિતં પામોજ્જં. પમુદિતસ્સ પીતિ જાયતિ, પીતિમનસ્સ કાયો પસ્સમ્ભતિ, પસ્સદ્ધકાયો સુખં વેદિયતિ, સુખિનો ચિત્તં સમાધિયતિ. અયં વુચ્ચતિ, મહાનામ – 'અરિયસાવકો વિસમગતાય પજાય સમપ્પત્તો વિહરતિ , સબ્યાપજ્જાય [સબ્યાપજ્ઝાય... અબ્યાપજ્ઝો (ક॰)] પજાય અબ્યાપજ્જો [સબ્યાપજ્ઝાય... અબ્યાપજ્ઝો (ક॰)] વિહરતિ, ધમ્મસોતં સમાપન્નો દેવતાનુસ્સતિં ભાવેતિ'''.

''યો સો, મહાનામ, અરિયસાવકો આગતફલો વિઞ્ઞાતસાસનો, સો ઇમિના વિહારેન બહુલં વિહરતી''તિ. દસમં.

આહુનેય્યવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

દ્વે આહુનેય્યા ઇન્દ્રિય, બલાનિ તયો આજાનીયા;
અનુત્તરિય અનુસ્સતી, મહાનામેન તે દસાતિ.

२. સારણીયવગ્ગો

१. પઠમસારણીયસુત્તં

११. ‘‘છયિમે , ભિક્ખવે, ધમ્મા સારણીયા [સારાણીયા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. કતમે છ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો મેત્તં કાયકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચ, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો મેત્તં વચીકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચ, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો મેત્તં મનોકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચ, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે લાભા ધમ્મિકા ધમ્મલદ્ધા અન્તમસો પત્તપરિયાપન્નમત્તમ્પિ તથારૂપેહિ લાભેહિ અપ્પટિવિભત્તભોગી હોતિ સીલવન્તેહિ સબ્રહ્મચારીહિ સાધારણભોગી, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યાનિ તાનિ સીલાનિ અખણ્ડાનિ અચ્છિદ્દાનિ અસબલાનિ અકમ્માસાનિ ભુજિસ્સાનિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થાનિ અપરામટ્ઠાનિ સમાધિસંવત્તનિકાનિ તથારૂપેહિ સીલેહિ સીલસામઞ્ઞગતો વિહરતિ સબ્રહ્મચારીહિ આવિ ચેવ રહો ચ, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યાયં દિટ્ઠિ અરિયા નિય્યાનિકા નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય તથારૂપાય દિટ્ઠિયા દિટ્ઠિસામઞ્ઞગતો વિહરતિ સબ્રહ્મચારીહિ આવિ ચેવ રહો ચ, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મા સારણીયા’’તિ. પઠમં.

२. દુતિયસારણીયસુત્તં

१२. ‘‘છયિમે , ભિક્ખવે, ધમ્મા સારણીયા પિયકરણા ગરુકરણા સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તન્તિ. કતમે છ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો મેત્તં કાયકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચ, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો મેત્તં વચીકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ…પે॰… મેત્તં મનોકમ્મં પચ્ચુપટ્ઠિતં હોતિ સબ્રહ્મચારીસુ આવિ ચેવ રહો ચ, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યે તે લાભા ધમ્મિકા ધમ્મલદ્ધા અન્તમસો પત્તપરિયાપન્નમત્તમ્પિ તથારૂપેહિ લાભેહિ અપ્પટિવિભત્તભોગી હોતિ સીલવન્તેહિ સબ્રહ્મચારીહિ સાધારણભોગી, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યાનિ તાનિ સીલાનિ અખણ્ડાનિ અચ્છિદ્દાનિ અસબલાનિ અકમ્માસાનિ ભુજિસ્સાનિ વિઞ્ઞુપ્પસત્થાનિ અપરામટ્ઠાનિ સમાધિસંવત્તનિકાનિ તથારૂપેહિ સીલેહિ સીલસામઞ્ઞગતો વિહરતિ સબ્રહ્મચારીહિ આવિ ચેવ રહો ચ, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યાયં દિટ્ઠિ અરિયા નિય્યાનિકા નિય્યાતિ તક્કરસ્સ સમ્મા દુક્ખક્ખયાય તથારૂપાય દિટ્ઠિયા દિટ્ઠિસામઞ્ઞગતો વિહરતિ સબ્રહ્મચારીહિ આવિ ચેવ રહો ચ, અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો પિયકરણો ગરુકરણો સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મા સારણીયા પિયકરણા ગરુકરણા સઙ્ગહાય અવિવાદાય સામગ્ગિયા એકીભાવાય સંવત્તન્તી’’તિ. દુતિયં.

૩. નિસ્સારણીયસુત્તં

૧૩. ‘‘છયિમા, ભિક્ખવે, નિસ્સારણીયા ધાતુયો. કતમા છ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘મેત્તા હિ ખો મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા; અથ ચ પન મે બ્યાપાદો ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી’તિ. સો ‘મા હેવ’ન્તિસ્સ વચનીયો – ‘માયસ્મા, એવં અવચ; મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અટ્ઠાનમેતં, આવુસો, અનવકાસો યં મેત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય; અથ ચ પનસ્સ બ્યાપાદો ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતિ [ઠસ્સતીતિ (સબ્બત્થ) દી॰ નિ॰ ૩.૩૨૬ પસ્સિતબ્બં], નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. નિસ્સરણઞ્હેતં, આવુસો, બ્યાપાદસ્સ યદિદં મેત્તાચેતોવિમુત્તી’’’તિ [મેત્તાચેતોવિમુત્તિ (સબ્બત્થ)].

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘કરુણા હિ ખો મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા; અથ ચ પન મે વિહેસા ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી’તિ. સો ‘મા હેવ’ન્તિસ્સ વચનીયો – ‘માયસ્મા, એવં અવચ; મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અટ્ઠાનમેતં, આવુસો , અનવકાસો યં કરુણાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય; અથ ચ પનસ્સ વિહેસા ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. નિસ્સરણઞ્હેતં, આવુસો, વિહેસાય યદિદં કરુણાચેતોવિમુત્તી’’’તિ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘મુદિતા હિ ખો મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા; અથ ચ પન મે અરતિ ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી’તિ. સો ‘મા હેવ’ન્તિસ્સ વચનીયો – ‘માયસ્મા, એવં અવચ; મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય . અટ્ઠાનમેતં, આવુસો, અનવકાસો યં મુદિતાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય; અથ ચ પનસ્સ અરતિ ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. નિસ્સરણઞ્હેતં, આવુસો, અરતિયા યદિદં મુદિતાચેતોવિમુત્તી’’’તિ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – ‘ઉપેક્ખા હિ ખો મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા; અથ ચ પન મે રાગો ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી’તિ. સો ‘મા હેવ’ન્તિસ્સ વચનીયો – ‘માયસ્મા, એવં અવચ; મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અટ્ઠાનમેતં, આવુસો, અનવકાસો યં ઉપેક્ખાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય

વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય ; અથ ચ પનસ્સ રાગો ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. નિસ્સરણઞ્હેતં, આવુસો, રાગસ્સ યદિદં ઉપેક્ખાચેતોવિમુત્તી'''તિ.

''ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – 'અનિમિત્તા હિ ખો મે ચેતોવિમુત્તિ ભાવિતા બહુલીકતા યાનીકતા વત્થુકતા અનુટ્ઠિતા પરિચિતા સુસમારદ્ધા; અથ ચ પન મે નિમિત્તાનુસારિ વિઞ્ઞાણં હોતી'તિ. સો 'મા હેવ'ન્તિસ્સ વચનીયો – 'માયસ્મા, એવં અવચ; મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અટ્ઠાનમેતં, આવુસો, અનવકાસો યં અનિમિત્તાય ચેતોવિમુત્તિયા ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય; અથ ચ પનસ્સ નિમિત્તાનુસારિ વિઞ્ઞાણં ભવિસ્સતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. નિસ્સરણઞ્હેતં, આવુસો, સબ્બનિમિત્તાનં યદિદં અનિમિત્તાચેતોવિમુત્તી'''તિ.

''ઇધ પન ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં વદેય્ય – 'અસ્મીતિ ખો મે વિગતં [વિગતે (સ્યા॰)], અયમહમસ્મીતિ ચ [અયં ચકારો દી॰ નિ॰ ૩.૩૨૬ નત્થિ] ન સમનુપસ્સામિ; અથ ચ પન મે વિચિકિચ્છાકથંકથાસલ્લં ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠતી'તિ. સો 'મા હેવ'ન્તિસ્સ વચનીયો – 'માયસ્મા, એવં અવચ; મા ભગવન્તં અબ્ભાચિક્ખિ, ન હિ સાધુ ભગવતો અબ્ભક્ખાનં, ન હિ ભગવા એવં વદેય્ય. અટ્ઠાનમેતં, આવુસો, અનવકાસો યં અસ્મીતિ વિગતે અયમહમસ્મીતિ ચ ન સમનુપસ્સતો; અથ ચ પનસ્સ વિચિકિચ્છાકથંકથાસલ્લં ચિત્તં પરિયાદાય ઠસ્સતિ, નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. નિસ્સરણઞ્હેતં, આવુસો, વિચિકિચ્છાકથંકથાસલ્લસ્સ યદિદં અસ્મીતિ માનસમુગ્ઘાતો'તિ. ઇમા ખો, ભિક્ખવે, છ નિસ્સારણીયા ધાતુયો''તિ. તતિયં.

૪. ભદ્દકસુત્તં

૧૪. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''આવુસો, ભિક્ખવો''તિ. ''આવુસો''તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો સારિપુત્તસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા સારિપુત્તો એતદવોચ –

''તથા તથા, આવુસો, ભિક્ખુ વિહારં કપ્પેતિ યથા યથાસ્સ વિહારં કપ્પયતો ન ભદ્દકં મરણં હોતિ, ન ભદ્દિકા કાલકિરિયા [કાલંકિરિયા (ક॰) અ॰ નિ॰ ૩.૧૧૦]. કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ તથા તથા વિહારં કપ્પેતિ યથા યથાસ્સ વિહારં કપ્પયતો ન ભદ્દકં મરણં હોતિ, ન ભદ્દિકા કાલકિરિયા?

''ઇધાવુસો, ભિક્ખુ કમ્મારામો હોતિ કમ્મરતો કમ્મારામતં અનુયુત્તો, ભસ્સારામો હોતિ ભસ્સરતો ભસ્સારામતં અનુયુત્તો, નિદ્દારામો હોતિ નિદ્દારતો નિદ્દારામતં અનુયુત્તો, સઙ્ગણિકારામો હોતિ સઙ્ગણિકરતો સઙ્ગણિકારામતં અનુયુત્તો, સંસગ્ગારામો હોતિ સંસગ્ગરતો સંસગ્ગારામતં અનુયુત્તો, પપઞ્ચારામો હોતિ પપઞ્ચરતો પપઞ્ચારામતં અનુયુત્તો. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ તથા તથા વિહારં કપ્પેતિ યથા યથાસ્સ વિહારં કપ્પયતો ન ભદ્દકં મરણં હોતિ, ન ભદ્દિકા કાલકિરિયા. અયં વુચ્ચતાવુસો – 'ભિક્ખુ સક્કાયાભિરતો નપ્પજહાસિ [ન પહાસિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] સક્કાયં સમ્મા દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયાય'''.

''તથા તથાવુસો, ભિક્ખુ વિહારં કપ્પેતિ યથા યથાસ્સ વિહારં કપ્પયતો ભદ્દકં મરણં હોતિ, ભદ્દિકા કાલકિરિયા. કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ તથા તથા વિહારં કપ્પેતિ યથા યથાસ્સ વિહારં કપ્પયતો ભદ્દકં મરણં હોતિ, ભદ્દિકા કાલકિરિયા?

‘‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ન કમ્મારામો હોતિ ન કમ્મરતો ન કમ્મારામતં અનુયુત્તો, ન ભસ્સારામો હોતિ ન ભસ્સરતો ન ભસ્સારામતં અનુયુત્તો, ન નિદ્દારામો હોતિ ન નિદ્દારતો નિદ્દારામતં અનુયુત્તો, ન સઙ્ગણિકારામો હોતિ ન સઙ્ગણિકરતો ન સઙ્ગણિકારામતં અનુયુત્તો, ન સંસગ્ગારામો હોતિ ન સંસગ્ગરતો ન સંસગ્ગારામતં અનુયુત્તો, ન પપઞ્ચારામો હોતિ ન પપઞ્ચરતો ન પપઞ્ચારામતં અનુયુત્તો. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ તથા તથા વિહારં કપ્પેતિ યથા યથાસ્સ વિહારં કપ્પયતો ભદ્દકં મરણં હોતિ, ભદ્દિકા કાલકિરિયા. અયં વુચ્ચતાવુસો – ‘ભિક્ખુ નિબ્બાનાભિરતો પજહાસિ સક્કાયં સમ્મા દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયાયા’’’તિ.

‘‘યો પપઞ્ચમનુયુત્તો, પપઞ્ચાભિરતો મગો;
વિરાધયી સો નિબ્બાનં, યોગક્ખેમં અનુત્તરં.

‘‘યો ચ પપઞ્ચં હિત્વાન, નિપ્પપઞ્ચપદે રતો;
આરાધયી સો નિબ્બાનં, યોગક્ખેમં અનુત્તર’’ન્તિ. ચતુત્થં;

૫. અનુતપ્પિયસુત્તં

૧૫. તત્ર ખો આયસ્મા સારિપુત્તો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘તથા તથાવુસો, ભિક્ખુ વિહારં કપ્પેતિ યથા યથાસ્સ વિહારં કપ્પયતો કાલકિરિયા અનુતપ્પા હોતિ. કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ તથા તથા વિહારં કપ્પેતિ યથા યથાસ્સ વિહારં કપ્પયતો કાલકિરિયા અનુતપ્પા હોતિ?

‘‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ કમ્મારામો હોતિ કમ્મરતો કમ્મારામતં અનુયુત્તો, ભસ્સારામો હોતિ…પે॰… નિદ્દારામો હોતિ… સઙ્ગણિકારામો હોતિ… સંસગ્ગારામો હોતિ… પપઞ્ચારામો હોતિ પપઞ્ચરતો પપઞ્ચારામતં અનુયુત્તો. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ તથા તથા વિહારં કપ્પેતિ યથા યથાસ્સ વિહારં કપ્પયતો કાલકિરિયા અનુતપ્પા હોતિ . અયં વુચ્ચતાવુસો – ‘ભિક્ખુ સક્કાયાભિરતો નપ્પજહાસિ સક્કાયં સમ્મા દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયાય’’’.

‘‘તથા તથાવુસો, ભિક્ખુ વિહારં કપ્પેતિ યથા યથાસ્સ વિહારં કપ્પયતો કાલકિરિયા અનનુતપ્પા હોતિ. કથઞ્ચાવુસો, ભિક્ખુ તથા તથા વિહારં કપ્પેતિ યથા યથાસ્સ વિહારં કપ્પયતો કાલકિરિયા અનનુતપ્પા હોતિ?

‘‘ઇધાવુસો, ભિક્ખુ ન કમ્મારામો હોતિ ન કમ્મરતો ન કમ્મારામતં અનુયુત્તો, ન ભસ્સારામો હોતિ…પે॰… ન નિદ્દારામો હોતિ… ન સઙ્ગણિકારામો હોતિ… ન સંસગ્ગારામો હોતિ… ન પપઞ્ચારામો હોતિ ન પપઞ્ચરતો ન પપઞ્ચારામતં અનુયુત્તો. એવં ખો, આવુસો, ભિક્ખુ તથા તથા વિહારં કપ્પેતિ યથા યથાસ્સ વિહારં કપ્પયતો કાલકિરિયા અનનુતપ્પા હોતિ. અયં વુચ્ચતાવુસો – ‘ભિક્ખુ નિબ્બાનાભિરતો પજહાસિ સક્કાયં સમ્મા દુક્ખસ્સ અન્તકિરિયાયા’’’તિ.

‘‘યો પપઞ્ચમનુયુત્તો, પપઞ્ચાભિરતો મગો;
વિરાધયી સો નિબ્બાનં, યોગક્ખેમં અનુત્તરં.

‘‘યો ચ પપઞ્ચં હિત્વાન, નિપ્પપઞ્ચપદે રતો;
આરાધયી સો નિબ્બાનં, યોગક્ખેમં અનુત્તર’’ન્તિ. પઞ્ચમં;

૬. નકુલપિતુસુત્તં

૧૬. એકં સમયં ભગવા ભગ્ગેસુ વિહરતિ સુસુમારગિરે [સુંસુમારગિરે (સી॰ પી॰), સંસુમારગિરે (કત્થચિ)] ભેસકળાવને મિગદાયે. તેન ખો પન સમયેન નકુલપિતા ગહપતિ આબાધિકો હોતિ દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. અથ ખો નકુલમાતા ગહપતાની નકુલપિતરં ગહપતિં એતદવોચ –

''મા ખો ત્વં, ગહપતિ, સાપેક્ખો [સાપેખો (પી॰ ક॰)] કાલમકાસિ. દુક્ખા, ગહપતિ, સાપેક્ખસ્સ કાલકિરિયા; ગરહિતા ચ ભગવતા સાપેક્ખસ્સ કાલકિરિયા. સિયા ખો પન તે, ગહપતિ, એવમસ્સ – 'ન નકુલમાતા ગહપતાની મમચ્ચયેન સક્ખિસ્સતિ [ન સક્ખિસ્સતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰), સક્કોતિ (પી॰ ક॰)] દારકે પોસેતું, ઘરાવાસં સન્ધરિતુ'ન્તિ [સન્ધરિતુન્તિ (ક॰), સણ્ઠરિતું (સ્યા॰)]. ન ખો પનેતં, ગહપતિ, એવં દટ્ઠબ્બં. કુસલાહં, ગહપતિ, કપ્પાસં કન્તિતું વેણિં ઓલિખિતું. સક્કોમહં, ગહપતિ, તવચ્ચયેન દારકે પોસેતું, ઘરાવાસં સન્ધરિતું. તસ્માતિહ ત્વં, ગહપતિ, મા સાપેક્ખો કાલમકાસિ. દુક્ખા, ગહપતિ, સાપેક્ખસ્સ કાલકિરિયા; ગરહિતા ચ ભગવતા સાપેક્ખસ્સ કાલકિરિયા.

''સિયા ખો પન તે, ગહપતિ, એવમસ્સ – 'નકુલમાતા ગહપતાની મમચ્ચયેન અઞ્ઞં ઘરં [ભત્તારં (સ્યા॰ કં॰), વીરં (સી॰)] ગમિસ્સતી'તિ. ન ખો પનેતં, ગહપતિ, એવં દટ્ઠબ્બં. ત્વઞ્ચેવ ખો, ગહપતિ, જાનાસિ અહઞ્ચ, યં નો [યદા તે (સી॰), યથા (સ્યા॰), યથા નો (પી॰)] સોળસવસ્સાનિ ગહટ્ઠકં બ્રહ્મચરિયં સમાચિણ્ણં [સમાદિન્નં (સી॰)]. તસ્માતિહ ત્વં, ગહપતિ, મા સાપેક્ખો કાલમકાસિ. દુક્ખા, ગહપતિ, સાપેક્ખસ્સ કાલકિરિયા; ગરહિતા ચ ભગવતા સાપેક્ખસ્સ કાલકિરિયા.

''સિયા ખો પન તે, ગહપતિ, એવમસ્સ – 'નકુલમાતા ગહપતાની મમચ્ચયેન ન દસ્સનકામા ભવિસ્સતિ ભગવતો ન દસ્સનકામા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સા'તિ. ન ખો પનેતં, ગહપતિ, એવં દટ્ઠબ્બં. અહઞ્હિ, ગહપતિ, તવચ્ચયેન દસ્સનકામતરા ચેવ ભવિસ્સામિ ભગવતો, દસ્સનકામતરા ચ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ. તસ્માતિહ ત્વં, ગહપતિ, મા સાપેક્ખો કાલમકાસિ. દુક્ખા, ગહપતિ, સાપેક્ખસ્સ કાલકિરિયા; ગરહિતા ચ ભગવતા સાપેક્ખસ્સ કાલકિરિયા.

''સિયા ખો પન તે, ગહપતિ, એવમસ્સ – 'ન નકુલમાતા ગહપતાની મમચ્ચયેન સીલેસુ [નકુલમાતા… ન સીલેસુ (સી॰ પી॰)] પરિપૂરકારિની'તિ. ન ખો પનેતં, ગહપતિ, એવં દટ્ઠબ્બં. યાવતા ખો, ગહપતિ, તસ્સ ભગવતો સાવિકા ગિહી ઓદાતવસના સીલેસુ પરિપૂરકારિનિયો, અહં તાસં અઞ્ઞતરા. યસ્સ ખો પનસ્સ કઙ્ખા વા વિમતિ વા – અયં સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગ્ગેસુ વિહરતિ સુસુમારગિરે ભેસકળાવને મિગદાયે – તં ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છતુ. તસ્માતિહ ત્વં, ગહપતિ, મા સાપેક્ખો કાલમકાસિ . દુક્ખા, ગહપતિ, સાપેક્ખસ્સ કાલકિરિયા; ગરહિતા ચ ભગવતા સાપેક્ખસ્સ કાલકિરિયા.

''સિયા ખો પન તે, ગહપતિ, એવમસ્સ – 'ન નકુલમાતા ગહપતાની લાભિની [નકુલમાતા ગહપતાની ન લાભિની (પી॰)] અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સા'તિ. ન ખો પનેતં, ગહપતિ, એવં દટ્ઠબ્બં. યાવતા ખો, ગહપતિ, તસ્સ ભગવતો સાવિકા ગિહી ઓદાતવસના લાભિનિયો અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ, અહં તાસં અઞ્ઞતરા. યસ્સ ખો પનસ્સ કઙ્ખા વા વિમતિ વા – અયં સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગ્ગેસુ વિહરતિ સુસુમારગિરે ભેસકળાવને મિગદાયે – તં ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છતુ. તસ્માતિહ ત્વં, ગહપતિ, મા સાપેક્ખો કાલમકાસિ. દુક્ખા, ગહપતિ, સાપેક્ખસ્સ કાલકિરિયા; ગરહિતા ચ ભગવતા સાપેક્ખસ્સ કાલકિરિયા.

“સિયા ખો પન તે, ગહપતિ, એવમસ્સ – ‘ન નકુલમાતા ગહપતાની ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ઓગાધપ્પત્તા પતિગાધપ્પત્તા અસ્સાસપ્પત્તા તિણ્ણવિચિકિચ્છા વિગતકથંકથા વેસારજ્જપ્પત્તા અપરપ્પચ્ચયા સત્થુસાસને વિહરતી’તિ. ન ખો પનેતં, ગહપતિ, એવં દટ્ઠબ્બં. યાવતા ખો, ગહપતિ, તસ્સ ભગવતો સાવિકા ગિહી ઓદાતવસના ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ઓગાધપ્પત્તા પતિગાધપ્પત્તા અસ્સાસપ્પત્તા તિણ્ણવિચિકિચ્છા વિગતકથંકથા વેસારજ્જપ્પત્તા અપરપ્પચ્ચયા સત્થુસાસને વિહરન્તિ, અહં તાસં અઞ્ઞતરા. યસ્સ ખો પનસ્સ કઙ્ખા વા વિમતિ વા – અયં સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો ભગ્ગેસુ વિહરતિ સુસુમારગિરે ભેસકળાવને મિગદાયે – તં ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છતુ. તસ્માતિહ ત્વં, ગહપતિ, મા સાપેક્ખો કાલમકાસિ. દુક્ખા ગહપતિ સાપેક્ખસ્સ કાલકિરિયા; ગરહિતા ચ ભગવતા સાપેક્ખસ્સ કાલકિરિયા”તિ.

અથ ખો નકુલપિતુનો ગહપતિસ્સ નકુલમાતરા [નકુલમાતાય (સી॰ સ્યા॰), નકુલમાતુયા (ક॰)] ગહપતાનિયા ઇમિના ઓવાદેન ઓવદિયમાનસ્સ સો આબાધો ઠાનસો પટિપ્પસ્સમ્ભિ. વુટ્ઠહિ [વુટ્ઠાતિ (ક॰)] ચ નકુલપિતા ગહપતિ તમ્હા આબાધા; તથા પહીનો ચ પન નકુલપિતુનો ગહપતિસ્સ સો આબાધો અહોસિ. અથ ખો નકુલપિતા ગહપતિ ગિલાના વુટ્ઠિતો [“ગિલાનભાવતો વુટ્ઠાય ઠિતો, ભાવપ્પધાનો હિ અયં નિદ્દેસો”તિ ટીકાસંવણ્ણના] અચિરવુટ્ઠિતો ગેલઞ્ઞા દણ્ડમોલુબ્ભ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો નકુલપિતરં ગહપતિં ભગવા એતદવોચ –

“લાભા તે, ગહપતિ, સુલદ્ધં તે, ગહપતિ! યસ્સ તે નકુલમાતા ગહપતાની અનુકમ્પિકા અત્થકામા ઓવાદિકા અનુસાસિકા. યાવતા ખો, ગહપતિ, મમ સાવિકા ગિહી ઓદાતવસના સીલેસુ પરિપૂરકારિનિયો, નકુલમાતા ગહપતાની તાસં અઞ્ઞતરા. યાવતા ખો, ગહપતિ, મમ સાવિકા ગિહી ઓદાતવસના લાભિનિયો અજ્ઝત્તં ચેતોસમથસ્સ, નકુલમાતા ગહપતાની તાસં અઞ્ઞતરા. યાવતા ખો, ગહપતિ, મમ સાવિકા ગિહી ઓદાતવસના ઇમસ્મિં ધમ્મવિનયે ઓગાધપ્પત્તા પતિગાધપ્પત્તા અસ્સાસપ્પત્તા તિણ્ણવિચિકિચ્છા વિગતકથંકથા વેસારજ્જપ્પત્તા અપરપ્પચ્ચયા સત્થુસાસને વિહરન્તિ, નકુલમાતા ગહપતાની તાસં અઞ્ઞતરા. લાભા તે, ગહપતિ, સુલદ્ધં તે, ગહપતિ! યસ્સ તે નકુલમાતા ગહપતાની અનુકમ્પિકા અત્થકામા ઓવાદિકા અનુસાસિકા”તિ. છટ્ઠં.

૭. સોપ્પસુત્તં

૧૭. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનુપટ્ઠાનસાલા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. આયસ્માપિ ખો સારિપુત્તો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનુપટ્ઠાનસાલા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. આયસ્માપિ ખો મહામોગ્ગલ્લાનો…પે॰… આયસ્માપિ ખો મહાકસ્સપો… આયસ્માપિ ખો મહાકચ્ચાયનો… આયસ્માપિ ખો મહાકોટ્ઠિકો [મહાકોટ્ઠિતો (સી॰ પી॰)] … આયસ્માપિ ખો મહાચુન્દો… આયસ્માપિ ખો મહાકપ્પિનો… આયસ્માપિ ખો અનુરુદ્ધો… આયસ્માપિ ખો રેવતો… આયસ્માપિ ખો આનન્દો સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનુપટ્ઠાનસાલા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. અથ ખો ભગવા બહુદેવ રત્તિં નિસજ્જાય વીતિનામેત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં પાવિસિ. તેપિ ખો આયસ્મન્તો અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો ઉટ્ઠાયાસના યથાવિહારં અગમંસુ. યે પન તત્થ ભિક્ખૂ નવા અચિરપબ્બજિતા અધુનાગતા ઇમં ધમ્મવિનયં તે યાવ સૂરિયુગ્ગમના કાકચ્છમાના સુપિંસુ. અદ્દસા ખો ભગવા

દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન તે ભિક્ખૂ યાવ સૂરિયુગ્ગમના કાકચ્છમાને સુપન્તે. દિસ્વા યેનુપટ્ઠાનસાલા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ –

''કહં નુ ખો, ભિક્ખવે, સારિપુત્તો? કહં મહામોગ્ગલ્લાનો? કહં મહાકસ્સપો? કહં મહાકચ્ચાયનો? કહં મહાકોટ્ઠિકો? કહં મહાચુન્દો? કહં મહાકપ્પિનો? કહં અનુરુદ્ધો? કહં રેવતો? કહં આનન્દો? કહં નુ ખો તે, ભિક્ખવે, થેરા સાવકા ગતા''તિ? ''તેપિ ખો, ભન્તે, આયસ્મન્તો અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો ઉટ્ઠાયાસના યથાવિહારં અગમંસૂ''તિ. ''કેન નો [કેન નો (ક॰), કે નુ (કત્થચિ)] તુમ્હે, ભિક્ખવે, થેરા ભિક્ખૂ નાગતાતિ [ભિક્ખૂ નવા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), ભિક્ખૂ ગતાતિ (?)] યાવ સૂરિયુગ્ગમના કાકચ્છમાના સુપથ? તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ તુમ્હેહિ દિટ્ઠં વા સુતં વા – 'રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો [મુદ્ધાભિસિત્તો (ક॰)] યાવદત્થં સેય્યસુખં પસ્સસુખં મિદ્ધસુખં અનુયુત્તો વિહરન્તો યાવજીવં રજ્જં કારેન્તો જનપદસ્સ વા પિયો મનાપો'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''સાધુ, ભિક્ખવે! મયાપિ ખો એતં, ભિક્ખવે, નેવ દિટ્ઠં ન સુતં – 'રાજા ખત્તિયો મુદ્ધાભિસિત્તો યાવદત્થં સેય્યસુખં પસ્સસુખં મિદ્ધસુખં અનુયુત્તો વિહરન્તો યાવજીવં રજ્જં કારેન્તો જનપદસ્સ વા પિયો મનાપો'''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ તુમ્હેહિ દિટ્ઠં વા સુતં વા – 'રટ્ઠિકો...પે॰... પેત્તણિકો... સેનાપતિકો... ગામગામણિકો [ગામગામિકો (સી॰ પી॰)] ... પૂગગામણિકો યાવદત્થં સેય્યસુખં પસ્સસુખં મિદ્ધસુખં અનુયુત્તો વિહરન્તો યાવજીવં પૂગગામણિકત્તં કારેન્તો પૂગસ્સ વા પિયો મનાપો'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''સાધુ, ભિક્ખવે! મયાપિ ખો એતં, ભિક્ખવે, નેવ દિટ્ઠં ન સુતં – 'પૂગગામણિકો યાવદત્થં સેય્યસુખં પસ્સસુખં મિદ્ધસુખં અનુયુત્તો વિહરન્તો યાવજીવં પૂગગામણિકત્તં વા કારેન્તો પૂગસ્સ વા પિયો મનાપો'''તિ.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ તુમ્હેહિ દિટ્ઠં વા સુતં વા – 'સમણો વા બ્રાહ્મણો વા યાવદત્થં સેય્યસુખં પસ્સસુખં મિદ્ધસુખં અનુયુત્તો ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારો ભોજને અમત્તઞ્ઞૂ જાગરિયં અનનુયુત્તો અવિપસ્સકો કુસલાનં ધમ્માનં પુબ્બરત્તાપરરત્તં બોધિપક્ખિયાનં [બોધપક્ખિયાનં (સી॰), બોધપક્ખિકાનં (પી॰)] ધમ્માનં ભાવનાનુયોગં અનનુયુત્તો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તો'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''સાધુ, ભિક્ખવે! મયાપિ ખો એતં, ભિક્ખવે, નેવ દિટ્ઠં ન સુતં – 'સમણો વા બ્રાહ્મણો વા યાવદત્થં સેય્યસુખં પસ્સસુખં મિદ્ધસુખં અનુયુત્તો ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારો ભોજને અમત્તઞ્ઞૂ જાગરિયં અનનુયુત્તો અવિપસ્સકો કુસલાનં ધમ્માનં પુબ્બરત્તાપરરત્તં બોધિપક્ખિયાનં ધમ્માનં ભાવનાનુયોગં અનનુયુત્તો આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં પઞ્ઞાવિમુત્તિં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તો'''તિ.

''તસ્માતિહ, ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારા ભવિસ્સામ, ભોજને મત્તઞ્ઞુનો, જાગરિયં અનુયુત્તા, વિપસ્સકા કુસલાનં ધમ્માનં , પુબ્બરત્તાપરરત્તં બોધિપક્ખિયાનં ધમ્માનં, ભાવનાનુયોગમનુયુત્તા વિહરિસ્સામા'તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ. સત્તમં.

૮. મચ્છબન્ધસુત્તં

૧૮. એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરતિ મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં. અદ્દસા ખો ભગવા અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નો અઞ્ઞતરસ્મિં પદેસે મચ્છિકં મચ્છબન્ધં મચ્છે વધિત્વા વધિત્વા વિક્કિણમાનં. દિસ્વા મગ્ગા

ઓક્કમ્મ અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. નિસજ્જ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''પસ્સથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, અમું મચ્છિકં મચ્છબન્ધં મચ્છે વધિત્વા વધિત્વા વિક્કિણમાન''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ તુમ્હેહિ દિટ્ઠં વા સુતં વા – 'મચ્છિકો મચ્છબન્ધો મચ્છે વધિત્વા વધિત્વા વિક્કિણમાનો તેન કમ્મેન તેન આજીવેન હત્થિયાયી વા અસ્સયાયી વા રથયાયી વા યાનયાયી વા ભોગભોગી વા મહન્તં વા ભોગક્ખન્ધં અજ્ઝાવસન્તો'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે'' . ''સાધુ, ભિક્ખવે! મયાપિ ખો એતં, ભિક્ખવે, નેવ દિટ્ઠં ન સુતં – 'મચ્છિકો મચ્છબન્ધો મચ્છે વધિત્વા વધિત્વા વિક્કિણમાનો તેન કમ્મેન તેન આજીવેન હત્થિયાયી વા અસ્સયાયી વા રથયાયી વા યાનયાયી વા ભોગભોગી વા મહન્તં વા ભોગક્ખન્ધં અજ્ઝાવસન્તો'તિ. તં કિસ્સ હેતુ? તે હિ સો, ભિક્ખવે, મચ્છે વજ્ઝે વધાયુપનીતે [વધાયાનીતે (સ્યા॰ કં॰), વધાય નીતે (ક॰)] પાપકેન મનસાનુપેક્ખતિ, તસ્મા સો નેવ હત્થિયાયી હોતિ ન અસ્સયાયી ન રથયાયી ન યાનયાયી ન ભોગભોગી, ન મહન્તં ભોગક્ખન્ધં અજ્ઝાવસતિ.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ તુમ્હેહિ દિટ્ઠં વા સુતં વા – 'ગોઘાતકો ગાવો વધિત્વા વધિત્વા વિક્કિણમાનો તેન કમ્મેન તેન આજીવેન હત્થિયાયી વા અસ્સયાયી વા રથયાયી વા યાનયાયી વા ભોગભોગી વા મહન્તં વા ભોગક્ખન્ધં અજ્ઝાવસન્તો'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''સાધુ, ભિક્ખવે! મયાપિ ખો એતં, ભિક્ખવે, નેવ દિટ્ઠં ન સુતં – 'ગોઘાતકો ગાવો વધિત્વા વધિત્વા વિક્કિણમાનો તેન કમ્મેન તેન આજીવેન હત્થિયાયી વા અસ્સયાયી વા રથયાયી વા યાનયાયી વા ભોગભોગી વા મહન્તં વા ભોગક્ખન્ધં અજ્ઝાવસન્તો'તિ. તં કિસ્સ હેતુ? તે હિ સો, ભિક્ખવે, ગાવો વજ્ઝે વધાયુપનીતે પાપકેન મનસાનુપેક્ખતિ, તસ્મા સો નેવ હત્થિયાયી હોતિ ન અસ્સયાયી ન રથયાયી ન યાનયાયી ન ભોગભોગી, ન મહન્તં ભોગક્ખન્ધં અજ્ઝાવસતિ''.

''તં કિં મઞ્ઞથ, ભિક્ખવે, અપિ નુ તુમ્હેહિ દિટ્ઠં વા સુતં વા – 'ઓરબ્ભિકો…પે॰… સૂકરિકો [સોકરિકો (સ્યા॰)] …પે॰… સાકુણિકો…પે॰… માગવિકો મગે [મિગે (સ્યા॰ કં॰)] વધિત્વા વધિત્વા વિક્કિણમાનો તેન કમ્મેન તેન આજીવેન હત્થિયાયી વા અસ્સયાયી વા રથયાયી વા યાનયાયી વા ભોગભોગી વા મહન્તં વા ભોગક્ખન્ધં અજ્ઝાવસન્તો'''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''સાધુ, ભિક્ખવે! મયાપિ ખો એતં, ભિક્ખવે, નેવ દિટ્ઠં ન સુતં – 'માગવિકો મગે વધિત્વા વધિત્વા વિક્કિણમાનો તેન કમ્મેન તેન આજીવેન હત્થિયાયી વા અસ્સયાયી વા રથયાયી વા યાનયાયી વા ભોગભોગી વા મહન્તં વા ભોગક્ખન્ધં અજ્ઝાવસન્તો'તિ. તં કિસ્સ હેતુ? તે હિ સો, ભિક્ખવે, મગે વજ્ઝે વધાયુપનીતે પાપકેન મનસાનુપેક્ખતિ, તસ્મા સો નેવ હત્થિયાયી હોતિ ન અસ્સયાયી ન રથયાયી ન યાનયાયી ન ભોગભોગી, ન મહન્તં ભોગક્ખન્ધં અજ્ઝાવસતિ. તે હિ (નામ) [( ) બહૂસુ નત્થિ] સો, ભિક્ખવે, તિરચ્છાનગતે પાણે વજ્ઝે વધાયુપનીતે પાપકેન મનસાનુપેક્ખમાનો [મનસાનુપેક્ખતિ, તસ્મા સો (સ્યા॰ ક॰)] નેવ હત્થિયાયી ભવિસ્સતિ [હોતિ (સ્યા॰ ક॰)] ન અસ્સયાયી ન રથયાયી ન યાનયાયી ન ભોગભોગી, ન મહન્તં ભોગક્ખન્ધં અજ્ઝાવસિસ્સતિ [અજ્ઝાવસતિ (સ્યા॰ ક॰)]. કો પન વાદો યં મનુસ્સભૂતં વજ્ઝં વધાયુપનીતં પાપકેન મનસાનુપેક્ખતિ! તઞ્હિ તસ્સ [તં હિસ્સ (પી॰ ક॰)], ભિક્ખવે, હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય. કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતી''તિ. અટ્ઠમં.

૯. પઠમમરણસ્સતિસુત્તં

૧૯. એકં સમયં ભગવા નાતિકે [નાદિકે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰) અ॰ નિ॰ ૮.૭૩] વિહરતિ ગિઞ્જકાવસથે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ભિક્ખવો''તિ . ''ભદન્તે''તિ તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ''મરણસ્સતિ, ભિક્ખવે, ભાવિતા બહુલીકતા મહપ્ફલા હોતિ મહાનિસંસા અમતોગધા અમતપરિયોસાના. ભાવેથ નો તુમ્હે, ભિક્ખવે, મરણસ્સતિ''ન્તિ?

એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અહં ખો, ભન્તે, ભાવેમિ મરણસ્સતિ''ન્તિ. ''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, ભાવેસિ મરણસ્સતિ''ન્તિ? ''ઇધ મય્હં, ભન્તે , એવં હોતિ – 'અહો વતાહં રત્તિન્દિવં જીવેય્યં, ભગવતો સાસનં મનસિ કરેય્યં, બહુ વત મે કતં અસ્સા'તિ. એવં ખો અહં, ભન્તે, ભાવેમિ મરણસ્સતિ''ન્તિ.

અઞ્ઞતરોપિ ખો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અહમ્પિ ખો, ભન્તે, ભાવેમિ મરણસ્સતિ''ન્તિ. ''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, ભાવેસિ મરણસ્સતિ''ન્તિ? ''ઇધ મય્હં, ભન્તે, એવં હોતિ – 'અહો વતાહં દિવસં જીવેય્યં, ભગવતો સાસનં મનસિ કરેય્યં, બહુ વત મે કતં અસ્સા'તિ. એવં ખો અહં, ભન્તે, ભાવેમિ મરણસ્સતિ''ન્તિ.

અઞ્ઞતરોપિ ખો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અહમ્પિ ખો, ભન્તે, ભાવેમિ મરણસ્સતિ''ન્તિ. ''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, ભાવેસિ મરણસ્સતિ''ન્તિ ? ''ઇધ મય્હં, ભન્તે, એવં હોતિ – 'અહો વતાહં તદન્તરં જીવેય્યં યદન્તરં એકપિણ્ડપાતં ભુઞ્જામિ, ભગવતો સાસનં મનસિ કરેય્યં, બહુ વત મે કતં અસ્સા'તિ. એવં ખો અહં, ભન્તે, ભાવેમિ મરણસ્સતિ''ન્તિ.

અઞ્ઞતરોપિ ખો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અહમ્પિ ખો, ભન્તે, ભાવેમિ મરણસ્સતિ''ન્તિ. ''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, ભાવેસિ મરણસ્સતિ''ન્તિ? ''ઇધ મય્હં, ભન્તે, એવં હોતિ – 'અહો વતાહં તદન્તરં જીવેય્યં યદન્તરં ચત્તારો પઞ્ચ આલોપે સઙ્ખાદિત્વા [સઙ્ખરિત્વા (ક॰)] અજ્ઝોહરામિ, ભગવતો સાસનં મનસિ કરેય્યં, બહુ વત મે કતં અસ્સા'તિ. એવં ખો અહં, ભન્તે, ભાવેમિ મરણસ્સતિ''ન્તિ.

અઞ્ઞતરોપિ ખો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અહમ્પિ ખો, ભન્તે, ભાવેમિ મરણસ્સતિ''ન્તિ. ''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, ભાવેસિ મરણસ્સતિ''ન્તિ? ''ઇધ મય્હં, ભન્તે, એવં હોતિ – 'અહો વતાહં તદન્તરં જીવેય્યં યદન્તરં એકં આલોપં સઙ્ખાદિત્વા [સંહરિત્વા (ક॰)] અજ્ઝોહરામિ, ભગવતો સાસનં મનસિ કરેય્યં, બહુ વત મે કતં અસ્સા'તિ. એવં ખો અહં, ભન્તે, ભાવેમિ મરણસ્સતિ''ન્તિ.

અઞ્ઞતરોપિ ખો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ''અહમ્પિ ખો, ભન્તે, ભાવેમિ મરણસ્સતિ''ન્તિ. ''યથા કથં પન ત્વં, ભિક્ખુ, ભાવેસિ મરણસ્સતિ''ન્તિ? ''ઇધ મય્હં, ભન્તે , એવં હોતિ – 'અહો વતાહં તદન્તરં જીવેય્યં યદન્તરં અસ્સસિત્વા વા પસ્સસામિ પસ્સસિત્વા વા અસ્સસામિ, ભગવતો સાસનં મનસિ કરેય્યં, બહુ વત મે કતં અસ્સા'તિ. એવં ખો અહં, ભન્તે, ભાવેમિ મરણસ્સતિ''ન્તિ.

એવં વુત્તે ભગવા તે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''યો ચાયં [ય્વાયં (પી॰ ક॰)], ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં મરણસ્સતિં ભાવેતિ – 'અહો વતાહં રત્તિન્દિવં જીવેય્યં, ભગવતો સાસનં મનસિ કરેય્યં, બહુ વત મે કતં અસ્સા'''તિ.

''યો ચાયં [યોપાયં (ક॰)], ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં મરણસ્સતિં ભાવેતિ – 'અહો વતાહં દિવસં જીવેય્યં, ભગવતો સાસનં મનસિ કરેય્યં, બહુ વત મે કતં અસ્સા'''તિ.

“યો ચાયં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં મરણસ્સતિં ભાવેતિ – ‘અહો વતાહં તદન્તરં જીવેય્યં યદન્તરં એકપિણ્ડપાતં ભુઞ્જામિ, ભગવતો સાસનં મનસિ કરેય્યં, બહુ વત મે કતં અસ્સા’’’તિ.

“યો ચાયં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં મરણસ્સતિં ભાવેતિ – ‘અહો વતાહં તદન્તરં જીવેય્યં યદન્તરં ચત્તારો પઞ્ચ આલોપે સઙ્ખાદિત્વા અજ્ઝોહરામિ, ભગવતો સાસનં મનસિ કરેય્યં , બહુ વત મે કતં અસ્સા’તિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ પમત્તા વિહરન્તિ દન્ધં મરણસ્સતિં ભાવેન્તિ આસવાનં ખયાય.

“યો ચ ખ્વાયં [યોપાયં (ક॰)], ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં મરણસ્સતિં ભાવેતિ – ‘અહો વતાહં તદન્તરં જીવેય્યં યદન્તરં એકં આલોપં સઙ્ખાદિત્વા અજ્ઝોહરામિ, ભગવતો સાસનં મનસિ કરેય્યં, બહુ વત મે કતં અસ્સા’’’તિ.

“યો ચાયં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ એવં મરણસ્સતિં ભાવેતિ – ‘અહો વતાહં તદન્તરં જીવેય્યં યદન્તરં અસ્સસિત્વા વા પસ્સસામિ પસ્સસિત્વા વા અસ્સસામિ, ભગવતો સાસનં મનસિ કરેય્યં, બહુ વત મે કતં અસ્સા’તિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ અપ્પમત્તા વિહરન્તિ તિક્ખં મરણસ્સતિં ભાવેન્તિ આસવાનં ખયાય.

“તસ્માતિહ , ભિક્ખવે, એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘અપ્પમત્તા વિહરિસ્સામ, તિક્ખં મરણસ્સતિં ભાવેસ્સામ આસવાનં ખયાયા’તિ. એવઞ્હિ વો, ભિક્ખવે, સિક્ખિતબ્બ’’ન્તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયમરણસ્સતિસુત્તં

૨૦. એકં સમયં ભગવા નાતિકે વિહરતિ ગિઞ્જકાવસથે. તત્ર ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘મરણસ્સતિ, ભિક્ખવે, ભાવિતા બહુલીકતા મહપ્ફલા હોતિ મહાનિસંસા અમતોગધા અમતપરિયોસાના. કથં ભાવિતા ચ, ભિક્ખવે, મરણસ્સતિ કથં બહુલીકતા મહપ્ફલા હોતિ મહાનિસંસા અમતોગધા અમતપરિયોસાના?

“ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ દિવસે નિક્ખન્તે રત્તિયા પતિહિતાય [પટિગતાય (ક॰) અ॰ નિ॰ ૮.૭૪] ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘બહુકા ખો મે પચ્ચયા મરણસ્સ – અહિ વા મં ડંસેય્ય, વિચ્છિકો વા મં ડંસેય્ય, સતપદી વા મં ડંસેય્ય; તેન મે અસ્સ કાલકિરિયા , સો મમસ્સ અન્તરાયો. ઉપક્ખલિત્વા વા પપતેય્યં, ભત્તં વા મે ભુત્તં બ્યાપજ્જેય્ય, પિત્તં વા મે કુપ્પેય્ય , સેમ્હં વા મે કુપ્પેય્ય, સત્થકા વા મે વાતા કુપ્પેય્યું; તેન મે અસ્સ કાલકિરિયા, સો મમસ્સ અન્તરાયો’તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખિતબ્બં – ‘અત્થિ નુ ખો મે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપ્પહીના, યે મે અસ્સુ રત્તિં કાલં કરોન્તસ્સ અન્તરાયાયા’’’તિ.

“સચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘અત્થિ મે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપ્પહીના, યે મે અસ્સુ રત્તિં કાલં કરોન્તસ્સ અન્તરાયાયા’તિ, તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય અધિમત્તો છન્દો ચ વાયામો ચ ઉસ્સાહો ચ ઉસ્સોળ્હી ચ અપ્પટિવાની ચ સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ કરણીયં. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, આદિત્તચેલો વા આદિત્તસીસો વા તસ્સેવ ચેલસ્સ વા સીસસ્સ વા નિબ્બાપનાય અધિમત્તં છન્દઞ્ચ વાયામઞ્ચ ઉસ્સાહઞ્ચ ઉસ્સોળ્હિઞ્ચ અપ્પટિવાનિઞ્ચ સતિઞ્ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ કરેય્ય; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તેન ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય અધિમત્તો છન્દો ચ વાયામો ચ ઉસ્સાહો ચ ઉસ્સોળ્હી ચ અપ્પટિવાની ચ સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ કરણીયં.

‘‘સચે પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘નત્થિ મે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપ્પહીના, યે મે અસ્સુ રત્તિં કાલં કરોન્તસ્સ અન્તરાયાયા’તિ, તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ.

‘‘ઇધ પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ રત્તિયા નિક્ખન્તાય દિવસે પતિહિતે ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ‘બહુકા ખો મે પચ્ચયા મરણસ્સ – અહિ વા મં ડંસેય્ય, વિચ્છિકો વા મં ડંસેય્ય, સતપદી વા મં ડંસેય્ય; તેન મે અસ્સ કાલકિરિયા સો મમસ્સ અન્તરાયો. ઉપક્ખલિત્વા વા પપતેય્યં, ભત્તં વા મે ભુત્તં બ્યાપજ્જેય્ય, પિત્તં વા મે કુપ્પેય્ય, સેમ્હં વા મે કુપ્પેય્ય, સત્થકા વા મે વાતા કુપ્પેય્યું; તેન મે અસ્સ કાલકિરિયા સો મમસ્સ અન્તરાયો’તિ. તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખિતબ્બં – ‘અત્થિ નુ ખો મે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપ્પહીના, યે મે અસ્સુ દિવા કાલં કરોન્તસ્સ અન્તરાયાયા’’’તિ.

‘‘સચે , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘અત્થિ મે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપ્પહીના, યે મે અસ્સુ દિવા કાલં કરોન્તસ્સ અન્તરાયાયા’તિ, તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય અધિમત્તો છન્દો ચ વાયામો ચ ઉસ્સાહો ચ ઉસ્સોળ્હી ચ અપ્પટિવાની ચ સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ કરણીયં. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, આદિત્તચેલો વા આદિત્તસીસો વા તસ્સેવ ચેલસ્સ વા સીસસ્સ વા નિબ્બાપનાય અધિમત્તં છન્દઞ્ચ વાયામઞ્ચ ઉસ્સાહઞ્ચ ઉસ્સોળ્હિઞ્ચ અપ્પટિવાનિઞ્ચ સતિઞ્ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ કરેય્ય; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, તેન ભિક્ખુના તેસંયેવ પાપકાનં અકુસલાનં ધમ્માનં પહાનાય અધિમત્તો છન્દો ચ વાયામો ચ ઉસ્સાહો ચ ઉસ્સોળ્હી ચ અપ્પટિવાની ચ સતિ ચ સમ્પજઞ્ઞઞ્ચ કરણીયં.

‘‘સચે પન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પચ્ચવેક્ખમાનો એવં જાનાતિ – ‘નત્થિ મે પાપકા અકુસલા ધમ્મા અપ્પહીના, યે મે અસ્સુ દિવા કાલં કરોન્તસ્સ અન્તરાયાયા’તિ, તેન, ભિક્ખવે, ભિક્ખુના તેનેવ પીતિપામોજ્જેન વિહાતબ્બં અહોરત્તાનુસિક્ખિના કુસલેસુ ધમ્મેસુ. એવં ભાવિતા ખો, ભિક્ખવે, મરણસ્સતિ એવં બહુલીકતા મહપ્ફલા હોતિ મહાનિસંસા અમતોગધા અમતપરિયોસાના’’તિ. દસમં.

સારણીયવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

દ્વે સારણી નિસારણીયં, ભદ્દકં અનુતપ્પિયં;
નકુલં સોપ્પમચ્છા ચ, દ્વે હોન્તિ મરણસ્સતીતિ.

૩. અનુત્તરિયવગ્ગો

૧. સામકસુત્તં

૨૧. એકં સમયં ભગવા સક્કેસુ વિહરતિ સામગામકે પોક્ખરણિયાયં. અથ ખો અઞ્ઞતરા દેવતા અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં પોક્ખરણિયં ઓભાસેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતા ખો સા દેવતા ભગવન્તં એતદવોચ –

''તયોમે, ભન્તે, ધમ્મા ભિક્ખુનો પરિહાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે તયો? કમ્મારામતા, ભસ્સારામતા , નિદ્દારામતા – ઇમે ખો, ભન્તે, તયો ધમ્મા ભિક્ખુનો પરિહાનાય સંવત્તન્તી''તિ. ઇદમવોચ સા દેવતા. સમનુઞ્ઞો સત્થા અહોસિ. અથ ખો સા દેવતા ''સમનુઞ્ઞો મે સત્થા''તિ ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયિ.

અથ ખો ભગવા તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''ઇમં, ભિક્ખવે, રત્તિં અઞ્ઞતરા દેવતા અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં પોક્ખરણિયં ઓભાસેત્વા યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતા ખો, ભિક્ખવે, સા દેવતા મં એતદવોચ – 'તયોમે, ભન્તે, ધમ્મા ભિક્ખુનો પરિહાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે તયો? કમ્મારામતા, ભસ્સારામતા, નિદ્દારામતા – ઇમે ખો, ભન્તે, તયો ધમ્મા ભિક્ખુનો પરિહાનાય સંવત્તન્તી'તિ. ઇદમવોચ, ભિક્ખવે, સા દેવતા. ઇદં વત્વા મં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયિ. તેસં વો [ખો (ક॰)], ભિક્ખવે, અલાભા તેસં દુલ્લદ્ધં, યે વો દેવતાપિ જાનન્તિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ પરિહાયમાને''.

''અપરેપિ, ભિક્ખવે, તયો પરિહાનિયે ધમ્મે દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ''કતમે ચ, ભિક્ખવે, તયો પરિહાનિયા ધમ્મા? સઙ્ગણિકારામતા, દોવચસ્સતા, પાપમિત્તતા – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો પરિહાનિયા ધમ્મા''.

''યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, અતીતમદ્ધાનં પરિહાયિંસુ કુસલેહિ ધમ્મેહિ, સબ્બેતે ઇમેહેવ છહિ ધમ્મેહિ પરિહાયિંસુ કુસલેહિ ધમ્મેહિ. યેપિ હિ કેચિ, ભિક્ખવે, અનાગતમદ્ધાનં પરિહાયિસ્સન્તિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ, સબ્બેતે ઇમેહેવ છહિ ધમ્મેહિ પરિહાયિસ્સન્તિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ. યેપિ હિ કેચિ, ભિક્ખવે, એતરહિ પરિહાયન્તિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ, સબ્બેતે ઇમેહેવ છહિ ધમ્મેહિ પરિહાયન્તિ કુસલેહિ ધમ્મેહી''તિ. પઠમં.

૨. અપરિહાનિયસુત્તં

૨૨. ''છયિમે, ભિક્ખવે, અપરિહાનિયે ધમ્મે દેસેસ્સામિ, તં સુણાથ...પે॰... કતમે ચ, ભિક્ખવે, છ અપરિહાનિયા ધમ્મા? ન કમ્મારામતા, ન ભસ્સારામતા, ન નિદ્દારામતા, ન સઙ્ગણિકારામતા, સોવચસ્સતા, કલ્યાણમિત્તતા – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ અપરિહાનિયા ધમ્મા.

''યે હિ કેચિ, ભિક્ખવે, અતીતમદ્ધાનં ન પરિહાયિંસુ કુસલેહિ ધમ્મેહિ, સબ્બેતે ઇમેહેવ છહિ ધમ્મેહિ ન પરિહાયિંસુ કુસલેહિ ધમ્મેહિ. યેપિ હિ કેચિ, ભિક્ખવે, અનાગતમદ્ધાનં ન પરિહાયિસ્સન્તિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ, સબ્બેતે

ઇમેહેવ છહિ ધમ્મેહિ ન પરિહાયિસ્સન્તિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ. યેપિ હિ કેચિ, ભિક્ખવે, એતરહિ ન પરિહાયન્તિ કુસલેહિ ધમ્મેહિ, સબ્બેતે ઇમેહેવ છહિ ધમ્મેહિ ન પરિહાયન્તિ કુસલેહિ ધમ્મેહી''તિ. દુતિયં.

૩. ભયસુત્તં

૨૩. '''ભય'ન્તિ, ભિક્ખવે, કામાનમેતં અધિવચનં; 'દુક્ખ'ન્તિ, ભિક્ખવે, કામાનમેતં અધિવચનં; 'રોગો'તિ, ભિક્ખવે, કામાનમેતં અધિવચનં; 'ગણ્ડો'તિ, ભિક્ખવે , કામાનમેતં અધિવચનં; 'સઙ્ગો'તિ, ભિક્ખવે, કામાનમેતં અધિવચનં; 'પઙ્કો'તિ, ભિક્ખવે, કામાનમેતં અધિવચનં.

''કસ્મા ચ, ભિક્ખવે, 'ભય'ન્તિ કામાનમેતં અધિવચનં? કામરાગરત્તાયં, ભિક્ખવે, છન્દરાગવિનિબદ્ધો દિટ્ઠધમ્મિકાપિ ભયા ન પરિમુચ્ચતિ, સમ્પરાયિકાપિ ભયા ન પરિમુચ્ચતિ, તસ્મા 'ભય'ન્તિ કામાનમેતં અધિવચનં. કસ્મા ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખન્તિ...પે॰... રોગોતિ... ગણ્ડોતિ... સઙ્ગોતિ... પઙ્કોતિ કામાનમેતં અધિવચનં? કામરાગરત્તાયં, ભિક્ખવે, છન્દરાગવિનિબદ્ધો દિટ્ઠધમ્મિકાપિ પઙ્કા ન પરિમુચ્ચતિ, સમ્પરાયિકાપિ પઙ્કા ન પરિમુચ્ચતિ, તસ્મા 'પઙ્કો'તિ કામાનમેતં અધિવચન''ન્તિ.

''ભયં દુક્ખં રોગો ગણ્ડો, સઙ્ગો પઙ્કો ચ ઉભયં;
એતે કામા પવુચ્ચન્તિ, યત્થ સત્તો પુથુજ્જનો.

''ઉપાદાને ભયં દિસ્વા, જાતિમરણસમ્ભવે;
અનુપાદા વિમુચ્ચન્તિ, જાતિમરણસઙ્ખયે.

''તે ખેમપ્પત્તા સુખિનો, દિટ્ઠધમ્માભિનિબ્બુતા;
સબ્બવેરભયાતીતા [સબ્બે વેરભયાતીતા (સ્યા॰)], સબ્બદુક્ખં ઉપચ્ચગુ''ન્તિ. તતિયં;

૪. હિમવન્તસુત્તં

૨૪. ''છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ હિમવન્તં પબ્બતરાજં પદાલેય્ય, કો પન વાદો છવાય અવિજ્જાય! કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમાધિસ્સ સમાપત્તિકુસલો હોતિ, સમાધિસ્સ ઠિતિકુસલો હોતિ, સમાધિસ્સ વુટ્ઠાનકુસલો હોતિ, સમાધિસ્સ કલ્લિતકુસલો [કલ્લતાકુસલો (સ્યા॰ કં॰ ક॰) સં॰ નિ॰ ૩.૬૬૫ પસ્સિતબ્બં] હોતિ, સમાધિસ્સ ગોચરકુસલો હોતિ, સમાધિસ્સ અભિનીહારકુસલો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ હિમવન્તં પબ્બતરાજં પદાલેય્ય, કો પન વાદો છવાય અવિજ્જાયા''તિ! ચતુત્થં.

૫. અનુસ્સતિટ્ઠાનસુત્તં

૨૫. ''છયિમાનિ , ભિક્ખવે, અનુસ્સતિટ્ઠાનાનિ. કતમાનિ છ? ઇધ, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો તથાગતં અનુસ્સરતિ – 'ઇતિપિ સો ભગવા...પે॰... સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા'તિ. યસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે અરિયસાવકો તથાગતં અનુસ્સરતિ, નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ, નિક્ખન્તં મુત્તં વુટ્ઠિતં ગેધમ્હા.

‘ગેધો’તિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં. ઇદમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, આરમ્મણં કરિત્વા એવમિધેકચ્ચે સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો ધમ્મં અનુસ્સરતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો…પે॰… પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ. યસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે અરિયસાવકો ધમ્મં અનુસ્સરતિ, નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ, નિક્ખન્તં મુત્તં વુટ્ઠિતં ગેધમ્હા. ‘ગેધો’તિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં. ઇદમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, આરમ્મણં કરિત્વા એવમિધેકચ્ચે સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો સઙ્ઘં અનુસ્સરતિ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો…પે॰… અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ. યસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે અરિયસાવકો સઙ્ઘં અનુસ્સરતિ, નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ, નિક્ખન્તં મુત્તં વુટ્ઠિતં ગેધમ્હા. ‘ગેધો’તિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં. ઇદમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, આરમ્મણં કરિત્વા એવમિધેકચ્ચે સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો અત્તનો સીલાનિ અનુસ્સરતિ અખણ્ડાનિ…પે॰… સમાધિસંવત્તનિકાનિ. યસ્મિં, ભિક્ખવે, સમયે અરિયસાવકો સીલં અનુસ્સરતિ, નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ, નિક્ખન્તં મુત્તં વુટ્ઠિતં ગેધમ્હા. ‘ગેધો’તિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં. ઇદમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, આરમ્મણં કરિત્વા એવમિધેકચ્ચે સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો અત્તનો ચાગં અનુસ્સરતિ – ‘લાભા વત મે! સુલદ્ધં વત મે…પે॰… યાચયોગો દાનસંવિભાગરતો’તિ. યસ્મિં…પે॰… એવમિધેકચ્ચે સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો દેવતા અનુસ્સરતિ – ‘સન્તિ દેવા ચાતુમહારાજિકા , સન્તિ દેવા તાવતિંસા, સન્તિ દેવા યામા, સન્તિ દેવા તુસિતા, સન્તિ દેવા નિમ્માનરતિનો, સન્તિ દેવા પરનિમ્મિતવસવત્તિનો, સન્તિ દેવા બ્રહ્મકાયિકા , સન્તિ દેવા તતુત્તરિ. યથારૂપાય સદ્ધાય સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થ ઉપપન્ના; મય્હમ્પિ તથારૂપા સદ્ધા સંવિજ્જતિ. યથારૂપેન સીલેન… સુતેન… ચાગેન… પઞ્ઞાય સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થ ઉપપન્ના; મય્હમ્પિ તથારૂપા પઞ્ઞા સંવિજ્જતી’’’ તિ.

‘‘યસ્મિં , ભિક્ખવે, સમયે અરિયસાવકો અત્તનો ચ તાસઞ્ચ દેવતાનં સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરતિ નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ, નિક્ખન્તં મુત્તં વુટ્ઠિતં ગેધમ્હા. ‘ગેધો’તિ ખો, ભિક્ખવે, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં. ઇદમ્પિ ખો, ભિક્ખવે, આરમ્મણં કરિત્વા એવમિધેકચ્ચે સત્તા વિસુજ્ઝન્તિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, છ અનુસ્સતિટ્ઠાનાની’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. મહાકચ્ચાનસુત્તં

૨૬. તત્ર ખો આયસ્મા મહાકચ્ચાનો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘આવુસો ભિક્ખવે’’તિ. ‘‘આવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો મહાકચ્ચાનસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા મહાકચ્ચાનો એતદવોચ – ‘‘અચ્છરિયં, આવુસો; અબ્ભુતં, આવુસો! યાવઞ્ચિદં તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સમ્બાધે ઓકાસાધિગમો અનુબુદ્ધો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય, યદિદં છ અનુસ્સતિટ્ઠાનાનિ.

‘‘કતમાનિ છ? ઇધાવુસો, અરિયસાવકો તથાગતં અનુસ્સરતિ – ‘ઇતિપિ સો ભગવા ...પે॰... સત્થા દેવમનુસ્સાનં બુદ્ધો ભગવા’તિ. યસ્મિં, આવુસો, સમયે અરિયસાવકો તથાગતં અનુસ્સરતિ નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ, નિક્ખન્તં મુત્તં વુટ્ઠિતં ગેધમ્હા. ‘ગેધો’તિ ખો, આવુસો, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં. સ ખો સો, આવુસો, અરિયસાવકો સબ્બસો આકાસસમેન ચેતસા વિહરતિ વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન. ઇદમ્પિ ખો, આવુસો, આરમ્મણં કરિત્વા એવમિધેકચ્ચે સત્તા વિસુદ્ધિધમ્મા ભવન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, અરિયસાવકો ધમ્મં અનુસ્સરતિ – ‘સ્વાક્ખાતો ભગવતા ધમ્મો...પે॰... પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી’તિ. યસ્મિં, આવુસો, સમયે અરિયસાવકો ધમ્મં અનુસ્સરતિ નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ, નિક્ખન્તં મુત્તં વુટ્ઠિતં ગેધમ્હા. ‘ગેધો’તિ ખો, આવુસો, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં. સ ખો સો, આવુસો, અરિયસાવકો સબ્બસો આકાસસમેન ચેતસા વિહરતિ વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન . ઇદમ્પિ ખો, આવુસો, આરમ્મણં કરિત્વા એવમિધેકચ્ચે સત્તા વિસુદ્ધિધમ્મા ભવન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, અરિયસાવકો સઙ્ઘં અનુસ્સરતિ – ‘સુપ્પટિપન્નો ભગવતો સાવકસઙ્ઘો...પે॰... અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’તિ. યસ્મિં, આવુસો, સમયે અરિયસાવકો સઙ્ઘં અનુસ્સરતિ નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ, નિક્ખન્તં મુત્તં વુટ્ઠિતં ગેધમ્હા. ‘ગેધો’તિ ખો, આવુસો, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં. સ ખો સો, આવુસો, અરિયસાવકો સબ્બસો આકાસસમેન ચેતસા વિહરતિ વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન. ઇદમ્પિ ખો, આવુસો, આરમ્મણં કરિત્વા એવમિધેકચ્ચે સત્તા વિસુદ્ધિધમ્મા ભવન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, અરિયસાવકો અત્તનો સીલાનિ અનુસ્સરતિ અખણ્ડાનિ...પે॰... સમાધિસંવત્તનિકાનિ. યસ્મિં, આવુસો, સમયે અરિયસાવકો અત્તનો સીલં અનુસ્સરતિ નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ, નિક્ખન્તં મુત્તં વુટ્ઠિતં ગેધમ્હા. ‘ગેધો’તિ ખો, આવુસો, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં. સ ખો સો, આવુસો, અરિયસાવકો સબ્બસો આકાસસમેન ચેતસા વિહરતિ વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન. ઇદમ્પિ ખો, આવુસો, આરમ્મણં કરિત્વા એવમિધેકચ્ચે સત્તા વિસુદ્ધિધમ્મા ભવન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, અરિયસાવકો અત્તનો ચાગં અનુસ્સરતિ – ‘લાભા વત મે, સુલદ્ધં વત મે...પે॰... યાચયોગો દાનસંવિભાગરતો’તિ. યસ્મિં, આવુસો, સમયે અરિયસાવકો અત્તનો ચાગં અનુસ્સરતિ નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ

તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ, નિક્ખન્તં મુત્તં વુટ્ઠિતં ગેધમ્હા. ‘ગેધો’તિ ખો, આવુસો, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં. સ ખો સો, આવુસો, અરિયસાવકો સબ્બસો આકાસસમેન ચેતસા વિહરતિ વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન. ઇદમ્પિ ખો, આવુસો, આરમ્મણં કરિત્વા એવમિધેકચ્ચે સત્તા વિસુદ્ધિધમ્મા ભવન્તિ.

‘‘પુન ચપરં, આવુસો, અરિયસાવકો દેવતા અનુસ્સરતિ – ‘સન્તિ દેવા ચાતુમહારાજિકા, સન્તિ દેવા...પે॰... તતુત્તરિ. યથારૂપાય સદ્ધાય સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થ ઉપપન્ના; મય્હમ્પિ તથારૂપા સદ્ધા સંવિજ્જતિ . યથારૂપેન સીલેન...પે॰... સુતેન... ચાગેન... પઞ્ઞાય સમન્નાગતા તા દેવતા ઇતો ચુતા તત્થ ઉપપન્ના; મય્હમ્પિ તથારૂપા પઞ્ઞા સંવિજ્જતી’તિ. યસ્મિં, આવુસો, સમયે અરિયસાવકો અત્તનો ચ તાસઞ્ચ દેવતાનં સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ સુતઞ્ચ ચાગઞ્ચ પઞ્ઞઞ્ચ અનુસ્સરતિ નેવસ્સ તસ્મિં સમયે રાગપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ , ન દોસપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ, ન મોહપરિયુટ્ઠિતં ચિત્તં હોતિ; ઉજુગતમેવસ્સ તસ્મિં સમયે ચિત્તં હોતિ, નિક્ખન્તં મુત્તં વુટ્ઠિતં ગેધમ્હા. ‘ગેધો’તિ ખો, આવુસો, પઞ્ચન્નેતં કામગુણાનં અધિવચનં. સ ખો સો, આવુસો, અરિયસાવકો સબ્બસો આકાસસમેન ચેતસા વિહરતિ વિપુલેન મહગ્ગતેન અપ્પમાણેન અવેરેન અબ્યાપજ્જેન. ઇદમ્પિ ખો, આવુસો, આરમ્મણં કરિત્વા એવમિધેકચ્ચે સત્તા વિસુદ્ધિધમ્મા ભવન્તિ.

‘‘અચ્છરિયં , આવુસો; અબ્ભુતં, આવુસો! યાવઞ્ચિદં તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન સમ્બાધે ઓકાસાધિગમો અનુબુદ્ધો સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય, યદિદં છ અનુસ્સતિટ્ઠાનાની’’તિ. છટ્ઠં.

૭. પઠમસમયસુત્તં

૨૭. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો ભિક્ખુ ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કતિ નુ ખો, ભન્તે, સમયા મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુ’’ન્તિ? ‘‘છયિમે, ભિક્ખુ, સમયા મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું’’.

‘‘કતમે છ? ઇધ, ભિક્ખુ, યસ્મિં સમયે ભિક્ખુ કામરાગપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ કામરાગપરેતેન, ઉપ્પન્નસ્સ ચ કામરાગસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ તસ્મિં સમયે મનોભાવનીયો ભિક્ખુ ઉપસઙ્કમિત્વા એવમસ્સ વચનીયો – ‘અહં ખો, આવુસો, કામરાગપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરામિ કામરાગપરેતેન, ઉપ્પન્નસ્સ ચ કામરાગસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનામિ. સાધુ વત મે, આયસ્મા, કામરાગસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેતૂ’તિ. તસ્સ મનોભાવનીયો ભિક્ખુ કામરાગસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેતિ. અયં, ભિક્ખુ, પઠમો સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખુ, યસ્મિં સમયે ભિક્ખુ બ્યાપાદપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ બ્યાપાદપરેતેન, ઉપ્પન્નસ્સ ચ બ્યાપાદસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ તસ્મિં સમયે મનોભાવનીયો ભિક્ખુ ઉપસઙ્કમિત્વા એવમસ્સ વચનીયો – ‘અહં ખો, આવુસો, બ્યાપાદપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરામિ બ્યાપાદપરેતેન, ઉપ્પન્નસ્સ ચ બ્યાપાદસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનામિ. સાધુ વત મે, આયસ્મા, બ્યાપાદસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેતૂ’તિ. તસ્સ મનોભાવનીયો ભિક્ખુ બ્યાપાદસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેતિ. અયં, ભિક્ખુ, દુતિયો સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખુ, યસ્મિં સમયે ભિક્ખુ થિનમિદ્ધપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ થિનમિદ્ધપરેતેન, ઉપ્પન્નસ્સ ચ થિનમિદ્ધસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ તસ્મિં સમયે મનોભાવનીયો ભિક્ખુ ઉપસઙ્કમિત્વા એવમસ્સ વચનીયો – ‘અહં ખો, આવુસો, થિનમિદ્ધપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરામિ થિનમિદ્ધપરેતેન, ઉપ્પન્નસ્સ ચ થિનમિદ્ધસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનામિ. સાધુ વત મે, આયસ્મા, થિનમિદ્ધસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેતૂ’તિ. તસ્સ મનોભાવનીયો ભિક્ખુ થિનમિદ્ધસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેતિ . અયં, ભિક્ખુ, તતિયો સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખુ, યસ્મિં સમયે ભિક્ખુ ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચપરેતેન, ઉપ્પન્નસ્સ ચ ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ તસ્મિં સમયે મનોભાવનીયો ભિક્ખુ ઉપસઙ્કમિત્વા એવમસ્સ વચનીયો – ‘અહં ખો, આવુસો, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરામિ ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચપરેતેન, ઉપ્પન્નસ્સ ચ ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનામિ. સાધુ વત મે, આયસ્મા, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેતૂ’તિ. તસ્સ મનોભાવનીયો ભિક્ખુ ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેતિ. અયં, ભિક્ખુ, ચતુત્થો સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખુ, યસ્મિં સમયે ભિક્ખુ વિચિકિચ્છાપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ વિચિકિચ્છાપરેતેન, ઉપ્પન્નાય ચ વિચિકિચ્છાય નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ તસ્મિં સમયે મનોભાવનીયો ભિક્ખુ ઉપસઙ્કમિત્વા એવમસ્સ વચનીયો – ‘અહં, આવુસો, વિચિકિચ્છાપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરામિ વિચિકિચ્છાપરેતેન, ઉપ્પન્નાય ચ વિચિકિચ્છાય નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનામિ. સાધુ વત મે, આયસ્મા, વિચિકિચ્છાય પહાનાય ધમ્મં દેસેતૂ’તિ. તસ્સ મનોભાવનીયો ભિક્ખુ વિચિકિચ્છાય પહાનાય ધમ્મં દેસેતિ. અયં, ભિક્ખુ, પઞ્ચમો સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું.

‘‘પુન ચપરં, ભિક્ખુ, યસ્મિં સમયે ભિક્ખુ યં નિમિત્તં આગમ્મ યં નિમિત્તં મનસિકરોતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતિ તં નિમિત્તં નપ્પજાનાતિ તસ્મિં સમયે મનોભાવનીયો ભિક્ખુ ઉપસઙ્કમિત્વા એવમસ્સ વચનીયો – ‘અહં ખો, આવુસો, યં નિમિત્તં આગમ્મ યં નિમિત્તં મનસિકરોતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતિ, તં નિમિત્તં નપ્પજાનામિ. સાધુ વત મે, આયસ્મા, આસવાનં ખયાય ધમ્મં દેસેતૂ’તિ. તસ્સ મનોભાવનીયો ભિક્ખુ આસવાનં ખયાય ધમ્મં દેસેતિ. અયં, ભિક્ખુ, છટ્ઠો સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. ઇમે ખો, ભિક્ખુ, છ સમયા મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુ’’ન્તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયસમયસુત્તં

૨૮. એકં સમયં સમ્બહુલા થેરા ભિક્ખૂ બારાણસિયં વિહરન્તિ ઇસિપતને મિગદાયે. અથ ખો તેસં થેરાનં ભિક્ખૂનં પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તાનં મણ્ડલમાળે સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – ‘‘કો નુ ખો, આવુસો, સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુ’’ન્તિ?

એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ‘‘યસ્મિં, આવુસો, સમયે મનોભાવનીયો ભિક્ખુ પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો પાદે પક્ખાલેત્વા નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા, સો સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુ’’ન્તિ.

એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ તં ભિક્ખું એતદવોચ – ''ન ખો, આવુસો , સો સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. યસ્મિં, આવુસો, સમયે મનોભાવનીયો ભિક્ખુ પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો પાદે પક્ખાલેત્વા નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા, ચારિત્તકિલમથોપિસ્સ તસ્મિં સમયે અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતિ, ભત્તકિલમથોપિસ્સ તસ્મિં સમયે અપ્પટિપ્પસ્સદ્ધો હોતિ. તસ્મા સો અસમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. યસ્મિં, આવુસો, સમયે મનોભાવનીયો ભિક્ખુ સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો વિહારપચ્છાયાયં નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા, સો સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુ''ન્તિ.

એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ તં ભિક્ખું એતદવોચ – ''ન ખો, આવુસો, સો સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. યસ્મિં, આવુસો, સમયે મનોભાવનીયો ભિક્ખુ સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો વિહારપચ્છાયાયં નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા, યદેવસ્સ દિવા સમાધિનિમિત્તં મનસિકતં હોતિ તદેવસ્સ તસ્મિં સમયે સમુદાચરતિ. તસ્મા સો અસમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. યસ્મિં, આવુસો, સમયે મનોભાવનીયો ભિક્ખુ રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં પચ્ચુટ્ઠાય નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા, સો સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુ''ન્તિ.

એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ તં ભિક્ખું એતદવોચ – ''ન ખો, આવુસો, સો સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું. યસ્મિં, આવુસો, સમયે મનોભાવનીયો ભિક્ખુ રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં પચ્ચુટ્ઠાય નિસિન્નો હોતિ પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા ઉજું કાયં પણિધાય પરિમુખં સતિં ઉપટ્ઠપેત્વા, ઓજટ્ઠાયિસ્સ તસ્મિં સમયે કાયો હોતિ ફાસુસ્સ હોતિ બુદ્ધાનં સાસનં મનસિ કાતું. તસ્મા સો અસમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુ''ન્તિ.

એવં વુત્તે આયસ્મા મહાકચ્ચાનો થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''સમ્મુખા મેતં, આવુસો, ભગવતો સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – 'છયિમે, ભિક્ખુ, સમયા મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું'''.

''કતમે છ? ઇધ, ભિક્ખુ, યસ્મિં સમયે ભિક્ખુ કામરાગપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ કામરાગપરેતેન, ઉપ્પન્નસ્સ ચ કામરાગસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, તસ્મિં સમયે મનોભાવનીયો ભિક્ખુ ઉપસઙ્કમિત્વા એવમસ્સ વચનીયો – 'અહં ખો, આવુસો, કામરાગપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરામિ કામરાગપરેતેન, ઉપ્પન્નસ્સ ચ કામરાગસ્સ નિસ્સરણં યથાભૂતં નપ્પજાનામિ. સાધુ વત મે આયસ્મા કામરાગસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેતૂ'તિ. તસ્સ મનોભાવનીયો ભિક્ખુ કામરાગસ્સ પહાનાય ધમ્મં દેસેતિ. અયં, ભિક્ખુ, પઠમો સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું.

''પુન ચપરં, ભિક્ખુ, યસ્મિં સમયે ભિક્ખુ બ્યાપાદપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ...પે॰... થિનમિદ્ધપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ... ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ... વિચિકિચ્છાપરિયુટ્ઠિતેન ચેતસા વિહરતિ... યં નિમિત્તં આગમ્મ યં નિમિત્તં મનસિકરોતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતિ, તં નિમિત્તં ન જાનાતિ ન પસ્સતિ, તસ્મિં સમયે મનોભાવનીયો ભિક્ખુ ઉપસઙ્કમિત્વા એવમસ્સ વચનીયો – 'અહં ખો, આવુસો, યં નિમિત્તં આગમ્મ યં નિમિત્તં મનસિકરોતો અનન્તરા આસવાનં ખયો હોતિ તં નિમિત્તં ન જાનામિ ન પસ્સામિ. સાધુ વત મે

આયસ્મા આસવાનં ખયાય ધમ્મં દેસેતૂ'તિ. તસ્સ મનોભાવનીયો ભિક્ખુ આસવાનં ખયાય ધમ્મં દેસેતિ. અયં, ભિક્ખુ, છટ્ઠો સમયો મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતું.

''સમ્મુખા મેતં, આવુસો, ભગવતો સુતં સમ્મુખા પટિગ્ગહિતં – 'ઇમે ખો, ભિક્ખુ, છ સમયા મનોભાવનીયસ્સ ભિક્ખુનો દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિતુ'''ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. ઉદાયીસુત્તં

૨૯. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં ઉદાયિં આમન્તેસિ – ''કતિ નુ ખો, ઉદાયિ, અનુસ્સતિટ્ઠાનાની''તિ? એવં વુત્તે આયસ્મા ઉદાયી તુણ્હી અહોસિ. દુતિયમ્પિ ખો ભગવા આયસ્મન્તં ઉદાયિં આમન્તેસિ – ''કતિ નુ ખો, ઉદાયિ, અનુસ્સતિટ્ઠાનાની''તિ? દુતિયમ્પિ ખો આયસ્મા ઉદાયી તુણ્હી અહોસિ. તતિયમ્પિ ખો ભગવા આયસ્મન્તં ઉદાયિં આમન્તેસિ – ''કતિ નુ ખો, ઉદાયિ, અનુસ્સતિટ્ઠાનાની''તિ? તતિયમ્પિ ખો આયસ્મા ઉદાયી તુણ્હી અહોસિ.

અથ ખો આયસ્મા આનન્દો આયસ્મન્તં ઉદાયિં એતદવોચ – ''સત્થા તં, આવુસો ઉદાયિ, આમન્તેસી''તિ. ''સુણોમહં , આવુસો આનન્દ, ભગવતો. ઇધ , ભન્તે, ભિક્ખુ અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ – સેય્યથિદં એકમ્પિ જાતિં દ્વેપિ જાતિયો...પે॰.... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. ઇદં, ભન્તે, અનુસ્સતિટ્ઠાન''ન્તિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ''અઞ્ઞાસિં ખો અહં, આનન્દ – 'નેવાયં ઉદાયી મોઘપુરિસો અધિચિત્તં અનુયુત્તો વિહરતી'તિ. કતિ નુ ખો, આનન્દ, અનુસ્સતિટ્ઠાનાની''તિ?

''પઞ્ચ, ભન્તે, અનુસ્સતિટ્ઠાનાનિ. કતમાનિ પઞ્ચ? ઇધ, ભન્તે, ભિક્ખુ વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં, ભન્તે, અનુસ્સતિટ્ઠાનં એવં ભાવિતં એવં બહુલીકતં દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારાય સંવત્તતિ.

''પુન ચપરં, ભન્તે, ભિક્ખુ આલોકસઞ્ઞં મનસિ કરોતિ, દિવા સઞ્ઞં અધિટ્ઠાતિ, યથા દિવા તથા રત્તિં, યથા રત્તિં તથા દિવા; ઇતિ વિવટેન ચેતસા અપરિયોનદ્ધેન સપ્પભાસં ચિત્તં ભાવેતિ. ઇદં, ભન્તે, અનુસ્સતિટ્ઠાનં એવં ભાવિતં એવં બહુલીકતં ઞાણદસ્સનપ્પટિલાભાય સંવત્તતિ.

''પુન ચપરં, ભન્તે, ભિક્ખુ ઇમમેવ કાયં ઉદ્ધં પાદતલા અધો કેસમત્થકા તચપરિયન્તં પૂરં નાનપ્પકારસ્સ અસુચિનો પચ્ચવેક્ખતિ – 'અત્થિ ઇમસ્મિં કાયે કેસા લોમા નખા દન્તા તચો મંસં ન્હારુ [નહારુ (સી॰ પી॰) દી॰ નિ॰ ૨.૩૭૭; મ॰ નિ॰ ૧.૧૧૦] અટ્ઠિ અટ્ઠિમિઞ્જં વક્કં હદયં યકનં કિલોમકં પિહકં પપ્ફાસં અન્તં અન્તગુણં ઉદરિયં કરીસં પિત્તં સેમ્હં પુબ્બો લોહિતં સેદો મેદો અસ્સુ વસા ખેળો સિઙ્ઘાણિકા લસિકા મુત્ત'ન્તિ. ઇદં, ભન્તે , અનુસ્સતિટ્ઠાનં એવં ભાવિતં એવં બહુલીકતં કામરાગપ્પહાનાય સંવત્તતિ.

''પુન ચપરં, ભન્તે, ભિક્ખુ સેય્યથાપિ પસ્સેય્ય સરીરં સીવથિકાય છડ્ડિતં [છડ્ડિતં (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] એકાહમતં વા દ્વીહમતં વા તીહમતં વા ઉદ્ધુમાતકં વિનીલકં વિપુબ્બકજાતં. સો ઇમમેવ કાયં એવં [એવન્તિ ઇદં સતિપટ્ઠાનસુત્તાદીસુ નત્થિ] ઉપસંહરતિ – 'અયમ્પિ ખો કાયો એવંધમ્મો એવંભાવી એવંઅનતીતો'''તિ [એતં અનતીતોતિ (સી॰)].

‘‘સેય્યથાપિ વા પન [સેય્યથા વા પન (સ્યા॰)] પસ્સેય્ય સરીરં સીવથિકાય છડ્ડિતં કાકેહિ વા ખજ્જમાનં કુલલેહિ વા ખજ્જમાનં ગિજ્ઝેહિ વા ખજ્જમાનં સુનખેહિ વા ખજ્જમાનં સિઙ્ગાલેહિ [સિગાલેહિ (સી॰)] વા ખજ્જમાનં વિવિધેહિ વા પાણકજાતેહિ ખજ્જમાનં. સો ઇમમેવ કાયં એવં ઉપસંહરતિ – ‘અયમ્પિ ખો કાયો એવંધમ્મો એવંભાવી એવંઅનતીતો’’’તિ.

‘‘સેય્યથાપિ વા પન પસ્સેય્ય સરીરં સીવથિકાય છડ્ડિતં અટ્ઠિકસઙ્ખલિકં સમંસલોહિતં ન્હારુસમ્બન્ધં…પે॰… અટ્ઠિકસઙ્ખલિકં નિમ્મંસલોહિતમક્ખિતં ન્હારુસમ્બન્ધં… અટ્ઠિકસઙ્ખલિકં અપગતમંસલોહિતં ન્હારુસમ્બન્ધં. અટ્ઠિકાનિ અપગતસમ્બન્ધાનિ દિસાવિદિસાવિક્ખિત્તાનિ [દિસાવિદિસાસુ વિક્ખિત્તાનિ (સી॰)], અઞ્ઞેન હત્થટ્ઠિકં અઞ્ઞેન પાદટ્ઠિકં અઞ્ઞેન જઙ્ઘટ્ઠિકં અઞ્ઞેન ઊરુટ્ઠિકં અઞ્ઞેન કટિટ્ઠિકં [કટટ્ઠિકં (સી॰)] અઞ્ઞેન [પિટ્ઠિકણ્ડકં અઞ્ઞેન સીસકટાહં (સી॰ પી॰), પિટ્ઠિકણ્ડકટ્ઠિકં અઞ્ઞેન સીસકટાહં (સ્યા॰ કં॰)] ફાસુકટ્ઠિકં અઞ્ઞેન પિટ્ઠિકણ્ટકટ્ઠિકં અઞ્ઞેન ખન્ધટ્ઠિકં અઞ્ઞેન ગીવટ્ઠિકં અઞ્ઞેન હનુકટ્ઠિકં અઞ્ઞેન દન્તકટ્ઠિકં અઞ્ઞેન સીસકટાહં [પિટ્ઠિકણ્ડકં અઞ્ઞેન સીસકટાહં (સી॰ પી॰), પિટ્ઠિકણ્ડકટ્ઠિકં અઞ્ઞેન સીસકટાહં (સ્યા॰ કં॰)], અટ્ઠિકાનિ સેતાનિ સઙ્ખવણ્ણપ્પટિભાગાનિ [સઙ્ખવણ્ણૂપનિભાનિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] અટ્ઠિકાનિ પુઞ્જકિતાનિ [પુઞ્જકતાનિ (પી॰)] તેરોવસ્સિકાનિ અટ્ઠિકાનિ પૂતીનિ ચુણ્ણકજાતાનિ. સો ઇમમેવ કાયં એવં ઉપસંહરતિ – ‘અયમ્પિ ખો કાયો એવંધમ્મો એવંભાવી એવંઅનતીતો’તિ. ઇદં, ભન્તે, અનુસ્સતિટ્ઠાનં એવં ભાવિતં એવં બહુલીકતં અસ્મિમાનસમુગ્ઘાતાય સંવત્તતિ.

‘‘પુન ચપરં, ભન્તે, ભિક્ખુ સુખસ્સ ચ પહાના…પે॰… ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. ઇદં, ભન્તે, અનુસ્સતિટ્ઠાનં એવં ભાવિતં એવં બહુલીકતં અનેકધાતુપટિવેધાય સંવત્તતિ. ઇમાનિ ખો, ભન્તે, પઞ્ચ અનુસ્સતિટ્ઠાનાની’’તિ.

‘‘સાધુ, સાધુ, આનન્દ! તેન હિ ત્વં, આનન્દ, ઇદમ્પિ છટ્ઠં અનુસ્સતિટ્ઠાનં ધારેહિ. ઇધાનન્દ, ભિક્ખુ સતોવ અભિક્કમતિ સતોવ પટિક્કમતિ સતોવ તિટ્ઠતિ સતોવ નિસીદતિ સતોવ સેય્યં કપ્પેતિ સતોવ કમ્મં અધિટ્ઠાતિ. ઇદં, આનન્દ, અનુસ્સતિટ્ઠાનં એવં ભાવિતં એવં બહુલીકતં સતિસમ્પજઞ્ઞાય સંવત્તતી’’તિ. નવમં.

૧૦. અનુત્તરિયસુત્તં

૩૦. ‘‘છયિમાનિ, ભિક્ખવે, અનુત્તરિયાનિ. કતમાનિ છ? દસ્સનાનુત્તરિયં, સવનાનુત્તરિયં, લાભાનુત્તરિયં, સિક્ખાનુત્તરિયં, પારિચરિયાનુત્તરિયં, અનુસ્સતાનુત્તરિયન્તિ.

‘‘કતમઞ્ચ , ભિક્ખવે, દસ્સનાનુત્તરિયં? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો હત્થિરતનમ્પિ દસ્સનાય ગચ્છતિ, અસ્સરતનમ્પિ દસ્સનાય ગચ્છતિ, મણિરતનમ્પિ દસ્સનાય ગચ્છતિ, ઉચ્ચાવચં વા પન દસ્સનાય ગચ્છતિ, સમણં વા બ્રાહ્મણં વા મિચ્છાદિટ્ઠિકં મિચ્છાપટિપન્નં દસ્સનાય ગચ્છતિ. અત્થેતં, ભિક્ખવે, દસ્સનં; નેતં નત્થીતિ વદામિ. તઞ્ચ ખો એતં, ભિક્ખવે, દસ્સનં હીનં ગમ્મં પોથુજ્જનિકં અનરિયં અનત્થસંહિતં, ન નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, તથાગતં વા તથાગતસાવકં વા દસ્સનાય ગચ્છતિ નિવિટ્ઠસદ્ધો નિવિટ્ઠપેમો એકન્તગતો અભિપ્પસન્નો, એતદાનુત્તરિયં, ભિક્ખવે, દસ્સનાનં સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં [સોકપરિદ્દવાનં (સી॰)] સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય [અત્થગમાય (સી॰)] ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય, યદિદં

તથાગતં વા તથાગતસાવકં વા દસ્સનાય ગચ્છતિ નિવિટ્ઠસદ્ધો નિવિટ્ઠપેમો એકન્તગતો અભિપ્પસન્નો. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દસ્સનાનુત્તરિયં. ઇતિ દસ્સનાનુત્તરિયં.

‘‘સવનાનુત્તરિયઞ્ચ કથં હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ભેરિસદ્દમ્પિ [ભેરિસદ્દસ્સપિ (ક॰) એવં વીણાસદ્દમ્પિઇચ્ચાદીસુપિ] સવનાય ગચ્છતિ, વીણાસદ્દમ્પિ સવનાય ગચ્છતિ, ગીતસદ્દમ્પિ સવનાય ગચ્છતિ, ઉચ્ચાવચં વા પન સવનાય ગચ્છતિ, સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ મિચ્છાપટિપન્નસ્સ ધમ્મસ્સવનાય ગચ્છતિ. અત્થેતં, ભિક્ખવે, સવનં; નેતં નત્થીતિ વદામિ. તઞ્ચ ખો એતં, ભિક્ખવે, સવનં હીનં ગમ્મં પોથુજ્જનિકં અનરિયં અનત્થસંહિતં, ન નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ વા તથાગતસાવકસ્સ વા ધમ્મસ્સવનાય ગચ્છતિ નિવિટ્ઠસદ્ધો નિવિટ્ઠપેમો એકન્તગતો અભિપ્પસન્નો, એતદાનુત્તરિયં, ભિક્ખવે, સવનાનં સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય, યદિદં તથાગતસ્સ વા તથાગતસાવકસ્સ વા ધમ્મસ્સવનાય ગચ્છતિ નિવિટ્ઠસદ્ધો નિવિટ્ઠપેમો એકન્તગતો અભિપ્પસન્નો. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સવનાનુત્તરિયં. ઇતિ દસ્સનાનુત્તરિયં, સવનાનુત્તરિયં.

‘‘લાભાનુત્તરિયઞ્ચ કથં હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુત્તલાભમ્પિ લભતિ, દારલાભમ્પિ લભતિ, ધનલાભમ્પિ લભતિ, ઉચ્ચાવચં વા પન લાભં લભતિ, સમણે વા બ્રાહ્મણે વા મિચ્છાદિટ્ઠિકે મિચ્છાપટિપન્ને સદ્ધં પટિલભતિ. અત્થેસો, ભિક્ખવે, લાભો; નેસો નત્થીતિ વદામિ. સો ચ ખો એસો, ભિક્ખવે, લાભો હીનો ગમ્મો પોથુજ્જનિકો અનરિયો અનત્થસંહિતો, ન નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, તથાગતે વા તથાગતસાવકે વા સદ્ધં પટિલભતિ નિવિટ્ઠસદ્ધો નિવિટ્ઠપેમો એકન્તગતો અભિપ્પસન્નો, એતદાનુત્તરિયં, ભિક્ખવે, લાભાનં સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય, યદિદં તથાગતે વા તથાગતસાવકે વા સદ્ધં પટિલભતિ નિવિટ્ઠસદ્ધો નિવિટ્ઠપેમો એકન્તગતો અભિપ્પસન્નો. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, લાભાનુત્તરિયં. ઇતિ દસ્સનાનુત્તરિયં, સવનાનુત્તરિયં, લાભાનુત્તરિયં.

‘‘સિક્ખાનુત્તરિયઞ્ચ કથં હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો હત્થિસ્મિમ્પિ સિક્ખતિ, અસ્સસ્મિમ્પિ સિક્ખતિ, રથસ્મિમ્પિ સિક્ખતિ, ધનુસ્મિમ્પિ સિક્ખતિ, થરુસ્મિમ્પિ સિક્ખતિ, ઉચ્ચાવચં વા પન સિક્ખતિ, સમણસ્સ વા બ્રાહ્મણસ્સ વા મિચ્છાદિટ્ઠિકસ્સ મિચ્છાપટિપન્નસ્સ [મિચ્છાપટિપત્તિં (ક॰)] સિક્ખતિ. અત્થેસા, ભિક્ખવે, સિક્ખા; નેસા નત્થીતિ વદામિ. સા ચ ખો એસા, ભિક્ખવે, સિક્ખા હીના ગમ્મા પોથુજ્જનિકા અનરિયા અનત્થસંહિતા, ન નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, તથાગતપ્પવેદિતે ધમ્મવિનયે અધિસીલમ્પિ સિક્ખતિ, અધિચિત્તમ્પિ સિક્ખતિ, અધિપઞ્ઞમ્પિ સિક્ખતિ નિવિટ્ઠસદ્ધો નિવિટ્ઠપેમો એકન્તગતો અભિપ્પસન્નો, એતદાનુત્તરિયં, ભિક્ખવે, સિક્ખાનં સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય , યદિદં તથાગતપ્પવેદિતે ધમ્મવિનયે અધિસીલમ્પિ સિક્ખતિ, અધિચિત્તમ્પિ સિક્ખતિ, અધિપઞ્ઞમ્પિ સિક્ખતિ, નિવિટ્ઠસદ્ધો નિવિટ્ઠપેમો એકન્તગતો અભિપ્પસન્નો. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સિક્ખાનુત્તરિયં. ઇતિ દસ્સનાનુત્તરિયં, સવનાનુત્તરિયં, લાભાનુત્તરિયં, સિક્ખાનુત્તરિયં.

“પારિચરિયાનુત્તરિયઞ્ચ કથં હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો ખત્તિયમ્પિ પરિચરતિ, બ્રાહ્મણમ્પિ પરિચરતિ, ગહપતિમ્પિ પરિચરતિ, ઉચ્ચાવચં વા પન પરિચરતિ, સમણં વા બ્રાહ્મણં વા મિચ્છાદિટ્ઠિકં મિચ્છાપટિપન્નં પરિચરતિ. અત્થેસા, ભિક્ખવે, પારિચરિયા; નેસા નત્થીતિ વદામિ. સા ચ ખો એસા, ભિક્ખવે, પારિચરિયા હીના ગમ્મા પોથુજ્જનિકા અનરિયા અનત્થસંહિતા, ન નિબ્બિદાય…પે॰… ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, તથાગતં વા તથાગતસાવકં વા પરિચરતિ નિવિટ્ઠસદ્ધો નિવિટ્ઠપેમો એકન્તગતો અભિપ્પસન્નો , એતદાનુત્તરિયં, ભિક્ખવે, પારિચરિયાનં સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય, યદિદં તથાગતં વા તથાગતસાવકં વા પરિચરતિ નિવિટ્ઠસદ્ધો નિવિટ્ઠપેમો એકન્તગતો અભિપ્પસન્નો. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, પારિચરિયાનુત્તરિયં. ઇતિ દસ્સનાનુત્તરિયં, સવનાનુત્તરિયં, લાભાનુત્તરિયં, સિક્ખાનુત્તરિયં, પારિચરિયાનુત્તરિયં.

“અનુસ્સતાનુત્તરિયઞ્ચ કથં હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો પુત્તલાભમ્પિ અનુસ્સરતિ, દારલાભમ્પિ અનુસ્સરતિ, ધનલાભમ્પિ અનુસ્સરતિ, ઉચ્ચાવચં વા પન લાભં અનુસ્સરતિ, સમણં વા બ્રાહ્મણં વા મિચ્છાદિટ્ઠિકં મિચ્છાપટિપન્નં અનુસ્સરતિ. અત્થેસા, ભિક્ખવે, અનુસ્સતિ; નેસા નત્થીતિ વદામિ. સા ચ ખો એસા, ભિક્ખવે, અનુસ્સતિ હીના ગમ્મા પોથુજ્જનિકા અનરિયા અનત્થસંહિતા, ન નિબ્બિદાય ન વિરાગાય ન નિરોધાય ન ઉપસમાય ન અભિઞ્ઞાય ન સમ્બોધાય ન નિબ્બાનાય સંવત્તતિ. યો ચ ખો, ભિક્ખવે, તથાગતં વા તથાગતસાવકં વા અનુસ્સરતિ નિવિટ્ઠસદ્ધો નિવિટ્ઠપેમો એકન્તગતો અભિપ્પસન્નો, એતદાનુત્તરિયં, ભિક્ખવે, અનુસ્સતીનં સત્તાનં વિસુદ્ધિયા સોકપરિદેવાનં સમતિક્કમાય દુક્ખદોમનસ્સાનં અત્થઙ્ગમાય ઞાયસ્સ અધિગમાય નિબ્બાનસ્સ સચ્છિકિરિયાય, યદિદં તથાગતં વા તથાગતસાવકં વા અનુસ્સરતિ નિવિટ્ઠસદ્ધો નિવિટ્ઠપેમો એકન્તગતો અભિપ્પસન્નો. ઇદં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અનુસ્સતાનુત્તરિયં. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, છ અનુત્તરિયાની”તિ.

“યે દસ્સનાનુત્તરં લદ્ધા [યે દસ્સનવરં લદ્ધા (સી॰ પી॰), દસ્સનાનુત્તરિયં લદ્ધા (સ્યા॰ કં॰)], સવનઞ્ચ અનુત્તરં;
લાભાનુત્તરિયં લદ્ધા, સિક્ખાનુત્તરિયે રતા [અનુત્તરિયં તથા (ક॰)].

“ઉપટ્ઠિતા પારિચરિયા, ભાવયન્તિ અનુસ્સતિં;
વિવેકપ્પટિસંયુત્તં, ખેમં અમતગામિનિં.

“અપ્પમાદે પમુદિતા, નિપકા સીલસંવુતા;
તે વે કાલેન પચ્ચેન્તિ [પચ્ચન્તિ (સ્યા॰ ક॰)], યત્થ દુક્ખં નિરુજ્ઝતી”તિ. દસમં;

અનુત્તરિયવગ્ગો [સામકવગ્ગો (ક॰)] તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

સામકો અપરિહાનિયો, ભયં હિમવાનુસ્સતિ;
કચ્ચાનો દ્વે ચ સમયા, ઉદાયી અનુત્તરિયેનાતિ.

૪. દેવતાવગ્ગો

૧. સેખસુત્તં

૩૧. ‘‘છયિમે , ભિક્ખવે, ધમ્મા સેખસ્સ ભિક્ખુનો પરિહાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે છ? કમ્મારામતા , ભસ્સારામતા, નિદ્દારામતા, સઙ્ગણિકારામતા, ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારતા, ભોજને અમત્તઞ્ઞુતા – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મા સેખસ્સ ભિક્ખુનો પરિહાનાય સંવત્તન્તિ.

‘‘છયિમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા સેખસ્સ ભિક્ખુનો અપરિહાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે છ? ન કમ્મારામતા, ન ભસ્સારામતા, ન નિદ્દારામતા, ન સઙ્ગણિકારામતા, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારતા, ભોજને મત્તઞ્ઞુતા – ઇમે ખો , ભિક્ખવે, છ ધમ્મા સેખસ્સ ભિક્ખુનો અપરિહાનાય સંવત્તન્તી’’તિ. પઠમં.

૨. પઠમઅપરિહાનસુત્તં

૩૨. અથ ખો અઞ્ઞતરા દેવતા અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં જેતવનં ઓભાસેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતા ખો સા દેવતા ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘છયિમે, ભન્તે, ધમ્મા ભિક્ખુનો અપરિહાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે છ? સત્થુગારવતા, ધમ્મગારવતા, સઙ્ઘગારવતા, સિક્ખાગારવતા, અપ્પમાદગારવતા, પટિસન્થારગારવતા [પટિસન્ધારગારવતા (ક॰)] – ઇમે ખો, ભન્તે, છ ધમ્મા ભિક્ખુનો અપરિહાનાય સંવત્તન્તી’’તિ. ઇદમવોચ સા દેવતા. સમનુઞ્ઞો સત્થા અહોસિ. અથ ખો સા દેવતા ‘‘સમનુઞ્ઞો મે સત્થા’’તિ ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયિ.

અથ ખો ભગવા તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ઇમં, ભિક્ખવે, રત્તિં અઞ્ઞતરા દેવતા અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં જેતવનં ઓભાસેત્વા યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતા ખો, ભિક્ખવે, સા દેવતા મં એતદવોચ – ‘છયિમે, ભન્તે, ધમ્મા ભિક્ખુનો અપરિહાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે છ? સત્થુગારવતા, ધમ્મગારવતા, સઙ્ઘગારવતા, સિક્ખાગારવતા, અપ્પમાદગારવતા, પટિસન્થારગારવતા – ઇમે ખો, ભન્તે, છ ધમ્મા ભિક્ખુનો અપરિહાનાય સંવત્તન્તી’તિ. ઇદમવોચ, ભિક્ખવે, સા દેવતા. ઇદં વત્વા મં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયી’’તિ.

‘‘સત્થુગરુ ધમ્મગરુ, સઙ્ઘે ચ તિબ્બગારવો;
અપ્પમાદગરુ ભિક્ખુ, પટિસન્થારગારવો;
અભબ્બો પરિહાનાય, નિબ્બાનસ્સેવ સન્તિકે’’તિ. દુતિયં;

3. દુતિયઅપરિહાનસુત્તં

33. ‘‘ઇમં, ભિક્ખવે, રત્તિં અઞ્ઞતરા દેવતા અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં જેતવનં ઓભાસેત્વા યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતા ખો, ભિક્ખવે,

સા દેવતા મં એતદવોચ – ‘છયિમે, ભન્તે, ધમ્મા ભિક્ખુનો અપરિહાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે છ? સત્થુગારવતા, ધમ્મગારવતા, સઙ્ઘગારવતા, સિક્ખાગારવતા, હિરિગારવતા, ઓત્તપ્પગારવતા – ઇમે ખો, ભન્તે, છ ધમ્મા ભિક્ખુનો અપરિહાનાય સંવત્તન્તી’તિ. ઇદમવોચ, ભિક્ખવે, સા દેવતા. ઇદં વત્વા મં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયી’’તિ.

‘‘સત્થુગરુ ધમ્મગરુ, સઙ્ઘે ચ તિબ્બગારવો;
હિરિઓત્તપ્પસમ્પન્નો, સપ્પતિસ્સો સગારવો;
અભબ્બો પરિહાનાય, નિબ્બાનસ્સેવ સન્તિકે’’તિ. તતિયં;

૪. મહામોગ્ગલ્લાનસુત્તં

૩૪. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો આયસ્મતો મહામોગ્ગલ્લાનસ્સ રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ‘‘કતમેસાનં દેવાનં એવં ઞાણં હોતિ – ‘સોતાપન્ના નામ [સોતાપન્નામ્હા (સી॰), સોતાપન્નામ્હ (સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’’’તિ ? તેન ખો પન સમયેન તિસ્સો નામ ભિક્ખુ અધુનાકાલઙ્કતો અઞ્ઞતરં બ્રહ્મલોકં ઉપપન્નો હોતિ. તત્રપિ નં એવં જાનન્તિ – ‘‘તિસ્સો બ્રહ્મા મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં [સમ્મિઞ્જિતં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] વા બાહં પસારેય્ય પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવં – જેતવને અન્તરહિતો તસ્મિં બ્રહ્મલોકે પાતુરહોસિ. અદ્દસા ખો તિસ્સો બ્રહ્મા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં એતદવોચ – ‘‘એહિ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન; સ્વાગતં [સાગતં (સી॰)], મારિસ મોગ્ગલ્લાન; ચિરસ્સં ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન; ઇમં પરિયાયમકાસિ, યદિદં ઇધાગમનાય. નિસીદ, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ઇદમાસનં પઞ્ઞત્ત’’ન્તિ. નિસીદિ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો પઞ્ઞત્તે આસને. તિસ્સોપિ ખો બ્રહ્મા આયસ્મન્તં મહામોગ્ગલ્લાનં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો તિસ્સં બ્રહ્માનં આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો એતદવોચ –

‘‘કતમેસાનં ખો, તિસ્સ, દેવાનં એવં ઞાણં હોતિ – ‘સોતાપન્ના નામ અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’’’તિ? ‘‘ચાતુમહારાજિકાનં ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, દેવાનં એવં ઞાણં હોતિ – ‘સોતાપન્ના નામ અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’’’તિ.

‘‘સબ્બેસઞ્ઞેવ નુ ખો, તિસ્સ, ચાતુમહારાજિકાનં દેવાનં એવં ઞાણં હોતિ – ‘સોતાપન્ના નામ અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’’’તિ? ‘‘ન ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, સબ્બેસં ચાતુમહારાજિકાનં દેવાનં એવં ઞાણં હોતિ – ‘સોતાપન્ના નામ અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’તિ. યે ખો તે, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ચાતુમહારાજિકા દેવા બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન અસમન્નાગતા ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન અસમન્નાગતા સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન અસમન્નાગતા અરિયકન્તેહિ સીલેહિ અસમન્નાગતા ન તેસં દેવાનં એવં ઞાણં હોતિ – ‘સોતાપન્ના નામ અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’તિ. યે ચ ખો તે, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, ચાતુમહારાજિકા દેવા બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતા, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતા, સઙ્ઘે

અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતા અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગતા, તેસં એવં ઞાણં હોતિ – ‘સોતાપન્ના નામ અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’’’તિ.

‘‘ચાતુમહારાજિકાનઞ્ઞેવ નુ ખો, તિસ્સ, દેવાનં એવં ઞાણં હોતિ – ‘સોતાપન્ના નામ અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’તિ ઉદાહુ તાવતિંસાનમ્પિ દેવાનં...પે॰... યામાનમ્પિ દેવાનં... તુસિતાનમ્પિ દેવાનં... નિમ્માનરતીનમ્પિ દેવાનં... પરનિમ્મિતવસવત્તીનમ્પિ દેવાનં એવં ઞાણં હોતિ – ‘સોતાપન્ના નામ અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’’’તિ? ‘‘પરનિમ્મિતવસવત્તીનમ્પિ ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, દેવાનં એવં ઞાણં હોતિ – ‘સોતાપન્ના નામ અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’’’તિ.

‘‘સબ્બેસઞ્ઞેવ નુ ખો, તિસ્સ, પરનિમ્મિતવસવત્તીનં દેવાનં એવં ઞાણં હોતિ – ‘સોતાપન્ના નામ અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’’’તિ? ‘‘ન ખો, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, સબ્બેસં પરનિમ્મિતવસવત્તીનં દેવાનં એવં ઞાણં હોતિ – ‘સોતાપન્ના નામ અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’તિ. યે ખો તે, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, પરનિમ્મિતવસવત્તી દેવા બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન અસમન્નાગતા, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન અસમન્નાગતા, સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન અસમન્નાગતા, અરિયકન્તેહિ સીલેહિ અસમન્નાગતા, ન તેસં દેવાનં એવં ઞાણં હોતિ – ‘સોતાપન્ના નામ અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’તિ. યે ચ ખો તે, મારિસ મોગ્ગલ્લાન, પરનિમ્મિતવસવત્તી દેવા બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતા, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતા, સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન સમન્નાગતા, અરિયકન્તેહિ સીલેહિ સમન્નાગતા તેસં એવં ઞાણં હોતિ – ‘સોતાપન્ના નામ અવિનિપાતધમ્મા નિયતા સમ્બોધિપરાયણા’’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા મહામોગ્ગલ્લાનો તિસ્સસ્સ બ્રહ્મુનો ભાસિતં અભિનન્દિત્વા અનુમોદિત્વા – ‘‘સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવં – ‘બ્રહ્મલોકે અન્તરહિતો જેતવને પાતુરહોસી’’’તિ. ચતુત્થં.

૫. વિજ્જાભાગિયસુત્તં

૩૫. ‘‘છયિમે , ભિક્ખવે, ધમ્મા વિજ્જાભાગિયા. કતમે છ? અનિચ્ચસઞ્ઞા, અનિચ્ચે દુક્ખસઞ્ઞા, દુક્ખે અનત્તસઞ્ઞા, પહાનસઞ્ઞા, વિરાગસઞ્ઞા, નિરોધસઞ્ઞા – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મા વિજ્જાભાગિયા’’તિ. પઞ્ચમં.

૬. વિવાદમૂલસુત્તં

૩૬. [દી॰ નિ॰ ૩.૩૨૫; મ॰ નિ॰ ૩.૪૪; ચૂળવ॰ ૨૧૬] ‘‘છયિમાનિ, ભિક્ખવે, વિવાદમૂલાનિ. કતમાનિ છ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કોધનો હોતિ ઉપનાહી. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કોધનો હોતિ ઉપનાહી સો સત્થરિપિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, ધમ્મેપિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, સઙ્ઘેપિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, સિક્ખાયપિ ન પરિપૂરકારી હોતિ. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સત્થરિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, ધમ્મે અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, સઙ્ઘે અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, સિક્ખાય ન પરિપૂરકારી સો સઙ્ઘે વિવાદં જનેતિ, યો હોતિ વિવાદો બહુજનાહિતાય બહુજનાસુખાય બહુનો જનસ્સ અનત્થાય અહિતાય દુક્ખાય દેવમનુસ્સાનં. એવરૂપં ચે તુમ્હે, ભિક્ખવે, વિવાદમૂલં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા સમનુપસ્સેય્યાથ. તત્ર તુમ્હે,

ભિક્ખવે, તસ્સેવ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ પહાનાય વાયમેય્યાથ. એવરૂપં ચે તુમ્હે, ભિક્ખવે, વિવાદમૂલં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ન સમનુપસ્સેય્યાથ, તત્ર તુમ્હે, ભિક્ખવે, તસ્સેવ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ આયતિં અનવસ્સવાય પટિપજ્જેય્યાથ. એવમેતસ્સ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ પહાનં હોતિ. એવમેતસ્સ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ આયતિં અનવસ્સવો હોતિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મક્ખી હોતિ પળાસી...પે॰... ઇસ્સુકી હોતિ મચ્છરી... સઠો હોતિ માયાવી... પાપિચ્છો હોતિ મિચ્છાદિટ્ઠિ... સન્દિટ્ઠિપરામાસી હોતિ આધાનગ્ગાહી દુપ્પટિનિસ્સગ્ગી. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સન્દિટ્ઠિપરામાસી હોતિ આધાનગ્ગાહી દુપ્પટિનિસ્સગ્ગી, સો સત્થરિપિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, ધમ્મેપિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, સઙ્ઘેપિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, સિક્ખાયપિ ન પરિપૂરકારી હોતિ. યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સત્થરિ અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, ધમ્મે...પે॰... સઙ્ઘે અગારવો વિહરતિ અપ્પતિસ્સો, સિક્ખાય ન પરિપૂરકારી, સો સઙ્ઘે વિવાદં જનેતિ, યો હોતિ વિવાદો બહુજનાહિતાય બહુજનાસુખાય બહુનો જનસ્સ અનત્થાય અહિતાય દુક્ખાય દેવમનુસ્સાનં. એવરૂપં ચે તુમ્હે, ભિક્ખવે, વિવાદમૂલં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા સમનુપસ્સેય્યાથ. તત્ર તુમ્હે, ભિક્ખવે, તસ્સેવ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ પહાનાય વાયમેય્યાથ. એવરૂપં ચે તુમ્હે, ભિક્ખવે, વિવાદમૂલં અજ્ઝત્તં વા બહિદ્ધા વા ન સમનુપસ્સેય્યાથ. તત્ર તુમ્હે, ભિક્ખવે, તસ્સેવ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ આયતિં અનવસ્સવાય પટિપજ્જેય્યાથ. એવમેતસ્સ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ પહાનં હોતિ. એવમેતસ્સ પાપકસ્સ વિવાદમૂલસ્સ આયતિં અનવસ્સવો હોતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, છ વિવાદમૂલાની''તિ. છટ્ઠં.

૭. છળઙ્ગદાનસુત્તં

૩૭. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન વેળુકણ્ડકી [વેળુકણ્ડકિયા (અ॰ નિ॰ ૭.૫૩; ૨.૧૩૪; સં॰ નિ॰ ૨.૧૭૩)] નન્દમાતા ઉપાસિકા સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાનપ્પમુખે ભિક્ખુસઙ્ઘે છળઙ્ગસમન્નાગતં દક્ખિણં પતિટ્ઠાપેતિ. અદ્દસા ખો ભગવા દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન વેળુકણ્ડકિં નન્દમાતરં ઉપાસિકં સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાનપ્પમુખે ભિક્ખુસઙ્ઘે છળઙ્ગસમન્નાગતં દક્ખિણં પતિટ્ઠાપેન્તિં. દિસ્વા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''એસા, ભિક્ખવે, વેળુકણ્ડકી નન્દમાતા ઉપાસિકા સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાનપ્પમુખે ભિક્ખુસઙ્ઘે છળઙ્ગસમન્નાગતં દક્ખિણં પતિટ્ઠાપેતિ''.

''કથઞ્ચ, ભિક્ખવે, છળઙ્ગસમન્નાગતા દક્ખિણા હોતિ? ઇધ, ભિક્ખવે , દાયકસ્સ તીણઙ્ગાનિ હોન્તિ, પટિગ્ગાહકાનં તીણઙ્ગાનિ. કતમાનિ દાયકસ્સ તીણઙ્ગાનિ? ઇધ, ભિક્ખવે, દાયકો પુબ્બેવ દાના સુમનો હોતિ, દદં ચિત્તં પસાદેતિ, દત્વા અત્તમનો હોતિ. ઇમાનિ દાયકસ્સ તીણઙ્ગાનિ.

''કતમાનિ પટિગ્ગાહકાનં તીણઙ્ગાનિ? ઇધ, ભિક્ખવે, પટિગ્ગાહકા વીતરાગા વા હોન્તિ રાગવિનયાય વા પટિપન્ના, વીતદોસા વા હોન્તિ દોસવિનયાય વા પટિપન્ના, વીતમોહા વા હોન્તિ મોહવિનયાય વા પટિપન્ના. ઇમાનિ પટિગ્ગાહકાનં તીણઙ્ગાનિ. ઇતિ દાયકસ્સ તીણઙ્ગાનિ, પટિગ્ગાહકાનં તીણઙ્ગાનિ. એવં ખો, ભિક્ખવે, છળઙ્ગસમન્નાગતા દક્ખિણા હોતિ.

''એવં છળઙ્ગસમન્નાગતાય, ભિક્ખવે, દક્ખિણાય ન સુકરં પુઞ્ઞસ્સ પમાણં ગહેતું – 'એત્તકો પુઞ્ઞાભિસન્દો કુસલાભિસન્દો સુખસ્સાહારો સોવગ્ગિકો સુખવિપાકો સગ્ગસંવત્તનિકો ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય

સંવત્તતી’તિ. અથ ખો અસઙ્ખ્યેય્યો [અસઙ્ખેય્યો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અપ્પમેય્યો મહાપુઞ્ઞક્ખન્ધોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ.

‘‘સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, મહાસમુદ્દે ન સુકરં ઉદકસ્સ પમાણં ગહેતું – ‘એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકાનીતિ વા એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકસતાનીતિ વા એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકસહસ્સાનીતિ વા એત્તકાનિ ઉદકાળ્હકસતસહસ્સાની’તિ વા. અથ ખો અસઙ્ખ્યેય્યો અપ્પમેય્યો મહાઉદકક્ખન્ધોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, એવં છળઙ્ગસમન્નાગતાય દક્ખિણાય ન સુકરં પુઞ્ઞસ્સ પમાણં ગહેતું – ‘એત્તકો પુઞ્ઞાભિસન્દો કુસલાભિસન્દો સુખસ્સાહારો સોવગ્ગિકો સુખવિપાકો સગ્ગસંવત્તનિકો ઇટ્ઠાય કન્તાય મનાપાય હિતાય સુખાય સંવત્તતી’તિ. અથ ખો અસઙ્ખ્યેય્યો અપ્પમેય્યો મહાપુઞ્ઞક્ખન્ધોત્વેવ સઙ્ખં ગચ્છતી’’તિ.

[પે॰ વ॰ ૩૦૫ પેતવત્થુમ્હિપિ] ‘‘પુબ્બેવ દાના સુમનો, દદં ચિત્તં પસાદયે;
દત્વા અત્તમનો હોતિ, એસા યઞ્ઞસ્સ [પુઞ્ઞસ્સ (ક॰)] સમ્પદા.

‘‘વીતરાગા [વીતરાગો (સ્યા॰ કં॰ ક॰) એવં અનન્તરપદત્તયેપિ] વીતદોસા, વીતમોહા અનાસવા;
ખેત્તં યઞ્ઞસ્સ સમ્પન્નં, સઞ્ઞતા બ્રહ્મચારયો [બ્રહ્મચારિનો (સ્યા॰ કં॰)].

‘‘સયં આચમયિત્વાન, દત્વા સકેહિ પાણિભિ;
અત્તનો પરતો ચેસો, યઞ્ઞો હોતિ મહપ્ફલો.

[અ॰ નિ॰ ૪.૪૦] ‘‘એવં યજિત્વા મેધાવી, સદ્ધો મુત્તેન ચેતસા;
અબ્યાપજ્જં સુખં લોકં, પણ્ડિતો ઉપપજ્જતી’’તિ. સત્તમં;

૮. અત્તકારીસુત્તં

૩૮. અથ ખો અઞ્ઞતરો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘અહઞ્હિ, ભો ગોતમ, એવંવાદી એવંદિટ્ઠિ – ‘નત્થિ અત્તકારો, નત્થિ પરકારો’’’તિ. ‘‘માહં, બ્રાહ્મણ, એવંવાદિં એવંદિટ્ઠિં અદ્દસં વા અસ્સોસિં વા. કથઞ્હિ નામ સયં અભિક્કમન્તો, સયં પટિક્કમન્તો એવં વક્ખતિ – ‘નત્થિ અત્તકારો, નત્થિ પરકારો’’’તિ!

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, બ્રાહ્મણ, અત્થિ આરબ્ભધાતૂ’’તિ? ‘‘એવં, ભો’’. ‘‘આરબ્ભધાતુયા સતિ આરબ્ભવન્તો સત્તા પઞ્ઞાયન્તી’’તિ? ‘‘એવં, ભો’’. ‘‘યં ખો, બ્રાહ્મણ, આરબ્ભધાતુયા સતિ આરબ્ભવન્તો સત્તા પઞ્ઞાયન્તિ, અયં સત્તાનં અત્તકારો અયં પરકારો’’.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, બ્રાહ્મણ, અત્થિ નિક્કમધાતુ…પે॰… અત્થિ પરક્કમધાતુ… અત્થિ થામધાતુ… અત્થિ ઠિતિધાતુ… અત્થિ ઉપક્કમધાતૂ’’તિ? ‘‘એવં, ભો’’. ‘‘ઉપક્કમધાતુયા સતિ ઉપક્કમવન્તો સત્તા પઞ્ઞાયન્તી’’તિ? ‘‘એવં, ભો’’. ‘‘યં ખો, બ્રાહ્મણ, ઉપક્કમધાતુયા સતિ ઉપક્કમવન્તો સત્તા પઞ્ઞાયન્તિ, અયં સત્તાનં અત્તકારો અયં પરકારો’’.

‘‘માહં, બ્રાહ્મણ [તં કિં મઞ્ઞસિ બ્રાહ્મણ માહં (ક॰)], એવંવાદિં એવંદિટ્ઠિં અદ્દસં વા અસ્સોસિં વા. કથઞ્હિ નામ સયં અભિક્કમન્તો સયં પટિક્કમન્તો એવં વક્ખતિ – ‘નત્થિ અત્તકારો નત્થિ પરકારો’’’તિ.

‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ...પે॰... અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ! અટ્ઠમં.

૯. નિદાનસુત્તં

૩૯. ‘‘તીણિમાનિ , ભિક્ખવે, નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાય. કતમાનિ તીણિ? લોભો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય, દોસો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય, મોહો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય. ન, ભિક્ખવે, લોભા અલોભો સમુદેતિ; અથ ખો, ભિક્ખવે, લોભા લોભોવ સમુદેતિ. ન, ભિક્ખવે, દોસા અદોસો સમુદેતિ; અથ ખો, ભિક્ખવે, દોસા દોસોવ સમુદેતિ. ન, ભિક્ખવે, મોહા અમોહો સમુદેતિ; અથ ખો, ભિક્ખવે, મોહા મોહોવ સમુદેતિ. ન, ભિક્ખવે, લોભજેન કમ્મેન દોસજેન કમ્મેન મોહજેન કમ્મેન દેવા પઞ્ઞાયન્તિ, મનુસ્સા પઞ્ઞાયન્તિ, યા વા પનઞ્ઞાપિ કાચિ સુગતિયો. અથ ખો, ભિક્ખવે, લોભજેન કમ્મેન દોસજેન કમ્મેન મોહજેન કમ્મેન નિરયો પઞ્ઞાયતિ તિરચ્છાનયોનિ પઞ્ઞાયતિ પેત્તિવિસયો પઞ્ઞાયતિ, યા વા પનઞ્ઞાપિ કાચિ દુગ્ગતિયો. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાય.

‘‘તીણિમાનિ, ભિક્ખવે, નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાય. કતમાનિ તીણિ? અલોભો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય, અદોસો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય, અમોહો નિદાનં કમ્માનં સમુદયાય. ન, ભિક્ખવે, અલોભા લોભો સમુદેતિ; અથ ખો, ભિક્ખવે, અલોભા અલોભોવ સમુદેતિ. ન, ભિક્ખવે, અદોસા દોસો સમુદેતિ; અથ ખો, ભિક્ખવે, અદોસા અદોસોવ સમુદેતિ. ન, ભિક્ખવે, અમોહા મોહો સમુદેતિ; અથ ખો, ભિક્ખવે, અમોહા અમોહોવ સમુદેતિ. ન, ભિક્ખવે, અલોભજેન કમ્મેન અદોસજેન કમ્મેન અમોહજેન કમ્મેન નિરયો પઞ્ઞાયતિ તિરચ્છાનયોનિ પઞ્ઞાયતિ પેત્તિવિસયો પઞ્ઞાયતિ, યા વા પનઞ્ઞાપિ કાચિ દુગ્ગતિયો. અથ ખો, ભિક્ખવે, અલોભજેન કમ્મેન અદોસજેન કમ્મેન અમોહજેન કમ્મેન દેવા પઞ્ઞાયન્તિ, મનુસ્સા પઞ્ઞાયન્તિ, યા વા પનઞ્ઞાપિ કાચિ સુગતિયો. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, તીણિ નિદાનાનિ કમ્માનં સમુદયાયા’’તિ. નવમં.

૧૦. કિમિલસુત્તં

૪૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કિમિલાયં વિહરતિ નિચુલવને. અથ ખો આયસ્મા કિમિલો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ . એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા કિમિલો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘કો નુ ખો, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો યેન તથાગતે પરિનિબ્બુતે સદ્ધમ્મો ન ચિરટ્ઠિતિકો હોતી’’તિ? ‘‘ઇધ, કિમિલ, તથાગતે પરિનિબ્બુતે ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો ઉપાસકા ઉપાસિકાયો સત્થરિ અગારવા વિહરન્તિ અપ્પતિસ્સા, ધમ્મે અગારવા વિહરન્તિ અપ્પતિસ્સા, સઙ્ઘે અગારવા વિહરન્તિ અપ્પતિસ્સા, સિક્ખાય અગારવા વિહરન્તિ અપ્પતિસ્સા, અપ્પમાદે અગારવા વિહરન્તિ અપ્પતિસ્સા, પટિસન્થારે [પટિસન્ધારે (ક॰) અ॰ નિ॰ ૫.૨૦૧; ૭.૫૯] અગારવા વિહરન્તિ અપ્પતિસ્સા. અયં ખો, કિમિલ, હેતુ અયં પચ્ચયો યેન તથાગતે પરિનિબ્બુતે સદ્ધમ્મો ન ચિરટ્ઠિતિકો હોતિ’’.

‘‘કો પન, ભન્તે, હેતુ કો પચ્ચયો યેન તથાગતે પરિનિબ્બુતે સદ્ધમ્મો ચિરટ્ઠિતિકો હોતી’’તિ? ‘‘ઇધ, કિમિલ, તથાગતે પરિનિબ્બુતે ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો ઉપાસકા ઉપાસિકાયો સત્થરિ સગારવા વિહરન્તિ સપ્પતિસ્સા, ધમ્મે

સગારવા વિહરન્તિ સપ્પતિસ્સા, સઙ્ઘે સગારવા વિહરન્તિ સપ્પતિસ્સા, સિક્ખાય સગારવા વિહરન્તિ સપ્પતિસ્સા, અપ્પમાદે સગારવા વિહરન્તિ સપ્પતિસ્સા, પટિસન્થારે સગારવા વિહરન્તિ સપ્પતિસ્સા. અયં ખો, કિમિલ, હેતુ અયં પચ્ચયો યેન તથાગતે પરિનિબ્બુતે સદ્ધમ્મો ચિરટ્ઠિતિકો હોતી''તિ. દસમં.

૧૧. દારુક્ખન્ધસુત્તં

૪૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા સારિપુત્તો રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. અથ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં ગિજ્ઝકૂટા પબ્બતા ઓરોહન્તો અદ્દસ અઞ્ઞતરસ્મિં પદેસે મહન્તં દારુક્ખન્ધં. દિસ્વા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''પસ્સથ નો, આવુસો, તુમ્હે અમું મહન્તં દારુક્ખન્ધ''ન્તિ? ''એવમાવુસો''તિ.

''આકઙ્ખમાનો, આવુસો, ભિક્ખુ ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો અમું દારુક્ખન્ધં પથવીત્વેવ અધિમુચ્ચેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થિ, આવુસો , અમુમ્હિ દારુક્ખન્ધે પથવીધાતુ, યં નિસ્સાય ભિક્ખુ ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો અમું દારુક્ખન્ધં પથવીત્વેવ અધિમુચ્ચેય્ય. આકઙ્ખમાનો, આવુસો, ભિક્ખુ ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો અમું દારુક્ખન્ધં આપોત્વેવ અધિમુચ્ચેય્ય ...પે॰... તેજોત્વેવ અધિમુચ્ચેય્ય... વાયોત્વેવ અધિમુચ્ચેય્ય... સુભન્ત્વેવ અધિમુચ્ચેય્ય... અસુભન્ત્વેવ અધિમુચ્ચેય્ય. તં કિસ્સ હેતુ? અત્થિ, આવુસો, અમુમ્હિ દારુક્ખન્ધે અસુભધાતુ, યં નિસ્સાય ભિક્ખુ ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો અમું દારુક્ખન્ધં અસુભન્ત્વેવ અધિમુચ્ચેય્યા''તિ. એકાદસમં.

૧૨. નાગિતસુત્તં

૪૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં યેન ઇચ્છાનઙ્ગલં નામ કોસલાનં બ્રાહ્મણગામો તદવસરિ. તત્ર સુદં ભગવા ઇચ્છાનઙ્ગલે વિહરતિ ઇચ્છાનઙ્ગલવનસણ્ડે. અસ્સોસું ખો ઇચ્છાનઙ્ગલકા બ્રાહ્મણગહપતિકા – ''સમણો ખલુ, ભો, ગોતમો સક્યપુત્તો સક્યકુલા પબ્બજિતો ઇચ્છાનઙ્ગલં અનુપ્પત્તો ઇચ્છાનઙ્ગલે વિહરતિ ઇચ્છાનઙ્ગલવનસણ્ડે. તં ખો પન ભવન્તં ગોતમં એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો – 'ઇતિપિ સો ભગવા અરહં સમ્માસમ્બુદ્ધો વિજ્જાચરણસમ્પન્નો...પે॰... બુદ્ધો ભગવા'તિ. સો ઇમં લોકં સદેવકં...પે॰... અરહતં દસ્સનં હોતી''તિ. અથ ખો ઇચ્છાનઙ્ગલકા બ્રાહ્મણગહપતિકા તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન પહૂતં ખાદનીયં ભોજનીયં આદાય યેન ઇચ્છાનઙ્ગલવનસણ્ડો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા બહિદ્વારકોટ્ઠકે અટ્ઠંસુ ઉચ્ચાસદ્દા મહાસદ્દા.

તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા નાગિતો ભગવતો ઉપટ્ઠાકો હોતિ. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં નાગિતં આમન્તેસિ – ''કે પન તે, નાગિત, ઉચ્ચાસદ્દા મહાસદ્દા કેવટ્ટા મઞ્ઞે મચ્છવિલોપે''તિ? ''એતે, ભન્તે, ઇચ્છાનઙ્ગલકા બ્રાહ્મણગહપતિકા પહૂતં ખાદનીયં ભોજનીયં આદાય બહિદ્વારકોટ્ઠકે ઠિતા ભગવન્તંયેવ ઉદ્દિસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘઞ્ચા''તિ. ''માહં, નાગિત, યસેન સમાગમં, મા ચ મયા યસો. યો ખો, નાગિત, નયિમસ્સ નેક્ખમ્મસુખસ્સ પવિવેકસુખસ્સ ઉપસમસુખસ્સ સમ્બોધસુખસ્સ નિકામલાભી અસ્સ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, યસ્સાહં નેક્ખમ્મસુખસ્સ પવિવેકસુખસ્સ ઉપસમસુખસ્સ સમ્બોધસુખસ્સ નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, સો તં મીળ્હસુખં મિદ્ધસુખં લાભસક્કારસિલોકસુખં સાદિયેય્યા''તિ.

‘‘અધિવાસેતુ દાનિ, ભન્તે, ભગવા; અધિવાસેતુ, સુગતો; અધિવાસનકાલો દાનિ, ભન્તે, ભગવતો. યેન યેનેવ દાનિ, ભન્તે, ભગવા ગમિસ્સતિ, તન્નિન્નાવ ભવિસ્સન્તિ બ્રાહ્મણગહપતિકા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ. સેય્યથાપિ, ભન્તે, થુલ્લફુસિતકે દેવે વસ્સન્તે યથાનિન્નં ઉદકાનિ પવત્તન્તિ; એવમેવં ખો, ભન્તે, યેન યેનેવ દાનિ ભગવા ગમિસ્સતિ, તન્નિન્નાવ ભવિસ્સન્તિ બ્રાહ્મણગહપતિકા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિ, ભન્તે, ભગવતો સીલપઞ્ઞાણ’’ન્તિ.

‘‘માહં, નાગિત, યસેન સમાગમં, મા ચ મયા યસો. યો ખો, નાગિત, નયિમસ્સ નેક્ખમ્મસુખસ્સ પવિવેકસુખસ્સ ઉપસમસુખસ્સ સમ્બોધસુખસ્સ નિકામલાભી અસ્સ અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, યસ્સાહં નેક્ખમ્મસુખસ્સ પવિવેકસુખસ્સ ઉપસમસુખસ્સ સમ્બોધસુખસ્સ નિકામલાભી અકિચ્છલાભી અકસિરલાભી, સો તં મીળ્હસુખં મિદ્ધસુખં લાભસક્કારસિલોકસુખં સાદિયેય્ય.

‘‘ઇધાહં, નાગિત, ભિક્ખું પસ્સામિ ગામન્તવિહારિં સમાહિતં નિસિન્નં. તસ્સ મય્હં, નાગિત, એવં હોતિ – ‘ઇદાનિમં આયસ્મન્તં [આરામિકો વા ઘટ્ટેસ્સતિ સમણુદ્દેસો વા, તં તમ્હા (ક॰ સી॰ પી॰) આરામિકો વા ઘટ્ટેસ્સતિ સમણુદ્દેસો વા, સો તં તમ્હા (ક॰ સી॰) અ॰ નિ॰ ૮.૮૬ પસ્સિતબ્બં] આરામિકો વા ઉપટ્ઠહિસ્સતિ સમણુદ્દેસો વા તં તમ્હા [આરામિકો વા ઘટ્ટેસ્સતિ સમણુદ્દેસો વા, તં તમ્હા (ક॰ સી॰ પી॰) આરામિકો વા ઘટ્ટેસ્સતિ સમણુદ્દેસો વા, સો તં તમ્હા (ક॰ સી॰) અ॰ નિ॰ ૮.૮૬ પસ્સિતબ્બં] સમાધિમ્હા ચાવેસ્સતી’તિ. તેનાહં, નાગિત, તસ્સ ભિક્ખુનો ન અત્તમનો હોમિ ગામન્તવિહારેન. ઇધ પનાહં, નાગિત, ભિક્ખું પસ્સામિ આરઞ્ઞિકં અરઞ્ઞે પચલાયમાનં નિસિન્નં. તસ્સ મય્હં, નાગિત, એવં હોતિ – ‘ઇદાનિ અયમાયસ્મા ઇમં નિદ્દાકિલમથં પટિવિનોદેત્વા અરઞ્ઞસઞ્ઞંયેવ મનસિ કરિસ્સતિ એકત્ત’ન્તિ. તેનાહં, નાગિત, તસ્સ ભિક્ખુનો અત્તમનો હોમિ અરઞ્ઞવિહારેન.

‘‘ઇધ પનાહં, નાગિત, ભિક્ખું પસ્સામિ આરઞ્ઞિકં અરઞ્ઞે અસમાહિતં નિસિન્નં. તસ્સ મય્હં, નાગિત, એવં હોતિ – ‘ઇદાનિ અયમાયસ્મા અસમાહિતં વા ચિત્તં સમાદહિસ્સતિ, સમાહિતં વા ચિત્તં અનુરક્ખિસ્સતી’તિ. તેનાહં, નાગિત, તસ્સ ભિક્ખુનો અત્તમનો હોમિ અરઞ્ઞવિહારેન.

‘‘ઇધ પનાહં, નાગિત, ભિક્ખું પસ્સામિ આરઞ્ઞિકં અરઞ્ઞે સમાહિતં નિસિન્નં. તસ્સ મય્હં, નાગિત, એવં હોતિ – ‘ઇદાનિ અયમાયસ્મા અવિમુત્તં વા ચિત્તં વિમોચેસ્સતિ, વિમુત્તં વા ચિત્તં અનુરક્ખિસ્સતી’તિ. તેનાહં, નાગિત, તસ્સ ભિક્ખુનો અત્તમનો હોમિ અરઞ્ઞવિહારેન.

‘‘ઇધ પનાહં, નાગિત, ભિક્ખું પસ્સામિ ગામન્તવિહારિં લાભિં ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. સો તં લાભસક્કારસિલોકં નિકામયમાનો રિઞ્ચતિ પટિસલ્લાનં રિઞ્ચતિ અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ; ગામનિગમરાજધાનિં ઓસરિત્વા વાસં કપ્પેતિ. તેનાહં, નાગિત, તસ્સ ભિક્ખુનો ન અત્તમનો હોમિ ગામન્તવિહારેન.

‘‘ઇધ પનાહં, નાગિત, ભિક્ખું પસ્સામિ આરઞ્ઞિકં લાભિં ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. સો તં લાભસક્કારસિલોકં પટિપણામેત્વા ન રિઞ્ચતિ પટિસલ્લાનં ન રિઞ્ચતિ અરઞ્ઞવનપત્થાનિ પન્તાનિ સેનાસનાનિ. તેનાહં, નાગિત, તસ્સ ભિક્ખુનો અત્તમનો હોમિ અરઞ્ઞવિહારેન. યસ્માહં, નાગિત, સમયે અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નો ન કઞ્ચિ [ન કિઞ્ચિ (સી॰ પી॰ ક॰)] પસ્સામિ પુરતો વા પચ્છતો વા, ફાસુ મે, નાગિત, તસ્મિં સમયે હોતિ અન્તમસો ઉચ્ચારપસ્સાવકમ્માયા’’તિ. દ્વાદસમં.

દેવતાવગ્ગો [સેક્ખપરિહાનિયવગ્ગો (સ્યા॰)] ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

સેખા દ્વે અપરિહાનિ, મોગ્ગલ્લાન વિજ્જાભાગિયા;
વિવાદદાનત્તકારી નિદાનં, કિમિલદારુક્ખન્ધેન નાગિતોતિ.

૫. ધમ્મિકવગ્ગો

૧. નાગસુત્તં

૪૩. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. અથ ખો ભગવા પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય સાવત્થિયં પિણ્ડાય પાવિસિ. સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરિત્વા પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ''આયામાનન્દ , યેન પુબ્બારામો મિગારમાતુપાસાદો તેનુપસઙ્કમિસ્સામ દિવાવિહારાયા''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં યેન પુબ્બારામો મિગારમાતુપાસાદો તેનુપસઙ્કમિ. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો આયસ્મન્તં આનન્દં આમન્તેસિ – ''આયામાનન્દ, યેન પુબ્બકોટ્ઠકો તેનુપસઙ્કમિસ્સામ ગત્તાનિ પરિસિઞ્ચિતુ''ન્તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. અથ ખો ભગવા આયસ્મતા આનન્દેન સદ્ધિં યેન પુબ્બકોટ્ઠકો તેનુપસઙ્કમિ ગત્તાનિ પરિસિઞ્ચિતું. પુબ્બકોટ્ઠકે ગત્તાનિ પરિસિઞ્ચિત્વા પચ્ચુત્તરિત્વા એકચીવરો અટ્ઠાસિ ગત્તાનિ પુબ્બાપયમાનો.

તેન ખો પન સમયેન રઞ્ઞો પસેનદિસ્સ કોસલસ્સ સેતો નામ નાગો મહાતૂરિય [મહાતુરિય (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] તાળિતવાદિતેન પુબ્બકોટ્ઠકા પચ્ચુત્તરતિ. અપિસ્સુ તં જનો દિસ્વા એવમાહ – ''અભિરૂપો વત, ભો, રઞ્ઞો નાગો; દસ્સનીયો વત, ભો, રઞ્ઞો નાગો; પાસાદિકો વત, ભો, રઞ્ઞો નાગો; કાયુપપન્નો વત, ભો, રઞ્ઞો નાગો''તિ! એવં વુત્તે આયસ્મા ઉદાયી ભગવન્તં એતદવોચ – ''હત્થિમેવ નુ ખો, ભન્તે, મહન્તં બ્રહન્તં [મહન્તં બ્રુહન્તં (સી॰), મહત્તં બ્રહ્મત્તં (ક॰)] કાયુપપન્નં જનો દિસ્વા એવમાહ – 'નાગો વત, ભો, નાગો'તિ, ઉદાહુ અઞ્ઞમ્પિ કઞ્ચિ [કિઞ્ચિ (ક॰)] મહન્તં બ્રહન્તં કાયુપપન્નં જનો દિસ્વા એવમાહ – 'નાગો વત, ભો, નાગો'''તિ? ''હત્થિમ્પિ ખો, ઉદાયિ, મહન્તં બ્રહન્તં કાયુપપન્નં જનો દિસ્વા એવમાહ – 'નાગો વત, ભો, નાગો'તિ! અસ્સમ્પિ ખો, ઉદાયિ, મહન્તં બ્રહન્તં...પે॰... ગોણમ્પિ ખો, ઉદાયિ , મહન્તં બ્રહન્તં...પે॰... ઉરગમ્પિ [નાગમ્પિ (ક॰)] ખો, ઉદાયિ, મહન્તં બ્રહન્તં...પે॰... રુક્ખમ્પિ ખો, ઉદાયિ , મહન્તં બ્રહન્તં...પે॰... મનુસ્સમ્પિ ખો, ઉદાયિ, મહન્તં બ્રહન્તં કાયુપપન્નં જનો દિસ્વા એવમાહ – 'નાગો વત, ભો, નાગો'તિ! અપિ ચ, ઉદાયિ, યો સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય આગું ન કરોતિ કાયેન વાચાય મનસા, તમહં 'નાગો'તિ બ્રૂમી''તિ.

''અચ્છરિયં, ભન્તે, અબ્ભુતં, ભન્તે! યાવ સુભાસિતં ચિદં, ભન્તે, ભગવતા – અપિ ચ, ઉદાયિ, યો સદેવકે લોકે સમારકે સબ્રહ્મકે સસ્સમણબ્રાહ્મણિયા પજાય સદેવમનુસ્સાય આગું ન કરોતિ કાયેન વાચાય મનસા, તમહં 'નાગો'તિ બ્રૂમી''તિ. ઇદઞ્ચ પનાહં, ભન્તે, ભગવતા સુભાસિતં ઇમાહિ ગાથાહિ અનુમોદામિ –

''મનુસ્સભૂતં સમ્બુદ્ધં, અત્તદન્તં સમાહિતં;
ઇરિયમાનં બ્રહ્મપથે, ચિત્તસ્સૂપસમે રતં.

''યં મનુસ્સા નમસ્સન્તિ, સબ્બધમ્માન પારગું;
દેવાપિ તં [નં (સી॰ પી॰)] નમસ્સન્તિ, ઇતિ મે અરહતો સુતં.

“સબ્બસંયોજનાતીતં, વના નિબ્બન [નિબ્બાન (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] માગતં;
કામેહિ નેક્ખમ્મરતં [નેક્ખમ્મે રતં (ક॰ સી॰)], મુત્તં સેલાવ કઞ્ચનં.

“સબ્બે અચ્ચરુચી નાગો, હિમવાઞ્ઞે સિલુચ્ચયે;
સબ્બેસં નાગનામાનં, સચ્ચનામો અનુત્તરો.

“નાગં વો [તે (ક॰)] કિત્તયિસ્સામિ, ન હિ આગું કરોતિ સો;
સોરચ્ચં અવિહિંસા ચ, પાદા નાગસ્સ તે દુવે.

“તપો ચ બ્રહ્મચરિયં, ચરણા નાગસ્સ ત્યાપરે;
સદ્ધાહત્થો મહાનાગો, ઉપેક્ખાસેતદન્તવા.

“સતિ ગીવા સિરો પઞ્ઞા, વીમંસા ધમ્મચિન્તના;
ધમ્મકુચ્છિસમાવાસો, વિવેકો તસ્સ વાલધિ.

“સો ઝાયી અસ્સાસરતો, અજ્ઝત્તં સુસમાહિતો [અજ્ઝત્તુપસમાહિતો (સ્યા॰ ક॰)];
ગચ્છં સમાહિતો નાગો, ઠિતો નાગો સમાહિતો.

“સેય્યં સમાહિતો નાગો, નિસિન્નોપિ સમાહિતો;
સબ્બત્થ સંવુતો નાગો, એસા નાગસ્સ સમ્પદા.

“ભુઞ્જતિ અનવજ્જાનિ, સાવજ્જાનિ ન ભુઞ્જતિ;
ઘાસમચ્છાદનં લદ્ધા, સન્નિધિં પરિવજ્જયં.

“સંયોજનં અણું થૂલં, સબ્બં છેત્વાન બન્ધનં;
યેન યેનેવ ગચ્છતિ, અનપેક્ખોવ ગચ્છતિ.

“યથાપિ ઉદકે જાતં, પુણ્ડરીકં પવડ્ઢતિ;
નુપલિપ્પતિ [ન ઉપલિપ્પતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰), નુપલિમ્પતિ (ક॰)] તોયેન, સુચિગન્ધં મનોરમં.

“તથેવ લોકે સુજાતો, બુદ્ધો લોકે વિહરતિ;
નુપલિપ્પતિ લોકેન, તોયેન પદુમં યથા.

“મહાગિનીવ જલિતો [મહાગ્ગિનિ પજ્જલિતો (સી॰ સ્યા॰ કં॰)], અનાહારૂપસમ્મતિ;
સઙ્ખારેસૂપસન્તેસુ [અઙ્ગારેસુ ચ સન્તેસુ (ક॰)], નિબ્બુતોતિ પવુચ્ચતિ.

“અત્થસ્સાયં વિઞ્ઞાપની, ઉપમા વિઞ્ઞૂહિ દેસિતા;
વિઞ્ઞસ્સન્તિ [વિઞ્ઞિસ્સન્તિ (ક॰)] મહાનાગા, નાગં નાગેન દેસિતં.

“વીતરાગો વીતદોસો, વીતમોહો અનાસવો;
સરીરં વિજહં નાગો, પરિનિબ્બિસ્સતિ [પરિનિબ્બાતિ (પી॰ ક॰)] અનાસવો”તિ. પઠમં;

૨. મિગસાલાસુત્તં

૪૪. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન મિગસાલાય ઉપાસિકાય નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. અથ ખો મિગસાલા [મિગસાણા (ક॰) અ॰ નિ॰ ૧૦.૭૫] ઉપાસિકા યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો મિગસાલા ઉપાસિકા આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ –

''કથં કથં નામાયં, ભન્તે આનન્દ, ભગવતા ધમ્મો દેસિતો અઞ્ઞેય્યો, યત્ર હિ નામ બ્રહ્મચારી ચ અબ્રહ્મચારી ચ ઉભો સમસમગતિકા ભવિસ્સન્તિ અભિસમ્પરાયં ? પિતા મે, ભન્તે, પુરાણો બ્રહ્મચારી અહોસિ આરાચારી વિરતો મેથુના ગામધમ્મા. સો કાલઙ્કતો ભગવતા બ્યાકતો સકદાગામિસત્તો [સકદાગામિપત્તો (ક॰ સ્યા॰ પી॰)] તુસિતં કાયં ઉપપન્નોતિ. પેત્તેય્યોપિ [પેત્તય્યો પિયો (સી॰ પી॰ ક॰), પિતુ પિયો (સ્યા॰ કં॰)] મે, ભન્તે, ઇસિદત્તો અબ્રહ્મચારી અહોસિ સદારસન્તુટ્ઠો. સોપિ કાલઙ્કતો ભગવતા બ્યાકતો સકદાગામિપત્તો તુસિતં કાયં ઉપપન્નોતિ. કથં કથં નામાયં, ભન્તે આનન્દ, ભગવતા ધમ્મો દેસિતો અઞ્ઞેય્યો, યત્ર હિ નામ બ્રહ્મચારી ચ અબ્રહ્મચારી ચ ઉભો સમસમગતિકા ભવિસ્સન્તિ અભિસમ્પરાય''ન્તિ? ''એવં ખો પનેતં, ભગિનિ, ભગવતા બ્યાકત''ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા આનન્દો મિગસાલાય ઉપાસિકાય નિવેસને પિણ્ડપાતં ગહેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ –

''ઇધાહં, ભન્તે, પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય યેન મિગસાલાય ઉપાસિકાય નિવેસનં તેનુપસઙ્કમિં; ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિં. અથ ખો, ભન્તે, મિગસાલા ઉપાસિકા યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો, ભન્તે, મિગસાલા ઉપાસિકા મં એતદવોચ – 'કથં કથં નામાયં, ભન્તે આનન્દ, ભગવતા ધમ્મો દેસિતો અઞ્ઞેય્યો, યત્ર હિ નામ બ્રહ્મચારી ચ અબ્રહ્મચારી ચ ઉભો સમસમગતિકા ભવિસ્સન્તિ અભિસમ્પરાયં. પિતા મે, ભન્તે, પુરાણો બ્રહ્મચારી અહોસિ આરાચારી વિરતો મેથુના ગામધમ્મા. સો કાલઙ્કતો ભગવતા બ્યાકતો સકદાગામિપત્તો તુસિતં કાયં ઉપપન્નોતિ. પેત્તેય્યોપિ મે, ભન્તે, ઇસિદત્તો અબ્રહ્મચારી અહોસિ સદારસન્તુટ્ઠો. સોપિ કાલઙ્કતો ભગવતા બ્યાકતો સકદાગામિપત્તો તુસિતં કાયં ઉપપન્નોતિ. કથં કથં નામાયં, ભન્તે આનન્દ, ભગવતા ધમ્મો દેસિતો અઞ્ઞેય્યો, યત્ર હિ નામ બ્રહ્મચારી ચ અબ્રહ્મચારી ચ ઉભો સમસમગતિકા ભવિસ્સન્તિ અભિસમ્પરાય'ન્તિ? એવં વુત્તે અહં, ભન્તે, મિગસાલં ઉપાસિકં એતદવોચં – 'એવં ખો પનેતં, ભગિનિ, ભગવતા બ્યાકત'''ન્તિ.

''કા ચાનન્દ, મિગસાલા ઉપાસિકા બાલા અબ્યત્તા અમ્મકા અમ્મકસઞ્ઞા [અમ્બકા અમ્બકપઞ્ઞા (સી॰ પી॰), અમ્બકા અમ્બકસઞ્ઞા (સ્યા॰ કં॰) અ॰ નિ॰ ૧૦.૭૫ પસ્સિતબ્બં], કે ચ પુરિસપુગ્ગલપરોપરિયઞાણે? છયિમે, આનન્દ, પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં.

''કતમે છ? ઇધાનન્દ, એકચ્ચો પુગ્ગલો સોરતો હોતિ સુખસંવાસો, અભિનન્દન્તિ સબ્રહ્મચારી એકત્તવાસેન. તસ્સ સવનેનપિ અકતં હોતિ, બાહુસચ્ચેનપિ અકતં હોતિ, દિટ્ઠિયાપિ અપ્પટિવિદ્ધં હોતિ, સામાયિકમ્પિ વિમુત્તિં ન લભતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા હાનાય પરેતિ નો વિસેસાય, હાનગામીયેવ હોતિ નો વિસેસગામી.

"ઇધ પનાનન્દ, એકચ્ચો પુગ્ગલો સોરતો હોતિ સુખસંવાસો, અભિનન્દન્તિ સબ્રહ્મચારી એકત્તવાસેન. તસ્સ સવનેનપિ કતં હોતિ, બાહુસચ્ચેનપિ કતં હોતિ, દિટ્ઠિયાપિ પટિવિદ્ધં હોતિ, સામાયિકમ્પિ વિમુત્તિં લભતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા વિસેસાય પરેતિ નો હાનાય, વિસેસગામીયેવ હોતિ નો હાનગામી.

"તત્રાનન્દ, પમાણિકા પમિણન્તિ – 'ઇમસ્સપિ તેવ ધમ્મા અપરસ્સપિ તેવ ધમ્મા, કસ્મા તેસં એકો હીનો એકો પણીતો'તિ! તઞ્હિ તેસં, આનન્દ, હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય.

"તત્રાનન્દ , ય્વાયં પુગ્ગલો સોરતો હોતિ સુખસંવાસો, અભિનન્દન્તિ સબ્રહ્મચારી એકત્તવાસેન, તસ્સ સવનેનપિ કતં હોતિ, બાહુસચ્ચેનપિ કતં હોતિ, દિટ્ઠિયાપિ પટિવિદ્ધં હોતિ, સામાયિકમ્પિ વિમુત્તિં લભતિ. અયં , આનન્દ , પુગ્ગલો અમુના પુરિમેન પુગ્ગલેન અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચ. તં કિસ્સ હેતુ? ઇમં હાનન્દ, પુગ્ગલં ધમ્મસોતો નિબ્બહતિ, તદન્તરં કો જાનેય્ય અઞ્ઞત્ર તથાગતેન! તસ્માતિહાનન્દ, મા પુગ્ગલેસુ પમાણિકા અહુવત્થ; મા પુગ્ગલેસુ પમાણં ગણ્હિત્થ. ખઞ્ઞતિ હાનન્દ, પુગ્ગલેસુ પમાણં ગણ્હન્તો. અહં વા, આનન્દ, પુગ્ગલેસુ પમાણં ગણ્હેય્યં, યો વા પનસ્સ માદિસો.

"ઇધ પનાનન્દ, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ કોધમાનો અધિગતો [અવિગતો (ક॰)] હોતિ, સમયેન સમયઞ્ચસ્સ લોભધમ્મા ઉપ્પજ્જન્તિ. તસ્સ સવનેનપિ અકતં હોતિ, બાહુસચ્ચેનપિ અકતં હોતિ, દિટ્ઠિયાપિ અપ્પટિવિદ્ધં હોતિ, સામાયિકમ્પિ વિમુત્તિં ન લભતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા હાનાય પરેતિ નો વિસેસાય, હાનગામીયેવ હોતિ નો વિસેસગામી.

"ઇધ પનાનન્દ, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ કોધમાનો અધિગતો હોતિ, સમયેન સમયઞ્ચસ્સ લોભધમ્મા ઉપ્પજ્જન્તિ. તસ્સ સવનેનપિ કતં હોતિ...પે॰... નો હાનગામી.

"તત્રાનન્દ , પમાણિકા પમિણન્તિ...પે॰... યો વા પનસ્સ માદિસો.

"ઇધ, પનાનન્દ, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ કોધમાનો અધિગતો હોતિ, સમયેન સમયઞ્ચસ્સ વચીસઙ્ખારા ઉપ્પજ્જન્તિ. તસ્સ સવનેનપિ અકતં હોતિ...પે॰... સામાયિકમ્પિ વિમુત્તિં ન લભતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા હાનાય પરેતિ નો વિસેસાય, હાનગામીયેવ હોતિ નો વિસેસગામી.

"ઇધ પનાનન્દ, એકચ્ચસ્સ પુગ્ગલસ્સ કોધમાનો અધિગતો હોતિ, સમયેન સમયઞ્ચસ્સ વચીસઙ્ખારા ઉપ્પજ્જન્તિ. તસ્સ સવનેનપિ કતં હોતિ, બાહુસચ્ચેનપિ કતં હોતિ, દિટ્ઠિયાપિ પટિવિદ્ધં હોતિ, સામાયિકમ્પિ વિમુત્તિં લભતિ. સો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા વિસેસાય પરેતિ નો હાનાય, વિસેસગામીયેવ હોતિ નો હાનગામી.

"તત્રાનન્દ , પમાણિકા પમિણન્તિ – 'ઇમસ્સપિ તેવ ધમ્મા, અપરસ્સપિ તેવ ધમ્મા. કસ્મા તેસં એકો હીનો, એકો પણીતો'તિ? તઞ્હિ તેસં, આનન્દ, હોતિ દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાય.

"તત્રાનન્દ, યસ્સ પુગ્ગલસ્સ કોધમાનો અધિગતો હોતિ, સમયેન સમયઞ્ચસ્સ વચીસઙ્ખારા ઉપ્પજ્જન્તિ, તસ્સ સવનેનપિ કતં હોતિ, બાહુસચ્ચેનપિ કતં હોતિ, દિટ્ઠિયાપિ પટિવિદ્ધં હોતિ, સામાયિકમ્પિ વિમુત્તિં લભતિ. અયં, આનન્દ, પુગ્ગલો અમુના પુરિમેન પુગ્ગલેન અભિક્કન્તતરો ચ પણીતતરો ચ. તં કિસ્સ હેતુ? ઇમં હાનન્દ, પુગ્ગલં ધમ્મસોતો નિબ્બહતિ. તદન્તરં કો જાનેય્ય અઞ્ઞત્ર તથાગતેન! તસ્માતિહાનન્દ, મા પુગ્ગલેસુ પમાણિકા

અહુવત્થ; મા પુગ્ગલેસુ પમાણં ગણ્હિત્થ. ખઞ્અતિ હાનન્દ, પુગ્ગલેસુ પમાણં ગણ્હન્તો. અહં વા, આનન્દ, પુગ્ગલેસુ પમાણં ગણ્હેય્યં, યો વા પનસ્સ માદિસો.

''કા ચાનન્દ, મિગસાલા ઉપાસિકા બાલા અબ્યત્તા અમ્મકા અમ્મકસઞ્ઞા, કે ચ પુરિસપુગ્ગલપરોપરિયઞાણે! ઇમે ખો, આનન્દ, છ પુગ્ગલા સન્તો સંવિજ્જમાના લોકસ્મિં.

''યથારૂપેન, આનન્દ, સીલેન પુરાણો સમન્નાગતો અહોસિ, તથારૂપેન સીલેન ઇસિદત્તો સમન્નાગતો અભવિસ્સ. નયિધ પુરાણો ઇસિદત્તસ્સ ગતિમ્પિ અઞ્ઞસ્સ. યથારૂપાય ચ, આનન્દ, પઞ્ઞાય ઇસિદત્તો સમન્નાગતો અહોસિ, તથારૂપાય પઞ્ઞાય પુરાણો સમન્નાગતો અભવિસ્સ. નયિધ ઇસિદત્તો પુરાણસ્સ ગતિમ્પિ અઞ્ઞસ્સ. ઇતિ ખો, આનન્દ, ઇમે પુગ્ગલા ઉભો એકઙ્ગહીના''તિ. દુતિયં.

૩. ઇણસુત્તં

૪૫. ''દાલિદ્દિયં [દાળિદ્દિયં (સી॰)], ભિક્ખવે, દુક્ખં લોકસ્મિં કામભોગિનો''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''યમ્પિ, ભિક્ખવે, દલિદ્દો [દળિદ્દો (સી॰)] અસ્સકો અનાળ્હિકો [અનદ્ધિકો (સ્યા॰ કં॰)] ઇણં આદિયતિ, ઇણાદાનમ્પિ, ભિક્ખવે, દુક્ખં લોકસ્મિં કામભોગિનો''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''યમ્પિ, ભિક્ખવે, દલિદ્દો અસ્સકો અનાળ્હિકો ઇણં આદિયિત્વા વડ્ઢિં પટિસ્સુણાતિ, વડ્ઢિપિ, ભિક્ખવે, દુક્ખા લોકસ્મિં કામભોગિનો''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''યમ્પિ, ભિક્ખવે, દલિદ્દો અસ્સકો અનાળ્હિકો વડ્ઢિં પટિસ્સુણિત્વા કાલાભતં [કાલગતં (ક॰)] વડ્ઢિં ન દેતિ, ચોદેન્તિપિ નં; ચોદનાપિ, ભિક્ખવે, દુક્ખા લોકસ્મિં કામભોગિનો''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''યમ્પિ, ભિક્ખવે, દલિદ્દો અસ્સકો અનાળ્હિકો ચોદિયમાનો ન દેતિ, અનુચરન્તિપિ નં; અનુચરિયાપિ, ભિક્ખવે, દુક્ખા લોકસ્મિં કામભોગિનો''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''યમ્પિ, ભિક્ખવે, દલિદ્દો અસ્સકો અનાળ્હિકો અનુચરિયમાનો ન દેતિ, બન્ધન્તિપિ નં; બન્ધનમ્પિ, ભિક્ખવે, દુક્ખં લોકસ્મિં કામભોગિનો''તિ? ''એવં, ભન્તે''.

''ઇતિ ખો, ભિક્ખવે, દાલિદ્દિયમ્પિ દુક્ખં લોકસ્મિં કામભોગિનો, ઇણાદાનમ્પિ દુક્ખં લોકસ્મિં કામભોગિનો, વડ્ઢિપિ દુક્ખા લોકસ્મિં કામભોગિનો, ચોદનાપિ દુક્ખા લોકસ્મિં કામભોગિનો, અનુચરિયાપિ દુક્ખા લોકસ્મિં કામભોગિનો, બન્ધનમ્પિ દુક્ખં લોકસ્મિં કામભોગિનો; એવમેવં ખો, ભિક્ખવે , યસ્સ કસ્સચિ સદ્ધા નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, હિરી નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, ઓત્તપ્પં નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, વીરિયં નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, પઞ્ઞા નત્થિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, અરિયસ્સ વિનયે દલિદ્દો અસ્સકો અનાળ્હિકો.

''સ ખો સો, ભિક્ખવે, દલિદ્દો અસ્સકો અનાળ્હિકો સદ્ધાય અસતિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, હિરિયા અસતિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, ઓત્તપ્પે અસતિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, વીરિયે અસતિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, પઞ્ઞાય અસતિ કુસલેસુ ધમ્મેસુ, કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ. ઇદમસ્સ ઇણાદાનસ્મિં વદામિ.

''સો તસ્સ કાયદુચ્ચરિતસ્સ પટિચ્છાદનહેતુ પાપિકં ઇચ્છં પણિદહતિ [પદહતિ (ક॰)]. 'મા મં જઞ્ઞૂ'તિ ઇચ્છતિ, 'મા મં જઞ્ઞૂ'તિ સઙ્કપ્પતિ , 'મા મં જઞ્ઞૂ'તિ વાચં ભાસતિ, 'મા મં જઞ્ઞૂ'તિ કાયેન પરક્કમતિ. સો તસ્સ વચીદુચ્ચરિતસ્સ પટિચ્છાદનહેતુ…પે॰… સો તસ્સ મનોદુચ્ચરિતસ્સ પટિચ્છાદનહેતુ…પે॰… 'મા મં જઞ્ઞૂ'તિ કાયેન પરક્કમતિ. ઇદમસ્સ વડ્ઢિયા વદામિ.

‘‘તમેનં પેસલા સબ્રહ્મચારી એવમાહંસુ – ‘અયઞ્ચ સો આયસ્મા એવંકારી એવંસમાચારો’તિ. ઇદમસ્સ ચોદનાય વદામિ.

‘‘તમેનં અરઞ્ઞગતં વા રુક્ખમૂલગતં વા સુઞ્ઞાગારગતં વા વિપ્પટિસારસહગતા પાપકા અકુસલવિતક્કા સમુદાચરન્તિ. ઇદમસ્સ અનુચરિયાય વદામિ.

‘‘સ ખો સો, ભિક્ખવે, દલિદ્દો અસ્સકો અનાળ્હિકો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરિત્વા વાચાય દુચ્ચરિતં ચરિત્વા મનસા દુચ્ચરિતં ચરિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા નિરયબન્ધને વા બજ્ઝતિ તિરચ્છાનયોનિબન્ધને વા. નાહં, ભિક્ખવે, અઞ્ઞં એકબન્ધનમ્પિ સમનુપસ્સામિ એવંદારુણં એવંકટુકં [એવંદુક્ખં (સ્યા॰ કં॰ ક॰)] એવંઅન્તરાયકરં અનુત્તરસ્સ યોગક્ખેમસ્સ અધિગમાય, યથયિદં, ભિક્ખવે, નિરયબન્ધનં વા તિરચ્છાનયોનિબન્ધનં વા’’તિ.

‘‘દાલિદ્દિયં દુક્ખં લોકે, ઇણાદાનઞ્ચ વુચ્ચતિ;
દલિદ્દો ઇણમાદાય, ભુઞ્જમાનો વિહઞ્ઞતિ.

‘‘તતો અનુચરન્તિ નં, બન્ધનમ્પિ નિગચ્છતિ;
એતઞ્હિ બન્ધનં દુક્ખં, કામલાભાભિજપ્પિનં.

‘‘તથેવ અરિયવિનયે, સદ્ધા યસ્સ ન વિજ્જતિ;
અહિરીકો અનોત્તપ્પી, પાપકમ્મવિનિબ્બયો.

‘‘કાયદુચ્ચરિતં કત્વા, વચીદુચ્ચરિતાનિ ચ;
મનોદુચ્ચરિતં કત્વા, ‘મા મં જઞ્ઞૂ’તિ ઇચ્છતિ.

‘‘સો સંસપ્પતિ [સઙ્કપ્પતિ (ક॰)] કાયેન, વાચાય ઉદ ચેતસા;
પાપકમ્મં પવડ્ઢેન્તો, તત્થ તત્થ પુનપ્પુનં.

‘‘સો પાપકમ્મો દુમ્મેધો, જાનં દુક્કટમત્તનો;
દલિદ્દો ઇણમાદાય, ભુઞ્જમાનો વિહઞ્ઞતિ.

‘‘તતો અનુચરન્તિ નં, સઙ્કપ્પા માનસા દુખા;
ગામે વા યદિ વારઞ્ઞે, યસ્સ વિપ્પટિસારજા.

‘‘સો પાપકમ્મો દુમ્મેધો, જાનં દુક્કટમત્તનો;
યોનિમઞ્ઞતરં ગન્ત્વા, નિરયે વાપિ બજ્ઝતિ.

‘‘એતઞ્હિ બન્ધનં દુક્ખં, યમ્હા ધીરો પમુચ્ચતિ;
ધમ્મલદ્ધેહિ ભોગેહિ, દદં ચિત્તં પસાદયં.

‘‘ઉભયત્થ કટગ્ગાહો, સદ્ધસ્સ ઘરમેસિનો;
દિટ્ઠધમ્મહિતત્થાય, સમ્પરાયસુખાય ચ;

એવમેતં ગહટ્ઠાનં, ચાગો પુઞ્ઞં પવડ્ઢતિ.

‘‘તથેવ અરિયવિનયે, સદ્ધા યસ્સ પતિટ્ઠિતા;
હિરીમનો ચ ઓત્તપ્પી, પઞ્ઞવા સીલસંવુતો.

‘‘એસો ખો અરિયવિનયે, ‘સુખજીવી’તિ વુચ્ચતિ;
નિરામિસં સુખં લદ્ધા, ઉપેક્ખં અધિતિટ્ઠતિ.

‘‘પઞ્ચ નીવરણે હિત્વા, નિચ્ચં આરદ્ધવીરિયો;
ઝાનાનિ ઉપસમ્પજ્જ, એકોદિ નિપકો સતો.

‘‘એવં ઞત્વા યથાભૂતં, સબ્બસંયોજનક્ખયે;
સબ્બસો અનુપાદાય, સમ્મા ચિત્તં વિમુચ્ચતિ.

‘‘તસ્સ સમ્મા વિમુત્તસ્સ, ઞાણં ચે હોતિ તાદિનો;
‘અકુપ્પા મે વિમુત્તી’તિ, ભવસંયોજનક્ખયે.

‘‘એતં ખો પરમં ઞાણં, એતં સુખમનુત્તરં;
અસોકં વિરજં ખેમં, એતં આનણ્યમુત્તમ’’ન્તિ. તતિયં;

૪. મહાચુન્દસુત્તં

૪૬. એવં મે સુતં – એકં સમયં આયસ્મા મહાચુન્દો ચેતીસુ વિહરતિ સયંજાતિયં [સહજાતિયં (સી॰ પી॰), સજ્ઞાતિયં (સ્યા॰ કં॰)]. તત્ર ખો આયસ્મા મહાચુન્દો ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘આવુસો ભિક્ખવે’’તિ. ‘‘આવુસો’’તિ ખો તે ભિક્ખૂ આયસ્મતો મહાચુન્દસ્સ પચ્ચસ્સોસું. આયસ્મા મહાચુન્દો એતદવોચ –

‘‘ઇધાવુસો, ધમ્મયોગા ભિક્ખૂ ઝાયી ભિક્ખૂ અપસાદેન્તિ – ‘ઇમે પન ઝાયિનોમ્હા, ઝાયિનોમ્હાતિ ઝાયન્તિ પજ્ઝાયન્તિ નિજ્ઝાયન્તિ અવજ્ઝાયન્તિ [અપજ્ઝાયન્તિ (મ॰ નિ॰ ૧.૫૦૮)]. કિમિમે [કિં હિમે (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ઝાયન્તિ, કિન્તિમે ઝાયન્તિ, કથં ઇમે ઝાયન્તી’તિ? તત્થ ધમ્મયોગા ચ ભિક્ખૂ નપ્પસીદન્તિ, ઝાયી ચ ભિક્ખૂ નપ્પસીદન્તિ, ન ચ બહુજનહિતાય પટિપન્ના હોન્તિ બહુજનસુખાય બહુનો જનસ્સ અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

‘‘ઇધ પનાવુસો, ઝાયી ભિક્ખૂ ધમ્મયોગે ભિક્ખૂ અપસાદેન્તિ – ‘ઇમે પન ધમ્મયોગમ્હા, ધમ્મયોગમ્હાતિ ઉદ્ધતા ઉન્નળા ચપલા મુખરા વિકિણ્ણવાચા મુટ્ઠસ્સતી અસમ્પજાના અસમાહિતા વિબ્ભન્તચિત્તા પાકતિન્દ્રિયા. કિમિમે ધમ્મયોગા, કિન્તિમે ધમ્મયોગા, કથં ઇમે ધમ્મયોગા’તિ? તત્થ ઝાયી ચ ભિક્ખૂ નપ્પસીદન્તિ, ધમ્મયોગા ચ ભિક્ખૂ નપ્પસીદન્તિ, ન ચ બહુજનહિતાય પટિપન્ના હોન્તિ બહુજનસુખાય બહુનો જનસ્સ અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

''ઇધ પનાવુસો, ધમ્મયોગા ભિક્ખૂ ધમ્મયોગાનઞ્ઞેવ ભિક્ખૂનં વણ્ણં ભાસન્તિ, નો ઝાયીનં ભિક્ખૂનં વણ્ણં ભાસન્તિ. તત્થ ધમ્મયોગા ચ ભિક્ખૂ નપ્પસીદન્તિ, ઝાયી ચ ભિક્ખૂ નપ્પસીદન્તિ, ન ચ બહુજનહિતાય પટિપન્ના હોન્તિ બહુજનસુખાય બહુનો જનસ્સ અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

''ઇધ પનાવુસો, ઝાયી ભિક્ખૂ ઝાયીનઞ્ઞેવ ભિક્ખૂનં વણ્ણં ભાસન્તિ, નો ધમ્મયોગાનં ભિક્ખૂનં વણ્ણં ભાસન્તિ. તત્થ ઝાયી ચ ભિક્ખૂ નપ્પસીદન્તિ, ધમ્મયોગા ચ ભિક્ખૂ નપ્પસીદન્તિ, ન ચ બહુજનહિતાય પટિપન્ના હોન્તિ બહુજનસુખાય બહુનો જનસ્સ અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં.

''તસ્માતિહાવુસો , એવં સિક્ખિતબ્બં – 'ધમ્મયોગા સમાના ઝાયીનં ભિક્ખૂનં વણ્ણં ભાસિસ્સામા'તિ. એવઞ્હિ વો, આવુસો, સિક્ખિતબ્બં. તં કિસ્સ હેતુ? અચ્છરિયા હેતે, આવુસો, પુગ્ગલા દુલ્લભા લોકસ્મિં, યે અમતં ધાતું કાયેન ફુસિત્વા વિહરન્તિ. તસ્માતિહાવુસો, એવં સિક્ખિતબ્બં – 'ઝાયી સમાના ધમ્મયોગાનં ભિક્ખૂનં વણ્ણં ભાસિસ્સામા'તિ. એવઞ્હિ વો, આવુસો, સિક્ખિતબ્બં. તં કિસ્સ હેતુ? અચ્છરિયા હેતે, આવુસો, પુગ્ગલા દુલ્લભા લોકસ્મિં યે ગમ્ભીરં અત્થપદં પઞ્ઞાય અતિવિજ્ઝ પસ્સન્તી''તિ. ચતુત્થં.

૫. પઠમસન્દિટ્ઠિકસુત્તં

૪૭. અથ ખો મોળિયસીવકો [મોલિયસીવકો (સી॰ પી॰), મોળિસીવકો (ક॰)] પરિબ્બાજકો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો મોળિયસીવકો પરિબ્બાજકો ભગવન્તં એતદવોચ – '''સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો'તિ, ભન્તે, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભન્તે, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી''તિ?

''તેન હિ, સીવક, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છામિ. યથા તે ખમેય્ય તથા નં બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, સીવક, સન્તં વા અજ્ઝત્તં લોભં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં લોભો'તિ પજાનાસિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં લોભં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં લોભો'તિ પજાનાસી''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''યં ખો ત્વં, સીવક, સન્તં વા અજ્ઝત્તં લોભં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં લોભો'તિ પજાનાસિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં લોભં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં લોભો'તિ પજાનાસિ – એવમ્પિ ખો, સીવક, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ...પે॰....

''તં કિં મઞ્ઞસિ, સીવક, સન્તં વા અજ્ઝત્તં દોસં...પે॰... સન્તં વા અજ્ઝત્તં મોહં...પે॰... સન્તં વા અજ્ઝત્તં લોભધમ્મં...પે॰... સન્તં વા અજ્ઝત્તં દોસધમ્મં...પે॰... સન્તં વા અજ્ઝત્તં મોહધમ્મં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં મોહધમ્મો'તિ પજાનાસિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં મોહધમ્મં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં મોહધમ્મો'તિ પજાનાસી''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''યં ખો ત્વં, સીવક, સન્તં વા અજ્ઝત્તં મોહધમ્મં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં મોહધમ્મો'તિ પજાનાસિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં મોહધમ્મં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં મોહધમ્મો'તિ પજાનાસિ – એવં ખો, સીવક, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી''તિ.

''અભિક્કન્તં, ભન્તે, અભિક્કન્તં, ભન્તે...પે॰... ઉપાસકં મં, ભન્તે, ભગવા ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. દુતિયસન્દિટ્ઠિકસુત્તં

૪૮. અથ ખો અઞ્ઞતરો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ – '''સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો'તિ, ભો ગોતમ, વુચ્ચતિ. કિત્તાવતા નુ ખો, ભો ગોતમ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી''તિ?

''તેન હિ, બ્રાહ્મણ, તઞ્ઞેવેત્થ પટિપુચ્છિસ્સામિ. યથા તે ખમેય્ય તથા નં બ્યાકરેય્યાસિ. તં કિં મઞ્ઞસિ, બ્રાહ્મણ, સન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગો'તિ પજાનાસિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગો'તિ પજાનાસી''તિ? ''એવં, ભો''. ''યં ખો ત્વં, બ્રાહ્મણ, સન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગો'તિ પજાનાસિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં રાગં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં રાગો'તિ પજાનાસિ – એવમ્પિ ખો, બ્રાહ્મણ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ...પે॰....

''તં કિં મઞ્ઞસિ, બ્રાહ્મણ, સન્તં વા અજ્ઝત્તં દોસં...પે॰... સન્તં વા અજ્ઝત્તં મોહં...પે॰... સન્તં વા અજ્ઝત્તં કાયસન્દોસં...પે॰... સન્તં વા અજ્ઝત્તં વચીસન્દોસં...પે॰... સન્તં વા અજ્ઝત્તં મનોસન્દોસં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં મનોસન્દોસો'તિ પજાનાસિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં મનોસન્દોસં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં મનોસન્દોસો'તિ પજાનાસી''તિ? ''એવં, ભો''. ''યં ખો ત્વં, બ્રાહ્મણ, સન્તં વા અજ્ઝત્તં મનોસન્દોસં 'અત્થિ મે અજ્ઝત્તં મનોસન્દોસો'તિ પજાનાસિ, અસન્તં વા અજ્ઝત્તં મનોસન્દોસં 'નત્થિ મે અજ્ઝત્તં મનોસન્દોસો'તિ પજાનાસિ – એવં ખો, બ્રાહ્મણ, સન્દિટ્ઠિકો ધમ્મો હોતિ અકાલિકો એહિપસ્સિકો ઓપનેય્યિકો પચ્ચત્તં વેદિતબ્બો વિઞ્ઞૂહી''તિ.

''અભિક્કન્તં , ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ...પે॰... ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત''ન્તિ. છટ્ઠં.

૭. ખેમસુત્તં

૪૯. એકં સમયં ભગવા સાવત્થિયં વિહરતિ જેતવને અનાથપિણ્ડિકસ્સ આરામે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ચ ખેમો આયસ્મા ચ સુમનો સાવત્થિયં વિહરન્તિ અન્ધવનસ્મિં. અથ ખો આયસ્મા ચ ખેમો આયસ્મા ચ સુમનો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા ખેમો ભગવન્તં એતદવોચ –

''યો સો, ભન્તે, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો તસ્સ ન એવં હોતિ – 'અત્થિ મે સેય્યોતિ વા અત્થિ મે સદિસોતિ વા અત્થિ મે હીનોતિ વા'''તિ. ઇદમવોચાયસ્મા ખેમો. સમનુઞ્ઞો સત્થા અહોસિ. અથ ખો આયસ્મા ખેમો ''સમનુઞ્ઞો મે સત્થા''તિ ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ.

અથ ખો આયસ્મા સુમનો અચિરપક્કન્તે આયસ્મન્તે ખેમે ભગવન્તં એતદવોચ – ''યો સો, ભન્તે, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞા વિમુત્તો તસ્સ ન એવં હોતિ – 'નત્થિ મે સેય્યોતિ વા નત્થિ મે સદિસોતિ વા નત્થિ મે હીનોતિ વા'''તિ.

ઇદમવોચાયસ્મા સુમનો. સમનુઞ્ઞો સત્થા અહોસિ. અથ ખો આયસ્મા સુમનો ''સમનુઞ્ઞો મે સત્થા''તિ ઉટ્ઠાયાસના ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ.

અથ ખો ભગવા અચિરપક્કન્તેસુ આયસ્મન્તે ચ ખેમે આયસ્મન્તે ચ સુમને ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''એવં ખો, ભિક્ખવે, કુલપુત્તા અઞ્ઞં બ્યાકરોન્તિ . અત્થો ચ વુત્તો અત્તા ચ અનુપનીતો. અથ ચ પન ઇધેકચ્ચે મોઘપુરિસા હસમાનકા [હસમાનકં (ક॰) મહાવ॰ ૨૪૫] મઞ્ઞે અઞ્ઞં બ્યાકરોન્તિ. તે પચ્છા વિઘાતં આપજ્જન્તી''તિ.

''ન ઉસ્સેસુ ન ઓમેસુ, સમત્તે નોપનીયરે [નોપનિય્યરે (સ્યા॰ પી॰ ક॰)];
ખીણા જાતિ વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, ચરન્તિ સંયોજનવિપ્પમુત્તા''તિ. સત્તમં;

૮. ઇન્દ્રિયસંવરસુત્તં

૫૦. [અ॰ નિ॰ ૫.૨૪, ૧૬૮; ૨.૭.૬૫] ''ઇન્દ્રિયસંવરે , ભિક્ખવે, અસતિ ઇન્દ્રિયસંવરવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ સીલં; સીલે અસતિ સીલવિપન્નસ્સ હતૂપનિસો હોતિ સમ્માસમાધિ; સમ્માસમાધિમ્હિ અસતિ સમ્માસમાધિવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનં; યથાભૂતઞાણદસ્સને અસતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનવિપન્નસ્સ હતૂપનિસો હોતિ નિબ્બિદાવિરાગો; નિબ્બિદાવિરાગે અસતિ નિબ્બિદાવિરાગવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ વિમુત્તિઞાણદસ્સનં. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, રુક્ખો સાખાપલાસવિપન્નો. તસ્સ પપટિકાપિ ન પારિપૂરિં ગચ્છતિ, તચોપિ ન પારિપૂરિં ગચ્છતિ, ફેગ્ગુપિ ન પારિપૂરિં ગચ્છતિ, સારોપિ ન પારિપૂરિં ગચ્છતિ. એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇન્દ્રિયસંવરે અસતિ ઇન્દ્રિયસંવરવિપન્નસ્સ હતૂપનિસં હોતિ સીલં... પે॰... વિમુત્તિઞાણદસ્સનં.

''ઇન્દ્રિયસંવરે , ભિક્ખવે, સતિ ઇન્દ્રિયસંવરસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ સીલં; સીલે સતિ સીલસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નો હોતિ સમ્માસમાધિ; સમ્માસમાધિમ્હિ સતિ સમ્માસમાધિસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનં; યથાભૂતઞાણદસ્સને સતિ યથાભૂતઞાણદસ્સનસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નો હોતિ નિબ્બિદાવિરાગો; નિબ્બિદાવિરાગે સતિ નિબ્બિદાવિરાગસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ વિમુત્તિઞાણદસ્સનં. સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, રુક્ખો સાખાપલાસસમ્પન્નો. તસ્સ પપટિકાપિ પારિપૂરિં ગચ્છતિ, તચોપિ પારિપૂરિં ગચ્છતિ, ફેગ્ગુપિ પારિપૂરિં ગચ્છતિ, સારોપિ પારિપૂરિં ગચ્છતિ . એવમેવં ખો, ભિક્ખવે, ઇન્દ્રિયસંવરે સતિ ઇન્દ્રિયસંવરસમ્પન્નસ્સ ઉપનિસસમ્પન્નં હોતિ સીલં...પે॰... વિમુત્તિઞાણદસ્સન''ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. આનન્દસુત્તં

૫૧. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેનાયસ્મા સારિપુત્તો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મતા સારિપુત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો આયસ્મન્તં સારિપુત્તં એતદવોચ –

''કિત્તાવતા નુ ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુ અસ્સુતઞ્ચેવ ધમ્મં સુણાતિ, સુતા ચસ્સ ધમ્મા ન સમ્મોસં ગચ્છન્તિ, યે ચસ્સ ધમ્મા પુબ્બે ચેતસા સમ્ફુટ્ઠપુબ્બા તે ચ સમુદાચરન્તિ, અવિઞ્ઞાતઞ્ચ વિજાનાતી''તિ? ''આયસ્મા ખો આનન્દો બહુસ્સુતો. પટિભાતુ આયસ્મન્તંયેવ આનન્દ''ન્તિ. ''તેનહાવુસો સારિપુત્ત, સુણાહિ, સાધુકં

મનસિ કરોહિ; ભાસિસ્સામી''તિ . ''એવમાવુસો''તિ ખો આયસ્મા સારિપુત્તો આયસ્મતો આનન્દસ્સ પચ્ચસ્સોસિ. આયસ્મા આનન્દો એતદવોચ –

''ઇધાવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુ ધમ્મં પરિયાપુણાતિ – સુત્તં ગેય્યં વેય્યાકરણં ગાથં ઉદાનં ઇતિવુત્તકં જાતકં અબ્ભુતધમ્મં વેદલ્લં. સો યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન પરેસં દેસેતિ, યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન પરેસં વાચેતિ, યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન સજ્ઝાયં કરોતિ, યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં ચેતસા અનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ મનસાનુપેક્ખતિ. યસ્મિં આવાસે થેરા ભિક્ખૂ વિહરન્તિ બહુસ્સુતા આગતાગમા ધમ્મધરા વિનયધરા માતિકાધરા તસ્મિં આવાસે વસ્સં ઉપેતિ. તે કાલેન કાલં ઉપસઙ્કમિત્વા પરિપુચ્છતિ પરિપઞ્હતિ – 'ઇદં, ભન્તે, કથં; ઇમસ્સ ક્વત્થો'તિ? તે તસ્સ આયસ્મતો અવિવટઞ્ચેવ વિવરન્તિ, અનુત્તાનીકતઞ્ચ ઉત્તાનીકરોન્તિ, અનેકવિહિતેસુ ચ કઙ્ખાઠાનિયેસુ ધમ્મેસુ કઙ્ખં પટિવિનોદેન્તિ. એત્તાવતા ખો, આવુસો સારિપુત્ત, ભિક્ખુ અસ્સુતઞ્ચેવ ધમ્મં સુણાતિ, સુતા ચસ્સ ધમ્મા ન સમ્મોસં ગચ્છન્તિ, યે ચસ્સ ધમ્મા પુબ્બે ચેતસા સમ્ફુટ્ઠપુબ્બા તે ચ સમુદાચરન્તિ, અવિઞ્ઞાતઞ્ચ વિજાનાતી''તિ.

''અચ્છરિયં , આવુસો, અબ્ભુતં, આવુસો, યાવ સુભાસિતં ચિદં આયસ્મતા આનન્દેન. ઇમેહિ ચ મયં છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતં આયસ્મન્તં આનન્દં ધારેમ. આયસ્મા હિ આનન્દો ધમ્મં પરિયાપુણાતિ – સુત્તં ગેય્યં વેય્યાકરણં ગાથં ઉદાનં ઇતિવુત્તકં જાતકં અબ્ભુતધમ્મં વેદલ્લં . આયસ્મા આનન્દો યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન પરેસં દેસેતિ, આયસ્મા આનન્દો યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન પરેસં વાચેતિ, આયસ્મા આનન્દો યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં વિત્થારેન સજ્ઝાયં કરોતિ, આયસ્મા આનન્દો યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં ચેતસા અનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ મનસાનુપેક્ખતિ. આયસ્મા આનન્દો યસ્મિં આવાસે થેરા ભિક્ખૂ વિહરન્તિ બહુસ્સુતા આગતાગમા ધમ્મધરા વિનયધરા માતિકાધરા તસ્મિં આવાસે વસ્સં ઉપેતિ. તે આયસ્મા આનન્દો કાલેન કાલં ઉપસઙ્કમિત્વા પરિપુચ્છતિ પરિપઞ્હતિ – 'ઇદં, ભન્તે, કથં; ઇમસ્સ ક્વત્થો'તિ? તે આયસ્મતો આનન્દસ્સ અવિવટઞ્ચેવ વિવરન્તિ, અનુત્તાનીકતઞ્ચ ઉત્તાનીકરોન્તિ, અનેકવિહિતેસુ ચ કઙ્ખાઠાનિયેસુ ધમ્મેસુ કઙ્ખં પટિવિનોદેન્તી''તિ. નવમં.

૧૦. ખત્તિયસુત્તં

૫૨. અથ ખો જાણુસ્સોણિ [જાણુસોણિ (ક॰)] બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો જાણુસ્સોણિ બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ –

''ખત્તિયા , ભો ગોતમ, કિંઅધિપ્પાયા, કિંઉપવિચારા, કિંઅધિટ્ઠાના, કિંઅભિનિવેસા, કિંપરિયોસાના''તિ? ''ખત્તિયા ખો, બ્રાહ્મણ, ભોગાધિપ્પાયા પઞ્ઞૂપવિચારા બલાધિટ્ઠાના પથવીભિનિવેસા ઇસ્સરિયપરિયોસાના''તિ.

''બ્રાહ્મણા પન, ભો ગોતમ, કિંઅધિપ્પાયા, કિંઉપવિચારા, કિંઅધિટ્ઠાના, કિંઅભિનિવેસા, કિંપરિયોસાના''તિ? ''બ્રાહ્મણા ખો, બ્રાહ્મણ, ભોગાધિપ્પાયા પઞ્ઞૂપવિચારા મન્તાધિટ્ઠાના યઞ્ઞાભિનિવેસા બ્રહ્મલોકપરિયોસાના''તિ.

''ગહપતિકા પન, ભો ગોતમ, કિંઅધિપ્પાયા, કિંઉપવિચારા, કિંઅધિટ્ઠાના, કિંઅભિનિવેસા, કિંપરિયોસાના''તિ? ''ગહપતિકા ખો, બ્રાહ્મણ, ભોગાધિપ્પાયા પઞ્ઞૂપવિચારા સિપ્પાધિટ્ઠાના કમ્મન્તાભિનિવેસા

નિટ્ઠિતકમ્મન્તપરિયોસાના’’તિ.

‘‘ઇત્થી પન, ભો ગોતમ, કિંઅધિપ્પાયા, કિંઉપવિચારા, કિંઅધિટ્ઠાના, કિંઅભિનિવેસા, કિંપરિયોસાના’’તિ? ‘‘ઇત્થી ખો, બ્રાહ્મણ, પુરિસાધિપ્પાયા અલઙ્કારૂપવિચારા પુત્તાધિટ્ઠાના અસપતીભિનિવેસા ઇસ્સરિયપરિયોસાના’’તિ.

‘‘ચોરા પન, ભો ગોતમ, કિંઅધિપ્પાયા, કિંઉપવિચારા, કિંઅધિટ્ઠાના, કિંઅભિનિવેસા, કિંપરિયોસાના’’તિ? ‘‘ચોરા ખો, બ્રાહ્મણ, આદાનાધિપ્પાયા ગહનૂપવિચારા સત્થાધિટ્ઠાના અન્ધકારાભિનિવેસા અદસ્સનપરિયોસાના’’તિ.

‘‘સમણા પન, ભો ગોતમ, કિંઅધિપ્પાયા, કિંઉપવિચારા, કિંઅધિટ્ઠાના, કિંઅભિનિવેસા, કિંપરિયોસાના’’તિ? ‘‘સમણા ખો, બ્રાહ્મણ, ખન્તિસોરચ્ચાધિપ્પાયા પઞ્ઞૂપવિચારા સીલાધિટ્ઠાના આકિઞ્ચઞ્ઞાભિનિવેસા [અકિઞ્ચનાભિનિવેસા (સ્યા॰ ક॰)] નિબ્બાનપરિયોસાના’’તિ.

‘‘અચ્છરિયં, ભો ગોતમ, અબ્ભુતં, ભો ગોતમ! ખત્તિયાનમ્પિ ભવં ગોતમો જાનાતિ અધિપ્પાયઞ્ચ ઉપવિચારઞ્ચ અધિટ્ઠાનઞ્ચ અભિનિવેસઞ્ચ પરિયોસાનઞ્ચ. બ્રાહ્મણાનમ્પિ ભવં ગોતમો જાનાતિ…પે॰… ગહપતીનમ્પિ ભવં ગોતમો જાનાતિ… ઇત્થીનમ્પિ ભવં ગોતમો જાનાતિ… ચોરાનમ્પિ ભવં ગોતમો જાનાતિ … સમણાનમ્પિ ભવં ગોતમો જાનાતિ અધિપ્પાયઞ્ચ ઉપવિચારઞ્ચ અધિટ્ઠાનઞ્ચ અભિનિવેસઞ્ચ પરિયોસાનઞ્ચ. અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ…પે॰… ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. દસમં.

૧૧. અપ્પમાદસુત્તં

૫૩. અથ ખો અઞ્ઞતરો બ્રાહ્મણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતા સદ્ધિં સમ્મોદિ. સમ્મોદનીયં કથં સારણીયં વીતિસારેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો સો બ્રાહ્મણો ભગવન્તં એતદવોચ –

‘‘અત્થિ નુ ખો, ભો ગોતમ, એકો ધમ્મો ભાવિતો બહુલીકતો યો ઉભો અત્થે સમધિગ્ગય્હ તિટ્ઠતિ – દિટ્ઠધમ્મિકઞ્ચેવ અત્થં, યો ચ અત્થો સમ્પરાયિકો’’તિ? ‘‘અત્થિ ખો, બ્રાહ્મણ , એકો ધમ્મો ભાવિતો બહુલીકતો યો ઉભો અત્થે સમધિગ્ગય્હ તિટ્ઠતિ – દિટ્ઠધમ્મિકઞ્ચેવ અત્થં, યો ચ અત્થો સમ્પરાયિકો’’તિ.

‘‘કતમો પન, ભો ગોતમ, એકો ધમ્મો ભાવિતો બહુલીકતો યો ઉભો અત્થે સમધિગ્ગય્હ તિટ્ઠતિ – દિટ્ઠધમ્મિકઞ્ચેવ અત્થં, યો ચ અત્થો સમ્પરાયિકો’’તિ? ‘‘અપ્પમાદો ખો, બ્રાહ્મણ, એકો ધમ્મો ભાવિતો બહુલીકતો ઉભો અત્થે સમધિગ્ગય્હ તિટ્ઠતિ – દિટ્ઠધમ્મિકઞ્ચેવ અત્થં, યો ચ અત્થો સમ્પરાયિકો’’.

‘‘સેય્યથાપિ, બ્રાહ્મણ, યાનિ કાનિચિ જઙ્ગલાનં [જઙ્ગમાનં (સી॰ પી॰) અ॰ નિ॰ ૧૦.૧૫; મ॰ નિ॰ ૧.૩૦૦] પાણાનં પદજાતાનિ, સબ્બાનિ તાનિ હત્થિપદે સમોધાનં ગચ્છન્તિ; હત્થિપદં તેસં અગ્ગમક્ખાયતિ, યદિદં મહન્તત્તેન. એવમેવં ખો, બ્રાહ્મણ, અપ્પમાદો એકો ધમ્મો ભાવિતો બહુલીકતો ઉભો અત્થે સમધિગ્ગય્હ તિટ્ઠતિ – દિટ્ઠધમ્મિકઞ્ચેવ અત્થં, યો ચ અત્થો સમ્પરાયિકો.

‘‘સેય્યથાપિ, બ્રાહ્મણ, કૂટાગારસ્સ યા કાચિ ગોપાનસિયો સબ્બા તા કૂટઙ્ગમા કૂટનિન્ના કૂટસમોસરણા, કૂટં તાસં અગ્ગમક્ખાયતિ; એવમેવં ખો, બ્રાહ્મણ ...પે॰....

‘‘સેય્યથાપિ, બ્રાહ્મણ, પબ્બજલાયકો પબ્બજં [બબ્બજલાયકો બબ્બજં (સી॰ પી॰)] લાયિત્વા અગ્ગે ગહેત્વા ઓધુનાતિ નિધુનાતિ નિચ્છાદેતિ; એવમેવં ખો, બ્રાહ્મણ...પે॰....

‘‘સેય્યથાપિ, બ્રાહ્મણ, અમ્બપિણ્ડિયા વણ્ટચ્છિન્નાય યાનિ કાનિચિ અમ્બાનિ વણ્ટૂપનિબન્ધનાનિ સબ્બાનિ તાનિ તદન્વયાનિ ભવન્તિ; એવમેવં ખો, બ્રાહ્મણ...પે॰....

‘‘સેય્યથાપિ, બ્રાહ્મણ, યે કેચિ ખુદ્દરાજાનો [કુડ્ડરાજાનો (સી॰ સ્યા॰ અટ્ઠ॰), કુદ્દરાજાનો (પી॰) અ॰ નિ॰ ૧૦.૧૫] સબ્બેતે રઞ્ઞો ચક્કવત્તિસ્સ અનુયન્તા [અનુયુત્તા (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] ભવન્તિ, રાજા તેસં ચક્કવત્તી અગ્ગમક્ખાયતિ; એવમેવં ખો, બ્રાહ્મણ...પે॰....

‘‘સેય્યથાપિ , બ્રાહ્મણ, યા કાચિ તારકરૂપાનં પભા સબ્બા તા ચન્દસ્સ પભાય કલં નાગ્ઘન્તિ સોળસિં, ચન્દપ્પભા તાસં અગ્ગમક્ખાયતિ. એવમેવં ખો, બ્રાહ્મણ, અપ્પમાદો એકો ધમ્મો ભાવિતો બહુલીકતો ઉભો અત્થે સમધિગ્ગય્હ તિટ્ઠતિ – દિટ્ઠધમ્મિકઞ્ચેવ અત્થં યો ચ અત્થો સમ્પરાયિકો.

‘‘અયં ખો, બ્રાહ્મણ, એકો ધમ્મો ભાવિતો બહુલીકતો ઉભો અત્થે સમધિગ્ગય્હ તિટ્ઠતિ – દિટ્ઠધમ્મિકઞ્ચેવ અત્થં, યો ચ અત્થો સમ્પરાયિકો’’તિ.

‘‘અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ, અભિક્કન્તં, ભો ગોતમ...પે॰... ઉપાસકં મં ભવં ગોતમો ધારેતુ અજ્જતગ્ગે પાણુપેતં સરણં ગત’’ન્તિ. એકાદસમં.

૧૨. ધમ્મિકસુત્તં

૫૪. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ધમ્મિકો જાતિભૂમિયં આવાસિકો હોતિ સબ્બસો જાતિભૂમિયં સત્તસુ આવાસેસુ. તત્ર સુદં આયસ્મા ધમ્મિકો આગન્તુકે ભિક્ખૂ અક્કોસતિ પરિભાસતિ વિહિંસતિ વિતુદતિ રોસેતિ વાચાય. તે ચ આગન્તુકા ભિક્ખૂ આયસ્મતા ધમ્મિકેન અક્કોસિયમાના પરિભાસિયમાના વિહેસિયમાના વિતુદિયમાના રોસિયમાના વાચાય પક્કમન્તિ, ન સણ્ઠન્તિ [ન સણ્ઠહન્તિ (સી॰)], રિઞ્ચન્તિ આવાસં.

અથ ખો જાતિભૂમકાનં [જાતિભૂમિકાનં (સ્યા॰ પી॰ ક॰)] ઉપાસકાનં એતદહોસિ – ‘‘મયં ખો ભિક્ખુસઙ્ઘં પચ્ચુપટ્ઠિતા ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેન. અથ ચ પન આગન્તુકા ભિક્ખૂ પક્કમન્તિ, ન સણ્ઠન્તિ, રિઞ્ચન્તિ આવાસં. કો નુ ખો હેતુ કો પચ્ચયો યેન આગન્તુકા ભિક્ખૂ પક્કમન્તિ, ન સણ્ઠન્તિ, રિઞ્ચન્તિ આવાસ’’ન્તિ? અથ ખો જાતિભૂમકાનં ઉપાસકાનં એતદહોસિ – ‘‘અયં ખો આયસ્મા ધમ્મિકો આગન્તુકે ભિક્ખૂ અક્કોસતિ પરિભાસતિ વિહિંસતિ વિતુદતિ રોસેતિ વાચાય. તે ચ આગન્તુકા ભિક્ખૂ આયસ્મતા ધમ્મિકેન અક્કોસિયમાના પરિભાસિયમાના વિહેસિયમાના વિતુદિયમાના રોસિયમાના વાચાય પક્કમન્તિ , ન સણ્ઠન્તિ, રિઞ્ચન્તિ આવાસં. યંનૂન મયં આયસ્મન્તં ધમ્મિકં પબ્બાજેય્યામા’’તિ.

અથ ખો જાતિભૂમકા ઉપાસકા યેન આયસ્મા ધમ્મિકો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં ધમ્મિકં એતદવોચું – ‘‘પક્કમતુ, ભન્તે, આયસ્મા ધમ્મિકો ઇમમ્હા આવાસા; અલં તે ઇધ વાસેના’’તિ. અથ ખો આયસ્મા ધમ્મિકો તમ્હા આવાસા અઞ્ઞં આવાસં અગમાસિ. તત્રપિ સુદં આયસ્મા ધમ્મિકો આગન્તુકે ભિક્ખૂ અક્કોસતિ પરિભાસતિ વિહિંસતિ વિતુદતિ રોસેતિ વાચાય. તે ચ આગન્તુકા ભિક્ખૂ આયસ્મતા ધમ્મિકેન અક્કોસિયમાના પરિભાસિયમાના વિહેસિયમાના વિતુદિયમાના રોસિયમાના વાચાય પક્કમન્તિ, ન સણ્ઠન્તિ, રિઞ્ચન્તિ આવાસં.

અથ ખો જાતિભૂમકાનં ઉપાસકાનં એતદહોસિ – ‘‘મયં ખો ભિક્ખુસઙ્ઘં પચ્ચુપટ્ઠિતા ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેન. અથ ચ પન આગન્તુકા ભિક્ખૂ પક્કમન્તિ, ન સણ્ઠન્તિ, રિઞ્ચન્તિ આવાસં. કો નુ ખો હેતુ કો પચ્ચયો યેન આગન્તુકા ભિક્ખૂ પક્કમન્તિ, ન સણ્ઠન્તિ, રિઞ્ચન્તિ આવાસ’’ન્તિ? અથ ખો જાતિભૂમકાનં ઉપાસકાનં એતદહોસિ – ‘‘અયં ખો આયસ્મા ધમ્મિકો આગન્તુકે ભિક્ખૂ અક્કોસતિ પરિભાસતિ વિહિંસતિ વિતુદતિ રોસેતિ વાચાય. તે ચ આગન્તુકા ભિક્ખૂ આયસ્મતા ધમ્મિકેન અક્કોસિયમાના પરિભાસિયમાના વિહેસિયમાના વિતુદિયમાના રોસિયમાના વાચાય પક્કમન્તિ, ન સણ્ઠન્તિ, રિઞ્ચન્તિ આવાસં. યંનૂન મયં આયસ્મન્તં ધમ્મિકં પબ્બાજેય્યામા’’તિ.

અથ ખો જાતિભૂમકા ઉપાસકા યેનાયસ્મા ધમ્મિકો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં ધમ્મિકં એતદવોચું – ‘‘પક્કમતુ, ભન્તે, આયસ્મા ધમ્મિકો ઇમમ્હાપિ આવાસા; અલં તે ઇધ વાસેના’’તિ. અથ ખો આયસ્મા ધમ્મિકો તમ્હાપિ આવાસા અઞ્ઞં આવાસં અગમાસિ . તત્રપિ સુદં આયસ્મા ધમ્મિકો આગન્તુકે ભિક્ખૂ અક્કોસતિ પરિભાસતિ વિહિંસતિ વિતુદતિ રોસેતિ વાચાય. તે ચ આગન્તુકા ભિક્ખૂ આયસ્મતા ધમ્મિકેન અક્કોસિયમાના પરિભાસિયમાના વિહેસિયમાના વિતુદિયમાના રોસિયમાના વાચાય પક્કમન્તિ, ન સણ્ઠન્તિ, રિઞ્ચન્તિ આવાસં.

અથ ખો જાતિભૂમકાનં ઉપાસકાનં એતદહોસિ – ‘‘મયં ખો ભિક્ખુસઙ્ઘં પચ્ચુપટ્ઠિતા ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેન. અથ ચ પન આગન્તુકા ભિક્ખૂ પક્કમન્તિ , ન સણ્ઠન્તિ, રિઞ્ચન્તિ આવાસં. કો નુ ખો હેતુ કો પચ્ચયો યેન આગન્તુકા ભિક્ખૂ પક્કમન્તિ, ન સણ્ઠન્તિ, રિઞ્ચન્તિ આવાસ’’ન્તિ? અથ ખો જાતિભૂમકાનં ઉપાસકાનં એતદહોસિ – ‘‘અયં ખો આયસ્મા ધમ્મિકો આગન્તુકે ભિક્ખૂ અક્કોસતિ…પે॰… . યંનૂન મયં આયસ્મન્તં ધમ્મિકં પબ્બાજેય્યામ સબ્બસો જાતિભૂમિયં સત્તહિ આવાસેહી’’તિ. અથ ખો જાતિભૂમકા ઉપાસકા યેનાયસ્મા ધમ્મિકો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં ધમ્મિકં એતદવોચું – ‘‘પક્કમતુ, ભન્તે, આયસ્મા ધમ્મિકો સબ્બસો જાતિભૂમિયં સત્તહિ આવાસેહી’’તિ. અથ ખો આયસ્મતો ધમ્મિકસ્સ એતદહોસિ – ‘‘પબ્બાજિતો ખોમ્હિ જાતિભૂમકેહિ ઉપાસકેહિ સબ્બસો જાતિભૂમિયં સત્તહિ આવાસેહિ. કહં નુ ખો દાનિ ગચ્છામી’’તિ? અથ ખો આયસ્મતો ધમ્મિકસ્સ એતદહોસિ – ‘‘યંનૂનાહં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમેય્ય’’ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા ધમ્મિકો પત્તચીવરમાદાય યેન રાજગહં તેન પક્કામિ. અનુપુબ્બેન યેન રાજગહં ગિજ્ઝકૂટો પબ્બતો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં ધમ્મિકં ભગવા એતદવોચ – ‘‘હન્દ કુતો નુ ત્વં, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, આગચ્છસી’’તિ? ‘‘પબ્બાજિતો અહં, ભન્તે, જાતિભૂમકેહિ ઉપાસકેહિ સબ્બસો જાતિભૂમિયં સત્તહિ આવાસેહી’’તિ. ‘‘અલં, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, કિં તે ઇમિના, યં તં તતો તતો પબ્બાજેન્તિ, સો ત્વં તતો તતો પબ્બાજિતો મમેવ સન્તિકે આગચ્છસિ’’.

“ભૂતપુબ્બં, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સામુદ્દિકા વાણિજા તીરદસ્સિં સકુણં ગહેત્વા નાવાય સમુદ્દં અજ્ઝોગાહન્તિ. તે અતીરદક્ખિણિયા [અતીરદસ્સનિયા (સ્યા॰), અતીરદસ્સિયા (ક॰)] નાવાય તીરદસ્સિં સકુણં મુઞ્ચન્તિ. સો ગચ્છતેવ પુરત્થિમં દિસં, ગચ્છતિ પચ્છિમં દિસં, ગચ્છતિ ઉત્તરં દિસં, ગચ્છતિ દક્ખિણં દિસં, ગચ્છતિ ઉદ્ધં, ગચ્છતિ અનુદિસં. સચે સો સમન્તા તીરં પસ્સતિ, તથાગતકોવ [તથાગતો (ક॰) દી॰ નિ॰ ૧.૪૯૭ પસ્સિતબ્બં] હોતિ. સચે પન સો સમન્તા તીરં ન પસ્સતિ તમેવ નાવં પચ્ચાગચ્છતિ. એવમેવં ખો, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, યં તં તતો તતો પબ્બાજેન્તિ સો ત્વં તતો તતો પબ્બાજિતો મમેવ સન્તિકે આગચ્છસિ.

“ભૂતપુબ્બં , બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, રઞ્ઞો કોરબ્યસ્સ સુપ્પતિટ્ઠો નામ નિગ્રોધરાજા અહોસિ પઞ્ચસાખો સીતચ્છાયો મનોરમો. સુપ્પતિટ્ઠસ્સ ખો પન, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, નિગ્રોધરાજસ્સ દ્વાદસયોજનાનિ અભિનિવેસો અહોસિ, પઞ્ચ યોજનાનિ મૂલસન્તાનકાનં. સુપ્પતિટ્ઠસ્સ ખો પન , બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, નિગ્રોધરાજસ્સ તાવ મહન્તાનિ ફલાનિ અહેસું; સેય્યથાપિ નામ આળ્હકથાલિકા. એવમસ્સ સાદૂનિ ફલાનિ અહેસું; સેય્યથાપિ નામ ખુદ્દં મધું અનેલકં. સુપ્પતિટ્ઠસ્સ ખો પન, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, નિગ્રોધરાજસ્સ એકં ખન્ધં રાજા પરિભુઞ્જતિ સદ્ધિં ઇત્થાગારેન, એકં ખન્ધં બલકાયો પરિભુઞ્જતિ, એકં ખન્ધં નેગમજાનપદા પરિભુઞ્જન્તિ, એકં ખન્ધં સમણબ્રાહ્મણા પરિભુઞ્જન્તિ, એકં ખન્ધં મિગા [મિગપક્ખિનો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] પરિભુઞ્જન્તિ. સુપ્પતિટ્ઠસ્સ ખો પન, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, નિગ્રોધરાજસ્સ ન કોચિ ફલાનિ રક્ખતિ, ન ચ સુદં [ન ચ પુન (ક॰)] અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ફલાનિ હિંસન્તિ.

“અથ ખો, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, અઞ્ઞતરો પુરિસો સુપ્પતિટ્ઠસ્સ નિગ્રોધરાજસ્સ યાવદત્થં ફલાનિ ભક્ખિત્વા સાખં ભઞ્જિત્વા પક્કામિ. અથ ખો, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સુપ્પતિટ્ઠે નિગ્રોધરાજે અધિવત્થાય દેવતાય એતદહોસિ – ‘અચ્છરિયં વત, ભો, અબ્ભુતં વત, ભો! યાવ પાપો મનુસ્સો [યાવ પાપમનુસ્સો (સ્યા॰), યાવતા પાપમનુસ્સો (ક॰)], યત્ર હિ નામ સુપ્પતિટ્ઠસ્સ નિગ્રોધરાજસ્સ યાવદત્થં ફલાનિ ભક્ખિત્વા સાખં ભઞ્જિત્વા પક્કમિસ્સતિ, યંનૂન સુપ્પતિટ્ઠો નિગ્રોધરાજા આયતિં ફલં ન દદેય્યા’તિ. અથ ખો, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સુપ્પતિટ્ઠો નિગ્રોધરાજા આયતિં ફલં ન અદાસિ.

“અથ ખો, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, રાજા કોરબ્યો યેન સક્કો દેવાનમિન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા સક્કં દેવાનમિન્દં એતદવોચ – ‘યગ્ઘે, મારિસ, જાનેય્યાસિ સુપ્પતિટ્ઠો નિગ્રોધરાજા ફલં ન દેતી’તિ? અથ ખો, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સક્કો દેવાનમિન્દો તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખાસિ [અભિસઙ્ખારેસિ (સ્યા॰ ક॰)], યથા ભુસા વાતવુટ્ઠિ આગન્ત્વા સુપ્પતિટ્ઠં નિગ્રોધરાજં પવત્તેસિ [પાતેસિ (સી॰ પી॰)] ઉમ્મૂલમકાસિ. અથ ખો, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સુપ્પતિટ્ઠે નિગ્રોધરાજે અધિવત્થા દેવતા દુક્ખી દુમ્મના અસ્સુમુખી રુદમાના એકમન્તં અટ્ઠાસિ.

“અથ ખો, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સક્કો દેવાનમિન્દો યેન સુપ્પતિટ્ઠે નિગ્રોધરાજે અધિવત્થા દેવતા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા સુપ્પતિટ્ઠે નિગ્રોધરાજે અધિવત્થં દેવતં એતદવોચ – ‘કિં નુ ત્વં, દેવતે, દુક્ખી દુમ્મના અસ્સુમુખી રુદમાના એકમન્તં ઠિતા’તિ? ‘તથા હિ પન મે, મારિસ, ભુસા વાતવુટ્ઠિ આગન્ત્વા ભવનં પવત્તેસિ ઉમ્મૂલમકાસી’તિ. ‘અપિ નુ ત્વં, દેવતે, રુક્ખધમ્મે ઠિતાય ભુસા વાતવુટ્ઠિ આગન્ત્વા ભવનં પવત્તેસિ ઉમ્મૂલમકાસી’તિ? ‘કથં પન, મારિસ , રુક્ખો રુક્ખધમ્મે ઠિતો હોતી’તિ? ‘ઇધ, દેવતે, રુક્ખસ્સ મૂલં મૂલત્થિકા હરન્તિ, તચં તચત્થિકા હરન્તિ, પત્તં પત્તત્થિકા હરન્તિ, પુપ્ફં પુપ્ફત્થિકા હરન્તિ, ફલં ફલત્થિકા હરન્તિ. ન ચ તેન દેવતાય અનત્તમનતા વા અનભિનન્દિ [અનભિરદ્ધિ (સી॰)] વા કરણીયા. એવં ખો, દેવતે, રુક્ખો રુક્ખધમ્મે ઠિતો હોતી’તિ. ‘અટ્ઠિતાયેવ ખો મે, મારિસ, રુક્ખધમ્મે ભુસા વાતવુટ્ઠિ આગન્ત્વા ભવનં પવત્તેસિ

ઉમ્મૂલમકાસી’તિ. ‘સચે ખો ત્વં, દેવતે, રુક્ખધમ્મે તિટ્ઠેય્યાસિ, સિયા [સિયાપિ (સી॰ પી॰)] તે ભવનં યથાપુરે’તિ? ‘ઠસ્સામહં, [તિટ્ઠેય્યામહં (સ્યા॰)] મારિસ , રુક્ખધમ્મે, હોતુ મે ભવનં યથાપુરે’’’તિ.

‘‘અથ ખો, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સક્કો દેવાનમિન્દો તથારૂપં ઇદ્ધાભિસઙ્ખારં અભિસઙ્ખાસિ [અભિસઙ્ખારિ (સ્યા॰ ક॰)], યથા ભુસા વાતવુટ્ઠિ આગન્ત્વા સુપ્પતિટ્ઠં નિગ્રોધરાજં ઉસ્સાપેસિ, સચ્છવીનિ મૂલાનિ અહેસું. એવમેવં ખો, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, અપિ નુ તં સમણધમ્મે ઠિતં જાતિભૂમકા ઉપાસકા પબ્બાજેસું સબ્બસો જાતિભૂમિયં સત્તહિ આવાસેહી’’તિ? ‘‘કથં પન, ભન્તે, સમણો સમણધમ્મે ઠિતો હોતી’’તિ? ‘‘ઇધ, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સમણો અક્કોસન્તં ન પચ્ચક્કોસતિ, રોસન્તં ન પટિરોસતિ, ભણ્ડન્તં ન પટિભણ્ડતિ. એવં ખો, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સમણો સમણધમ્મે ઠિતો હોતી’’તિ. ‘‘અટ્ઠિતંયેવ મં, ભન્તે, સમણધમ્મે જાતિભૂમકા ઉપાસકા પબ્બાજેસું સબ્બસો જાતિભૂમિયં સત્તહિ આવાસેહી’’તિ.

[અ॰ નિ॰ ૭.૬૬; ૭.૭૩] ‘‘ભૂતપુબ્બં , બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સુનેત્તો નામ સત્થા અહોસિ તિત્થકરો કામેસુ વીતરાગો. સુનેત્તસ્સ ખો પન, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સત્થુનો અનેકાનિ સાવકસતાનિ અહેસું. સુનેત્તો સત્થા સાવકાનં બ્રહ્મલોકસહબ્યતાય ધમ્મં દેસેસિ. યે ખો પન, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સુનેત્તસ્સ સત્થુનો બ્રહ્મલોકસહબ્યતાય ધમ્મં દેસેન્તસ્સ ચિત્તાનિ ન પસાદેસું તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જિંસુ. યે ખો પન, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સુનેત્તસ્સ સત્થુનો બ્રહ્મલોકસહબ્યતાય ધમ્મં દેસેન્તસ્સ ચિત્તાનિ પસાદેસું તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિંસુ.

‘‘ભૂતપુબ્બં, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, મૂગપક્ખો નામ સત્થા અહોસિ...પે॰... અરનેમિ નામ સત્થા અહોસિ... કુદ્દાલકો નામ સત્થા અહોસિ... હત્થિપાલો નામ સત્થા અહોસિ... જોતિપાલો નામ સત્થા અહોસિ તિત્થકરો કામેસુ વીતરાગો. જોતિપાલસ્સ ખો પન, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સત્થુનો અનેકાનિ સાવકસતાનિ અહેસું. જોતિપાલો સત્થા સાવકાનં બ્રહ્મલોકસહબ્યતાય ધમ્મં દેસેસિ. યે ખો પન, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, જોતિપાલસ્સ સત્થુનો બ્રહ્મલોકસહબ્યતાય ધમ્મં દેસેન્તસ્સ ચિત્તાનિ ન પસાદેસું તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જિંસુ. યે ખો પન, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, જોતિપાલસ્સ સત્થુનો બ્રહ્મલોકસહબ્યતાય ધમ્મં દેસેન્તસ્સ ચિત્તાનિ પસાદેસું તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિંસુ.

‘‘તં કિં મઞ્ઞસિ, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, યો ઇમે છ સત્થારે તિત્થકરે કામેસુ વીતરાગે, અનેકસતપરિવારે સસાવકસઙ્ઘે પદુટ્ઠચિત્તો અક્કોસેય્ય પરિભાસેય્ય, બહું સો અપુઞ્ઞં પસવેય્યા’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘યો ખો, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, ઇમે છ સત્થારે તિત્થકરે કામેસુ વીતરાગે અનેકસતપરિવારે સસાવકસઙ્ઘે પદુટ્ઠચિત્તો અક્કોસેય્ય પરિભાસેય્ય, બહું સો અપુઞ્ઞં પસવેય્ય. યો એકં દિટ્ઠિસમ્પન્નં પુગ્ગલં પદુટ્ઠચિત્તો અક્કોસતિ પરિભાસતિ, અયં તતો બહુતરં અપુઞ્ઞં પસવતિ. તં કિસ્સ હેતુ? નાહં, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, ઇતો બહિદ્ધા એવરૂપિં ખન્તિં [એવરૂપં ખન્તં (સ્યા॰)] વદામિ, યથામં સબ્રહ્મચારીસુ. તસ્માતિહ, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક , એવં સિક્ખિતબ્બં – ‘ન નો સમસબ્રહ્મચારીસુ [ન નો આમસબ્રહ્મચારીસુ (સ્યા॰), ન નો સબ્રહ્મચારીસુ (સી॰ પી॰)] ચિત્તાનિ પદુટ્ઠાનિ ભવિસ્સન્તી’’’તિ. એવઞ્હિ તે, બ્રાહ્મણ ધમ્મિક, સિક્ખિતબ્બન્તિ.

‘‘સુનેત્તો મૂગપક્ખો ચ, અરનેમિ ચ બ્રાહ્મણો;
કુદ્દાલકો અહુ સત્થા, હત્થિપાલો ચ માણવો.

‘‘જોતિપાલો ચ ગોવિન્દો, અહુ સત્તપુરોહિતો;
અહિંસકા [અભિસેકા (સ્યા॰)] અતીતંસે, છ સત્થારો યસસ્સિનો.

‘‘નિરામગન્ધા કરુણેધિમુત્તા [વિમુત્તા (સી॰ સ્યા॰ પી॰)], કામસંયોજનાતિગા [કામસંયોજનાતિતા (સ્યા॰)];
કામરાગં વિરાજેત્વા, બ્રહ્મલોકૂપગા અહું [અહુ (બહૂસુ), અહૂ (ક॰ સી॰)].

‘‘અહેસું સાવકા તેસં, અનેકાનિ સતાનિપિ;
નિરામગન્ધા કરુણેધિમુત્તા, કામસંયોજનાતિગા;
કામરાગં વિરાજેત્વા, બ્રહ્મલોકૂપગા અહું [અહુ (બહૂસુ), અહૂ (ક॰ સી॰)].

‘‘યેતે ઇસી બાહિરકે, વીતરાગે સમાહિતે;
પદુટ્ઠમનસઙ્કપ્પો, યો નરો પરિભાસતિ;
બહુઞ્ચ સો પસવતિ, અપુઞ્ઞં તાદિસો નરો.

‘‘યો ચેકં દિટ્ઠિસમ્પન્નં, ભિક્ખું બુદ્ધસ્સ સાવકં;
પદુટ્ઠમનસઙ્કપ્પો , યો નરો પરિભાસતિ;
અયં તતો બહુતરં, અપુઞ્ઞં પસવે નરો.

‘‘ન સાધુરૂપં આસીદે, દિટ્ઠિટ્ઠાનપ્પહાયિનં;
સત્તમો પુગ્ગલો એસો, અરિયસઙ્ઘસ્સ વુચ્ચતિ.

‘‘અવીતરાગો કામેસુ, યસ્સ પઞ્ચિન્દ્રિયા મુદૂ;
સદ્ધા સતિ ચ વીરિયં, સમથો ચ વિપસ્સના.

‘‘તાદિસં ભિક્ખુમાસજ્જ, પુબ્બેવ ઉપહઞ્ઞતિ;
અત્તાનં ઉપહન્ત્વાન, પચ્છા અઞ્ઞં વિહિંસતિ.

‘‘યો ચ રક્ખતિ અત્તાનં, રક્ખિતો તસ્સ બાહિરો;
તસ્મા રક્ખેય્ય અત્તાનં, અક્ખતો પણ્ડિતો સદા’’તિ. દ્વાદસમં;

ધમ્મિકવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

નાગમિગસાલા ઇણં, ચુન્દં દ્વે સન્દિટ્ઠિકા દુવે;
ખેમઇન્દ્રિય આનન્દ, ખત્તિયા અપ્પમાદેન ધમ્મિકોતિ.

પઠમપણ્ણાસકં સમત્તં.

૨. દુતિયપણ્ણાસકં

૬. મહાવગ્ગો

૧. સોણસુત્તં

૫૫. [મહાવ॰ ૨૪૩ આગતં] એવં , મે સુતં – એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા સોણો રાજગહે વિહરતિ સીતવનસ્મિં. અથ ખો આયસ્મતો સોણસ્સ રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ''યે ખો કેચિ ભગવતો સાવકા આરદ્ધવીરિયા વિહરન્તિ, અહં તેસં અઞ્ઞતરો. અથ ચ પન મે ન અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, સંવિજ્જન્તિ ખો પન મે કુલે ભોગા, સક્કા ભોગા ચ ભુઞ્જિતું પુઞ્ઞાનિ ચ કાતું. યંનૂનાહં સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિત્વા ભોગે ચ ભુઞ્જેય્યં પુઞ્ઞાનિ ચ કરેય્ય''ન્તિ.

અથ ખો ભગવા આયસ્મતો સોણસ્સ ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમ્મિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમ્મિઞ્જેય્ય, એવમેવં ખો – ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે અન્તરહિતો સીતવને આયસ્મતો સોણસ્સ સમ્મુખે પાતુરહોસિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. આયસ્માપિ ખો સોણો ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો આયસ્મન્તં સોણં ભગવા એતદવોચ –

''નનુ તે, સોણ, રહોગતસ્સ પટિસલ્લીનસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – 'યે ખો કેચિ ભગવતો સાવકા આરદ્ધવીરિયા વિહરન્તિ, અહં તેસં અઞ્ઞતરો. અથ ચ પન મે ન અનુપાદાય આસવેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ, સંવિજ્જન્તિ ખો પન મે કુલે ભોગા, સક્કા ભોગા [ભોગે (મહાવ॰ ૨૪૩)] ચ ભુઞ્જિતું પુઞ્ઞાનિ ચ કાતું. યંનૂનાહં સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિત્વા ભોગે ચ ભુઞ્જેય્યં પુઞ્ઞાનિ ચ કરેય્ય'''ન્તિ? ''એવં, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, સોણ, કુસલો ત્વં પુબ્બે અગારિયભૂતો [આગારિકભૂતો (સ્યા॰), અગારિકભૂતો (મહાવ॰ ૨૪૩)] વીણાય તન્તિસ્સરે''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''તં કિં મઞ્ઞસિ, સોણ, યદા તે વીણાય તન્તિયો અચ્ચાયતા હોન્તિ, અપિ નુ તે વીણા તસ્મિં સમયે સરવતી વા હોતિ કમ્મઞ્ઞા વા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''તં કિં મઞ્ઞસિ, સોણ, યદા તે વીણાય તન્તિયો અતિસિથિલા હોન્તિ, અપિ નુ તે વીણા તસ્મિં સમયે સરવતી વા હોતિ કમ્મઞ્ઞા વા''તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''.

''યદા પન તે, સોણ, વીણાય તન્તિયો ન અચ્ચાયતા હોન્તિ નાતિસિથિલા સમે ગુણે પતિટ્ઠિતા, અપિ નુ તે વીણા તસ્મિં સમયે સરવતી વા હોતિ કમ્મઞ્ઞા વા''તિ? ''એવં, ભન્તે''.

''એવમેવં ખો, સોણ, અચ્ચારદ્ધવીરિયં ઉદ્ધચ્ચાય સંવત્તતિ, અતિસિથિલવીરિયં કોસજ્જાય સંવત્તતિ. તસ્માતિહ ત્વં, સોણ, વીરિયસમથં અધિટ્ઠહં, ઇન્દ્રિયાનઞ્ચ સમતં પટિવિજ્ઝ, તત્થ ચ નિમિત્તં ગણ્હાહી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા સોણો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં સોણં ઇમિના ઓવાદેન ઓવદિત્વા – સેય્યથાપિ નામ બલવા પુરિસો સમિઞ્જિતં વા બાહં પસારેય્ય, પસારિતં વા બાહં સમિઞ્જેય્ય, એવમેવં ખો – સીતવને અન્તરહિતો ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે પાતુરહોસિ.

અથ ખો આયસ્મા સોણો અપરેન સમયેન વીરિયસમથં અધિટ્ઠાસિ, ઇન્દ્રિયાનઞ્ચ સમતં પટિવિજ્ઝિ, તત્થ ચ નિમિત્તં અગ્ગહેસિ. અથ ખો આયસ્મા સોણો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનાગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. ''ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા''તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ચ પનાયસ્મા સોણો અરહતં અહોસિ.

અથ ખો આયસ્મતો સોણસ્સ અરહત્તપ્પત્તસ્સ એતદહોસિ – ''યંનૂનાહં યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમેય્યં; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતો સન્તિકે અઞ્ઞં બ્યાકરેય્ય''ન્તિ. અથ ખો આયસ્મા સોણો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા સોણો ભગવન્તં એતદવોચ –

''યો સો, ભન્તે, ભિક્ખુ અરહં ખીણાસવો વુસિતવા કતકરણીયો ઓહિતભારો અનુપ્પત્તસદત્થો પરિક્ખીણભવસંયોજનો સમ્મદઞ્ઞાવિમુત્તો, સો છ ઠાનાનિ અધિમુત્તો હોતિ – નેક્ખમ્માધિમુત્તો હોતિ, પવિવેકાધિમુત્તો હોતિ, અબ્યાપજ્જાધિમુત્તો [અબ્યાપજ્ઝાધિમુત્તો (ક॰) મહાવ॰ ૨૪૪ પસ્સિતબ્બં] હોતિ, તણ્હાક્ખયાધિમુત્તો હોતિ, ઉપાદાનક્ખયાધિમુત્તો હોતિ, અસમ્મોહાધિમુત્તો હોતિ.

''સિયા ખો પન, ભન્તે, ઇધેકચ્ચસ્સ આયસ્મતો એવમસ્સ – 'કેવલંસદ્ધામત્તકં નૂન અયમાયસ્મા નિસ્સાય નેક્ખમ્માધિમુત્તો'તિ . ન ખો પનેતં, ભન્તે, એવં દટ્ઠબ્બં. ખીણાસવો, ભન્તે, ભિક્ખુ વુસિતવા કતકરણીયો કરણીયં અત્તનો અસમનુપસ્સન્તો કતસ્સ વા પટિચયં ખયા રાગસ્સ વીતરાગત્તા નેક્ખમ્માધિમુત્તો હોતિ, ખયા દોસસ્સ વીતદોસત્તા નેક્ખમ્માધિમુત્તો હોતિ, ખયા મોહસ્સ વીતમોહત્તા નેક્ખમ્માધિમુત્તો હોતિ.

''સિયા ખો પન, ભન્તે, ઇધેકચ્ચસ્સ આયસ્મતો એવમસ્સ – 'લાભસક્કારસિલોકં નૂન અયમાયસ્મા નિકામયમાનો પવિવેકાધિમુત્તો'તિ. ન ખો પનેતં, ભન્તે, એવં દટ્ઠબ્બં. ખીણાસવો, ભન્તે, ભિક્ખુ વુસિતવા કતકરણીયો કરણીયં અત્તનો અસમનુપસ્સન્તો કતસ્સ વા પટિચયં ખયા રાગસ્સ વીતરાગત્તા પવિવેકાધિમુત્તો હોતિ, ખયા દોસસ્સ વીતદોસત્તા પવિવેકાધિમુત્તો હોતિ, ખયા મોહસ્સ વીતમોહત્તા પવિવેકાધિમુત્તો હોતિ.

''સિયા ખો પન, ભન્તે, ઇધેકચ્ચસ્સ આયસ્મતો એવમસ્સ – 'સીલબ્બતપરામાસં નૂન અયમાયસ્મા સારતો પચ્ચાગચ્છન્તો અબ્યાપજ્જાધિમુત્તો'તિ. ન ખો પનેતં, ભન્તે, એવં દટ્ઠબ્બં. ખીણાસવો, ભન્તે, ભિક્ખુ વુસિતવા કતકરણીયો કરણીયં અત્તનો અસમનુપસ્સન્તો કતસ્સ વા પટિચયં ખયા રાગસ્સ વીતરાગત્તા અબ્યાપજ્જાધિમુત્તો હોતિ, ખયા દોસસ્સ વીતદોસત્તા અબ્યાપજ્જાધિમુત્તો હોતિ, ખયા મોહસ્સ વીતમોહત્તા અબ્યાપજ્જાધિમુત્તો હોતિ.

''ખયા રાગસ્સ વીતરાગત્તા તણ્હાક્ખયાધિમુત્તો હોતિ, ખયા દોસસ્સ વીતદોસત્તા તણ્હાક્ખયાધિમુત્તો હોતિ, ખયા મોહસ્સ વીતમોહત્તા તણ્હાક્ખયાધિમુત્તો હોતિ.

''ખયા રાગસ્સ વીતરાગત્તા ઉપાદાનક્ખયાધિમુત્તો હોતિ, ખયા દોસસ્સ વીતદોસત્તા ઉપાદાનક્ખયાધિમુત્તો હોતિ, ખયા મોહસ્સ વીતમોહત્તા ઉપાદાનક્ખયાધિમુત્તો હોતિ.

‘‘ખયા રાગસ્સ વીતરાગત્તા અસમ્મોહાધિમુત્તો હોતિ, ખયા દોસસ્સ વીતદોસત્તા અસમ્મોહાધિમુત્તો હોતિ, ખયા મોહસ્સ વીતમોહત્તા અસમ્મોહાધિમુત્તો હોતિ.

‘‘એવં સમ્મા વિમુત્તચિત્તસ્સ, ભન્તે, ભિક્ખુનો ભુસા ચેપિ ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ચક્ખુસ્સ આપાથં [આપાતં (ક॰)] આગચ્છન્તિ, નેવસ્સ ચિત્તં પરિયાદિયન્તિ. અમિસ્સીકતમેવસ્સ ચિત્તં હોતિ ઠિતં આનેઞ્જપ્પત્તં વયઞ્ચસ્સાનુપસ્સતિ . ભુસા ચેપિ સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા…પે॰… ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા… જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા… કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા… મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા મનસ્સ આપાથં આગચ્છન્તિ, નેવસ્સ ચિત્તં પરિયાદિયન્તિ. અમિસ્સીકતમેવસ્સ ચિત્તં હોતિ ઠિતં આનેઞ્જપ્પત્તં વયઞ્ચસ્સાનુપસ્સતિ. સેય્યથાપિ, ભન્તે, સેલો પબ્બતો અચ્છિદ્દો અસુસિરો એકગ્ઘનો. અથ પુરત્થિમાય ચેપિ દિસાય આગચ્છેય્ય ભુસા વાતવુટ્ઠિ નેવ નં સઙ્કમ્પેય્ય ન સમ્પકમ્પેય્ય ન સમ્પવેધેય્ય, અથ પચ્છિમાય ચેપિ દિસાય આગચ્છેય્ય ભુસા વાતવુટ્ઠિ…પે॰… અથ ઉત્તરાય ચેપિ દિસાય આગચ્છેય્ય ભુસા વાતવુટ્ઠિ… અથ દક્ખિણાય ચેપિ દિસાય આગચ્છેય્ય ભુસા વાતવુટ્ઠિ નેવ નં સઙ્કમ્પેય્ય ન સમ્પકમ્પેય્ય ન સમ્પવેધેય્ય; એવમેવં ખો, ભન્તે, એવં સમ્માવિમુત્તચિત્તસ્સ ભિક્ખુનો ભુસા ચેપિ ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ચક્ખુસ્સ આપાથં આગચ્છન્તિ, નેવસ્સ ચિત્તં પરિયાદિયન્તિ. અમિસ્સીકતમેવસ્સ ચિત્તં હોતિ ઠિતં આનેઞ્જપ્પત્તં વયઞ્ચસ્સાનુપસ્સતિ. ભુસા ચેપિ સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા…પે॰… ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા… જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા… કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા… મનોવિઞ્ઞેય્યા ધમ્મા મનસ્સ આપાથં આગચ્છન્તિ, નેવસ્સ ચિત્તં પરિયાદિયન્તિ. અમિસ્સીકતમેવસ્સ ચિત્તં હોતિ ઠિતં આનેઞ્જપ્પત્તં વયઞ્ચસ્સાનુપસ્સતી’’તિ.

‘‘નેક્ખમ્મં અધિમુત્તસ્સ, પવિવેકઞ્ચ ચેતસો;
અબ્યાપજ્જાધિમુત્તસ્સ, ઉપાદાનક્ખયસ્સ ચ.

‘‘તણ્હાક્ખયાધિમુત્તસ્સ , અસમ્મોહઞ્ચ ચેતસો;
દિસ્વા આયતનુપ્પાદં, સમ્મા ચિત્તં વિમુચ્ચતિ.

‘‘તસ્સ સમ્મા વિમુત્તસ્સ, સન્તચિત્તસ્સ ભિક્ખુનો;
કતસ્સ પટિચયો નત્થિ, કરણીયં ન વિજ્જતિ.

‘‘સેલો યથા એકગ્ઘનો, વાતેન ન સમીરતિ;
એવં રૂપા રસા સદ્દા, ગન્ધા ફસ્સા ચ કેવલા.

‘‘ઇટ્ઠા ધમ્મા અનિટ્ઠા ચ, નપ્પવેધેન્તિ તાદિનો;
ઠિતં ચિત્તં વિપ્પમુત્તં [વિમુત્તઞ્ચ (ક॰) મહાવ॰ ૨૪૪; કથા॰ ૨૬૬], વયઞ્ચસ્સાનુપસ્સતી’’તિ. પઠમં;

૨. ફગ્ગુનસુત્તં

૫૬. તેન ખો પન સમયેન આયસ્મા ફગ્ગુનો [ફેગ્ગુનો (ક॰), ફગ્ગુણો (સી॰ સ્યા॰)] આબાધિકો હોતિ દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘આયસ્મા, ભન્તે, ફગ્ગુનો આબાધિકો દુક્ખિતો બાળ્હગિલાનો. સાધુ, ભન્તે , ભગવા યેનાયસ્મા ફગ્ગુનો તેનુપસઙ્કમતુ

અનુકમ્પં ઉપાદાયા''તિ. અધિવાસેસિ ભગવા તુણ્હીભાવેન. અથ ખો ભગવા સાયન્હસમયં પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતો યેનાયસ્મા ફગ્ગુનો તેનુપસઙ્કમિ. અદ્દસા ખો આયસ્મા ફગ્ગુનો ભગવન્તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં. દિસ્વાન મઞ્ચકે સમધોસિ [સમઞ્ચોપિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰), સં + ધૂ + ઈ = સમધોસિ]. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં ફગ્ગુનં એતદવોચ – ''અલં, ફગ્ગુન, મા ત્વં મઞ્ચકે સમધોસિ. સન્તિમાનિ આસનાનિ પરેહિ પઞ્ઞત્તાનિ, તત્થાહં નિસીદિસ્સામી''તિ. નિસીદિ ભગવા પઞ્ઞત્તે આસને. નિસજ્જ ખો ભગવા આયસ્મન્તં ફગ્ગુનં એતદવોચ –

''કચ્ચિ તે, ફગ્ગુન, ખમનીયં કચ્ચિ યાપનીયં? કચ્ચિ તે દુક્ખા વેદના પટિક્કમન્તિ, નો અભિક્કમન્તિ; પટિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ, નો અભિક્કમો''તિ? ''ન મે , ભન્તે , ખમનીયં ન યાપનીયં. બાળ્હા મે દુક્ખા વેદના અભિક્કમન્તિ, નો પટિક્કમન્તિ; અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ, નો પટિક્કમો.

''સેય્યથાપિ, ભન્તે, બલવા પુરિસો તિણ્હેન સિખરેન મુદ્ધનિ [મુદ્ધાનં (સી॰ પી॰)] અભિમત્થેય્ય [અભિમટ્ઠેય્ય (સ્યા॰)]; એવમેવં ખો મે, ભન્તે, અધિમત્તા વાતા મુદ્ધનિ [હનન્તિ (સી॰ પી॰), ઓહનન્તિ (સ્યા॰)] ઊહનન્તિ. ન મે, ભન્તે, ખમનીયં ન યાપનીયં. બાળ્હા મે દુક્ખા વેદના અભિક્કમન્તિ, નો પટિક્કમન્તિ; અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ, નો પટિક્કમો.

''સેય્યથાપિ, ભન્તે, બલવા પુરિસો દળ્હેન વરત્તક્ખણ્ડેન સીસવેઠનં દદેય્ય; એવમેવં ખો મે, ભન્તે, અધિમત્તા સીસે સીસવેદના. ન મે, ભન્તે, ખમનીયં ન યાપનીયં. બાળ્હા મે દુક્ખા વેદના અભિક્કમન્તિ, નો પટિક્કમન્તિ; અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ, નો પટિક્કમો.

''સેય્યથાપિ, ભન્તે, દક્ખો ગોઘાતકો વા ગોઘાતકન્તેવાસી વા તિણ્હેન ગોવિકન્તનેન કુચ્છિં પરિકન્તેય્ય; એવમેવં ખો મે, ભન્તે, અધિમત્તા વાતા કુચ્છિં પરિકન્તન્તિ. ન મે, ભન્તે, ખમનીયં ન યાપનીયં. બાળ્હા મે દુક્ખા વેદના અભિક્કમન્તિ, નો પટિક્કમન્તિ; અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ, નો પટિક્કમો.

''સેય્યથાપિ, ભન્તે, દ્વે બલવન્તો પુરિસા દુબ્બલતરં પુરિસં નાનાબાહાસુ ગહેત્વા અઙ્ગારકાસુયા સન્તાપેય્યું સમ્પરિતાપેય્યું; એવમેવં ખો મે, ભન્તે, અધિમત્તો કાયસ્મિં ડાહો. ન મે, ભન્તે, ખમનીયં ન યાપનીયં. બાળ્હા મે દુક્ખા વેદના અભિક્કમન્તિ, નો પટિક્કમન્તિ; અભિક્કમોસાનં પઞ્ઞાયતિ, નો પટિક્કમો''તિ. અથ ખો ભગવા આયસ્મન્તં ફગ્ગુનં ધમ્મિયા કથાય સન્દસ્સેત્વા સમાદપેત્વા સમુત્તેજેત્વા સમ્પહંસેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ.

અથ ખો આયસ્મા ફગ્ગુનો અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો કાલમકાસિ. તમ્હિ ચસ્સ સમયે મરણકાલે ઇન્દ્રિયાનિ વિપ્પસીદિંસુ. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ''આયસ્મા, ભન્તે, ફગ્ગુનો અચિરપક્કન્તસ્સ ભગવતો કાલમકાસિ. તમ્હિ ચસ્સ સમયે મરણકાલે ઇન્દ્રિયાનિ વિપ્પસીદિંસૂ''તિ.

''કિં હાનન્દ, ફગ્ગુનસ્સ [ફેગ્ગુનસ્સ આનન્દ (ક॰)] ભિક્ખુનો ઇન્દ્રિયાનિ ન વિપ્પસીદિસ્સન્તિ! ફગ્ગુનસ્સ, આનન્દ, ભિક્ખુનો પઞ્ચહિ ઓરમ્ભાગિયેહિ સંયોજનેહિ ચિત્તં અવિમુત્તં અહોસિ. તસ્સ તં ધમ્મદેસનં સુત્વા પઞ્ચહિ ઓરમ્ભાગિયેહિ સંયોજનેહિ ચિત્તં વિમુત્તં.

"છયિમે, આનન્દ, આનિસંસા કાલેન ધમ્મસ્સવને [ધમ્મસવણે (સી॰)] કાલેન અત્થુપપરિક્ખાય. કતમે છ? ઇધાનન્દ, ભિક્ખુનો પઞ્ચહિ ઓરમ્ભાગિયેહિ સંયોજનેહિ ચિત્તં અવિમુત્તં હોતિ. સો તમ્હિ સમયે મરણકાલે લભતિ તથાગતં દસ્સનાય. તસ્સ તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. તસ્સ તં ધમ્મદેસનં સુત્વા પઞ્ચહિ ઓરમ્ભાગિયેહિ સંયોજનેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. અયં, આનન્દ, પઠમો આનિસંસો કાલેન ધમ્મસ્સવને.

"પુન ચપરં, આનન્દ, ભિક્ખુનો પઞ્ચહિ ઓરમ્ભાગિયેહિ સંયોજનેહિ ચિત્તં અવિમુત્તં હોતિ. સો તમ્હિ સમયે મરણકાલે ન હેવ ખો [નો ચ ખો (ક॰)] લભતિ તથાગતં દસ્સનાય, અપિ ચ ખો તથાગતસાવકં લભતિ દસ્સનાય. તસ્સ તથાગતસાવકો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં પરિયોસાનકલ્યાણં સાત્થં સબ્યઞ્જનં, કેવલપરિપુણ્ણં પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. તસ્સ તં ધમ્મદેસનં સુત્વા પઞ્ચહિ ઓરમ્ભાગિયેહિ સંયોજનેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. અયં, આનન્દ, દુતિયો આનિસંસો કાલેન ધમ્મસ્સવને.

"પુન ચપરં, આનન્દ, ભિક્ખુનો પઞ્ચહિ ઓરમ્ભાગિયેહિ સંયોજનેહિ ચિત્તં અવિમુત્તં હોતિ. સો તમ્હિ સમયે મરણકાલે ન હેવ ખો લભતિ તથાગતં દસ્સનાય, નપિ તથાગતસાવકં લભતિ દસ્સનાય; અપિ ચ ખો યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં ચેતસા અનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ મનસાનુપેક્ખતિ. તસ્સ યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં ચેતસા અનુવિતક્કયતો અનુવિચારયતો મનસાનુપેક્ખતો પઞ્ચહિ ઓરમ્ભાગિયેહિ સંયોજનેહિ ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. અયં, આનન્દ, તતિયો આનિસંસો કાલેન અત્થુપપરિક્ખાય.

"ઇધાનન્દ , ભિક્ખુનો પઞ્ચહિ ઓરમ્ભાગિયેહિ સંયોજનેહિ ચિત્તં વિમુત્તં હોતિ, અનુત્તરે ચ ખો ઉપધિસઙ્ખયે ચિત્તં અવિમુત્તં હોતિ. સો તમ્હિ સમયે મરણકાલે લભતિ તથાગતં દસ્સનાય. તસ્સ તથાગતો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં મજ્ઝેકલ્યાણં...પે॰... બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. તસ્સ તં ધમ્મદેસનં સુત્વા અનુત્તરે ઉપધિસઙ્ખયે ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. અયં, આનન્દ, ચતુત્થો આનિસંસો કાલેન ધમ્મસ્સવને.

"પુન ચપરં, આનન્દ, ભિક્ખુનો પઞ્ચહિ ઓરમ્ભાગિયેહિ સંયોજનેહિ ચિત્તં વિમુત્તં હોતિ, અનુત્તરે ચ ખો ઉપધિસઙ્ખયે ચિત્તં અવિમુત્તં હોતિ. સો તમ્હિ સમયે મરણકાલે ન હેવ ખો લભતિ તથાગતં દસ્સનાય, અપિ ચ ખો તથાગતસાવકં લભતિ દસ્સનાય. તસ્સ તથાગતસાવકો ધમ્મં દેસેતિ આદિકલ્યાણં...પે॰... પરિસુદ્ધં બ્રહ્મચરિયં પકાસેતિ. તસ્સ તં ધમ્મદેસનં સુત્વા અનુત્તરે ઉપધિસઙ્ખયે ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. અયં, આનન્દ, પઞ્ચમો આનિસંસો કાલેન ધમ્મસ્સવને.

"પુન ચપરં, આનન્દ, ભિક્ખુનો પઞ્ચહિ ઓરમ્ભાગિયેહિ સંયોજનેહિ ચિત્તં વિમુત્તં હોતિ, અનુત્તરે ચ ખો ઉપધિસઙ્ખયે ચિત્તં અવિમુત્તં હોતિ. સો તમ્હિ સમયે મરણકાલે ન હેવ ખો લભતિ તથાગતં દસ્સનાય, નપિ તથાગતસાવકં લભતિ દસ્સનાય; અપિ ચ ખો યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં ચેતસા અનુવિતક્કેતિ અનુવિચારેતિ મનસાનુપેક્ખતિ. તસ્સ યથાસુતં યથાપરિયત્તં ધમ્મં ચેતસા અનુવિતક્કયતો અનુવિચારયતો મનસાનુપેક્ખતો અનુત્તરે ઉપધિસઙ્ખયે ચિત્તં વિમુચ્ચતિ. અયં, આનન્દ, છટ્ઠો આનિસંસો કાલેન અત્થુપપરિક્ખાય. ઇમે ખો, આનન્દ, છ આનિસંસા કાલેન ધમ્મસ્સવને કાલેન અત્થુપપરિક્ખાયા"તિ. દુતિયં.

૩. છળભિજાતિસુત્તં

૫૭. એકં સમયં ભગવા રાજગહે વિહરતિ ગિજ્ઝકૂટે પબ્બતે. અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ''પૂરણેન, ભન્તે, કસ્સપેન છળભિજાતિયો પઞ્ઞત્તા – કણ્હાભિજાતિ પઞ્ઞત્તા, નીલાભિજાતિ પઞ્ઞત્તા, લોહિતાભિજાતિ પઞ્ઞત્તા, હલિદ્દાભિજાતિ પઞ્ઞત્તા, સુક્કાભિજાતિ પઞ્ઞત્તા, પરમસુક્કાભિજાતિ પઞ્ઞત્તા.

''તત્રિદં , ભન્તે, પૂરણેન કસ્સપેન કણ્હાભિજાતિ પઞ્ઞત્તા, ઓરબ્ભિકા સૂકરિકા સાકુણિકા માગવિકા લુદ્દા મચ્છઘાતકા ચોરા ચોરઘાતકા બન્ધનાગારિકા યે વા પનઞ્ઞેપિ કેચિ કુરૂરકમ્મન્તા.

''તત્રિદં, ભન્તે, પૂરણેન કસ્સપેન નીલાભિજાતિ પઞ્ઞત્તા, ભિક્ખૂ કણ્ટકવુત્તિકા યે વા પનઞ્ઞેપિ કેચિ કમ્મવાદા ક્રિયવાદા.

''તત્રિદં, ભન્તે, પૂરણેન કસ્સપેન લોહિતાભિજાતિ પઞ્ઞત્તા, નિગણ્ઠા એકસાટકા .

''તત્રિદં, ભન્તે, પૂરણેન કસ્સપેન હલિદ્દાભિજાતિ પઞ્ઞત્તા, ગિહી ઓદાતવસના અચેલકસાવકા .

''તત્રિદં, ભન્તે, પૂરણેન કસ્સપેન સુક્કાભિજાતિ પઞ્ઞત્તા, આજીવકા આજીવકિનિયો.

''તત્રિદં, ભન્તે, પૂરણેન કસ્સપેન પરમસુક્કાભિજાતિ પઞ્ઞત્તા, નન્દો વચ્છો કિસો સંકિચ્ચો મક્ખલિ ગોસાલો. પૂરણેન, ભન્તે, કસ્સપેન ઇમા છળભિજાતિયો પઞ્ઞત્તા''તિ.

''કિં પનાનન્દ, પૂરણસ્સ કસ્સપસ્સ સબ્બો લોકો એતદબ્ભનુજાનાતિ ઇમા છળભિજાતિયો પઞ્ઞાપેતુ''ન્તિ? ''નો હેતં, ભન્તે''. ''સેય્યથાપિ, આનન્દ, પુરિસો દલિદ્દો અસ્સકો અનાળ્હિકો, તસ્સ અકામકસ્સ બિલં ઓલગ્ગેય્યું – 'ઇદં તે, અમ્ભો પુરિસ, મંસઞ્ચ ખાદિતબ્બં, મૂલઞ્ચ અનુપ્પદાતબ્બ'ન્તિ. એવમેવં ખો, આનન્દ, પૂરણેન કસ્સપેન અપ્પટિઞ્ઞાય એતેસં સમણબ્રાહ્મણાનં ઇમા છળભિજાતિયો પઞ્ઞત્તા, યથા તં બાલેન અબ્યત્તેન અખેત્તઞ્ઞુના અકુસલેન.

''અહં ખો પનાનન્દ, છળભિજાતિયો પઞ્ઞાપેમિ. તં સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ – ''કતમા ચાનન્દ, છળભિજાતિયો ? ઇધાનન્દ, એકચ્ચો કણ્હાભિજાતિયો સમાનો કણ્હં ધમ્મં અભિજાયતિ. ઇધ પનાનન્દ, એકચ્ચો કણ્હાભિજાતિયો સમાનો સુક્કં ધમ્મં અભિજાયતિ. ઇધ પનાનન્દ, એકચ્ચો કણ્હાભિજાતિયો સમાનો અકણ્હં અસુક્કં નિબ્બાનં અભિજાયતિ. ઇધ પનાનન્દ, એકચ્ચો સુક્કાભિજાતિયો સમાનો કણ્હં ધમ્મં અભિજાયતિ. ઇધ પનાનન્દ, એકચ્ચો સુક્કાભિજાતિયો સમાનો સુક્કં ધમ્મં અભિજાયતિ. ઇધ પનાનન્દ, એકચ્ચો સુક્કાભિજાતિયો સમાનો અકણ્હં અસુક્કં નિબ્બાનં અભિજાયતિ.

''કથઞ્ચાનન્દ, કણ્હાભિજાતિયો સમાનો કણ્હં ધમ્મં અભિજાયતિ? ઇધાનન્દ, એકચ્ચો નીચે કુલે પચ્ચાજાતો હોતિ – ચણ્ડાલકુલે વા નેસાદકુલે વા વેનકુલે [વેણકુલે (સબ્બત્થ)] વા રથકારકુલે વા પુક્કુસકુલે વા, દલિદ્દે અપ્પન્નપાનભોજને કસિરવુત્તિકે, યત્થ કસિરેન ઘાસચ્છાદો લબ્ભતિ. સો ચ હોતિ દુબ્બણ્ણો દુદ્દસિકો ઓકોટિમકો બવ્હાબાધો કાણો વા કુણી વા ખઞ્જો વા પક્ખહતો વા, ન લાભી અન્નસ્સ પાનસ્સ વત્થસ્સ યાનસ્સ

માલાગન્ધવિલેપનસ્સ સેય્યાવસથપદીપેય્યસ્સ. સો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ. સો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, મનસા દુચ્ચરિતં ચરિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. એવં ખો, આનન્દ, કણ્હાભિજાતિયો સમાનો કણ્હં ધમ્મં અભિજાયતિ.

''કથઞ્ચાનન્દ, કણ્હાભિજાતિયો સમાનો સુક્કં ધમ્મં અભિજાયતિ? ઇધાનન્દ, એકચ્ચો નીચે કુલે પચ્ચાજાતો હોતિ – ચણ્ડાલકુલે વા...પે॰... સેય્યાવસથપદીપેય્યસ્સ. સો કાયેન સુચરિતં ચરતિ, વાચાય સુચરિતં ચરતિ, મનસા સુચરિતં ચરતિ. સો કાયેન સુચરિતં ચરિત્વા, વાચાય સુચરિતં ચરિત્વા, મનસા સુચરિતં ચરિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. એવં ખો, આનન્દ, કણ્હાભિજાતિયો સમાનો સુક્કં ધમ્મં અભિજાયતિ.

''કથઞ્ચાનન્દ, કણ્હાભિજાતિયો સમાનો અકણ્હં અસુક્કં નિબ્બાનં અભિજાયતિ? ઇધાનન્દ, એકચ્ચો નીચે કુલે પચ્ચાજાતો હોતિ – ચણ્ડાલકુલે વા...પે॰... સો ચ હોતિ દુબ્બણ્ણો દુદ્દસિકો ઓકોટિમકો . સો કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજતિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે, ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ સુપ્પતિટ્ઠિતચિત્તો, સત્ત બોજ્ઝઙ્ગે યથાભૂતં ભાવેત્વા અકણ્હં અસુક્કં નિબ્બાનં અભિજાયતિ. એવં ખો, આનન્દ, કણ્હાભિજાતિયો સમાનો અકણ્હં અસુક્કં નિબ્બાનં અભિજાયતિ.

''કથઞ્ચાનન્દ, સુક્કાભિજાતિયો સમાનો કણ્હં ધમ્મં અભિજાયતિ? ઇધાનન્દ, એકચ્ચો ઉચ્ચે કુલે પચ્ચાજાતો હોતિ – ખત્તિયમહાસાલકુલે વા બ્રાહ્મણમહાસાલકુલે વા ગહપતિમહાસાલકુલે વા, અડ્ઢે મહદ્ધને મહાભોગે પહૂતજાતરૂપરજતે પહૂતવિત્તૂપકરણે પહૂતધનધઞ્ઞે. સો ચ હોતિ અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો, લાભી અન્નસ્સ પાનસ્સ વત્થસ્સ યાનસ્સ માલાગન્ધવિલેપનસ્સ સેય્યાવસથપદીપેય્યસ્સ. સો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરતિ, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરતિ, મનસા દુચ્ચરિતં ચરતિ. સો કાયેન દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, વાચાય દુચ્ચરિતં ચરિત્વા, મનસા દુચ્ચરિતં ચરિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતિ. એવં ખો, આનન્દ, સુક્કાભિજાતિયો સમાનો કણ્હં ધમ્મં અભિજાયતિ.

''કથઞ્ચાનન્દ, સુક્કાભિજાતિયો સમાનો સુક્કં ધમ્મં અભિજાયતિ? ઇધાનન્દ, એકચ્ચો ઉચ્ચે કુલે પચ્ચાજાતો હોતિ – ખત્તિયમહાસાલકુલે વા...પે॰... સેય્યાવસથપદીપેય્યસ્સ. સો કાયેન સુચરિતં ચરતિ, વાચાય સુચરિતં ચરતિ, મનસા સુચરિતં ચરતિ. સો કાયેન સુચરિતં ચરિત્વા, વાચાય સુચરિતં ચરિત્વા, મનસા સુચરિતં ચરિત્વા કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જતિ. એવં ખો, આનન્દ, સુક્કાભિજાતિયો સમાનો સુક્કં ધમ્મં અભિજાયતિ.

''કથઞ્ચાનન્દ, સુક્કાભિજાતિયો સમાનો અકણ્હં અસુક્કં નિબ્બાનં અભિજાયતિ? ઇધાનન્દ , એકચ્ચો ઉચ્ચે કુલે પચ્ચાજાતો હોતિ – ખત્તિયમહાસાલકુલે વા બ્રાહ્મણમહાસાલકુલે વા ગહપતિમહાસાલકુલે વા, અડ્ઢે મહદ્ધને મહાભોગે પહૂતજાતરૂપરજતે પહૂતવિત્તૂપકરણે પહૂતધનધઞ્ઞે. સો ચ હોતિ અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો, લાભી અન્નસ્સ પાનસ્સ વત્થસ્સ યાનસ્સ માલાગન્ધવિલેપનસ્સ સેય્યાવસથપદીપેય્યસ્સ . સો કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં

પબ્બજતિ. સો એવં પબ્બજિતો સમાનો પઞ્ચ નીવરણે પહાય ચેતસો ઉપક્કિલેસે પઞ્ઞાય દુબ્બલીકરણે, ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ સુપ્પતિટ્ઠિતચિત્તો, સત્ત બોજ્ઝઙ્ગે યથાભૂતં ભાવેત્વા અકણ્હં અસુક્કં નિબ્બાનં અભિજાયતિ. એવં ખો, આનન્દ, સુક્કાભિજાતિયો સમાનો અકણ્હં અસુક્કં નિબ્બાનં અભિજાયતિ. ઇમા ખો, આનન્દ, છળભિજાતિયો''તિ. તતિયં.

૪. આસવસુત્તં

૫૮. ''છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સ.

કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો યે આસવા સંવરા પહાતબ્બા તે સંવરેન પહીના હોન્તિ, યે આસવા પટિસેવના પહાતબ્બા તે પટિસેવનાય પહીના હોન્તિ, યે આસવા અધિવાસના પહાતબ્બા તે અધિવાસનાય પહીના હોન્તિ, યે આસવા પરિવજ્જના પહાતબ્બા તે પરિવજ્જનાય પહીના હોન્તિ, યે આસવા વિનોદના પહાતબ્બા તે વિનોદનાય પહીના હોન્તિ, યે આસવા ભાવના પહાતબ્બા તે ભાવનાય પહીના હોન્તિ.

''કતમે ચ, ભિક્ખવે, આસવા સંવરા પહાતબ્બા યે સંવરેન પહીના હોન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો ચક્ખુન્દ્રિયસંવરસંવુતો વિહરતિ. યં હિસ્સ, ભિક્ખવે, ચક્ખુન્દ્રિયસંવરં અસંવુતસ્સ વિહરતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, ચક્ખુન્દ્રિયસંવરં સંવુતસ્સ વિહરતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. પટિસઙ્ખા યોનિસો સોતિન્દ્રિય...પે॰... ઘાનિન્દ્રિય... જિવ્હિન્દ્રિય... કાયિન્દ્રિય... મનિન્દ્રિયસંવરસંવુતો વિહરતિ. યં હિસ્સ, ભિક્ખવે, મનિન્દ્રિયસંવરં અસંવુતસ્સ વિહરતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, મનિન્દ્રિયસંવરં સંવુતસ્સ વિહરતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, આસવા સંવરા પહાતબ્બા યે સંવરેન પહીના હોન્તિ.

''કતમે ચ, ભિક્ખવે, આસવા પટિસેવના પહાતબ્બા યે પટિસેવનાય પહીના હોન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો ચીવરં પટિસેવતિ – 'યાવદેવ સીતસ્સ પટિઘાતાય , ઉણ્હસ્સ પટિઘાતાય, ડંસમકસવાતાતપસરીસપસમ્ફસ્સાનં [ડંસ... સિરિંસપસમ્ફસ્સાનં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી) મ॰ નિ॰ ૧.૨૩] પટિઘાતાય, યાવદેવ હિરિકોપીનપટિચ્છાદનત્થં'. પટિસઙ્ખા યોનિસો પિણ્ડપાતં પટિસેવતિ – 'નેવ દવાય ન મદાય ન મણ્ડનાય ન વિભૂસનાય, યાવદેવ ઇમસ્સ કાયસ્સ ઠિતિયા યાપનાય, વિહિંસૂપરતિયા બ્રહ્મચરિયાનુગ્ગહાય, ઇતિ પુરાણઞ્ચ વેદનં પટિહઙ્ખામિ, નવઞ્ચ વેદનં ન ઉપ્પાદેસ્સામિ, યાત્રા ચ મે ભવિસ્સતિ અનવજ્જતા ચ ફાસુવિહારો ચ' [ફાસુવિહારો ચાતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. પટિસઙ્ખા યોનિસો સેનાસનં પટિસેવતિ – 'યાવદેવ સીતસ્સ પટિઘાતાય, ઉણ્હસ્સ પટિઘાતાય, ડંસમકસવાતાતપસરીસપસમ્ફસ્સાનં પટિઘાતાય, યાવદેવ ઉતુપરિસ્સયવિનોદનપટિસલ્લાનારામત્થં'. પટિસઙ્ખા યોનિસો ગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારં પટિસેવતિ – 'યાવદેવ ઉપ્પન્નાનં વેય્યાબાધિકાનં વેદનાનં પટિઘાતાય, અબ્યાબજ્ઝપરમતાયા'તિ. યં હિસ્સ, ભિક્ખવે, અપ્પટિસેવતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, પટિસેવતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, આસવા પટિસેવના પહાતબ્બા યે પટિસેવનાય પહીના હોન્તિ.

''કતમે ચ, ભિક્ખવે, આસવા અધિવાસના પહાતબ્બા યે અધિવાસનાય પહીના હોન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો ખમો હોતિ સીતસ્સ ઉણ્હસ્સ, જિઘચ્છાય, પિપાસાય,

ડંસમકસવાતાતપસરીસપસમ્ફસ્સાનં, દુરુત્તાનં દુરાગતાનં વચનપથાનં, ઉપ્પન્નાનં સારીરિકાનં વેદનાનં દુક્ખાનં તિબ્બાનં ખરાનં કટુકાનં અસાતાનં અમનાપાનં પાણહરાનં અધિવાસકજાતિકો હોતિ. યં હિસ્સ, ભિક્ખવે , અનધિવાસતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, અધિવાસતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, આસવા અધિવાસના પહાતબ્બા યે અધિવાસનાય પહીના હોન્તિ.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, આસવા પરિવજ્જના પહાતબ્બા યે પરિવજ્જનાય પહીના હોન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો ચણ્ડં હત્થિં પરિવજ્જેતિ, ચણ્ડં અસ્સં પરિવજ્જેતિ, ચણ્ડં ગોણં પરિવજ્જેતિ, ચણ્ડં કુક્કુરં પરિવજ્જેતિ, અહિં ખાણું કણ્ટકટ્ઠાનં સોબ્ભં પપાતં ચન્દનિકં ઓળિગલ્લં, યથારૂપે અનાસને નિસિન્નં, યથારૂપે અગોચરે ચરન્તં, યથારૂપે પાપકે મિત્તે ભજન્તં વિઞ્ઞૂ સબ્રહ્મચારી પાપકેસુ ઠાનેસુ ઓકપ્પેય્યું, સો તઞ્ચ અનાસનં તઞ્ચ અગોચરં તે ચ પાપકે મિત્તે પટિસઙ્ખા યોનિસો પરિવજ્જેતિ. યં હિસ્સ, ભિક્ખવે, અપરિવજ્જયતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, પરિવજ્જયતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, આસવા પરિવજ્જના પહાતબ્બા યે પરિવજ્જનાય પહીના હોન્તિ.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, આસવા વિનોદના પહાતબ્બા યે વિનોદનાય પહીના હોન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો ઉપ્પન્નં કામવિતક્કં નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ, પટિસઙ્ખા યોનિસો ઉપ્પન્નં બ્યાપાદવિતક્કં...પે॰... ઉપ્પન્નં વિહિંસાવિતક્કં... ઉપ્પન્નુપ્પન્ને પાપકે અકુસલે ધમ્મે નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ બ્યન્તીકરોતિ અનભાવં ગમેતિ. યં હિસ્સ, ભિક્ખવે, અવિનોદયતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા , વિનોદયતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, આસવા વિનોદના પહાતબ્બા યે વિનોદનાય પહીના હોન્તિ.

‘‘કતમે ચ, ભિક્ખવે, આસવા ભાવના પહાતબ્બા યે ભાવનાય પહીના હોન્તિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા યોનિસો સતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં, પટિસઙ્ખા યોનિસો ધમ્મવિચયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ...પે॰... વીરિયસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... પીતિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... પસ્સદ્ધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... સમાધિસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ... ઉપેક્ખાસમ્બોજ્ઝઙ્ગં ભાવેતિ વિવેકનિસ્સિતં વિરાગનિસ્સિતં નિરોધનિસ્સિતં વોસ્સગ્ગપરિણામિં. યં હિસ્સ, ભિક્ખવે, અભાવયતો ઉપ્પજ્જેય્યું આસવા વિઘાતપરિળાહા, ભાવયતો એવંસ તે આસવા વિઘાતપરિળાહા ન હોન્તિ. ઇમે વુચ્ચન્તિ, ભિક્ખવે, આસવા ભાવના પહાતબ્બા યે ભાવનાય પહીના હોન્તિ.

‘‘ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ આહુનેય્યો હોતિ પાહુનેય્યો દક્ખિણેય્યો અઞ્જલિકરણીયો અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લોકસ્સા’’તિ. ચતુત્થં.

૫. દારુકમ્મિકસુત્તં

૫૯. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા નાતિકે વિહરતિ ગિઞ્જકાવસથે. અથ ખો દારુકમ્મિકો ગહપતિ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નં ખો દારુકમ્મિકં ગહપતિં ભગવા એતદવોચ – ‘‘અપિ નુ તે, ગહપતિ, કુલે દાનં દીયતી’’તિ? ‘‘દીયતિ મે, ભન્તે, કુલે દાનં. તઞ્ચ ખો યે તે ભિક્ખૂ આરઞ્ઞિકા પિણ્ડપાતિકા પંસુકૂલિકા અરહન્તો વા અરહત્તમગ્ગં વા સમાપન્ના, તથારૂપેસુ મે, ભન્તે, ભિક્ખૂસુ દાનં દીયતી’’તિ.

“દુજ્જાનં ખો એતં, ગહપતિ, તથા ગિહિના કામભોગિના પુત્તસમ્બાધસયનં અજ્ઝાવસન્તેન, કાસિકચન્દનં પચ્ચનુભોન્તેન, માલાગન્ધવિલેપનં ધારયન્તેન, જાતરૂપરજતં સાદિયન્તેન ઇમે વા અરહન્તો ઇમે વા અરહત્તમગ્ગં સમાપન્નાતિ.

“આરઞ્ઞિકો ચેપિ, ગહપતિ, ભિક્ખુ હોતિ ઉદ્ધતો ઉન્નળો ચપલો મુખરો વિકિણ્ણવાચો મુટ્ઠસ્સતિ અસમ્પજાનો અસમાહિતો વિબ્ભન્તચિત્તો પાકતિન્દ્રિયો. એવં સો તેનઙ્ગેન ગારય્હો. આરઞ્ઞિકો ચેપિ, ગહપતિ, ભિક્ખુ હોતિ અનુદ્ધતો અનુન્નળો અચપલો અમુખરો અવિકિણ્ણવાચો ઉપટ્ઠિતસ્સતિ સમ્પજાનો સમાહિતો એકગ્ગચિત્તો સંવુતિન્દ્રિયો. એવં સો તેનઙ્ગેન પાસંસો.

“ગામન્તવિહારી ચેપિ, ગહપતિ, ભિક્ખુ હોતિ ઉદ્ધતો…પે॰… એવં સો તેનઙ્ગેન ગારય્હો. ગામન્તવિહારી ચેપિ, ગહપતિ, ભિક્ખુ હોતિ અનુદ્ધતો…પે॰… એવં સો તેનઙ્ગેન પાસંસો.

“પિણ્ડપાતિકો ચેપિ, ગહપતિ, ભિક્ખુ હોતિ ઉદ્ધતો…પે॰… એવં સો તેનઙ્ગેન ગારય્હો. પિણ્ડપાતિકો ચેપિ, ગહપતિ, ભિક્ખુ હોતિ અનુદ્ધતો…પે॰… એવં સો તેનઙ્ગેન પાસંસો.

“નેમન્તનિકો ચેપિ, ગહપતિ, ભિક્ખુ હોતિ ઉદ્ધતો…પે॰… એવં સો તેનઙ્ગેન ગારય્હો. નેમન્તનિકો ચેપિ, ગહપતિ, ભિક્ખુ હોતિ અનુદ્ધતો…પે॰… એવં સો તેનઙ્ગેન પાસંસો.

“પંસુકૂલિકો ચેપિ, ગહપતિ, ભિક્ખુ હોતિ ઉદ્ધતો…પે॰… એવં સો તેનઙ્ગેન ગારય્હો . પંસુકૂલિકો ચેપિ, ગહપતિ, ભિક્ખુ હોતિ અનુદ્ધતો…પે॰… એવં સો તેનઙ્ગેન પાસંસો.

“ગહપતિચીવરધરો ચેપિ, ગહપતિ, ભિક્ખુ હોતિ ઉદ્ધતો ઉન્નળો ચપલો મુખરો વિકિણ્ણવાચો મુટ્ઠસ્સતિ અસમ્પજાનો અસમાહિતો વિબ્ભન્તચિત્તો પાકતિન્દ્રિયો. એવં સો તેનઙ્ગેન ગારય્હો. ગહપતિચીવરધરો ચેપિ, ગહપતિ, ભિક્ખુ હોતિ અનુદ્ધતો અનુન્નળો અચપલો અમુખરો અવિકિણ્ણવાચો ઉપટ્ઠિતસ્સતિ સમ્પજાનો સમાહિતો એકગ્ગચિત્તો સંવુતિન્દ્રિયો. એવં સો તેનઙ્ગેન પાસંસો.

“ઇઙ્ઘ ત્વં, ગહપતિ, સઙ્ઘે દાનં [દાનાનિ (ક॰)] દેહિ. સઙ્ઘે તે દાનં દદતો ચિત્તં પસીદિસ્સતિ. સો ત્વં પસન્નચિત્તો કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં સગ્ગં લોકં ઉપપજ્જિસ્સસી”તિ. “એસાહં, ભન્તે, અજ્જતગ્ગે સઙ્ઘે દાનં દસ્સામી”તિ. પઞ્ચમં.

૬. હત્થિસારિપુત્તસુત્તં

૬૦. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા બારાણસિયં વિહરતિ ઇસિપતને મિગદાયે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલા થેરા ભિક્ખૂ પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તા મણ્ડલમાળે સન્નિસિન્ના સન્નિપતિતા અભિધમ્મકથં કથેન્તિ. તત્ર સુદં આયસ્મા ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો થેરાનં ભિક્ખૂનં અભિધમ્મકથં કથેન્તાનં અન્તરન્તરા કથં ઓપાતેતિ. અથ ખો આયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મન્તં ચિત્તં હત્થિસારિપુત્તં એતદવોચ – “માયસ્મા ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો થેરાનં ભિક્ખૂનં અભિધમ્મકથં કથેન્તાનં અન્તરન્તરા કથં ઓપાતેસિ, યાવ કથાપરિયોસાનં આયસ્મા ચિત્તો આગમેતૂ”તિ. એવં વુત્તે આયસ્મતો ચિત્તસ્સ હત્થિસારિપુત્તસ્સ સહાયકા ભિક્ખૂ આયસ્મન્તં મહાકોટ્ઠિકં એતદવોચું

– ''માયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો આયસ્મન્તં ચિત્તં હત્થિસારિપુત્તં અપસાદેસિ, પણ્ડિતો આયસ્મા ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો. પહોતિ ચાયસ્મા ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો થેરાનં ભિક્ખૂનં અભિધમ્મકથં કથેતુ''ન્તિ.

''દુજ્જાનં ખો એતં, આવુસો, પરસ્સ ચેતોપરિયાયં અજાનન્તેહિ. ઇધાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો તાવદેવ સોરતસોરતો હોતિ, નિવાતનિવાતો હોતિ, ઉપસન્તુપસન્તો હોતિ, યાવ સત્થારં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ અઞ્ઞતરં વા ગરુટ્ઠાનિયં સબ્રહ્મચારિં. યતો ચ ખો સો વપકસ્સતેવ સત્થારા, વપકસ્સતિ ગરુટ્ઠાનિયેહિ સબ્રહ્મચારીહિ, સો સંસટ્ઠો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ ભિક્ખુનીહિ ઉપાસકેહિ ઉપાસિકાહિ રઞ્ઞા રાજમહામત્તેહિ તિત્થિયેહિ તિત્થિયસાવકેહિ. તસ્સ સંસટ્ઠસ્સ વિસ્સત્થસ્સ પાકતસ્સ ભસ્સમનુયુત્તસ્સ વિહરતો રાગો ચિત્તં અનુદ્ધંસેતિ. સો રાગાનુદ્ધંસિતેન ચિત્તેન સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ.

''સેય્યથાપિ, આવુસો, ગોણો કિટ્ઠાદો દામેન વા બદ્ધો [આરામે વા બન્ધો (ક॰)] વજે વા ઓરુદ્ધો. યો નુ ખો, આવુસો, એવં વદેય્ય – 'ન દાનાયં ગોણો કિટ્ઠાદો પુનદેવ કિટ્ઠં ઓતરિસ્સતી'તિ, સમ્મા નુ ખો સો, આવુસો, વદમાનો વદેય્યા''તિ? ''નો હિદં, આવુસો''. ''ઠાનઞ્હેતં, આવુસો, વિજ્જતિ, યં સો ગોણો કિટ્ઠાદો દામં વા છેત્વા વજં વા ભિન્દિત્વા, અથ પુનદેવ કિટ્ઠં ઓતરેય્યાતિ. એવમેવં ખો, આવુસો, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો તાવદેવ સોરતસોરતો હોતિ, નિવાતનિવાતો હોતિ, ઉપસન્તુપસન્તો હોતિ યાવ સત્થારં ઉપનિસ્સાય વિહરતિ અઞ્ઞતરં વા ગરુટ્ઠાનિયં સબ્રહ્મચારિં. યતો ચ ખો સો વપકસ્સતેવ સત્થારા, વપકસ્સતિ ગરુટ્ઠાનિયેહિ સબ્રહ્મચારીહિ, સો સંસટ્ઠો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ ભિક્ખુનીહિ ઉપાસકેહિ ઉપાસિકાહિ રઞ્ઞા રાજમહામત્તેહિ તિત્થિયેહિ તિત્થિયસાવકેહિ. તસ્સ સંસટ્ઠસ્સ વિસ્સત્થસ્સ પાકતસ્સ ભસ્સમનુયુત્તસ્સ વિહરતો રાગો ચિત્તં અનુદ્ધંસેતિ . સો રાગાનુદ્ધંસિતેન ચિત્તેન સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ.

''ઇધ પનાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો 'લાભિમ્હિ પઠમસ્સ ઝાનસ્સા'તિ સંસટ્ઠો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ...પે॰... સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. સેય્યથાપિ, આવુસો, ચાતુમહાપથે થુલ્લફુસિતકો દેવો વસ્સન્તો [થુલ્લફુસિતકે દેવે વસ્સન્તે (ક॰)] રજં અન્તરધાપેય્ય, ચિક્ખલ્લં પાતુકરેય્ય. યો નુ ખો, આવુસો, એવં વદેય્ય – 'ન દાનિ અમુસ્મિં [અમુકસ્મિં (ક॰)] ચાતુમહાપથે પુનદેવ રજો પાતુભવિસ્સતી'તિ, સમ્મા નુ ખો સો, આવુસો, વદમાનો વદેય્યા''તિ? ''નો હિદં, આવુસો''. ''ઠાનઞ્હેતં, આવુસો, વિજ્જતિ, યં અમુસ્મિં ચાતુમહાપથે મનુસ્સા વા અતિક્કમેય્યું, ગોપસૂ વા અતિક્કમેય્યું, વાતાતપો વા સ્નેહગતં પરિયાદિયેય્ય, અથ પુનદેવ રજો પાતુભવેય્યાતિ. એવમેવં ખો, આવુસો, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો વિવિચ્ચેવ કામેહિ...પે॰... પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો 'લાભિમ્હિ પઠમસ્સ ઝાનસ્સા'તિ સંસટ્ઠો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ...પે॰... સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ.

''ઇધ પનાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા...પે॰... દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો 'લાભિમ્હિ દુતિયસ્સ ઝાનસ્સા'તિ સંસટ્ઠો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ...પે॰... સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. સેય્યથાપિ , આવુસો, ગામસ્સ વા નિગમસ્સ વા અવિદૂરે મહન્તં તળાકં. તત્થ થુલ્લફુસિતકો દેવો વુટ્ઠો સિપ્પિસમ્બુકમ્પિ સક્ખરકઠલમ્પિ અન્તરધાપેય્ય. યો નુ ખો, આવુસો, એવં વદેય્ય – 'ન દાનિ અમુસ્મિં તળાકે પુનદેવ સિપ્પિસમ્બુકા વા સક્ખરકઠલા વા પાતુભવિસ્સન્તી'તિ, સમ્મા નુ ખો સો, આવુસો, વદમાનો વદેય્યા''તિ? ''નો હિદં, આવુસો''. ''ઠાનઞ્હેતં, આવુસો, વિજ્જતિ, યં અમુસ્મિં તળાકે મનુસ્સા વા પિવેય્યું, ગોપસૂ વા પિવેય્યું, વાતાતપો વા સ્નેહગતં પરિયાદિયેય્ય, અથ પુનદેવ સિપ્પિસમ્બુકાપિ સક્ખરકઠલાપિ પાતુભવેય્યુન્તિ. એવમેવં

ખો, આવુસો, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો વિતક્કવિચારાનં વૂપસમા...પે॰... દુતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ‘લાભિમ્હિ દુતિયસ્સ ઝાનસ્સા’તિ સંસટ્ઠો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ...પે॰... સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ.

‘‘ઇધ પનાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો પીતિયા ચ વિરાગા...પે॰... તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ‘લાભિમ્હિ તતિયસ્સ ઝાનસ્સા’તિ સંસટ્ઠો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ...પે॰... સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. સેય્યથાપિ, આવુસો, પુરિસં પણીતભોજનં ભુત્તાવિં આભિદોસિકં ભોજનં નચ્છાદેય્ય. યો નુ ખો, આવુસો, એવં વદેય્ય – ‘ન દાનિ અમું પુરિસં પુનદેવ ભોજનં છાદેસ્સતી’તિ, સમ્મા નુ ખો સો, આવુસો, વદમાનો વદેય્યા’’તિ? ‘‘નો હિદં, આવુસો’’. ‘‘ઠાનઞ્હેતં, આવુસો, વિજ્જતિ, અમું પુરિસં પણીતભોજનં ભુત્તાવિં યાવસ્સ સા ઓજા કાયે ઠસ્સતિ તાવ ન અઞ્ઞં ભોજનં છાદેસ્સતિ. યતો ચ ખ્વસ્સ સા ઓજા અન્તરધાયિસ્સતિ, અથ પુનદેવ તં ભોજનં છાદેય્યાતિ. એવમેવં ખો, આવુસો, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો પીતિયા ચ વિરાગા...પે॰... તતિયં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ‘લાભિમ્હિ તતિયસ્સ ઝાનસ્સા’તિ સંસટ્ઠો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ...પે॰... સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ.

‘‘ઇધ , પનાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ‘લાભિમ્હિ ચતુત્થસ્સ ઝાનસ્સા’તિ સંસટ્ઠો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ...પે॰... સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. સેય્યથાપિ, આવુસો, પબ્બતસઙ્ખેપે ઉદકરહદો નિવાતો વિગતઊમિકો. યો નુ ખો, આવુસો, એવં વદેય્ય – ‘ન દાનિ અમુસ્મિં ઉદકરહદે પુનદેવ ઊમિ પાતુભવિસ્સતી’તિ, સમ્મા નુ ખો સો, આવુસો, વદમાનો વદેય્યા’’તિ? ‘‘નો હિદં, આવુસો’’. ‘‘ઠાનઞ્હેતં, આવુસો, વિજ્જતિ, યા પુરત્થિમાય દિસાય આગચ્છેય્ય ભુસા વાતવુટ્ઠિ. સા તસ્મિં ઉદકરહદે ઊમિં જનેય્ય. યા પચ્છિમાય દિસાય આગચ્છેય્ય...પે॰... યા ઉત્તરાય દિસાય આગચ્છેય્ય... યા દક્ખિણાય દિસાય આગચ્છેય્ય ભુસા વાતવુટ્ઠિ. સા તસ્મિં ઉદકરહદે ઊમિં જનેય્યાતિ. એવમેવં ખો, આવુસો, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો સુખસ્સ ચ પહાના દુક્ખસ્સ ચ પહાના...પે॰... ચતુત્થં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ‘લાભિમ્હિ ચતુત્થસ્સ ઝાનસ્સા’તિ સંસટ્ઠો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ...પે॰... સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ.

‘‘ઇધ, પનાવુસો, એકચ્ચો પુગ્ગલો સબ્બનિમિત્તાનં અમનસિકારા અનિમિત્તં ચેતોસમાધિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ‘લાભિમ્હિ અનિમિત્તસ્સ ચેતોસમાધિસ્સા’તિ સંસટ્ઠો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ ભિક્ખુનીહિ ઉપાસકેહિ ઉપાસિકાહિ રઞ્ઞા રાજમહામત્તેહિ તિત્થિયેહિ તિત્થિયસાવકેહિ . તસ્સ સંસટ્ઠસ્સ વિસ્સત્થસ્સ પાકતસ્સ ભસ્સમનુયુત્તસ્સ વિહરતો રાગો ચિત્તં અનુદ્ધંસેતિ. સો રાગાનુદ્ધંસિતેન ચિત્તેન સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. સેય્યથાપિ, આવુસો, રાજા વા રાજમહામત્તો વા ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય અદ્ધાનમગ્ગપ્પટિપન્નો અઞ્ઞતરસ્મિં વનસણ્ડે એકરત્તિં વાસં ઉપગચ્છેય્ય. તત્ર [તત્થ (સી॰ પી॰)] હત્થિસદ્દેન અસ્સસદ્દેન રથસદ્દેન પત્તિસદ્દેન ભેરિપણવસઙ્ખતિણવનિન્નાદસદ્દેન ચીરિકસદ્દો [ચિરિળિકાસદ્દો (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] અન્તરધાયેય્ય [અન્તરધાપેય્ય (સ્યા॰ પી॰ ક॰)]. યો નુ ખો, આવુસો, એવં વદેય્ય – ‘ન દાનિ અમુસ્મિં વનસણ્ડે પુનદેવ ચીરિકસદ્દો પાતુભવિસ્સતી’તિ, સમ્મા નુ ખો સો , આવુસો, વદમાનો વદેય્યા’’તિ? ‘‘નો હિદં, આવુસો’’. ‘‘ઠાનઞ્હેતં, આવુસો, વિજ્જતિ, યં સો રાજા વા રાજમહામત્તો વા તમ્હા વનસણ્ડા પક્કમેય્ય, અથ પુનદેવ ચીરિકસદ્દો પાતુભવેય્યાતિ. એવમેવં ખો, આવુસો, ઇધેકચ્ચો પુગ્ગલો સબ્બનિમિત્તાનં અમનસિકારા અનિમિત્તં ચેતોસમાધિં ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. સો ‘લાભિમ્હિ અનિમિત્તસ્સ ચેતોસમાધિસ્સા’તિ સંસટ્ઠો વિહરતિ ભિક્ખૂહિ ભિક્ખુનીહિ ઉપાસકેહિ ઉપાસિકાહિ રઞ્ઞા રાજમહામત્તેહિ તિત્થિયેહિ તિત્થિયસાવકેહિ. તસ્સ સંસટ્ઠસ્સ વિસ્સત્થસ્સ પાકતસ્સ ભસ્સમનુયુત્તસ્સ વિહરતો રાગો ચિત્તં અનુદ્ધંસેતિ. સો રાગાનુદ્ધંસિતેન ચિત્તેન સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતી’’તિ.

અથ ખો આયસ્મા ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો અપરેન સમયેન સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ. અથ ખો ચિત્તસ્સ હત્થિસારિપુત્તસ્સ સહાયકા ભિક્ખૂ યેનાયસ્મા મહાકોટ્ઠિકો તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં મહાકોટ્ઠિકં એતદવોચું – ''કિં નુ ખો આયસ્મતા મહાકોટ્ઠિકેન ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો – 'ઇમાસઞ્ચ ઇમાસઞ્ચ વિહારસમાપત્તીનં ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો લાભી, અથ ચ પન સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિસ્સતી'તિ; ઉદાહુ દેવતા એતમત્થં આરોચેસું – 'ચિત્તો, ભન્તે, હત્થિસારિપુત્તો ઇમાસઞ્ચ ઇમાસઞ્ચ વિહારસમાપત્તીનં લાભી, અથ ચ પન સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિસ્સતી'''તિ? ''ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો મે, આવુસો – 'ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો ઇમાસઞ્ચ ઇમાસઞ્ચ વિહારસમાપત્તીનં લાભી, અથ ચ પન સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિસ્સતી'તિ. દેવતાપિ મે એતમત્થં આરોચેસું – 'ચિત્તો, ભન્તે, હત્થિસારિપુત્તો ઇમાસઞ્ચ ઇમાસઞ્ચ વિહારસમાપત્તીનં લાભી, અથ ચ પન સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તિસ્સતી''તિ.

અથ ખો ચિત્તસ્સ હત્થિસારિપુત્તસ્સ સહાયકા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. એકમન્તં નિસિન્ના ખો તે ભિક્ખૂ ભગવન્તં એતદવોચું – ''ચિત્તો, ભન્તે, હત્થિસારિપુત્તો ઇમાસઞ્ચ ઇમાસઞ્ચ વિહારસમાપત્તીનં લાભી, અથ ચ પન સિક્ખં પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતી''તિ. ''ન, ભિક્ખવે, ચિત્તો ચિરં સરિસ્સતિ [પદિસ્સતિ (ક॰)] નેક્ખમ્મસ્સા''તિ.

અથ ખો ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો નચિરસ્સેવ કેસમસ્સું ઓહારેત્વા કાસાયાનિ વત્થાનિ અચ્છાદેત્વા અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજિ. અથ ખો આયસ્મા ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો એકો વૂપકટ્ઠો અપ્પમત્તો આતાપી પહિતત્તો વિહરન્તો નચિરસ્સેવ – યસ્સત્થાય કુલપુત્તા સમ્મદેવ અગારસ્મા અનગારિયં પબ્બજન્તિ તદનુત્તરં – બ્રહ્મચરિયપરિયોસાનં દિટ્ઠેવ ધમ્મે સયં અભિઞ્ઞા સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહાસિ. ''ખીણા જાતિ, વુસિતં બ્રહ્મચરિયં, કતં કરણીયં, નાપરં ઇત્થત્તાયા''તિ અબ્ભઞ્ઞાસિ. અઞ્ઞતરો ચ પનાયસ્મા ચિત્તો હત્થિસારિપુત્તો અરહતં અહોસીતિ. છટ્ઠં.

૭. મજ્ઝેસુત્તં

૬૧. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા બારાણસિયં વિહરતિ ઇસિપતને મિગદાયે. તેન ખો પન સમયેન સમ્બહુલાનં થેરાનં ભિક્ખૂનં પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તાનં મણ્ડલમાળે સન્નિસિન્નાનં સન્નિપતિતાનં અયમન્તરાકથા ઉદપાદિ – ''વુત્તમિદં, આવુસો, ભગવતા પારાયને મેત્તેય્યપઞ્હે –

> [ચૂળનિ॰ તિસ્સમિત્તેય્યમાણવપુચ્છા ૬૭] ''યો ઉભોન્તે વિદિત્વાન, મજ્ઝે મન્તા ન લિપ્પતિ [ન લિમ્પતિ (ક॰)];
> તં બ્રૂમિ મહાપુરિસોતિ, સોધ સિબ્બિનિ [સિબ્બનિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)] મચ્ચગા''તિ.

''કતમો નુ ખો, આવુસો, એકો અન્તો, કતમો દુતિયો અન્તો, કિં મજ્ઝે, કા સિબ્બિની''તિ? એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''ફસ્સો ખો, આવુસો, એકો અન્તો, ફસ્સસમુદયો દુતિયો અન્તો , ફસ્સનિરોધો મજ્ઝે, તણ્હા સિબ્બિની; તણ્હા હિ નં સિબ્બતિ તસ્સ તસ્સેવ ભવસ્સ અભિનિબ્બત્તિયા. એત્તાવતા ખો, આવુસો, ભિક્ખુ અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનાતિ, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનાતિ, અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનન્તો [અભિજાનિત્વા (ક॰)] પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનન્તો [પરિજાનિત્વા (ક॰)] દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખસ્સન્તકરો હોતી''તિ.

એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''અતીતં ખો, આવુસો, એકો અન્તો, અનાગતં દુતિયો અન્તો, પચ્ચુપ્પન્નં મજ્ઝે, તણ્હા સિબ્બિની; તણ્હા હિ નં સિબ્બતિ તસ્સ તસ્સેવ ભવસ્સ અભિનિબ્બત્તિયા. એત્તાવતા ખો, આવુસો, ભિક્ખુ અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનાતિ, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનાતિ, અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનન્તો, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનન્તો દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખસ્સન્તકરો હોતી''તિ.

એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''સુખા, આવુસો, વેદના એકો અન્તો, દુક્ખા વેદના દુતિયો અન્તો, અદુક્ખમસુખા વેદના મજ્ઝે, તણ્હા સિબ્બિની; તણ્હા હિ નં સિબ્બતિ તસ્સ તસ્સેવ ભવસ્સ અભિનિબ્બત્તિયા. એત્તાવતા ખો, આવુસો, ભિક્ખુ અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનાતિ, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનાતિ, અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનન્તો, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનન્તો દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખસ્સન્તકરો હોતી''તિ.

એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''નામં ખો, આવુસો, એકો અન્તો, રૂપં દુતિયો અન્તો, વિઞ્ઞાણં મજ્ઝે, તણ્હા સિબ્બિની; તણ્હા હિ નં સિબ્બતિ તસ્સ તસ્સેવ ભવસ્સ અભિનિબ્બત્તિયા. એત્તાવતા ખો, આવુસો, ભિક્ખુ અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનાતિ, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનાતિ, અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનન્તો પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનન્તો દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખસ્સન્તકરો હોતી''તિ.

એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''છ ખો, આવુસો, અજ્ઝત્તિકાનિ આયતનાનિ એકો અન્તો, છ બાહિરાનિ આયતનાનિ દુતિયો અન્તો, વિઞ્ઞાણં મજ્ઝે, તણ્હા સિબ્બિની; તણ્હા હિ નં સિબ્બતિ તસ્સ તસ્સેવ ભવસ્સ અભિનિબ્બત્તિયા. એત્તાવતા ખો આવુસો , ભિક્ખુ અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનાતિ, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનાતિ, અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનન્તો પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનન્તો દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખસ્સન્તકરો હોતી''તિ.

એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''સક્કાયો ખો, આવુસો, એકો અન્તો, સક્કાયસમુદયો દુતિયો અન્તો, સક્કાયનિરોધો મજ્ઝે, તણ્હા સિબ્બિની; તણ્હા હિ નં સિબ્બતિ તસ્સ તસ્સેવ ભવસ્સ અભિનિબ્બત્તિયા. એત્તાવતા ખો, આવુસો, ભિક્ખુ અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનાતિ, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનાતિ, અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનન્તો પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનન્તો [સબ્બત્થપિ એવમેવ દિસ્સતિ] દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખસ્સન્તકરો હોતી''તિ.

એવં વુત્તે અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ થેરે ભિક્ખૂ એતદવોચ – ''બ્યાકતં ખો, આવુસો, અમ્હેહિ સબ્બેહેવ યથાસકં પટિભાનં. આયામાવુસો, યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિસ્સામ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવતો એતમત્થં આરોચેસ્સામ. યથા નો ભગવા બ્યાકરિસ્સતિ તથા નં ધારેસ્સામા''તિ. ''એવમાવુસો''તિ ખો થેરા ભિક્ખૂ તસ્સ ભિક્ખુનો પચ્ચસ્સોસું. અથ ખો થેરા ભિક્ખૂ યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિંસુ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ . એકમન્તં નિસિન્ના ખો થેરા ભિક્ખૂ યાવતકો અહોસિ સબ્બેહેવ સદ્ધિં કથાસલ્લાપો, તં સબ્બં ભગવતો આરોચેસું. ''કસ્સ નુ ખો, ભન્તે, સુભાસિત''ન્તિ? ''સબ્બેસં વો, ભિક્ખવે, સુભાસિતં પરિયાયેન, અપિ ચ યં મયા સન્ધાય ભાસિતં પારાયને મેત્તેય્યપઞ્હે –

''યો ઉભોન્તે વિદિત્વાન, મજ્ઝે મન્તા ન લિપ્પતિ;
તં બ્રૂમિ મહાપુરિસોતિ, સોધ સિબ્બિનિમચ્ચગા''તિ.

''તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો થેરા ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ – ''ફસ્સો ખો, ભિક્ખવે, એકો અન્તો , ફસ્સસમુદયો દુતિયો અન્તો, ફસ્સનિરોધો મજ્ઝે, તણ્હા

સિબ્બિની; તણ્હા હિ નં સિબ્બતિ તસ્સ તસ્સેવ ભવસ્સ અભિનિબ્બત્તિયા. એત્તાવતા ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનાતિ, પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનાતિ, અભિઞ્ઞેય્યં અભિજાનન્તો પરિઞ્ઞેય્યં પરિજાનન્તો દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખસ્સન્તકરો હોતી''તિ. સત્તમં.

૮. પુરિસિન્દ્રિયઞાણસુત્તં

૬૨. એવં મે સુતં – એકં સમયં ભગવા કોસલેસુ ચારિકં ચરમાનો મહતા ભિક્ખુસઙ્ઘેન સદ્ધિં યેન દણ્ડકપ્પકં નામ કોસલાનં નિગમો તદવસરિ. અથ ખો ભગવા મગ્ગા ઓક્કમ્મ અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. તે ચ ભિક્ખૂ દણ્ડકપ્પકં પવિસિંસુ આવસથં પરિયેસિતું.

અથ ખો આયસ્મા આનન્દો સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં યેન અચિરવતી નદી તેનુપસઙ્કમિ ગત્તાનિ પરિસિઞ્ચિતું. અચિરવતિયા નદિયા ગત્તાનિ પરિસિઞ્ચિત્વા પચ્ચુત્તરિત્વા એકચીવરો અટ્ઠાસિ ગત્તાનિ પુબ્બાપયમાનો. અથ ખો અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેનાયસ્મા આનન્દો તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા આયસ્મન્તં આનન્દં એતદવોચ – ''કિં નુ ખો, આવુસો આનન્દ, સબ્બં ચેતસો સમન્નાહરિત્વા નુ ખો દેવદત્તો ભગવતા બ્યાકતો – 'આપાયિકો દેવદત્તો નેરયિકો કપ્પટ્ઠો અતેકિચ્છો'તિ [ચૂળવ॰ ૩૪૮; અ॰ નિ॰ ૮.૭ પસ્સિતબ્બં], ઉદાહુ કેનચિદેવ પરિયાયેના'તિ? ''એવં ખો પનેતં, આવુસો, ભગવતા બ્યાકત''ન્તિ.

અથ ખો આયસ્મા આનન્દો યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં નિસીદિ. એકમન્તં નિસિન્નો ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ''ઇધાહં, ભન્તે, સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં યેન અચિરવતી નદી તેનુપસઙ્કમિં ગત્તાનિ પરિસિઞ્ચિતું. અચિરવતિયા નદિયા ગત્તાનિ પરિસિઞ્ચિત્વા પચ્ચુત્તરિત્વા એકચીવરો અટ્ઠાસિં ગત્તાનિ પુબ્બાપયમાનો . અથ ખો, ભન્તે, અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં એતદવોચ – 'કિં નુ ખો, આવુસો, આનન્દ સબ્બં ચેતસો સમન્નાહરિત્વા નુ ખો દેવદત્તો ભગવતા બ્યાકતો – આપાયિકો દેવદત્તો નેરયિકો કપ્પટ્ઠો અતેકિચ્છોતિ, ઉદાહુ કેનચિદેવ પરિયાયેના'તિ? એવં વુત્તે અહં, ભન્તે, તં ભિક્ખું એતદવોચં – 'એવં ખો પનેતં, આવુસો, ભગવતા બ્યાકત'''ન્તિ.

''સો વા [સો ચ (સ્યા॰)] ખો, આનન્દ, ભિક્ખુ નવો ભવિસ્સતિ અચિરપબ્બજિતો, થેરો વા પન બાલો અબ્યત્તો. કથઞ્હિ નામ યં મયા એકંસેન બ્યાકતં તત્થ દ્વેજ્ઝં આપજ્જિસ્સતિ! નાહં, આનન્દ, અઞ્ઞં એકપુગ્ગલમ્પિ સમનુપસ્સામિ, યો એવં મયા સબ્બં ચેતસો સમન્નાહરિત્વા બ્યાકતો, યથયિદં દેવદત્તો. યાવકીવઞ્ચાહં, આનન્દ, દેવદત્તસ્સ વાલગ્ગકોટિનિત્તુદનમત્તમ્પિ સુક્કધમ્મં અદ્દસં; નેવ તાવાહં દેવદત્તં બ્યાકાસિં – 'આપાયિકો દેવદત્તો નેરયિકો કપ્પટ્ઠો અતેકિચ્છો'તિ. યતો ચ ખો અહં, આનન્દ, દેવદત્તસ્સ વાલગ્ગકોટિનિત્તુદનમત્તમ્પિ સુક્કધમ્મં ન અદ્દસં; અથાહં દેવદત્તં બ્યાકાસિં – 'આપાયિકો દેવદત્તો નેરયિકો કપ્પટ્ઠો અતેકિચ્છો'તિ.

''સેય્યથાપિ, આનન્દ, ગૂથકૂપો સાધિકપોરિસો પૂરો ગૂથસ્સ સમતિત્તિકો. તત્ર પુરિસો સસીસકો નિમુગ્ગો અસ્સ. તસ્સ કોચિદેવ પુરિસો ઉપ્પજ્જેય્ય અત્થકામો હિતકામો યોગક્ખેમકામો તમ્હા ગૂથકૂપા ઉદ્ધરિતુકામો. સો તં ગૂથકૂપં સમન્તાનુપરિગચ્છન્તો નેવ પસ્સેય્ય તસ્સ પુરિસસ્સ વાલગ્ગકોટિનિત્તુદનમત્તમ્પિ ગૂથેન અમક્ખિતં, યત્થ તં ગહેત્વા ઉદ્ધરેય્ય. એવમેવં ખો અહં, આનન્દ, યતો દેવદત્તસ્સ વાલગ્ગકોટિનિત્તુદનમત્તમ્પિ સુક્કધમ્મં ન

અદ્દસં; અથાહં દેવદત્તં બ્યાકાસિં – ‘આપાયિકો દેવદત્તો નેરયિકો કપ્પટ્ઠો અતેકિચ્છો’તિ . સચે તુમ્હે, આનન્દ, સુણેય્યાથ તથાગતસ્સ પુરિસિન્દ્રિયઞાણાનિ વિભજિસ્સામી’’તિ [વિભજન્તસ્સાતિ (સી॰ સ્યા॰ પી॰)]?

‘‘એતસ્સ, ભગવા, કાલો; એતસ્સ, સુગત, કાલો યં ભગવા પુરિસિન્દ્રિયઞાણાનિ વિભજેય્ય. ભગવતો સુત્વા ભિક્ખૂ ધારેસ્સન્તી’’તિ. ‘‘તેનહાનન્દ, સુણાહિ, સાધુકં મનસિ કરોહિ; ભાસિસ્સામી’’તિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ ખો આયસ્મા આનન્દો ભગવતો પચ્ચસ્સોસિ. ભગવા એતદવોચ –

‘‘ઇધાહં, આનન્દ, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ વિજ્જમાના કુસલાપિ ધમ્મા અકુસલાપિ ધમ્મા’તિ. તમેનં અપરેન સમયેન એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ કુસલા ધમ્મા અન્તરહિતા, અકુસલા ધમ્મા સમ્મુખીભૂતા . અત્થિ ચ ખ્વસ્સ કુસલમૂલં અસમુચ્છિન્નં, તમ્હા તસ્સ કુસલા કુસલં પાતુભવિસ્સતિ. એવમયં પુગ્ગલો આયતિં અપરિહાનધમ્મો ભવિસ્સતી’તિ. સેય્યથાપિ, આનન્દ, બીજાનિ અખણ્ડાનિ અપૂતીનિ અવાતાતપહતાનિ સારદાનિ સુખસયિતાનિ સુખેત્તે સુપરિકમ્મકતાય ભૂમિયા નિક્ખિત્તાનિ. જાનેય્યાસિ ત્વં, આનન્દ, ઇમાનિ બીજાનિ વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિસ્સન્તી’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘એવમેવં ખો અહં, આનન્દ, ઇધેકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ વિજ્જમાના કુસલાપિ ધમ્મા અકુસલાપિ ધમ્મા’તિ. તમેનં અપરેન સમયેન એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ કુસલા ધમ્મા અન્તરહિતા, અકુસલા ધમ્મા સમ્મુખીભૂતા. અત્થિ ચ ખ્વસ્સ કુસલમૂલં અસમુચ્છિન્નં, તમ્હા તસ્સ કુસલા કુસલં પાતુભવિસ્સતિ. એવમયં પુગ્ગલો આયતિં અપરિહાનધમ્મો ભવિસ્સતી’તિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ પુરિસપુગ્ગલો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો હોતિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ પુરિસિન્દ્રિયઞાણં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતં હોતિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ આયતિં ધમ્મસમુપ્પાદો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો હોતિ.

‘‘ઇધ પનાહં, આનન્દ, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ વિજ્જમાના કુસલાપિ ધમ્મા અકુસલાપિ ધમ્મા’તિ. તમેનં અપરેન સમયેન એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ અકુસલા ધમ્મા અન્તરહિતા, કુસલા ધમ્મા સમ્મુખીભૂતા. અત્થિ ચ ખ્વસ્સ અકુસલમૂલં અસમુચ્છિન્નં, તમ્હા તસ્સ અકુસલા અકુસલં પાતુભવિસ્સતિ. એવમયં પુગ્ગલો આયતિં પરિહાનધમ્મો ભવિસ્સતી’તિ. સેય્યથાપિ, આનન્દ, બીજાનિ અખણ્ડાનિ અપૂતીનિ અવાતાતપહતાનિ સારદાનિ સુખસયિતાનિ પુથુસિલાય નિક્ખિત્તાનિ. જાનેય્યાસિ ત્વં, આનન્દ, નયિમાનિ બીજાનિ વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિસ્સન્તી’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘એવમેવં ખો અહં, આનન્દ, ઇધેકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ વિજ્જમાના કુસલાપિ ધમ્મા અકુસલાપિ ધમ્મા’તિ. તમેનં અપરેન સમયેન એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ અકુસલા ધમ્મા અન્તરહિતા, કુસલા ધમ્મા સમ્મુખીભૂતા. અત્થિ ચ ખ્વસ્સ અકુસલમૂલં અસમુચ્છિન્નં, તમ્હા તસ્સ અકુસલા અકુસલં પાતુભવિસ્સતિ . એવમયં પુગ્ગલો આયતિં પરિહાનધમ્મો ભવિસ્સતી’તિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ પુરિસપુગ્ગલો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો હોતિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ પુરિસિન્દ્રિયઞાણં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતં હોતિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ આયતિં ધમ્મસમુપ્પાદો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો હોતિ.

‘‘ઇધ પનાહં, આનન્દ, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ વિજ્જમાના કુસલાપિ ધમ્મા અકુસલાપિ ધમ્મા’તિ. તમેનં અપરેન સમયેન એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ

– ‘નત્થિ ઇમસ્સ પુગ્ગલસ્સ વાલગ્ગકોટિનિત્તુદનમત્તોપિ સુક્કો ધમ્મો, સમન્નાગતોયં પુગ્ગલો એકન્તકાળકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જિસ્સતી’તિ. સેય્યથાપિ, આનન્દ, બીજાનિ ખણ્ડાનિ પૂતીનિ વાતાતપહતાનિ સુખેત્તે સુપરિકમ્મકતાય ભૂમિયા નિક્ખિત્તાનિ. જાનેય્યાસિ ત્વં, આનન્દ, નયિમાનિ બીજાનિ વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિસ્સન્તી’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘એવમેવં ખો અહં, આનન્દ, ઇધેકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ વિજ્જમાના કુસલાપિ ધમ્મા અકુસલાપિ ધમ્મા’તિ. તમેનં અપરેન સમયેન એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘નત્થિ ઇમસ્સ પુગ્ગલસ્સ વાલગ્ગકોટિનિત્તુદનમત્તોપિ સુક્કો ધમ્મો, સમન્નાગતોયં પુગ્ગલો એકન્તકાળકેહિ અકુસલેહિ ધમ્મેહિ, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જિસ્સતી’તિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ પુરિસપુગ્ગલો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો હોતિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ પુરિસિન્દ્રિયઞાણં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતં હોતિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ આયતિં ધમ્મસમુપ્પાદો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો હોતી’’તિ.

એવં વુત્તે આયસ્મા આનન્દો ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘સક્કા નુ ખો, ભન્તે, ઇમેસં તિણ્ણં પુગ્ગલાનં અપરેપિ તયો પુગ્ગલા સપ્પટિભાગા પઞ્ઞાપેતુ’’ન્તિ? ‘‘સક્કા, આનન્દા’’તિ ભગવા અવોચ – ‘‘ઇધાહં, આનન્દ, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ વિજ્જમાના કુસલાપિ ધમ્મા અકુસલાપિ ધમ્મા’તિ. તમેનં અપરેન સમયેન એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ કુસલા ધમ્મા અન્તરહિતા, અકુસલા ધમ્મા સમ્મુખીભૂતા. અત્થિ ચ ખ્વસ્સ કુસલમૂલં અસમુચ્છિન્નં, તમ્પિ સબ્બેન સબ્બં સમુગ્ઘાતં ગચ્છતિ. એવમયં પુગ્ગલો આયતિં પરિહાનધમ્મો ભવિસ્સતી’તિ. સેય્યથાપિ, આનન્દ, અઙ્ગારાનિ આદિત્તાનિ સમ્પજ્જલિતાનિ સજોતિભૂતાનિ પુથુસિલાય નિક્ખિત્તાનિ. જાનેય્યાસિ ત્વં, આનન્દ, નયિમાનિ અઙ્ગારાનિ વુદ્ધિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિસ્સન્તી’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘સેય્યથાપિ વા પન, આનન્દ, સાયન્હસમયં [સાયન્હસમયે (સ્યા॰ ક॰)] સૂરિયે ઓગચ્છન્તે, જાનેય્યાસિ ત્વં, આનન્દ, આલોકો અન્તરધાયિસ્સતિ અન્ધકારો પાતુભવિસ્સતી’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘સેય્યથાપિ વા, પનાનન્દ, અભિદો અડ્ઢરત્તં ભત્તકાલસમયે, જાનેય્યાસિ ત્વં, આનન્દ, આલોકો અન્તરહિતો અન્ધકારો પાતુભૂતો’’તિ? ‘‘એવં, ભન્તે’’. ‘‘એવમેવં ખો અહં, આનન્દ, ઇધેકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ વિજ્જમાના કુસલાપિ ધમ્મા અકુસલાપિ ધમ્મા’તિ. તમેનં અપરેન સમયેન એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ કુસલા ધમ્મા અન્તરહિતા, અકુસલા ધમ્મા સમ્મુખીભૂતા. અત્થિ ચ ખ્વસ્સ કુસલમૂલં અસમુચ્છિન્નં, તમ્પિ સબ્બેન સબ્બં સમુગ્ઘાતં ગચ્છતિ. એવમયં પુગ્ગલો આયતિં પરિહાનધમ્મો ભવિસ્સતી’તિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ પુરિસપુગ્ગલો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો હોતિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ પુરિસિન્દ્રિયઞાણં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતં હોતિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ આયતિં ધમ્મસમુપ્પાદો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો હોતિ.

‘‘ઇધ પનાહં, આનન્દ, એકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ વિજ્જમાના કુસલાપિ ધમ્મા અકુસલાપિ ધમ્મા’તિ. તમેનં અપરેન સમયેન એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – ‘ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ અકુસલા ધમ્મા અન્તરહિતા, કુસલા ધમ્મા સમ્મુખીભૂતા. અત્થિ ચ ખ્વસ્સ અકુસલમૂલં અસમુચ્છિન્નં, તમ્પિ સબ્બેન સબ્બં સમુગ્ઘાતં ગચ્છતિ. એવમયં પુગ્ગલો આયતિં અપરિહાનધમ્મો ભવિસ્સતી’તિ. સેય્યથાપિ, આનન્દ, અઙ્ગારાનિ આદિત્તાનિ સમ્પજ્જલિતાનિ સજોતિભૂતાનિ સુક્ખે તિણપુઞ્જે વા કટ્ઠપુઞ્જે વા

નિક્ખિત્તાનિ. જાનેય્યાસિ ત્વં, આનન્દ, ઇમાનિ અઙ્ગારાનિ વુડ્ઢિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિસ્સન્તી''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''સેય્યથાપિ વા પનાનન્દ, રત્તિયા પચ્ચૂસસમયં [રત્તિપચ્ચૂસસમયે (ક॰)] સૂરિયે ઉગ્ગચ્છન્તે, જાનેય્યાસિ ત્વં, આનન્દ, અન્ધકારો અન્તરધાયિસ્સતિ, આલોકો પાતુભવિસ્સતી''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''સેય્યથાપિ વા પનાનન્દ, અભિદો મજ્ઝન્હિકે ભત્તકાલસમયે, જાનેય્યાસિ ત્વં, આનન્દ, અન્ધકારો અન્તરહિતો આલોકો પાતુભૂતો''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''એવમેવં ખો અહં, આનન્દ, ઇધેકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – 'ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ વિજ્જમાના કુસલાપિ ધમ્મા અકુસલાપિ ધમ્મા'તિ. તમેનં અપરેન સમયેન એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – 'ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ અકુસલા ધમ્મા અન્તરહિતા, કુસલા ધમ્મા સમ્મુખીભૂતા. અત્થિ ચ ખ્વસ્સ અકુસલમૂલં અસમુચ્છિન્નં, તમ્પિ સબ્બેન સબ્બં સમુગ્ઘાતં ગચ્છતિ. એવમયં પુગ્ગલો આયતિં અપરિહાનધમ્મો ભવિસ્સતી'તિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ પુરિસપુગ્ગલો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો હોતિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ પુરિસિન્દ્રિયઞાણં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતં હોતિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ આયતિં ધમ્મસમુપ્પાદો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો હોતિ.

''ઇધ પનાહં, આનન્દ, એકચ્ચં પુગ્ગલં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – 'ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ વિજ્જમાના કુસલાપિ ધમ્મા અકુસલાપિ ધમ્મા'તિ. તમેનં અપરેન સમયેન એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – 'નત્થિ ઇમસ્સ પુગ્ગલસ્સ વાલગ્ગકોટિનિત્તુદનમત્તોપિ અકુસલો ધમ્મો, સમન્નાગતોયં પુગ્ગલો એકન્તસુક્કેહિ અનવજ્જેહિ ધમ્મેહિ, દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયિસ્સતી'તિ. સેય્યથાપિ, આનન્દ, અઙ્ગારાનિ સીતાનિ નિબ્બુતાનિ સુક્ખે તિણપુઞ્જે વા કટ્ઠપુઞ્જે વા નિક્ખિત્તાનિ. જાનેય્યાસિ ત્વં, આનન્દ, નયિમાનિ અઙ્ગારાનિ વુડ્ઢિં વિરૂળ્હિં વેપુલ્લં આપજ્જિસ્સન્તી''તિ? ''એવં, ભન્તે''. ''એવમેવં ખો અહં, આનન્દ, ઇધેકચ્ચં પુગ્ગલં એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – 'ઇમસ્સ ખો પુગ્ગલસ્સ વિજ્જમાના કુસલાપિ ધમ્મા અકુસલાપિ ધમ્મા'તિ. તમેનં અપરેન સમયેન એવં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનામિ – 'નત્થિ ઇમસ્સ પુગ્ગલસ્સ વાલગ્ગકોટિનિત્તુદનમત્તોપિ અકુસલો ધમ્મો, સમન્નાગતોયં પુગ્ગલો એકન્તસુક્કેહિ અનવજ્જેહિ ધમ્મેહિ, દિટ્ઠેવ ધમ્મે પરિનિબ્બાયિસ્સતી'તિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ પુરિસપુગ્ગલો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો હોતિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ પુરિસિન્દ્રિયઞાણં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતં હોતિ. એવમ્પિ ખો, આનન્દ, તથાગતસ્સ આયતિં ધમ્મસમુપ્પાદો ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ વિદિતો હોતિ.

''તત્રાનન્દ, યે તે પુરિમા તયો પુગ્ગલા તેસં તિણ્ણં પુગ્ગલાનં એકો અપરિહાનધમ્મો, એકો પરિહાનધમ્મો, એકો આપાયિકો નેરયિકો. તત્રાનન્દ, યેમે પચ્છિમા તયો પુગ્ગલા ઇમેસં તિણ્ણં પુગ્ગલાનં એકો પરિહાનધમ્મો, એકો અપરિહાનધમ્મો, એકો પરિનિબ્બાનધમ્મો''તિ. અટ્ઠમં.

૯. નિબ્બેધિકસુત્તં

૬૩. ''નિબ્બેધિકપરિયાયં વો, ભિક્ખવે, ધમ્મપરિયાયં દેસેસ્સામિ. તં સુણાથ, સાધુકં મનસિ કરોથ; ભાસિસ્સામી''તિ. ''એવં, ભન્તે''તિ ખો તે ભિક્ખૂ ભગવતો પચ્ચસ્સોસું. ભગવા એતદવોચ –

''કતમો ચ સો, ભિક્ખવે, નિબ્બેધિકપરિયાયો ધમ્મપરિયાયો? કામા, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બા, કામાનં નિદાનસમ્ભવો વેદિતબ્બો, કામાનં વેમત્તતા વેદિતબ્બા, કામાનં વિપાકો વેદિતબ્બો, કામનિરોધો [કામાનં

નિરોધો (ક॰) એવં વેદનાનિરોધો-ઇચ્ચાદીસુપિ] વેદિતબ્બો, કામનિરોધગામિની [કામાનં નિરોધગામિની (ક॰) એવં વેદનાનિરોધગામિની-ઇચ્ચાદીસુપિ] પટિપદા વેદિતબ્બા.

‘‘વેદના, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બા, વેદનાનં નિદાનસમ્ભવો વેદિતબ્બો, વેદનાનં વેમત્તતા વેદિતબ્બા, વેદનાનં વિપાકો વેદિતબ્બો, વેદનાનિરોધો વેદિતબ્બો, વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા વેદિતબ્બા.

‘‘સઞ્ઞા, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બા, સઞ્ઞાનં નિદાનસમ્ભવો વેદિતબ્બો, સઞ્ઞાનં વેમત્તતા વેદિતબ્બા , સઞ્ઞાનં વિપાકો વેદિતબ્બો, સઞ્ઞાનિરોધો વેદિતબ્બો, સઞ્ઞાનિરોધગામિની પટિપદા વેદિતબ્બા.

‘‘આસવા, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બા, આસવાનં નિદાનસમ્ભવો વેદિતબ્બો, આસવાનં વેમત્તતા વેદિતબ્બા, આસવાનં વિપાકો વેદિતબ્બો, આસવનિરોધો વેદિતબ્બો, આસવનિરોધગામિની પટિપદા વેદિતબ્બા.

‘‘કમ્મં , ભિક્ખવે, વેદિતબ્બં, કમ્માનં નિદાનસમ્ભવો વેદિતબ્બો, કમ્માનં વેમત્તતા વેદિતબ્બા, કમ્માનં વિપાકો વેદિતબ્બો, કમ્મનિરોધો વેદિતબ્બો, કમ્મનિરોધગામિની પટિપદા વેદિતબ્બા.

‘‘દુક્ખં, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બં, દુક્ખસ્સ નિદાનસમ્ભવો વેદિતબ્બો, દુક્ખસ્સ વેમત્તતા વેદિતબ્બા, દુક્ખસ્સ વિપાકો વેદિતબ્બો, દુક્ખનિરોધો વેદિતબ્બો, દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા વેદિતબ્બા.

‘‘‘કામા, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બા, કામાનં નિદાનસમ્ભવો વેદિતબ્બો, કામાનં વેમત્તતા વેદિતબ્બા, કામાનં વિપાકો વેદિતબ્બો, કામનિરોધો વેદિતબ્બો, કામનિરોધગામિની પટિપદા વેદિતબ્બા’તિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં [મ॰ નિ॰ ૧.૧૬૬; સં॰ નિ॰ ૪.૨૬૮]? પઞ્ચિમે, ભિક્ખવે, કામગુણા – ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા, સોતવિઞ્ઞેય્યા સદ્દા... ઘાનવિઞ્ઞેય્યા ગન્ધા... જિવ્હાવિઞ્ઞેય્યા રસા... કાયવિઞ્ઞેય્યા ફોટ્ઠબ્બા ઇટ્ઠા કન્તા મનાપા પિયરૂપા કામૂપસંહિતા રજનીયા. અપિ ચ ખો, ભિક્ખવે, નેતે કામા કામગુણા નામેતે [તે કામગુણા નામ નેતે કામા (ક॰)] અરિયસ્સ વિનયે વુચ્ચન્તિ –

[કથા॰ ૫૧૪] ‘‘સઙ્કપ્પરાગો પુરિસસ્સ કામો,
નેતે [ન તે (સ્યા॰)] કામા યાનિ ચિત્રાનિ લોકે;
સઙ્કપ્પરાગો પુરિસસ્સ કામો,
તિટ્ઠન્તિ ચિત્રાનિ તથેવ લોકે;
અથેત્થ ધીરા વિનયન્તિ છન્દ’’ન્તિ.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, કામાનં નિદાનસમ્ભવો? ફસ્સો, ભિક્ખવે, કામાનં નિદાનસમ્ભવો.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, કામાનં વેમત્તતા? અઞ્ઞો, ભિક્ખવે, કામો રૂપેસુ, અઞ્ઞો કામો સદ્દેસુ, અઞ્ઞો કામો ગન્ધેસુ, અઞ્ઞો કામો રસેસુ, અઞ્ઞો કામો ફોટ્ઠબ્બેસુ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કામાનં વેમત્તતા.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, કામાનં વિપાકો? યં ખો, ભિક્ખવે, કામયમાનો તજ્જં તજ્જં અત્તભાવં અભિનિબ્બત્તેતિ પુઞ્ઞભાગિયં વા અપુઞ્ઞભાગિયં વા, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કામાનં વિપાકો.

“કતમો ચ, ભિક્ખવે, કામનિરોધો? ફસ્સનિરોધો [ફસ્સનિરોધા (સ્યા॰)], ભિક્ખવે, કામનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો કામનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ, સમ્માસઙ્કપ્પો, સમ્માવાચા, સમ્માકમ્મન્તો , સમ્માઆજીવો, સમ્માવાયામો, સમ્માસતિ, સમ્માસમાધિ.

“યતો ખો [યતો ચ ખો (બહૂસુ)], ભિક્ખવે, અરિયસાવકો એવં કામે પજાનાતિ, એવં કામાનં નિદાનસમ્ભવં પજાનાતિ, એવં કામાનં વેમત્તતં પજાનાતિ, એવં કામાનં વિપાકં પજાનાતિ, એવં કામનિરોધં પજાનાતિ, એવં કામનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો ઇમં નિબ્બેધિકં બ્રહ્મચરિયં પજાનાતિ કામનિરોધં. કામા, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બા…પે॰… કામનિરોધગામિની [સબ્બત્થપિ એવમેવ દિસ્સતિ] પટિપદા વેદિતબ્બાતિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

“વેદના, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બા…પે॰… વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા વેદિતબ્બાતિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, વેદના – સુખા વેદના, દુક્ખા વેદના, અદુક્ખમસુખા વેદના.

“કતમો ચ, ભિક્ખવે, વેદનાનં નિદાનસમ્ભવો? ફસ્સો, ભિક્ખવે, વેદનાનં નિદાનસમ્ભવો.

“કતમા ચ, ભિક્ખવે, વેદનાનં વેમત્તતા? અત્થિ, ભિક્ખવે, સામિસા સુખા વેદના, અત્થિ નિરામિસા સુખા વેદના, અત્થિ સામિસા દુક્ખા વેદના, અત્થિ નિરામિસા દુક્ખા વેદના, અત્થિ સામિસા અદુક્ખમસુખા વેદના, અત્થિ નિરામિસા અદુક્ખમસુખા વેદના. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, વેદનાનં વેમત્તતા.

“કતમો ચ, ભિક્ખવે, વેદનાનં વિપાકો ? યં ખો, ભિક્ખવે, વેદિયમાનો [વેદયમાનો (સ્યા॰ કં॰) અ॰ નિ॰ ૪.૨૩૩] તજ્જં તજ્જં અત્તભાવં અભિનિબ્બત્તેતિ પુઞ્ઞભાગિયં વા અપુઞ્ઞભાગિયં વા, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, વેદનાનં વિપાકો.

“કતમો ચ, ભિક્ખવે, વેદનાનિરોધો? ફસ્સનિરોધો [ફસ્સનિરોધા (સ્યા॰ કં॰ ક॰)], ભિક્ખવે, વેદનાનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ.

“યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો એવં વેદનં પજાનાતિ, એવં વેદનાનં નિદાનસમ્ભવં પજાનાતિ, એવં વેદનાનં વેમત્તતં પજાનાતિ, એવં વેદનાનં વિપાકં પજાનાતિ, એવં વેદનાનિરોધં પજાનાતિ, એવં વેદનાનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ. સો ઇમં નિબ્બેધિકં બ્રહ્મચરિયં પજાનાતિ વેદનાનિરોધં. વેદના, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બા…પે॰… વેદનાનિરોધગામિની પટિપદા વેદિતબ્બાતિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

“સઞ્ઞા, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બા…પે॰… સઞ્ઞાનિરોધગામિની પટિપદા વેદિતબ્બાતિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? છયિમા, ભિક્ખવે, સઞ્ઞા – રૂપસઞ્ઞા, સદ્દસઞ્ઞા, ગન્ધસઞ્ઞા, રસસઞ્ઞા, ફોટ્ઠબ્બસઞ્ઞા, ધમ્મસઞ્ઞા.

“કતમો ચ, ભિક્ખવે, સઞ્ઞાનં નિદાનસમ્ભવો? ફસ્સો, ભિક્ખવે, સઞ્ઞાનં નિદાનસમ્ભવો.

“કતમા ચ, ભિક્ખવે, સઞ્ઞાનં વેમત્તતા? અઞ્ઞા, ભિક્ખવે, સઞ્ઞા રૂપેસુ, અઞ્ઞા સઞ્ઞા સદ્દેસુ [અઞ્ઞા ભિક્ખવે રૂપેસુ સઞ્ઞા અઞ્ઞા સદ્દેસુ સઞ્ઞા (ક॰) એવં સેસેસુપિ], અઞ્ઞા સઞ્ઞા ગન્ધેસુ, અઞ્ઞા સઞ્ઞા રસેસુ,

અઞ્ઞા સઞ્ઞા ફોટ્ઠબ્બેસુ, અઞ્ઞા સઞ્ઞા ધમ્મેસુ . અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સઞ્ઞાનં વેમત્તતા.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સઞ્ઞાનં વિપાકો? વોહારવેપક્કં [વોહારવેપક્કાહં (સ્યા॰ પી॰), વોહારપક્કાહં (સી॰)], ભિક્ખવે, સઞ્ઞં [સઞ્ઞા (સ્યા॰ પી॰)] વદામિ. યથા યથા નં સઞ્જાનાતિ તથા તથા વોહરતિ, એવં સઞ્ઞી અહોસિન્તિ [અહોસીતિ (ક॰)]. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, સઞ્ઞાનં વિપાકો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, સઞ્ઞાનિરોધો? ફસ્સનિરોધો, [ફસ્સનિરોધા (સ્યા॰ ક॰)] ભિક્ખવે, સઞ્ઞાનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો સઞ્ઞાનિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો એવં સઞ્ઞં પજાનાતિ, એવં સઞ્ઞાનં નિદાનસમ્ભવં પજાનાતિ, એવં સઞ્ઞાનં વેમત્તતં પજાનાતિ, એવં સઞ્ઞાનં વિપાકં પજાનાતિ, એવં સઞ્ઞાનિરોધં પજાનાતિ, એવં સઞ્ઞાનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો ઇમં નિબ્બેધિકં બ્રહ્મચરિયં પજાનાતિ સઞ્ઞાનિરોધં. સઞ્ઞા, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બા…પે॰… સઞ્ઞાનિરોધગામિની પટિપદા વેદિતબ્બાતિ. ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘આસવા, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બા…પે॰… આસવનિરોધગામિની [સબ્બત્થપિ એવમેવ દિસ્સતિ] પટિપદા વેદિતબ્બાતિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? તયોમે, ભિક્ખવે, આસવા – કામાસવો, ભવાસવો, અવિજ્જાસવો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, આસવાનં નિદાનસમ્ભવો? અવિજ્જા, ભિક્ખવે, આસવાનં નિદાનસમ્ભવો.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, આસવાનં વેમત્તતા? અત્થિ, ભિક્ખવે, આસવા નિરયગમનીયા [નિરયગામિનિયા (સી॰ ક॰)], અત્થિ આસવા તિરચ્છાનયોનિગમનીયા, અત્થિ આસવા પેત્તિવિસયગમનીયા, અત્થિ આસવા મનુસ્સલોકગમનીયા, અત્થિ આસવા દેવલોકગમનીયા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, આસવાનં વેમત્તતા.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, આસવાનં વિપાકો? યં ખો, ભિક્ખવે, અવિજ્જાગતો તજ્જં તજ્જં અત્તભાવં અભિનિબ્બત્તેતિ પુઞ્ઞભાગિયં વા અપુઞ્ઞભાગિયં વા, અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, આસવાનં વિપાકો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, આસવનિરોધો? અવિજ્જાનિરોધો, ભિક્ખવે, આસવનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો આસવનિરોધગામિની [સબ્બત્થપિ એવમેવ દિસ્સતિ] પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ…પે॰… સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો એવં આસવે પજાનાતિ, એવં આસવાનં નિદાનસમ્ભવં પજાનાતિ, એવં આસવાનં વેમત્તતં પજાનાતિ, એવં આસવાનં વિપાકં પજાનાતિ, એવં આસવાનં નિરોધં પજાનાતિ, એવં આસવાનં નિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો ઇમં નિબ્બેધિકં બ્રહ્મચરિયં પજાનાતિ આસવનિરોધં. આસવા , ભિક્ખવે, વેદિતબ્બા…પે॰… આસવનિરોધગામિની [સબ્બત્થપિ એવમેવ દિસ્સતિ] પટિપદા વેદિતબ્બાતિ. ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘કમ્મં, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બં…પે॰… કમ્મનિરોધગામિની [સબ્બત્થપિ એવમેવ દિસ્સતિ] પટિપદા વેદિતબ્બાતિ, ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં. કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? [કથા॰ ૫૩૯] ચેતનાહં, ભિક્ખવે, કમ્મં વદામિ.

ચેતયિત્વા કમ્મં કરોતિ – કાયેન વાચાય મનસા.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, કમ્માનં નિદાનસમ્ભવો? ફસ્સો, ભિક્ખવે, કમ્માનં નિદાનસમ્ભવો.

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, કમ્માનં વેમત્તતા? અત્થિ, ભિક્ખવે, કમ્મં નિરયવેદનીયં, અત્થિ કમ્મં તિરચ્છાનયોનિવેદનીયં, અત્થિ કમ્મં પેત્તિવિસયવેદનીયં, અત્થિ કમ્મં મનુસ્સલોકવેદનીયં, અત્થિ કમ્મં દેવલોકવેદનીયં . અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્માનં વેમત્તતા.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, કમ્માનં વિપાકો? તિવિધાહં [ઇમાહં (ક॰)], ભિક્ખવે, કમ્માનં વિપાકં વદામિ – દિટ્ઠેવ [દિટ્ઠે વા (સી॰)] ધમ્મે, ઉપપજ્જે વા [ઉપપજ્જં વા (ક॰ સી॰, અ॰ નિ॰ ૧૦.૨૧૭), ઉપપજ્જ વા (?), મ॰ નિ॰ ૩.૩૦૩ પાળિયા તદત્થવણ્ણનાય ચ સંસદ્દેતબ્બં], અપરે વા પરિયાયે. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, કમ્માનં વિપાકો.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, કમ્મનિરોધો? ફસ્સનિરોધો, [ફસ્સનિરોધા (ક॰ સી॰ સ્યા॰ ક॰)] ભિક્ખવે, કમ્મનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો કમ્મનિરોધગામિની [સબ્બત્થપિ એવમેવ દિસ્સતિ] પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

‘‘યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો એવં કમ્મં પજાનાતિ, એવં કમ્માનં નિદાનસમ્ભવં પજાનાતિ, એવં કમ્માનં વેમત્તતં પજાનાતિ, એવં કમ્માનં વિપાકં પજાનાતિ, એવં કમ્મનિરોધં પજાનાતિ, એવં કમ્મનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો ઇમં નિબ્બેધિકં બ્રહ્મચરિયં પજાનાતિ કમ્મનિરોધં. કમ્મં, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બં...પે॰... કમ્મનિરોધગામિની પટિપદા વેદિતબ્બાતિ, ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

‘‘દુક્ખં, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બં, દુક્ખસ્સ નિદાનસમ્ભવો વેદિતબ્બો, દુક્ખસ્સ વેમત્તતા વેદિતબ્બા, દુક્ખસ્સ વિપાકો વેદિતબ્બો, દુક્ખનિરોધો વેદિતબ્બો, દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા વેદિતબ્બાતિ. ઇતિ ખો પનેતં વુત્તં , કિઞ્ચેતં પટિચ્ચ વુત્તં? જાતિપિ દુક્ખા, જરાપિ દુક્ખા, બ્યાધિપિ દુક્ખો [બ્યાધિપિ દુક્ખા (સ્યા॰ પી॰ ક॰)], મરણમ્પિ દુક્ખં, સોકપરિદેવદુક્ખદોમનસ્સુપાયાસાપિ દુક્ખા, યમ્પિચ્છં ન લભતિ તમ્પિ દુક્ખં, સંખિત્તેન પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધા [પઞ્ચુપાદાનક્ખન્ધાપિ (ક॰)] દુક્ખા.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ નિદાનસમ્ભવો? તણ્હા, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ નિદાનસમ્ભવો .

‘‘કતમા ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ વેમત્તતા? અત્થિ, ભિક્ખવે, દુક્ખં અધિમત્તં, અત્થિ પરિત્તં, અત્થિ દન્ધવિરાગિ, અત્થિ ખિપ્પવિરાગિ. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ વેમત્તતા.

‘‘કતમો ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ વિપાકો? ઇધ, ભિક્ખવે, એકચ્ચો યેન દુક્ખેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો [પરિયાદિણ્ણચિત્તો (ક॰)] સોચતિ કિલમતિ પરિદેવતિ, ઉરત્તાળિં કન્દતિ, સમ્મોહં આપજ્જતિ , યેન વા પન દુક્ખેન અભિભૂતો પરિયાદિન્નચિત્તો બહિદ્ધા પરિયેટ્ઠિં આપજ્જતિ – ‘કો [સો ન (ક॰)] એકપદં દ્વિપદં જાનાતિ [પજાનાતિ (ક॰)] ઇમસ્સ દુક્ખસ્સ નિરોધાયા’તિ? સમ્મોહવેપક્કં વાહં, ભિક્ખવે, દુક્ખં વદામિ પરિયેટ્ઠિવેપક્કં વા. અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, દુક્ખસ્સ વિપાકો.

“કતમો ચ, ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધો? તણ્હાનિરોધો, [તણ્હાનિરોધા (ક॰ સી॰ સ્યા॰ ક॰)] ભિક્ખવે, દુક્ખનિરોધો. અયમેવ અરિયો અટ્ઠઙ્ગિકો મગ્ગો દુક્ખસ્સ નિરોધગામિની પટિપદા, સેય્યથિદં – સમ્માદિટ્ઠિ...પે॰... સમ્માસમાધિ.

“યતો ખો, ભિક્ખવે, અરિયસાવકો એવં દુક્ખં પજાનાતિ, એવં દુક્ખસ્સ નિદાનસમ્ભવં પજાનાતિ, એવં દુક્ખસ્સ વેમત્તતં પજાનાતિ, એવં દુક્ખસ્સ વિપાકં પજાનાતિ, એવં દુક્ખનિરોધં પજાનાતિ, એવં દુક્ખનિરોધગામિનિં પટિપદં પજાનાતિ, સો ઇમં નિબ્બેધિકં બ્રહ્મચરિયં પજાનાતિ દુક્ખનિરોધં. દુક્ખં, ભિક્ખવે, વેદિતબ્બં, દુક્ખસ્સ નિદાનસમ્ભવો વેદિતબ્બો, દુક્ખસ્સ વેમત્તતા વેદિતબ્બા, દુક્ખસ્સ વિપાકો વેદિતબ્બો, દુક્ખનિરોધો વેદિતબ્બો, દુક્ખનિરોધગામિની પટિપદા વેદિતબ્બાતિ. ઇતિ યં તં વુત્તં ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તં.

“અયં ખો સો, ભિક્ખવે, નિબ્બેધિકપરિયાયો ધમ્મપરિયાયો”તિ. નવમં.

૧૦. સીહનાદસુત્તં

૬૪. [મ॰ નિ॰ ૧.૧૪૮; વિભ॰ ૭૬૦; અ॰ નિ॰ ૧૦.૨૧; પટિ॰ મ॰ ૨.૪૪] “છયિમાનિ , ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ તથાગતબલાનિ, યેહિ બલેહિ સમન્નાગતો તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ. કતમાનિ છ? ઇધ, ભિક્ખવે, તથાગતો ઠાનઞ્ચ ઠાનતો અટ્ઠાનઞ્ચ અટ્ઠાનતો યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો ઠાનઞ્ચ ઠાનતો અટ્ઠાનઞ્ચ અટ્ઠાનતો યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

“પુન ચપરં, ભિક્ખવે, તથાગતો અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નાનં કમ્મસમાદાનાનં ઠાનસો હેતુસો વિપાકં યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નાનં કમ્મસમાદાનાનં ઠાનસો હેતુસો વિપાકં યથાભૂતં પજાનાતિ, ઇદમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

“પુન ચપરં, ભિક્ખવે, તથાગતો ઝાનવિમોક્ખસમાધિસમાપત્તીનં સંકિલેસં વોદાનં વુટ્ઠાનં યથાભૂતં પજાનાતિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો...પે॰... ઇદમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

“પુન ચપરં, ભિક્ખવે, તથાગતો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં, દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં, દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરતિ. ઇદમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

“પુન ચપરં, ભિક્ખવે, તથાગતો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન...પે॰... યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનાતિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન...પે॰... યથાકમ્મૂપગે સત્તે

પજાનાતિ, ઇદમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, તથાગતો આસવાનં ખયા...પે॰... સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ. યમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતો આસવાનં ખયા...પે॰... સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરતિ, ઇદમ્પિ, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ તથાગતબલં હોતિ, યં બલં આગમ્મ તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે , છ તથાગતસ્સ તથાગતબલાનિ, યેહિ બલેહિ સમન્નાગતો તથાગતો આસભં ઠાનં પટિજાનાતિ, પરિસાસુ સીહનાદં નદતિ, બ્રહ્મચક્કં પવત્તેતિ.

''તત્ર ચે, ભિક્ખવે, પરે તથાગતં ઠાનઞ્ચ ઠાનતો અટ્ઠાનઞ્ચ અટ્ઠાનતો યથાભૂતં ઞાણેન ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્હં પુચ્છન્તિ. યથા યથા, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ ઠાનઞ્ચ ઠાનતો અટ્ઠાનઞ્ચ અટ્ઠાનતો યથાભૂતં ઞાણં વિદિતં તથા તથા તેસં તથાગતો ઠાનઞ્ચ ઠાનતો અટ્ઠાનઞ્ચ અટ્ઠાનતો યથાભૂતં ઞાણેન પઞ્હં પુટ્ઠો બ્યાકરોતિ.

''તત્ર ચે, ભિક્ખવે, પરે તથાગતં અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નાનં કમ્મસમાદાનાનં ઠાનસો હેતુસો વિપાકં યથાભૂતં ઞાણેન ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્હં પુચ્છન્તિ. યથા યથા, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નાનં કમ્મસમાદાનાનં ઠાનસો હેતુસો વિપાકં યથાભૂતં ઞાણં વિદિતં તથા તથા તેસં તથાગતો અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નાનં કમ્મસમાદાનાનં ઠાનસો હેતુસો વિપાકં યથાભૂતં ઞાણેન પઞ્હં પુટ્ઠો બ્યાકરોતિ.

''તત્ર ચે, ભિક્ખવે, પરે તથાગતં ઝાનવિમોક્ખસમાધિસમાપત્તીનં સંકિલેસં વોદાનં વુટ્ઠાનં યથાભૂતં ઞાણેન ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્હં પુચ્છન્તિ. યથા યથા, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ ઝાનવિમોક્ખસમાધિસમાપત્તીનં સંકિલેસં વોદાનં વુટ્ઠાનં યથાભૂતં ઞાણં વિદિતં, તથા તથા તેસં તથાગતો ઝાનવિમોક્ખસમાધિસમાપત્તીનં સંકિલેસં વોદાનં વુટ્ઠાનં યથાભૂતં ઞાણેન પઞ્હં પુટ્ઠો બ્યાકરોતિ.

''તત્ર ચે, ભિક્ખવે, પરે તથાગતં પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિં યથાભૂતં ઞાણેન ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્હં પુચ્છન્તિ. યથા યથા, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિં યથાભૂતં ઞાણં વિદિતં, તથા તથા તેસં તથાગતો પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિં યથાભૂતં ઞાણેન પઞ્હં પુટ્ઠો બ્યાકરોતિ.

''તત્ર ચે, ભિક્ખવે, પરે તથાગતં સત્તાનં ચુતૂપપાતં યથાભૂતં ઞાણેન ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્હં પુચ્છન્તિ. યથા યથા, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ સત્તાનં ચુતૂપપાતં યથાભૂતં ઞાણં વિદિતં, તથા તથા તેસં તથાગતો સત્તાનં ચુતૂપપાતં યથાભૂતં ઞાણેન પઞ્હં પુટ્ઠો બ્યાકરોતિ.

''તત્ર ચે, ભિક્ખવે, પરે તથાગતં આસવાનં ખયા...પે॰... યથાભૂતં ઞાણેન ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્હં પુચ્છન્તિ. યથા યથા, ભિક્ખવે, તથાગતસ્સ આસવાનં ખયા...પે॰... યથાભૂતં ઞાણં વિદિતં, તથા તથા તેસં તથાગતો આસવાનં ખયા...પે॰... યથાભૂતં ઞાણેન પઞ્હં પુટ્ઠો બ્યાકરોતિ.

''તત્ર, ભિક્ખવે, યમ્પિદં [યમિદં (સી॰ પી॰), યદિદં (ક॰)] ઠાનઞ્ચ ઠાનતો અટ્ઠાનઞ્ચ અટ્ઠાનતો યથાભૂતં ઞાણં તમ્પિ સમાહિતસ્સ વદામિ નો અસમાહિતસ્સ. યમ્પિદં [યદિદં (ક॰)] અતીતાનાગતપચ્ચુપ્પન્નાનં કમ્મસમાદાનાનં ઠાનસો હેતુસો વિપાકં યથાભૂતં ઞાણં તમ્પિ સમાહિતસ્સ વદામિ નો અસમાહિતસ્સ. યમ્પિદં

[યદિદં (ક॰)] ઝાનવિમોક્ખસમાધિસમાપત્તીનં સંકિલેસં વોદાનં વુટ્ઠાનં યથાભૂતં ઞાણં તમ્પિ સમાહિતસ્સ વદામિ નો અસમાહિતસ્સ. યમ્પિદં [યદિદં (ક॰)] પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિં યથાભૂતં ઞાણં તમ્પિ સમાહિતસ્સ વદામિ નો અસમાહિતસ્સ. યમ્પિદં [યદિદં (ક॰)] સત્તાનં ચુતૂપપાતં યથાભૂતં ઞાણં તમ્પિ સમાહિતસ્સ વદામિ નો અસમાહિતસ્સ. યમ્પિદં [યદિદં (ક॰)] આસવાનં ખયા...પે॰... યથાભૂતં ઞાણં તમ્પિ સમાહિતસ્સ વદામિ નો અસમાહિતસ્સ. ઇતિ ખો , ભિક્ખવે, સમાધિ મગ્ગો, અસમાધિ કુમ્મગ્ગો''તિ. દસમં.

મહાવગ્ગો છટ્ઠો. [પઠમો (સ્યા॰ ક॰)]

તસ્સુદ્દાનં –

સોણો ફગ્ગુનો ભિજાતિ, આસવા દારુહત્થિ ચ;
મજ્ઝે ઞાણં નિબ્બેધિકં, સીહનાદોતિ તે દસાતિ.

૭. દેવતાવગ્ગો

૧. અનાગામિફલસુત્તં

૬૫. ‘‘છ , ભિક્ખવે, ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો અનાગામિફલં સચ્છિકાતું. કતમે છ? અસ્સદ્ધિયં, અહિરિકં, અનોત્તપ્પં, કોસજ્જં, મુટ્ઠસ્સચ્ચં, દુપ્પઞ્ઞતં – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો અનાગામિફલં સચ્છિકાતું.

‘‘છ, ભિક્ખવે, ધમ્મે પહાય ભબ્બો અનાગામિફલં સચ્છિકાતું. કતમે છ? અસ્સદ્ધિયં, અહિરિકં, અનોત્તપ્પં, કોસજ્જં, મુટ્ઠસ્સચ્ચં, દુપ્પઞ્ઞતં – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે પહાય ભબ્બો અનાગામિફલં સચ્છિકાતુ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. અરહત્તસુત્તં

૬૬. ‘‘છ, ભિક્ખવે, ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો અરહત્તં સચ્છિકાતું. કતમે છ? થિનં [થીનં (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], મિદ્ધં, ઉદ્ધચ્ચં, કુક્કુચ્ચં, અસ્સદ્ધિયં, પમાદં – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો અરહત્તં સચ્છિકાતું.

‘‘છ , ભિક્ખવે, ધમ્મે પહાય ભબ્બો અરહત્તં સચ્છિકાતું. કતમે છ? થિનં, મિદ્ધં, ઉદ્ધચ્ચં, કુક્કુચ્ચં, અસ્સદ્ધિયં, પમાદં – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે પહાય ભબ્બો અરહત્તં સચ્છિકાતુ’’ન્તિ. દુતિયં.

૩. મિત્તસુત્તં

૬૭. ‘‘‘સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ પાપમિત્તો પાપસહાયો પાપસમ્પવઙ્કો, પાપમિત્તે [પાપકે મિત્તે (ક॰)] સેવમાનો ભજમાનો પયિરુપાસમાનો, તેસઞ્ચ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જમાનો આભિસમાચારિકં ધમ્મં પરિપૂરેસ્સતી’તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. ‘આભિસમાચારિકં ધમ્મં અપરિપૂરેત્વા સેખં ધમ્મં પરિપૂરેસ્સતી’તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. ‘સેખં ધમ્મં અપરિપૂરેત્વા સીલાનિ પરિપૂરેસ્સતી’તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. ‘સીલાનિ અપરિપૂરેત્વા કામરાગં વા રૂપરાગં વા અરૂપરાગં વા પજહિસ્સતી’તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘‘સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કલ્યાણમિત્તો કલ્યાણસહાયો કલ્યાણસમ્પવઙ્કો, કલ્યાણમિત્તે સેવમાનો ભજમાનો પયિરુપાસમાનો, તેસઞ્ચ દિટ્ઠાનુગતિં આપજ્જમાનો આભિસમાચારિકં ધમ્મં પરિપૂરેસ્સતી’તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. ‘આભિસમાચારિકં ધમ્મં પરિપૂરેત્વા સેખં ધમ્મં પરિપૂરેસ્સતી’તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. ‘સેખં ધમ્મં પરિપૂરેત્વા સીલાનિ પરિપૂરેસ્સતી’તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. ‘સીલાનિ પરિપૂરેત્વા કામરાગં વા રૂપરાગં વા અરૂપરાગં વા પજહિસ્સતી’તિ ઠાનમેતં વિજ્જતી’’તિ. તતિયં.

૪. સઙ્ગણિકારામસુત્તં

૬૮. ‘‘‘સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સઙ્ગણિકારામો સઙ્ગણિકરતો સઙ્ગણિકારામતં અનુયુત્તો, ગણારામો ગણરતો ગણારામતં અનુયુત્તો, એકો પવિવેકે અભિરમિસ્સતી’તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. ‘એકો પવિવેકે અનભિરમન્તો

ચિત્તસ્સ નિમિત્તં ગહેસ્સતી’તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. ‘ચિત્તસ્સ નિમિત્તં અગણ્હન્તો સમ્માદિટ્ઠિં પરિપૂરેસ્સતી’તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. ‘સમ્માદિટ્ઠિં અપરિપૂરેત્વા સમ્માસમાધિં પરિપૂરેસ્સતી’તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. ‘સમ્માસમાધિં અપરિપૂરેત્વા સંયોજનાનિ પજહિસ્સતી’તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. ‘સંયોજનાનિ અપ્પહાય નિબ્બાનં સચ્છિકરિસ્સતી’તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘‘સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન સઙ્ગણિકારામો ન સઙ્ગણિકરતો ન સઙ્ગણિકારામતં અનુયુત્તો, ન ગણારામો ન ગણરતો ન ગણારામતં અનુયુત્તો, એકો પવિવેકે અભિરમિસ્સતી’તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. ‘એકો પવિવેકે અભિરમન્તો ચિત્તસ્સ નિમિત્તં ગહેસ્સતી’તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. ‘ચિત્તસ્સ નિમિત્તં ગણ્હન્તો સમ્માદિટ્ઠિં પરિપૂરેસ્સતી’તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. ‘સમ્માદિટ્ઠિં પરિપૂરેત્વા સમ્માસમાધિં પરિપૂરેસ્સતી’તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. ‘સમ્માસમાધિં પરિપૂરેત્વા સંયોજનાનિ પજહિસ્સતી’તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. ‘સંયોજનાનિ પહાય નિબ્બાનં સચ્છિકરિસ્સતી’તિ ઠાનમેતં વિજ્જતી’’તિ. ચતુત્થં.

૫. દેવતાસુત્તં

૬૯. અથ ખો અઞ્ઞતરા દેવતા અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં જેતવનં ઓભાસેત્વા યેન ભગવા તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતા ખો સા દેવતા ભગવન્તં એતદવોચ – ‘‘છયિમે, ભન્તે, ધમ્મા ભિક્ખુનો અપરિહાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે છ? સત્થુગારવતા, ધમ્મગારવતા, સઙ્ઘગારવતા, સિક્ખાગારવતા, સોવચસ્સતા, કલ્યાણમિત્તતા – ઇમે ખો, ભન્તે, છ ધમ્મા ભિક્ખુનો અપરિહાનાય સંવત્તન્તી’’તિ. ઇદમવોચ સા દેવતા. સમનુઞ્ઞો સત્થા અહોસિ. અથ ખો સા દેવતા ‘‘સમનુઞ્ઞો મે સત્થા’’તિ ભગવન્તં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયિ.

અથ ખો ભગવા તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ‘‘ઇમં , ભિક્ખવે, રત્તિં અઞ્ઞતરા દેવતા અભિક્કન્તાય રત્તિયા અભિક્કન્તવણ્ણા કેવલકપ્પં જેતવનં ઓભાસેત્વા યેનાહં તેનુપસઙ્કમિ; ઉપસઙ્કમિત્વા મં અભિવાદેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. એકમન્તં ઠિતા ખો, ભિક્ખવે, સા દેવતા મં એતદવોચ – ‘છયિમે, ભન્તે, ધમ્મા ભિક્ખુનો અપરિહાનાય સંવત્તન્તિ. કતમે છ? સત્થુગારવતા, ધમ્મગારવતા, સઙ્ઘગારવતા, સિક્ખાગારવતા, સોવચસ્સતા, કલ્યાણમિત્તતા – ઇમે ખો, ભન્તે, છ ધમ્મા ભિક્ખુનો અપરિહાનાય સંવત્તન્તી’તિ. ઇદમવોચ, ભિક્ખવે, સા દેવતા. ઇદં વત્વા મં અભિવાદેત્વા પદક્ખિણં કત્વા તત્થેવન્તરધાયી’’તિ.

એવં વુત્તે આયસ્મા સારિપુત્તો ભગવન્તં અભિવાદેત્વા એતદવોચ – ‘‘ઇમસ્સ ખો અહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામિ. ઇધ, ભન્તે, ભિક્ખુ અત્તના ચ સત્થુગારવો હોતિ સત્થુગારવતાય ચ વણ્ણવાદી. યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ ન સત્થુગારવા તે ચ સત્થુગારવતાય સમાદપેતિ. યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ સત્થુગારવા તેસઞ્ચ વણ્ણં ભણતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન. અત્તના ચ ધમ્મગારવો હોતિ...પે॰... સઙ્ઘગારવો હોતિ... સિક્ખાગારવો હોતિ ... સુવચો હોતિ... કલ્યાણમિત્તો હોતિ કલ્યાણમિત્તતાય ચ વણ્ણવાદી. યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ ન કલ્યાણમિત્તા તે ચ કલ્યાણમિત્તતાય સમાદપેતિ. યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ કલ્યાણમિત્તા તેસઞ્ચ વણ્ણં ભણતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન . ઇમસ્સ ખો અહં, ભન્તે, ભગવતા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનામી’’તિ.

‘‘સાધુ સાધુ, સારિપુત્ત! સાધુ ખો ત્વં, સારિપુત્ત, ઇમસ્સ મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થં આજાનાસિ. ઇધ, સારિપુત્ત, ભિક્ખુ અત્તના ચ સત્થુગારવો હોતિ સત્થુગારવતાય ચ વણ્ણવાદી. યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ

ન સત્થુગારવા તે ચ સત્થુગારવતાય સમાદપેતિ. યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ સત્થુગારવા તેસઞ્ચ વણ્ણં ભણતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન. અત્તના ચ ધમ્મગારવો હોતિ...પે॰... સઙ્ઘગારવો હોતિ... સિક્ખાગારવો હોતિ... સુવચો હોતિ... કલ્યાણમિત્તો હોતિ કલ્યાણમિત્તતાય ચ વણ્ણવાદી. યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ ન કલ્યાણમિત્તા તે ચ કલ્યાણમિત્તતાય સમાદપેતિ. યે ચઞ્ઞે ભિક્ખૂ કલ્યાણમિત્તા તેસઞ્ચ વણ્ણં ભણતિ ભૂતં તચ્છં કાલેન. ઇમસ્સ ખો, સારિપુત્ત, મયા સંખિત્તેન ભાસિતસ્સ એવં વિત્થારેન અત્થો દટ્ઠબ્બો''તિ. પઞ્ચમં.

૬. સમાધિસુત્તં

૭૦. '''સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન સન્તેન સમાધિના ન પણીતેન ન પટિપ્પસ્સદ્ધિલદ્ધેન [ન પટિપ્પસ્સદ્ધલદ્ધેન (સી॰)] ન એકોદિભાવાધિગતેન અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભવિસ્સતિ – એકોપિ હુત્વા બહુધા ભવિસ્સતિ, બહુધાપિ હુત્વા એકો ભવિસ્સતિ...પે॰... યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેસ્સતી'તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. 'દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણિસ્સતિ – દિબ્બે ચ માનુસે ચ યે દૂરે સન્તિકે ચા'તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. 'પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનિસ્સતિ – સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્તન્તિ પજાનિસ્સતિ ...પે॰... વિમુત્તં વા ચિત્તં વિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનિસ્સતી'તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. 'અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરિસ્સતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં, દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરિસ્સતી'તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. 'દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સિસ્સતિ...પે॰... યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનિસ્સતી'તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ . 'આસવાનં ખયા...પે॰... સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતી'તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

'''સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સન્તેન સમાધિના પણીતેન પટિપ્પસ્સદ્ધિલદ્ધેન એકોદિભાવાધિગતેન અનેકવિહિતં ઇદ્ધિવિધં પચ્ચનુભવિસ્સતિ...પે॰... યાવ બ્રહ્મલોકાપિ કાયેન વસં વત્તેસ્સતી'તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. 'દિબ્બાય સોતધાતુયા વિસુદ્ધાય અતિક્કન્તમાનુસિકાય ઉભો સદ્દે સુણિસ્સતિ – દિબ્બે ચ માનુસે ચ યે દૂરે સન્તિકે ચા'તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. 'પરસત્તાનં પરપુગ્ગલાનં ચેતસા ચેતો પરિચ્ચ પજાનિસ્સતિ – સરાગં વા ચિત્તં સરાગં ચિત્તન્તિ પજાનિસ્સતિ...પે॰... વિમુત્તં વા ચિત્તં વિમુત્તં ચિત્તન્તિ પજાનિસ્સતી'તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. 'અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરિસ્સતિ, સેય્યથિદં – એકમ્પિ જાતિં, દ્વેપિ જાતિયો...પે॰... ઇતિ સાકારં સઉદ્દેસં અનેકવિહિતં પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરિસ્સતી'તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. 'દિબ્બેન ચક્ખુના વિસુદ્ધેન અતિક્કન્તમાનુસકેન સત્તે પસ્સિસ્સતિ ચવમાને ઉપપજ્જમાને હીને પણીતે સુવણ્ણે દુબ્બણ્ણે, સુગતે દુગ્ગતે યથાકમ્મૂપગે સત્તે પજાનિસ્સતી'તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ . 'આસવાનં ખયા અનાસવં ચેતોવિમુત્તિં...પે॰... સચ્છિકત્વા ઉપસમ્પજ્જ વિહરિસ્સતી'તિ ઠાનમેતં વિજ્જતી''તિ. છટ્ઠં.

૭. સક્ખિભબ્બસુત્તં

૭૧. ''છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણિતું સતિ સતિ આયતને. કતમેહિ છહિ? ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ 'ઇમે હાનભાગિયા ધમ્મા'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, 'ઇમે ઠિતિભાગિયા ધમ્મા'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, 'ઇમે વિસેસભાગિયા ધમ્મા'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, 'ઇમે નિબ્બેધભાગિયા ધમ્મા'તિ યથાભૂતં નપ્પજાનાતિ, અસક્કચ્ચકારી ચ હોતિ, અસપ્પાયકારી ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણિતું સતિ સતિ આયતને.

“છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણિતું સતિ સતિ આયતને. કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ‘ઇમે હાનભાગિયા ધમ્મા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘ઇમે ઠિતિભાગિયા ધમ્મા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘ઇમે વિસેસભાગિયા ધમ્મા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, ‘ઇમે નિબ્બેધભાગિયા ધમ્મા’તિ યથાભૂતં પજાનાતિ, સક્કચ્ચકારી ચ હોતિ, સપ્પાયકારી ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો તત્ર તત્રેવ સક્ખિભબ્બતં પાપુણિતું સતિ સતિ આયતને”તિ. સત્તમં.

૮. બલસુત્તં

૭૨. “છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો સમાધિસ્મિં [સમાધિમ્હિ (ક॰)] બલતં પાપુણિતું. કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન સમાધિસ્સ સમાપત્તિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્સ ઠિતિકુસલો હોતિ, ન સમાધિસ્સ [ન સમાધિમ્હા (ક॰) ઉપરિસત્તકનિપાતે દેવતાવગ્ગે પન સબ્બત્થપિ “સમાધિસ્સ”ઇત્વેવ દિસ્સતિ] વુટ્ઠાનકુસલો હોતિ, અસક્કચ્ચકારી ચ હોતિ, અસાતચ્ચકારી ચ, અસપ્પાયકારી ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો સમાધિસ્મિં બલતં પાપુણિતું.

“છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો સમાધિસ્મિં બલતં પાપુણિતું. કતમેહિ છહિ? ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સમાધિસ્સ સમાપત્તિકુસલો હોતિ, સમાધિસ્સ ઠિતિકુસલો હોતિ, સમાધિસ્સ વુટ્ઠાનકુસલો હોતિ, સક્કચ્ચકારી ચ હોતિ, સાતચ્ચકારી ચ, સપ્પાયકારી ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો સમાધિસ્મિં બલતં પાપુણિતુ”ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. પઠમતજ્ઝાનસુત્તં

૭૩. “છ, ભિક્ખવે, ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતું. કતમે છ? કામચ્છન્દં, બ્યાપાદં, થિનમિદ્ધં, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં, વિચિકિચ્છં. કામેસુ ખો પનસ્સ આદીનવો ન યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠો હોતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતું.

“છ, ભિક્ખવે, ધમ્મે પહાય ભબ્બો પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતું. કતમે છ? કામચ્છન્દં, બ્યાપાદં, થિનમિદ્ધં, ઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચં, વિચિકિચ્છં, કામેસુ ખો પનસ્સ આદીનવો ન યથાભૂતં સમ્મપ્પઞ્ઞાય સુદિટ્ઠો હોતિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે પહાય ભબ્બો પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતુ”ન્તિ. નવમં.

૧૦. દુતિયતજ્ઝાનસુત્તં

૭૪. “છ , ભિક્ખવે, ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતું. કતમે છ? કામવિતક્કં, બ્યાપાદવિતક્કં, વિહિંસાવિતક્કં, કામસઞ્ઞં, બ્યાપાદસઞ્ઞં, વિહિંસાસઞ્ઞં – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતું.

“છ, ભિક્ખવે, ધમ્મે પહાય ભબ્બો પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતું. કતમે છ? કામવિતક્કં, બ્યાપાદવિતક્કં, વિહિંસાવિતક્કં, કામસઞ્ઞં, બ્યાપાદસઞ્ઞં, વિહિંસાસઞ્ઞં – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે પહાય ભબ્બો પઠમં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરિતુ”ન્તિ. દસમં.

તસ્સુદ્દાનં –

અનાગામિ અરહં મિત્તા, સઙ્ગણિકારામદેવતા;
સમાધિ સક્ખિભબ્બં બલં, તજ્ઝાના અપરે દુવેતિ.

૮. અરહત્તવગ્ગો

૧. દુક્ખસુત્તં

૭૫. ‘‘છહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખં વિહરતિ સવિઘાતં સઉપાયાસં સપરિળાહં, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા. કતમેહિ છહિ? કામવિતક્કેન, બ્યાપાદવિતક્કેન, વિહિંસાવિતક્કેન, કામસઞ્ઞાય, બ્યાપાદસઞ્ઞાય, વિહિંસાસઞ્ઞાય – ઇમેહિ, ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ દિટ્ઠેવ ધમ્મે દુક્ખં વિહરતિ સવિઘાતં સઉપાયાસં સપરિળાહં, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા દુગ્ગતિ પાટિકઙ્ખા.

‘‘છહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સુખં વિહરતિ અવિઘાતં અનુપાયાસં અપરિળાહં, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિ પાટિકઙ્ખા. કતમેહિ છહિ? નેક્ખમ્મવિતક્કેન, અબ્યાપાદવિતક્કેન, અવિહિંસાવિતક્કેન, નેક્ખમ્મસઞ્ઞાય, અબ્યાપાદસઞ્ઞાય, અવિહિંસાસઞ્ઞાય – ઇમેહિ, ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સુખં વિહરતિ અવિઘાતં અનુપાયાસં અપરિળાહં, કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિ પાટિકઙ્ખા’’તિ. પઠમં.

૨. અરહત્તસુત્તં

૭૬. ‘‘છ , ભિક્ખવે, ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો અરહત્તં સચ્છિકાતું. કતમે છ? માનં, ઓમાનં, અતિમાનં, અધિમાનં, થમ્ભં, અતિનિપાતં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો અરહત્તં સચ્છિકાતું.

‘‘છ, ભિક્ખવે, ધમ્મે પહાય ભબ્બો અરહત્તં સચ્છિકાતું. કતમે છ? માનં, ઓમાનં , અતિમાનં, અધિમાનં, થમ્ભં, અતિનિપાતં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે પહાય ભબ્બો અરહત્તં સચ્છિકાતુ’’ન્તિ. દુતિયં.

૩. ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મસુત્તં

૭૭. ‘‘છ, ભિક્ખવે, ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મં અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં સચ્છિકાતું. કતમે છ? મુટ્ઠસ્સચ્ચં, અસમ્પજઞ્ઞં, ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારતં, ભોજને અમત્તઞ્ઞુતં, કુહનં, લપનં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મં અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં સચ્છિકાતું.

‘‘છ, ભિક્ખવે, ધમ્મે પહાય ભબ્બો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મં અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં સચ્છિકાતું. કતમે છ? મુટ્ઠસ્સચ્ચં, અસમ્પજઞ્ઞં, ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારતં, ભોજને અમત્તઞ્ઞુતં, કુહનં, લપનં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે પહાય ભબ્બો ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મં અલમરિયઞાણદસ્સનવિસેસં સચ્છિકાતુ’’ન્તિ. તતિયં.

૪. સુખસોમનસ્સસુત્તં

૭૮. ‘‘છહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સુખસોમનસ્સબહુલો વિહરતિ, યોનિ ચસ્સ આરદ્ધા હોતિ આસવાનં ખયાય. કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ધમ્મારામો હોતિ, ભાવનારામો હોતિ, પહાનારામો હોતિ, પવિવેકારામો હોતિ , અબ્યાપજ્ઝારામો હોતિ, નિપ્પપઞ્ચારામો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ

ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ દિટ્ઠેવ ધમ્મે સુખસોમનસ્સબહુલો વિહરતિ, યોનિ ચસ્સ આરદ્ધા હોતિ આસવાનં ખયાયા''તિ. ચતુત્થં.

૫. અધિગમસુત્તં

૭૯. ''છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો અનધિગતં વા કુસલં ધમ્મં અધિગન્તું, અધિગતં વા કુસલં ધમ્મં ફાતિં કાતું [ફાતિકત્તું (સી॰), ફાતિકાતું (સ્યા॰ કં॰ પી॰)]. કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન આયકુસલો ચ હોતિ, ન અપાયકુસલો ચ હોતિ, ન ઉપાયકુસલો ચ હોતિ, અનધિગતાનં કુસલાનં ધમ્માનં અધિગમાય ન છન્દં જનેતિ, અધિગતે કુસલે ધમ્મે ન આરક્ખતિ [સારક્ખતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી)], સાતચ્ચકિરિયાય ન સમ્પાદેતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો અનધિગતં વા કુસલં ધમ્મં અધિગન્તું, અધિગતં વા કુસલં ધમ્મં ફાતિં કાતું.

''છહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો અનધિગતં વા કુસલં ધમ્મં અધિગન્તું, અધિગતં વા કુસલં ધમ્મં ફાતિં કાતું. કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આયકુસલો ચ હોતિ, અપાયકુસલો ચ હોતિ, ઉપાયકુસલો ચ હોતિ, અનધિગતાનં કુસલાનં ધમ્માનં અધિગમાય છન્દં જનેતિ, અધિગતે કુસલે ધમ્મે આરક્ખતિ, સાતચ્ચકિરિયાય સમ્પાદેતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો અનધિગતં વા કુસલં ધમ્મં અધિગન્તું, અધિગતં વા કુસલં ધમ્મં ફાતિં કાતુ''ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. મહન્તત્તસુત્તં

૮૦. ''છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ નચિરસ્સેવ મહન્તત્તં [મહત્તં (સ્યા॰ કં॰)] વેપુલ્લત્તં પાપુણાતિ ધમ્મેસુ. કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ આલોકબહુલો ચ હોતિ યોગબહુલો ચ વેદબહુલો ચ અસન્તુટ્ઠિબહુલો ચ અનિક્ખિત્તધુરો ચ કુસલેસુ ધમ્મેસુ ઉત્તરિ ચ પતારેતિ [પકરોતિ (ક॰)]. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ નચિરસ્સેવ મહન્તત્તં વેપુલ્લત્તં પાપુણાતિ ધમ્મેસૂ''તિ. છટ્ઠં.

૭. પઠમનિરયસુત્તં

૮૧. ''છહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ છહિ? પાણાતિપાતી હોતિ, અદિન્નાદાયી હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, મુસાવાદી હોતિ, પાપિચ્છો ચ, મિચ્છાદિટ્ઠિ ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

''છહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ છહિ? પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ , કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, અપ્પિચ્છો ચ, સમ્માદિટ્ઠિ ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે''તિ. સત્તમં.

૮. દુતિયનિરયસુત્તં

૮૨. ‘‘છહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે. કતમેહિ છહિ [મુસાવાદી હોતિ, પિસુણવાચા હોતિ, ફરુસવાચો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપી હોતિ, (સી॰ સ્યા॰ પી॰) એવં સુક્કપક્ખેપિ]? પાણાતિપાતી હોતિ, અદિન્નાદાયી હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારી હોતિ, મુસાવાદી હોતિ [મુસાવાદી હોતિ, પિસુણવાચા હોતિ, ફરુસવાચો હોતિ, સમ્ફપ્પલાપી હોતિ, (સી॰ સ્યા॰ પી॰) એવં સુક્કપક્ખેપિ], લુદ્ધો ચ, પગબ્ભો ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં નિરયે.

‘‘છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે. કતમેહિ છહિ? પાણાતિપાતા પટિવિરતો હોતિ, અદિન્નાદાના પટિવિરતો હોતિ, કામેસુમિચ્છાચારા પટિવિરતો હોતિ, મુસાવાદા પટિવિરતો હોતિ, અલુદ્ધો ચ, અપ્પગબ્ભો ચ. ઇમેહિ ખો ભિક્ખવે છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો યથાભતં નિક્ખિત્તો એવં સગ્ગે’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. અગ્ગધમ્મસુત્તં

૮૩. ‘‘છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો અગ્ગં ધમ્મં અરહત્તં સચ્છિકાતું. કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અસ્સદ્ધો હોતિ, અહિરિકો હોતિ, અનોત્તપ્પી હોતિ, કુસીતો હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો હોતિ, કાયે ચ જીવિતે ચ સાપેક્ખો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો અગ્ગં ધમ્મં અરહત્તં સચ્છિકાતું.

‘‘છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો અગ્ગં ધમ્મં અરહત્તં સચ્છિકાતું. કતમેહિ છહિ? ઇધ , ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સદ્ધો હોતિ, હિરિમા હોતિ, ઓત્તપ્પી હોતિ, આરદ્ધવીરિયો હોતિ, પઞ્ઞવા હોતિ, કાયે ચ જીવિતે ચ અનપેક્ખો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે , છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો અગ્ગં ધમ્મં અરહત્તં સચ્છિકાતુ’’ન્તિ. નવમં.

૧૦. રત્તિદિવસસુત્તં

૮૪. ‘‘છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતસ્સ ભિક્ખુનો યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ હાનિયેવ પાટિકઙ્ખા કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો વુદ્ધિ. કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ મહિચ્છો હોતિ, વિઘાતવા, અસન્તુટ્ઠો, ઇતરીતરચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેન, અસ્સદ્ધો હોતિ, દુસ્સીલો હોતિ, કુસીતો હોતિ, મુટ્ઠસ્સતિ હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતસ્સ ભિક્ખુનો યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ હાનિયેવ પાટિકઙ્ખા કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો વુદ્ધિ.

‘‘છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતસ્સ ભિક્ખુનો યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ વુદ્ધિયેવ પાટિકઙ્ખા કુસલેસુ ધમ્મેસુ, નો પરિહાનિ. કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ન મહિચ્છો હોતિ, અવિઘાતવા, સન્તુટ્ઠો, ઇતરીતરચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપ્પચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારેન, સદ્ધો હોતિ, સીલવા હોતિ, આરદ્ધવીરિયો હોતિ, સતિમા હોતિ, પઞ્ઞવા હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતસ્સ ભિક્ખુનો યા રત્તિ વા દિવસો વા આગચ્છતિ વુદ્ધિયેવ પાટિકઙ્ખા , કુસલેસુ ધમ્મેસુ નો પરિહાની’’તિ. દસમં.

અરહત્તવગ્ગો અટ્ઠમો. [તતિયો (સ્યા॰ ક॰)]

તસ્સુદ્દાનં –

દુક્ખં અરહત્તં ઉત્તરિ ચ, સુખં અધિગમેન ચ;
મહન્તત્તં દ્વયં નિરયે [મહત્તદ્વયનિરયે (સ્યા॰)], અગ્ગધમ્મઞ્ચ રત્તિયોતિ.

૯. સીતિવગ્ગો

૧. સીતિભાવસુત્તં

૮૫. ‘‘છહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો અનુત્તરં સીતિભાવં સચ્છિકાતું. કતમેહિ છહિ [વિસુદ્ધિ॰ ૧.૬૪ આદયો વિત્થારો]? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યસ્મિં સમયે ચિત્તં નિગ્ગહેતબ્બં તસ્મિં સમયે ચિત્તં ન નિગ્ગણ્હાતિ, યસ્મિં સમયે ચિત્તં પગ્ગહેતબ્બં તસ્મિં સમયે ચિત્તં ન પગ્ગણ્હાતિ, યસ્મિં સમયે ચિત્તં સમ્પહંસિતબ્બં તસ્મિં સમયે ચિત્તં ન સમ્પહંસેતિ, યસ્મિં સમયે ચિત્તં અજ્ઝુપેક્ખિતબ્બં તસ્મિં સમયે ચિત્તં ન અજ્ઝુપેક્ખતિ, હીનાધિમુત્તિકો ચ હોતિ, સક્કાયાભિરતો ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ અભબ્બો અનુત્તરં સીતિભાવં સચ્છિકાતું.

‘‘છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો અનુત્તરં સીતિભાવં સચ્છિકાતું. કતમેહિ છહિ? ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ યસ્મિં સમયે ચિત્તં નિગ્ગહેતબ્બં તસ્મિં સમયે ચિત્તં નિગ્ગણ્હાતિ, યસ્મિં સમયે ચિત્તં પગ્ગહેતબ્બં તસ્મિં સમયે ચિત્તં પગ્ગણ્હાતિ, યસ્મિં સમયે ચિત્તં સમ્પહંસિતબ્બં તસ્મિં સમયે ચિત્તં સમ્પહંસેતિ, યસ્મિં સમયે ચિત્તં અજ્ઝુપેક્ખિતબ્બં તસ્મિં સમયે ચિત્તં અજ્ઝુપેક્ખતિ, પણીતાધિમુત્તિકો ચ હોતિ, નિબ્બાનાભિરતો ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભબ્બો અનુત્તરં સીતિભાવં સચ્છિકાતુ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. આવરણસુત્તં

૮૬. ‘‘છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સુણન્તોપિ સદ્ધમ્મં અભબ્બો નિયામં ઓક્કમિતું કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં. કતમેહિ છહિ ? કમ્માવરણતાય સમન્નાગતો હોતિ, કિલેસાવરણતાય સમન્નાગતો હોતિ, વિપાકાવરણતાય સમન્નાગતો હોતિ, અસ્સદ્ધો ચ હોતિ, અચ્છન્દિકો ચ, દુપ્પઞ્ઞો ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સુણન્તોપિ સદ્ધમ્મં અભબ્બો નિયામં ઓક્કમિતું કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં.

‘‘છહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સુણન્તો સદ્ધમ્મં ભબ્બો નિયામં ઓક્કમિતું કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં. કતમેહિ છહિ? ન કમ્માવરણતાય સમન્નાગતો હોતિ, ન કિલેસાવરણતાય સમન્નાગતો હોતિ, ન વિપાકાવરણતાય સમન્નાગતો હોતિ, સદ્ધો ચ હોતિ, છન્દિકો ચ, પઞ્ઞવા ચ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સુણન્તો સદ્ધમ્મં ભબ્બો નિયામં ઓક્કમિતું કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્ત’’ન્તિ. દુતિયં.

૩. વોરોપિતસુત્તં

૮૭. ‘‘છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સુણન્તોપિ સદ્ધમ્મં અભબ્બો નિયામં ઓક્કમિતું કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં. કતમેહિ છહિ? માતા જીવિતા વોરોપિતા હોતિ, પિતા જીવિતા વોરોપિતો હોતિ, અરહં [અરહા (સ્યા॰ કં॰), અરહન્તો (ક॰)] જીવિતા વોરોપિતો હોતિ, તથાગતસ્સ દુટ્ઠેન ચિત્તેન લોહિતં ઉપ્પાદિતં હોતિ, સઙ્ઘો ભિન્નો હોતિ, દુપ્પઞ્ઞો હોતિ જળો એળમૂગો. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સુણન્તોપિ સદ્ધમ્મં અભબ્બો નિયામં ઓક્કમિતું કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં.

“છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સુણન્તો સદ્ધમ્મં ભબ્બો નિયામં ઓક્કમિતું કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં. કતમેહિ છહિ? ન માતા જીવિતા વોરોપિતા હોતિ, ન પિતા જીવિતા વોરોપિતો હોતિ, ન અરહં જીવિતા વોરોપિતો હોતિ, ન તથાગતસ્સ દુટ્ઠેન ચિત્તેન લોહિતં ઉપ્પાદિતં હોતિ, ન સઙ્ઘો ભિન્નો હોતિ, પઞ્ઞવા હોતિ અજળો અનેળમૂગો. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સુણન્તો સદ્ધમ્મં ભબ્બો નિયામં ઓક્કમિતું કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્ત”ન્તિ. તતિયં.

૪. સુસ્સૂસતિસુત્તં

૮૮. “છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સુણન્તોપિ સદ્ધમ્મં અભબ્બો નિયામં ઓક્કમિતું કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં. કતમેહિ છહિ? તથાગતપ્પવેદિતે ધમ્મવિનયે દેસિયમાને ન સુસ્સૂસતિ, ન સોતં ઓદહતિ, ન અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠાપેતિ [ઉપટ્ઠપેતિ (સી॰ સ્યા॰ કં॰ પી॰)], અનત્થં ગણ્હાતિ, અત્થં રિઞ્ચતિ, અનનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સુણન્તોપિ સદ્ધમ્મં અભબ્બો નિયામં ઓક્કમિતું કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં.

“છહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સુણન્તો સદ્ધમ્મં ભબ્બો નિયામં ઓક્કમિતું કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્તં. કતમેહિ છહિ? તથાગતપ્પવેદિતે ધમ્મવિનયે દેસિયમાને સુસ્સૂસતિ, સોતં ઓદહતિ, અઞ્ઞા ચિત્તં ઉપટ્ઠાપેતિ, અત્થં ગણ્હાતિ, અનત્થં રિઞ્ચતિ, અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો હોતિ. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સુણન્તો સદ્ધમ્મં ભબ્બો નિયામં ઓક્કમિતું કુસલેસુ ધમ્મેસુ સમ્મત્ત”ન્તિ. ચતુત્થં.

૫. અપ્પહાયસુત્તં

૮૯. “છ , ભિક્ખવે, ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પદં સચ્છિકાતું. કતમે છ? સક્કાયદિટ્ઠિં, વિચિકિચ્છં, સીલબ્બતપરામાસં, અપાયગમનીયં રાગં, અપાયગમનીયં દોસં, અપાયગમનીયં મોહં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પદં સચ્છિકાતું.

“છ, ભિક્ખવે, ધમ્મે પહાય ભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પદં સચ્છિકાતું. કતમે છ? સક્કાયદિટ્ઠિં, વિચિકિચ્છં, સીલબ્બતપરામાસં, અપાયગમનીયં રાગં, અપાયગમનીયં દોસં, અપાયગમનીયં મોહં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે પહાય ભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પદં સચ્છિકાતુ”ન્તિ. પઞ્ચમં.

૬. પહીનસુત્તં

૯૦. “છયિમે , ભિક્ખવે, ધમ્મા દિટ્ઠિસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ પહીના. કતમે છ? સક્કાયદિટ્ઠિ, વિચિકિચ્છા, સીલબ્બતપરામાસો, અપાયગમનીયો રાગો, અપાયગમનીયો દોસો, અપાયગમનીયો મોહો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મા દિટ્ઠિસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ પહીના”તિ. છટ્ઠં.

૭. અભબ્બસુત્તં

૯૧. “છ , ભિક્ખવે, ધમ્મે અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો ઉપ્પાદેતું . કતમે છ? સક્કાયદિટ્ઠિં, વિચિકિચ્છં, સીલબ્બતપરામાસં, અપાયગમનીયં રાગં, અપાયગમનીયં દોસં, અપાયગમનીયં મોહં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ

ધમ્મે અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો ઉપ્પાદેતુ’’ન્તિ. સત્તમં.

૮. પઠમઅભબ્બટ્ઠાનસુત્તં

૯૨. ‘‘છયિમાનિ, ભિક્ખવે, અભબ્બટ્ઠાનાનિ. કતમાનિ છ? અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સત્થરિ અગારવો વિહરિતું અપ્પતિસ્સો, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો ધમ્મે અગારવો વિહરિતું અપ્પતિસ્સો, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સઙ્ઘે અગારવો વિહરિતું અપ્પતિસ્સો, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સિક્ખાય અગારવો વિહરિતું અપ્પતિસ્સો, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો અનાગમનીયં વત્થું પચ્ચાગન્તું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો અટ્ઠમં ભવં નિબ્બત્તેતું. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, છ અભબ્બટ્ઠાનાની’’તિ. અટ્ઠમં.

૯. દુતિયઅભબ્બટ્ઠાનસુત્તં

૯૩. ‘‘છયિમાનિ, ભિક્ખવે, અભબ્બટ્ઠાનાનિ. કતમાનિ છ? અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો કઞ્ચિ [કિઞ્ચિ (ક॰) વિભ॰ ૮૦૯; મ॰ નિ॰ ૩.૧૨૭] સઙ્ખારં નિચ્ચતો ઉપગન્તું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો કઞ્ચિ સઙ્ખારં સુખતો ઉપગન્તું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો કઞ્ચિ ધમ્મં અત્તતો ઉપગન્તું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો આનન્તરિયં કમ્મં [આનન્તરિયકમ્મં (સી॰), અનન્તરિયકમ્મં (સ્યા॰ પી॰) અ॰ નિ॰ ૪.૧૬૨ પસ્સિતબ્બં] કાતું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો કોતૂહલમઙ્ગલેન સુદ્ધિં પચ્ચાગન્તું , અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો ઇતો બહિદ્ધા દક્ખિણેય્યં ગવેસિતું. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, છ અભબ્બટ્ઠાનાની’’તિ. નવમં.

૧૦. તતિયઅભબ્બટ્ઠાનસુત્તં

૯૪. ‘‘છયિમાનિ, ભિક્ખવે, અભબ્બટ્ઠાનાનિ. કતમાનિ છ? અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો માતરં જીવિતા વોરોપેતું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો પિતરં જીવિતા વોરોપેતું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો અરહન્તં જીવિતા વોરોપેતું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો તથાગતસ્સ દુટ્ઠેન ચિત્તેન લોહિતં ઉપ્પાદેતું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સઙ્ઘં ભિન્દિતું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો અઞ્ઞં સત્થારં ઉદ્દિસિતું. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, છ અભબ્બટ્ઠાનાની’’તિ. દસમં.

૧૧. ચતુત્થઅભબ્બટ્ઠાનસુત્તં

૯૫. ‘‘છયિમાનિ , ભિક્ખવે, અભબ્બટ્ઠાનાનિ. કતમાનિ છ? અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સયંકતં સુખદુક્ખં પચ્ચાગન્તું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો પરંકતં [પરકતં (સી॰ સ્યા॰)] સુખદુક્ખં પચ્ચાગન્તું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો સયંકતઞ્ચ પરંકતઞ્ચ સુખદુક્ખં પચ્ચાગન્તું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો અસયંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખં પચ્ચાગન્તું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો અપરંકારં અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખં પચ્ચાગન્તું, અભબ્બો દિટ્ઠિસમ્પન્નો પુગ્ગલો અસયંકારઞ્ચ અપરંકારઞ્ચ અધિચ્ચસમુપ્પન્નં સુખદુક્ખં પચ્ચાગન્તું. તં કિસ્સ હેતુ? તથા હિસ્સ, ભિક્ખવે, દિટ્ઠિસમ્પન્નસ્સ પુગ્ગલસ્સ હેતુ ચ સુદિટ્ઠો હેતુસમુપ્પન્ના ચ ધમ્મા. ઇમાનિ ખો, ભિક્ખવે, છ અભબ્બટ્ઠાનાની’’તિ. એકાદસમં.

સીતિવગ્ગો નવમો. [ચતુત્થો (સ્યા॰ ક॰)]

તસ્સુદ્દાનં –

> સીતિભાવં આવરણં, વોરોપિતા સુસ્સૂસતિ;
> અપ્પહાય પહીનાભબ્બો, તદ્ધાના ચતુરોપિ ચાતિ.

૧૦. આનિસંસવગ્ગો

૧. પાતુભાવસુત્તં

૯૬. ‘‘છન્નં , ભિક્ખવે, પાતુભાવો દુલ્લભો લોકસ્મિં. કતમેસં છન્નં? તથાગતસ્સ અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પાતુભાવો દુલ્લભો લોકસ્મિં, તથાગતપ્પવેદિતસ્સ ધમ્મવિનયસ્સ દેસેતા પુગ્ગલો દુલ્લભો લોકસ્મિં, અરિયાયતને પચ્ચાજાતિ દુલ્લભા [પચ્ચાજાતો દુલ્લભો (સ્યા॰)] લોકસ્મિં, ઇન્દ્રિયાનં અવેકલ્લતા દુલ્લભા લોકસ્મિં, અજળતા અનેળમૂગતા દુલ્લભા લોકસ્મિં, કુસલે ધમ્મે છન્દો [કુસલધમ્મચ્છન્દો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] દુલ્લભો લોકસ્મિં. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, છન્નં પાતુભાવો દુલ્લભો લોકસ્મિ’’ન્તિ. પઠમં.

૨. આનિસંસસુત્તં

૯૭. ‘‘છયિમે, ભિક્ખવે, આનિસંસા સોતાપત્તિફલસચ્છિકિરિયાય. કતમે છ? સદ્ધમ્મનિયતો હોતિ, અપરિહાનધમ્મો હોતિ, પરિયન્તકતસ્સ દુક્ખં હોતિ [દુક્ખં ન હોતિ (સ્યા॰ પી॰ ક॰)], અસાધારણેન ઞાણેન સમન્નાગતો હોતિ, હેતુ ચસ્સ સુદિટ્ઠો, હેતુસમુપ્પન્ના ચ ધમ્મા. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ આનિસંસા સોતાપત્તિફલસચ્છિકિરિયાયા’’તિ. દુતિયં.

૩. અનિચ્ચસુત્તં

૯૮. ‘‘‘સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કઞ્ચિ સઙ્ખારં નિચ્ચતો સમનુપસ્સન્તો અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો ભવિસ્સતી’તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. ‘અનુલોમિકાય ખન્તિયા અસમન્નાગતો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમિસ્સતી’તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. ‘સમ્મત્તનિયામં અનોક્કમમાનો સોતાપત્તિફલં વા સકદાગામિફલં વા અનાગામિફલં વા અરહત્તં [અરહત્તફલં (ક॰) પટિ॰ મ॰ ૩.૩૬] વા સચ્છિકરિસ્સતી’તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

‘‘‘સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સબ્બસઙ્ખારે [સબ્બસઙ્ખારં (સી॰ પી॰)] અનિચ્ચતો સમનુપસ્સન્તો અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો ભવિસ્સતી’તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. ‘અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમિસ્સતી’તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. ‘સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમમાનો સોતાપત્તિફલં વા સકદાગામિફલં વા અનાગામિફલં વા અરહત્તં વા સચ્છિકરિસ્સતી’તિ ઠાનમેતં વિજ્જતી’’તિ. તતિયં.

૪. દુક્ખસુત્તં

૯૯. ‘‘સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કઞ્ચિ સઙ્ખારં સુખતો સમનુપસ્સન્તો…પે॰… સબ્બસઙ્ખારે દુક્ખતો સમનુપસ્સન્તો…પે॰… ઠાનમેતં વિજ્જતિ’’. ચતુત્થં.

૫. અનત્તસુત્તં

૧૦૦. ‘‘સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ કઞ્ચિ ધમ્મં અત્તતો સમનુપસ્સન્તો…પે॰… સબ્બધમ્મે [સબ્બધમ્મં (સી॰ પી॰), કિઞ્ચિધમ્મં (ક॰) પટિ॰ મ॰ ૩.૩૬] અનત્તતો સમનુપસ્સન્તો…પે॰… ઠાનમેતં વિજ્જતિ’’. પઞ્ચમં.

૬. નિબ્બાનસુત્તં

૧૦૧. '''સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ નિબ્બાનં દુક્ખતો સમનુપસ્સન્તો અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો ભવિસ્સતી'તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. 'અનુલોમિકાય ખન્તિયા અસમન્નાગતો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમિસ્સતી'તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. 'સમ્મત્તનિયામં અનોક્કમમાનો સોતાપત્તિફલં વા સકદાગામિફલં વા અનાગામિફલં વા અરહત્તં વા સચ્છિકરિસ્સતી'તિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ.

'''સો વત, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ નિબ્બાનં સુખતો સમનુપસ્સન્તો અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો ભવિસ્સતી'તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. 'અનુલોમિકાય ખન્તિયા સમન્નાગતો સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમિસ્સતી'તિ ઠાનમેતં વિજ્જતિ. 'સમ્મત્તનિયામં ઓક્કમમાનો સોતાપત્તિફલં વા સકદાગામિફલં વા અનાગામિફલં વા અરહત્તં વા સચ્છિકરિસ્સતી'તિ ઠાનમેતં વિજ્જતી''તિ. છટ્ઠં.

૭. અનવત્થિતસુત્તં

૧૦૨. ''છ , ભિક્ખવે, આનિસંસે સમ્પસ્સમાનેન અલમેવ ભિક્ખુના સબ્બસઙ્ખારેસુ અનોધિં કરિત્વા અનિચ્ચસઞ્ઞં ઉપટ્ઠાપેતું. કતમે છ? 'સબ્બસઙ્ખારા ચ મે અનવત્થિતા [અનવટ્ઠિતતો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ખાયિસ્સન્તિ, સબ્બલોકે ચ મે મનો નાભિરમિસ્સતિ [ન રમિસ્સતિ (ક॰)], સબ્બલોકા ચ મે મનો વુટ્ઠહિસ્સતિ, નિબ્બાનપોણઞ્ચ મે માનસં ભવિસ્સતિ, સંયોજના ચ મે પહાનં ગચ્છિસ્સન્તિ [ગચ્છન્તિ (સ્યા॰ પી॰ ક॰)], પરમેન ચ સામઞ્ઞેન સમન્નાગતો ભવિસ્સામી'તિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ આનિસંસે સમ્પસ્સમાનેન અલમેવ ભિક્ખુના સબ્બસઙ્ખારેસુ અનોધિં કરિત્વા અનિચ્ચસઞ્ઞં ઉપટ્ઠાપેતુ''ન્તિ. સત્તમં.

૮. ઉક્ખિત્તાસિકસુત્તં

૧૦૩. ''છ, ભિક્ખવે, આનિસંસે સમ્પસ્સમાનેન અલમેવ ભિક્ખુના સબ્બસઙ્ખારેસુ અનોધિં કરિત્વા દુક્ખસઞ્ઞં ઉપટ્ઠાપેતું. કતમે છ? 'સબ્બસઙ્ખારેસુ ચ મે નિબ્બિદસઞ્ઞા પચ્ચુપટ્ઠિતા ભવિસ્સતિ, સેય્યથાપિ ઉક્ખિત્તાસિકે વધકે. સબ્બલોકા ચ મે મનો વુટ્ઠહિસ્સતિ, નિબ્બાને ચ સન્તદસ્સાવી ભવિસ્સામિ, અનુસયા ચ મે સમુગ્ઘાતં ગચ્છિસ્સન્તિ [ગચ્છન્તિ (પી॰ ક॰)], કિચ્ચકારી ચ ભવિસ્સામિ, સત્થા ચ મે પરિચિણ્ણો ભવિસ્સતિ મેત્તાવતાયા'તિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ આનિસંસે સમ્પસ્સમાનેન અલમેવ ભિક્ખુના સબ્બસઙ્ખારેસુ અનોધિં કરિત્વા દુક્ખસઞ્ઞં ઉપટ્ઠાપેતુ''ન્તિ. અટ્ઠમં.

૯. અતમ્મયસુત્તં

૧૦૪. ''છ, ભિક્ખવે, આનિસંસે સમ્પસ્સમાનેન અલમેવ ભિક્ખુના સબ્બધમ્મેસુ અનોધિં કરિત્વા અનત્તસઞ્ઞં ઉપટ્ઠાપેતું. કતમે છ? સબ્બલોકે ચ અતમ્મયો ભવિસ્સામિ, અહઙ્કારા ચ મે ઉપરુજ્ઝિસ્સન્તિ, મમઙ્કારા ચ મે ઉપરુજ્ઝિસ્સન્તિ, અસાધારણેન ચ ઞાણેન સમન્નાગતો ભવિસ્સામિ, હેતુ ચ મે સુદિટ્ઠો ભવિસ્સતિ, હેતુસમુપ્પન્ના ચ ધમ્મા. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ આનિસંસે સમ્પસ્સમાનેન અલમેવ ભિક્ખુના સબ્બધમ્મેસુ અનોધિં કરિત્વા અનત્તસઞ્ઞં ઉપટ્ઠાપેતુ''ન્તિ. નવમં.

૧૦. ભવસુત્તં

૧૦૫. ‘‘તયોમે , ભિક્ખવે, ભવા પહાતબ્બા, તીસુ સિક્ખાસુ સિક્ખિતબ્બં. કતમે તયો ભવા પહાતબ્બા? કામભવો, રૂપભવો, અરૂપભવો – ઇમે તયો ભવા પહાતબ્બા. કતમાસુ તીસુ સિક્ખાસુ સિક્ખિતબ્બં? અધિસીલસિક્ખાય, અધિચિત્તસિક્ખાય, અધિપઞ્ઞાસિક્ખાય – ઇમાસુ તીસુ સિક્ખાસુ સિક્ખિતબ્બં. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઇમે તયો ભવા પહીના હોન્તિ, ઇમાસુ ચ તીસુ સિક્ખાસુ સિક્ખિતસિક્ખો હોતિ – અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અચ્છેચ્છિ તણ્હં, વિવત્તયિ સંયોજનં, સમ્મા માનાભિસમયા અન્તમકાસિ દુક્ખસ્સા’’તિ. દસમં.

૧૧. તણ્હાસુત્તં

૧૦૬. ‘‘તિસ્સો ઇમા, ભિક્ખવે, તણ્હા પહાતબ્બા, તયો ચ માના. કતમા તિસ્સો તણ્હા પહાતબ્બા? કામતણ્હા, ભવતણ્હા, વિભવતણ્હા – ઇમા તિસ્સો તણ્હા પહાતબ્બા. કતમે તયો માના પહાતબ્બા? માનો, ઓમાનો, અતિમાનો – ઇમે તયો માના પહાતબ્બા. યતો ખો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો ઇમા તિસ્સો તણ્હા પહીના હોન્તિ, ઇમે ચ તયો માના; અયં વુચ્ચતિ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અચ્છેચ્છિ તણ્હં, વિવત્તયિ સંયોજનં, સમ્મા માનાભિસમયા અન્તમકાસિ દુક્ખસ્સા’’તિ. એકાદસમં.

આનિસંસવગ્ગો દસમો. [પઞ્ચમો (સ્યા॰ ક॰)]

તસ્સુદ્દાનં –

પાતુભાવો આનિસંસો, અનિચ્ચદુક્ખઅનત્તતો;
નિબ્બાનં અનવત્થિ, ઉક્ખિત્તાસિ અતમ્મયો;
ભવા તણ્હાયેકા દસાતિ.

દુતિયપણ્ણાસકં સમત્તં.

૧૧. તિકવગ્ગો

૧. રાગસુત્તં

૧૦૭. ‘‘તયોમે , ભિક્ખવે, ધમ્મા. કતમે તયો? રાગો, દોસો, મોહો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ધમ્મા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે તયો? રાગસ્સ પહાનાય અસુભા ભાવેતબ્બા, દોસસ્સ પહાનાય મેત્તા ભાવેતબ્બા, મોહસ્સ પહાનાય પઞ્ઞા ભાવેતબ્બા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ. પઠમં.

૨. દુચ્ચરિતસુત્તં

૧૦૮. ‘‘તયોમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા. કતમે તયો? કાયદુચ્ચરિતં, વચીદુચ્ચરિતં, મનોદુચ્ચરિતં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ધમ્મા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે તયો? કાયદુચ્ચરિતસ્સ પહાનાય કાયસુચરિતં ભાવેતબ્બં, વચીદુચ્ચરિતસ્સ પહાનાય વચીસુચરિતં ભાવેતબ્બં, મનોદુચ્ચરિતસ્સ પહાનાય મનોસુચરિતં ભાવેતબ્બં. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ. દુતિયં.

૩. વિતક્કસુત્તં

૧૦૯. ‘‘તયોમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા. કતમે તયો? કામવિતક્કો, બ્યાપાદવિતક્કો, વિહિંસાવિતક્કો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ધમ્મા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે તયો? કામવિતક્કસ્સ પહાનાય નેક્ખમ્મવિતક્કો ભાવેતબ્બો, બ્યાપાદવિતક્કસ્સ પહાનાય અબ્યાપાદવિતક્કો ભાવેતબ્બો, વિહિંસાવિતક્કસ્સ પહાનાય અવિહિંસાવિતક્કો ભાવેતબ્બો. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ. તતિયં.

૪. સઞ્ઞાસુત્તં

૧૧૦. ‘‘તયોમે , ભિક્ખવે, ધમ્મા. કતમે તયો? કામસઞ્ઞા, બ્યાપાદસઞ્ઞા, વિહિંસાસઞ્ઞા. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ધમ્મા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે તયો? કામસઞ્ઞાય પહાનાય નેક્ખમ્મસઞ્ઞા ભાવેતબ્બા, બ્યાપાદસઞ્ઞાય પહાનાય અબ્યાપાદસઞ્ઞા ભાવેતબ્બા, વિહિંસાસઞ્ઞાય પહાનાય અવિહિંસાસઞ્ઞા ભાવેતબ્બા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ. ચતુત્થં.

૫. ધાતુસુત્તં

૧૧૧. ‘‘તયોમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા. કતમે તયો? કામધાતુ, બ્યાપાદધાતુ, વિહિંસાધાતુ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ધમ્મા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે તયો? કામધાતુયા પહાનાય નેક્ખમ્મધાતુ ભાવેતબ્બા, બ્યાપાદધાતુયા પહાનાય અબ્યાપાદધાતુ ભાવેતબ્બા, વિહિંસાધાતુયા

પહાનાય અવિહિંસાધાતુ ભાવેતબ્બા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા''તિ. પઞ્ચમં.

૬. અસ્સાદસુત્તં

૧૧૨. ''તયોમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા. કતમે તયો? અસ્સાદદિટ્ઠિ, અત્તાનુદિટ્ઠિ, મિચ્છાદિટ્ઠિ. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ધમ્મા. ઇમેસં ખો , ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે તયો? અસ્સાદદિટ્ઠિયા પહાનાય અનિચ્ચસઞ્ઞા ભાવેતબ્બા, અત્તાનુદિટ્ઠિયા પહાનાય અનત્તસઞ્ઞા ભાવેતબ્બા, મિચ્છાદિટ્ઠિયા પહાનાય સમ્માદિટ્ઠિ ભાવેતબ્બા . ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા''તિ. છટ્ઠં.

૭. અરતિસુત્તં

૧૧૩. ''તયોમે , ભિક્ખવે, ધમ્મા. કતમે તયો? અરતિ, વિહિંસા [વિહેસા (ક॰)], અધમ્મચરિયા. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ધમ્મા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે તયો? અરતિયા પહાનાય મુદિતા ભાવેતબ્બા, વિહિંસાય પહાનાય અવિહિંસા ભાવેતબ્બા, અધમ્મચરિયાય પહાનાય ધમ્મચરિયા ભાવેતબ્બા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા''તિ. સત્તમં.

૮. સન્તુટ્ઠિતાસુત્તં

૧૧૪. ''તયોમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા. કતમે તયો? અસન્તુટ્ઠિતા, અસમ્પજઞ્ઞં, મહિચ્છતા. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ધમ્મા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે તયો? અસન્તુટ્ઠિતાય પહાનાય સન્તુટ્ઠિતા ભાવેતબ્બા, અસમ્પજઞ્ઞસ્સ પહાનાય સમ્પજઞ્ઞં ભાવેતબ્બં, મહિચ્છતાય પહાનાય અપ્પિચ્છતા ભાવેતબ્બા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા''તિ. અટ્ઠમં.

૯. દોવચસ્સતાસુત્તં

૧૧૫. ''તયોમે, ભિક્ખવે, ધમ્મા. કતમે તયો? દોવચસ્સતા, પાપમિત્તતા, ચેતસો વિક્ખેપો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ધમ્મા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે તયો? દોવચસ્સતાય પહાનાય સોવચસ્સતા ભાવેતબ્બા, પાપમિત્તતાય પહાનાય કલ્યાણમિત્તતા ભાવેતબ્બા, ચેતસો વિક્ખેપસ્સ પહાનાય આનાપાનસ્સતિ ભાવેતબ્બા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા''તિ. નવમં.

૧૦. ઉદ્ધચ્ચસુત્તં

૧૧૬. ''તયોમે , ભિક્ખવે, ધમ્મા. કતમે તયો? ઉદ્ધચ્ચં, અસંવરો, પમાદો. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, તયો ધમ્મા. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે તયો? ઉદ્ધચ્ચસ્સ પહાનાય સમથો ભાવેતબ્બો, અસંવરસ્સ પહાનાય સંવરો ભાવેતબ્બો, પમાદસ્સ પહાનાય અપ્પમાદો ભાવેતબ્બો. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં પહાનાય ઇમે તયો ધમ્મા ભાવેતબ્બા''તિ. દસમં.

તસ્સુદ્દાનં –

રાગદુચ્ચરિતવિતક્ક, સઞ્ઞા ધાતૂતિ વુચ્ચતિ;
અસ્સાદઅરતિતુટ્ઠિ, દુવે ચ ઉદ્ધચ્ચેન વગ્ગોતિ.

૧૨. સામઞ્ઞવગ્ગો

૧. કાયાનુપસ્સીસુત્તં

૧૧૭. ''છ , ભિક્ખવે, ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરિતું. કતમે છ? કમ્મારામતં, ભસ્સારામતં, નિદ્દારામતં, સઙ્ગણિકારામતં, ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારતં, ભોજને અમત્તઞ્ઞુતં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરિતું.

''છ , ભિક્ખવે, ધમ્મે પહાય ભબ્બો કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરિતું. કતમે છ? કમ્મારામતં, ભસ્સારામતં, નિદ્દારામતં, સઙ્ગણિકારામતં, ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારતં, ભોજને અમત્તઞ્ઞુતં – ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે પહાય ભબ્બો કાયે કાયાનુપસ્સી વિહરિતુ''ન્તિ. પઠમં.

૨. ધમ્માનુપસ્સીસુત્તં

૧૧૮. ''છ, ભિક્ખવે, ધમ્મે અપ્પહાય અભબ્બો અજ્ઝત્તં કાયે...પે॰... બહિદ્ધા કાયે...પે॰... અજ્ઝત્તબહિદ્ધા કાયે...પે॰... અજ્ઝત્તં વેદનાસુ...પે॰... બહિદ્ધા વેદનાસુ...પે॰... અજ્ઝત્તબહિદ્ધા વેદનાસુ...પે॰... અજ્ઝત્તં ચિત્તે...પે॰... બહિદ્ધા ચિત્તે...પે॰... અજ્ઝત્તબહિદ્ધા ચિત્તે...પે॰... અજ્ઝત્તં ધમ્મેસુ...પે॰... બહિદ્ધા ધમ્મેસુ...પે॰... અજ્ઝત્તબહિદ્ધા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરિતું. કતમે છ? કમ્મારામતં, ભસ્સારામતં, નિદ્દારામતં, સઙ્ગણિકારામતં, ઇન્દ્રિયેસુ અગુત્તદ્વારતં , ભોજને અમત્તઞ્ઞુતં. ઇમે ખો, ભિક્ખવે, છ ધમ્મે પહાય ભબ્બો અજ્ઝત્તબહિદ્ધા ધમ્મેસુ ધમ્માનુપસ્સી વિહરિતુ''ન્તિ. દુતિયં.

૩. તપુસ્સસુત્તં

૧૧૯. ''છહિ , ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો તપુસ્સો [તપસ્સો (પી॰) અ॰ નિ॰ ૧.૨૪૮] ગહપતિ તથાગતે નિટ્ઠઙ્ગતો અમતદ્દસો અમતં સચ્છિકત્વા ઇરિયતિ. કતમેહિ છહિ? બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન, સઙ્ઘે અવેચ્ચપ્પસાદેન, અરિયેન સીલેન, અરિયેન ઞાણેન, અરિયાય વિમુત્તિયા. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો તપુસ્સો ગહપતિ તથાગતે નિટ્ઠઙ્ગતો અમતદ્દસો અમતં સચ્છિકત્વા ઇરિયતી''તિ. તતિયં.

૪-૨૩. ભલ્લિકાદિસુત્તાનિ

૧૨૦-૧૩૯. ''છહિ, ભિક્ખવે, ધમ્મેહિ સમન્નાગતો ભલ્લિકો ગહપતિ...પે॰... સુદત્તો ગહપતિ અનાથપિણ્ડિકો... ચિત્તો ગહપતિ મચ્છિકાસણ્ડિકો... હત્થકો આળવકો... મહાનામો સક્કો... ઉગ્ગો ગહપતિ વેસાલિકો... ઉગ્ગતો ગહપતિ... સૂરમ્બટ્ઠો [સૂરો અમ્બટ્ઠો (ક॰)] ... જીવકો કોમારભચ્ચો... નકુલપિતા ગહપતિ... તવકણ્ણિકો ગહપતિ... પૂરણો ગહપતિ... ઇસિદત્તો ગહપતિ... સન્ધાનો [સન્તાનો (ક॰)] ગહપતિ... વિચયો [વિજયો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ગહપતિ... વિજયમાહિકો [વજ્જિયમહિતો (સી॰ સ્યા॰ પી॰)] ગહપતિ... મેણ્ડકો ગહપતિ ... વાસેટ્ઠો ઉપાસકો... અરિટ્ઠો ઉપાસકો... સારગ્ગો [સાદત્તો (સ્યા॰)] ઉપાસકો તથાગતે નિટ્ઠઙ્ગતો અમતદ્દસો અમતં સચ્છિકત્વા ઇરિયતિ. કતમેહિ છહિ? બુદ્ધે અવેચ્ચપ્પસાદેન, ધમ્મે અવેચ્ચપ્પસાદેન, સઙ્ઘે

અવેચ્ચપ્પસાદેન, અરિયેન સીલેન, અરિયેન ઞાણેન, અરિયાય વિમુત્તિયા. ઇમેહિ ખો, ભિક્ખવે, છહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો સારઞ્ઞો ઉપાસકો તથાગતે નિટ્ઠઙ્ગતો અમતદ્દસો અમતં સચ્છિકત્વા ઇરિયતી''તિ. તેવીસતિમં.

સામઞ્ઞવગ્ગો દ્વાદસમો.

૧૩. રાગપેય્યાલં

૧૪૦. ‘‘રાગસ્સ , ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય છ ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે છ? દસ્સનાનુત્તરિયં , સવનાનુત્તરિયં, લાભાનુત્તરિયં, સિક્ખાનુત્તરિયં, પારિચરિયાનુત્તરિયં, અનુસ્સતાનુત્તરિયં. રાગસ્સ, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય ઇમે છ ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ.

૧૪૧. ‘‘રાગસ્સ, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય છ ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે છ? બુદ્ધાનુસ્સતિ, ધમ્માનુસ્સતિ, સઙ્ઘાનુસ્સતિ, સીલાનુસ્સતિ, ચાગાનુસ્સતિ, દેવતાનુસ્સતિ. રાગસ્સ, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય ઇમે છ ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ.

૧૪૨. ‘‘રાગસ્સ, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય છ ધમ્મા ભાવેતબ્બા. કતમે છ? અનિચ્ચસઞ્ઞા, અનિચ્ચે દુક્ખસઞ્ઞા, દુક્ખે અનત્તસઞ્ઞા, પહાનસઞ્ઞા, વિરાગસઞ્ઞા, નિરોધસઞ્ઞા. રાગસ્સ, ભિક્ખવે, અભિઞ્ઞાય ઇમે છ ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ.

૧૪૩-૧૬૯. ‘‘રાગસ્સ, ભિક્ખવે, પરિઞ્ઞાય...પે॰... પરિક્ખયાય... પહાનાય... ખયાય... વયાય... વિરાગાય... નિરોધાય... ચાગાય... પટિનિસ્સગ્ગાય છ ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’.

૧૭૦-૬૪૯. ‘‘દોસસ્સ...પે॰... મોહસ્સ... કોધસ્સ... ઉપનાહસ્સ... મક્ખસ્સ... પળાસસ્સ... ઇસ્સાય... મચ્છરિયસ્સ... માયાય... સાઠેય્યસ્સ... થમ્ભસ્સ... સારમ્ભસ્સ... માનસ્સ... અતિમાનસ્સ... મદસ્સ... પમાદસ્સ અભિઞ્ઞાય...પે॰... પરિઞ્ઞાય... પરિક્ખયાય... પહનાય... ખયાય... વયાય... વિરાગાય... નિરોધાય... ચાગાય... પટિનિસ્સગ્ગાય ઇમે છ ધમ્મા ભાવેતબ્બા’’તિ. ઇદમવોચ ભગવા. અત્તમના તે ભિક્ખૂ ભગવતો ભાસિતં અભિનન્દુન્તિ.

રાગપેય્યાલં નિટ્ઠિતં.

છક્કનિપાતપાળિ નિટ્ઠિતા.